DÍLO JANA NERUDY

—

LÉTA PERSEKUCE

I

K
H

DÍLO

JANA NERUDY

XV

DÍLO JANA NERUDY
XV

LÉTA PERSEKUCE

I.

KNIHA FEUILLETONŮ
Z R. 1867

Nakladatelé

Kvasnička a Hampl v Praze

1925

(Rok nemá pojmu — o nás. — Jak se vede vyhozeným. — Husí ouroda. — Smrť na věži. — Staré nové heslo.)

△ V Praze, 31. prosince.

„Dooráno!“ volá rok a věsí se na řebík, ne na řebík ve stěně všehomíra, neboť vesmír nemá žádného zabednění, nýbrž na řebík lidské mysle a paměti, vědecky a systematicky se zabedňující. Co je to „rok“! Co je obyvatelům druhého nebo tisícátého nebo milionového slunečního skupení do toho, že u nás přestaly nejkratší dny a nastaly novoroční diškrece, co je Amerikánům do toho, že my Pražané jsme o dvanáct hodin dřív s rokem hotovi než oni! Všechny ty změny, které my nazýváme časem a určujeme na roky, starají se pramálo o nás a naše určování, rok za rokem klade jen jednu rýhu vedle druhé a všechny ty rýhy jsou jedna jak druhá a rozdílny jen v tom, co my sami do nich vložíme. Dovedlo-li lidstvo vložit něco pěkného, velebí — rok, hanobí jej ale, když samo nic nevyvedlo. Letošní rok zpívá své „dooráno“ dle Škroupova nápěvu, neboť nejhloub šla rýha jeho v Čechách. Jindy díval se český čeledín, kráčející za pluhem, po hrudách proti slunci, a kde to zazářilo, tam zvedl ohnivý granát, a když měl těch drobných drahokamů plnou hrst, dostal za ně na nový bič, aby mohl koně týrat; letos však nalezl *hotový* již bič, ale — na sebe. V Čechách tekla krev a slzy, písně umlkly a oupění se rozléhalo, v Čechách laje se roku neštěstí, v Prusku velebí se rok slávy, rok sám ale volá lhostejně „dooráno“ a lhostejně věsí se na řebík.

Jeden lesklý granát nalezen však předc a sice vyhození naše z † buntu. Čechy nepatří již ani v školských atlantech k Německu a kdo právě chce pravé své peníze vyhodit za falešné šampaňské, může se na to o půlnoci třeba opit. Ostatně, kdo chce a hledá příčinu k důmyslnému rozbíjení

sklenic, není nikdy v rozpacích, ani v takových ne, do jakých mnohý český herec přichází, když potřebuje čamaru. Tak leckterému schází i na českého *herce* ledaccos, a předce myslí, že musí cizáckým krojem naznačit, že *umělcem vůbec* — domýšlí se být. Kdyby alespoň ve všem a všady — jenom nenaznačovali!

Ano, tím není ještě všechno odbyto, když jsme z Německa vyhozeni a že jsme doma zase jednou doma. Ba ani tím ne, že studující národnosti německé pro kývající již masopust zvláštní zřizují „ples německých studentů", aby tím snad zřejmě řekli, že nechtějí patřit sem. To jsou čeští studující již snášelivější, a spolek akademický, aby nepodal příčiny k pohoršení, vykazuje na jediný časopis francouzský sedmdesát čtyry časopisy německé! Pánové, Němci jsou nám sice velmi milí krajané, chtějí-li jimi vůbec být, ale neškodilo by ohlídnout se mnohem více *jinde*. Takové věci vyvinují se ovšem znenáhla a vyvinou se dojista; jsme spokojeni, když vidíme jen jakýs pokrok, ale pokrok *musí* být vidět. Mládež naše má jádro zdravé, bude z něho ještě košatý strom, ale trochu méně kolem něho německé hlíny!

V socialním životě svém nevidíme ale pokroku, spíše krok na zad, totiž v jevení se českého živlu u veřejnosti. Byla již doba pěkná, ale krátká, kdy z Pražanů české národnosti mluvil jen ten německy, kdo toho nutně potřeboval, a mimo to potřebují ho z mužů jen policajt a ze žen jen ony dámy, které s policajty často se setkávají a pak obyčejně se vyznamenávají češtinou úžasně plynnou. Nyní ale — nu, bylo by jednou na čase, s duševní nicotou promluvit beze vší galanterie a na husy nevolat jinak než „hejhá!"

Snad někdo řekne, že to vše ani nepatří do Sylvestrového feuilletonu, který má být veselý, šprýmovný, a — snad má pravdu. Ale rovněž mají pravdu ti, kteří dle sebe soudí o jiných a praví: „Doba od Sylvestru 1865 do Syl-

vestru 66 zabila humor.“ Jsme již tak vychováni, že když stojíme na konci roku, vypadá mysl naše jako svařenina všeho toho, co se za rok stalo, a bylo-li to smutné, že nemůžeme být veseli. Stalo se již, že i pierrot do opravdy břečel, proč by musil mít feuilletonista jediný na světě věčně humor! Prosím vás, ty dva Sylvestry! Mezi nimi byl prý jediný rok, my jsme ale o desítiletí zestárli. V loni se chvěla celá Praha radostí, o půlnoci nebylo na staroměstském náměstí místa: zázračné hodiny nechaly sobě bengálem na první procházku apoštolů posvítit, poprvé zas hýbal lakomec měšcem, zazvonila smrt. „Co člověk v novoroční půlnoc vidí,“ tvrdí babičky, „to se mu během roku naplní.“ Tak mnozí viděli tenkráte smrt a tak mnohým se vyplnila; „smrt na věži“ obdržela v pražských pověstech nové místo své.

A co bude mezi Sylvestrem dnešním a příštím! Snad že celé století! Se všech stran se stahují mračna, bouřka již za horami „pomroukává“, — kéž mají babičky pravdu, zadívali bychom se o půlnoc do svých sklenic a měli bychom alespoň příjemnou jistotu tu, že se nám roku spásy 1867 „naplní“. O vyprázdnění je již menší starost.

Nechť se však stane cokoli, budem se alespoň *snažit*, abychom udrželi se v rozmaru co nejlepším. Běda zákeřníku, který by nám rozmar chtěl oukladně odejmout! Na toho půjdem zostra jako vždy a hlavním v tom ohledu pravidlem bude také na letošek a na časy budoucí heslo:

> Na hrubý kloc beř hrubý kyj
> a na darebu dva!

„MEZI BRANCI“, SCÉNA Z MODERNÍHO NEWALDŠTÝNOVA TÁBORU

V pohodlném zákoutí druhé hostinské jizby „u bílého šimla“ sedá již po více let stejná vždy společnost. Náhoda ji snesla z nejrozmanitějších tříd, zvyk ji sklížil tak, že ač se členové její v národním i politickém ohledu co nejvíce různějí a do nutné jednou hádky hned po večeři se spouštějí, přec při sobě vydrželi vzdor volbám a sněmům. Nikdo by tomu neuvěřil! —

„Nu tedy jsme konečně svobodni!“ prál mistr krejčí, měšťan a domácí, věše s úsměvem národní svůj svrchník na historický hřebík svůj. Jindy zahajoval schůzi sám první, dnes (2. to bylo ledna) byl poslední příchozí.

„Ten člověk se samou svobodou ještě zblázní,“ usmíval se pensionovaný důstojník. „Ty české noviny budou ještě vaše neštěstí!“

„Chudáku!“ litoval ho mistr. „Což nedeklamuje vždycky Šimanovský: Jen vojín jesti mužem svobody?“

„A kdo je ten Šimanovský?“

„Kdo je? Bránce je, jako já, jako vy, jako my všichni! Setnina třetí, oddíl první, — hej což pak nevíte, že jsme všichni vojáci? Sedíte zde schouleni jako jezevci, kdežto byste měli prsa vypínat, abyste se naučili nějak alespoň vypadat!“

„Či tak! Vždyť pravda, že jsme —. Nu ale vaše břicho bude se muset pěkně scvrknout, než budete vy po vojensku vypadat!“

„Či bych rád věděl proč! Což to nedělá státu čest, když má tučně krmené vojsko?“ usmíval se zase mistr, prohlížeje jídelní lístek. „Dejte mně kousek libové vepřové! Od května do září, až budou exercírky, snesu pak také tlustou!“

„Vše musí sobě voják vzíti sám,
neb dobrovolně nikdo nepodává!“

deklamoval zase, sahaje po košíčku s rohlíky.

„Vždyť jsem povídal, že se zblázní! — Slyšel jsem o tom všem, nečetl jsem ale ničeho, já dostávám „Bohemii“ vždy teprv třetí den, jsme na ni čtyři. A jak je to tedy? Bez výminky?“

„Nu a že konečně jednou něco bez výminky! Je to divno, že ne? V loni nám ještě nechtěli svěřit zbraň, že prý jsme nebezpečni, a letos nám ji sami nabízejí, snad že jsme už hodnější!“

„Já si to taky už přečet’, ač se mne to více netýká,“ podotknul starší již ouředník, majitel tří dcer, dvou na vdavky a jedné už trochu přes. „Bude to divné, nevím — nevím! Tři leta linie, tři leta linie s případnou dovolenou, tři leta první reserva, tři leta druhá — nebo jak to je. Kdypak přijde člověk vlastně do pořádku, aby mohl na zařízení vlastní domácnosti pomyslit?“ A podíval se při tom v levo na mladého obchodníka, přítele domu jeho.

„Jdu na třicátý; že budu brancem, z toho si nic nedělám,“ podotknul tento jako v odpověď.

„Nikdo si z toho nebude nic dělat!“ horoval zase krejčí. „Všichni budeme až do pětačtyřicátky — také vy, pane!“ Mínil protějšího kumpána, scvrklého obchodníka, známého hlavně tím, že umí „grešle držet“.

„Nemám coule!“ bránil se tento.

„Eh co coule! Kdo není zrovna mrzákem, půjde! Prosím vás, vždyť bude tak veselo! Budem sobě volit své důstojníky, své šarže —“

„Volit sami důstojníky?“ tázal se pensista rychle, pak ale dodal trochu malomyslně: „V mém sousedstvu bude chtít nejspíš pan hrabě —“

„Eh co hrabě! Vždyť my nebudem volit žádná hrabata, my zvolíme jen lidi zcela svobodomyslné! A také nebudu pro pensisty, nebo kdo šel jednou na odpočinek, bylo by hříšno vyburcovati ho!“ pokoušel zase mistr. „Budeme mít své prapory, na jedné straně se lvem, na druhé s orlem. a budeme mít české velení, *jenom* české, sláva!“

„To, to," hrozil se starý ouřadník, „když budou všichni, budou mezi námi také velcí páni a ti by sotva chtěli být pod českým velením!"

„Kdopak se jich ale bude ptát, chtějí-li? Praha je česká a Praha bude mít velení české, punktum! Našich venkovských hochů se také nikdo neptá, chtějí-li sloužit pod velením německým! Ale to se vše vyrovná, hlavní věcí bude ta zábava, jakou nám způsobí nedělní cvičení. Žena přijde za mnou — to si už ujednáme s kamarády, aby bylo cvičení vždy poblíž nějaké dobré restaurace, a po cvičení tedy hopkem do ní!"

„Jen si to nemyslete tak zábavné," mračil se pensista. „bude přísný vojenský řád!"

„Ať si je, pokud je ho třeba! dál ale ani o chlup, rozumíme?"

„A to se tedy nebude moci od května do října ani do Šárky, ani do Krče nebo Stromovky?" ptal se mladý obchodník.

„Ovšem že ne, leda na dovolenou," smál se mistr. „To bude něco nového, feláb na procházku! Ostatně prý už chce právě proto Napoleon odročit letošní výstavu na zimu. Pak tam pojedem ve své vojenské uniformě, totiž tak, jak jsme teď tady. Já si ale vymyslím zvláštní druh vojenské čamary —"

„Aha, už myslí na svůj prospěch," škádlil ouřadník.

„Cožpak máme mimo to, že takhle ve vojně ani potřebného času svému obchodu věnovati nemůžeme, rozedřít i vlastní šaty?" děsil se držgrešla.

„Potřebného času! Vždyť vás od domova nemohou vzdálit dál než na několik pochodů denních!"

„Co je to za naší doby, když se za tři dni dostanu třeba až do Paříže!"

„A co se šatu týká, považte, že můžete vlastním šatem těličko své udržet při dobrém zdraví a že ušetříte latinské kuchyně. Můžete si také koupit vlastní zbraň, abyste v na-

vyklosti na ni byl tím jistější svého života. Ostatně, když právě nechcete, můžete přijít v šatu takovém, že vám obec musí dát jiný."

„Toho já nepotřebuju, nechte si urážky pro sebe, pane mistře!"

„Inu ne, — já tak myslím, že budete mít beztoho nová vydání. Musí se za vámi oběd na strážnici nosit, budete tedy ještě jednu služku potřebovat. Arci že dostanete denně půl bochníka komisárku, kterým ji už vyživit můžete, neboť ženská nepotřebuje mnoho. Pak také budete dostávat vojenský tabák — kouříte rád limito? Já tuze!"

„Mlčte! — Platit!"

„Inu limito je dobrý tabák," mínil mladý obchodník, chtěje slovem zabočit, „zvlášť smíchá-li se s portorikem a tříkrálovým!"

Mistr byl ale v tak rozmarném proudu, že ani nemohl zarazit. „A to víte, staré pravidlo: Vojna se živí zase z vojny! Přijdou peníze do země! Prostý bránce dostane padesát čtyry krejcary, tambor padesát sedm, ostatní ani už nevím."

„Platit! — Mám tři žejdlíky a rohlík!"

„Vida, vida, jak skromnou míru má pro sebe! A pro vlast prý nemá coulů *dost!*"

Držgrešle byl již ze dveří. Když vyšel, schladil ho zimní dech, a bylo po hněvu. „Já budu tedy tamborem," bručel pro sebe, „učil jsem se po dva měsíce piánu a rozumím ještě trochu hudbě. Postava moje je také podle toho —"

Zbylí kumpáni smáli se ale uvnitř srdečně a nejvíc mistr krejčí, až se mu oči zalily. Pak vzal sklenici, ťukl o sklenku pensistovu a zvolal: „Bude české velení — sláva!"

(Čepice a čikoš. — Poněmčené krupařství. — Mladá Čechie v knëhkupectví. — Epigramy a písničky. — Nabízejí i hledají se odpustky.)

△ V Praze dne 5. ledna.

Konečně jedna zase zdravá móda v ženském světě! Míním ty kožešinou obšité krásné čepice české, jaké nyní děvčata nosí a při jakých člověk mimovolně věří, že je pod nimi také kus zdravého českého rozumu. Bez péra je to čepice mužská, s pérem čepice ženská, — tak málo je za našich dnů třeba již rozdílu mezi pohlavími, emancipace dostala se místo pod čepec již až pod čepici. Sluší to ale děvčátkům roztomile, zcela jinak než ty zoufale jako střecha na zboření přes čelo všouplé čikoše letošního, pardon! loňského léta, o nichž zvlášť starší dámy, u kterých žádná móda není nic více platna, říkaly: „Co pak je to za klobouk, když nejde ani přes *celý* nos dolů!“ Nevím již ani, který to byl feuilletonní moralista, jenž se právě v loni tak strašně zlobil, že pařížská demimonde určuje módy celé Evropě, a možno, že jsem to byl sám. Také ty polonosé čikoše poslaly nám z oněch salónů, v nichž se tančí kankán původně, a v Praze nosily je nejdřív ony dámy, které nohatým uměním svým na německém jevišti živý ten kankan do neobratné němčiny přenášejí. Za krátko ale rozplemenily se čikoše jako houby a půl Prahy vypadalo jako německý balet. Měli jsme s počátku opravdový strach, že „německá partaj“ provedla něco zvláště šikovného proti nám, neboť každý uzná, že není nic na světě tak nebezpečné jako balet, ba ani Napoleonovo nevynalezené nové dělo ne! Před baletem ustupuje i národnost. Bolestný jeden příklad.

Když bylo stvořeno české divadlo v den prvý, stvořen jest v den vterý také český balet. Ale ten český balet nebyl český, jakož prý Čech vůbec není více Čechem, nýbrž alespoň z lepší polovice své Němcem (čti časopisy ně-

mecké partaje). Takž byla také lepší, totiž hezčí polovice českého baletu německá. Byla nebyla, ale už není a odešla. Neodešla však daleko a nejmohútnější větev její umínila sobě, že vpustí kořeny své v půdu českou, že pod pražským nebem bude kvést, rozkvetat a konečně i odkvetat dál. A větev ta šla, nakoupila bílé mouky a živných luštěnin, najala krám, postavila se do něho a stala se první německou krupařkou v české Praze. Německá krupařka v Praze! Lidé chodí se dívat a vrtí hlavou.

Prorokuju jí dobrý obchod, neboť nadešla doba „mladé Čechie" a mladá ta Čechie vyznamenává se dle slov jedné české „doktorky" hlavně tím, že nesmírně mnoho jí. Takto ovšem by byl člověk skoro v rozpacích, kdyby měl říci, co dělá mladá Čechie, když právě nejí. Cvičí se ve zbraních? Až v letě? Čte? Ano v kavárnách. Píše? Zeptejte se kněhkupců! Kolem Štědrého večera a Nového roku mohli jste se u nich přesvědčit. „Prosím, dejte mně nějakou pěknou knihu českou, která by se hodila co vánoční dárek pro mladou dámu!" žádal kupující. — „Knihu českou? Musí být česká? Nemohla by snad být takhle francouzská? Nebo snad, teď se obyčejně darují obrazy, nějaké fotografie nebo barvotisky francouzské, máme na výběr!" — „Ne, chci knihu! Nějaké nové básně!" — „Nevyšly letos žádné." — Tedy nějaký novoroční almanah." — „Almanah? Český už dávno nevyšel žádný! Ale letos je velká poptávka po gothaickém almanahu genealogickém; kdo dostal řád, chce —." „*Českou* knihu chci!" — „Tedy snad Jablonského?" — „Dal jsem předloni." — „Zapové pomněnky?" — „Dal jsem v loni." — „Vinařického Sněmy zvířat? Pan kanovník teď mnoho o nich mluví!" — „Nemějte mne za blázna; já chci něco, co je dobré! Dejte mně pěkně vázaný exemplář Erbenovy Kytice." — „Ve vazbě bude as sotva." — „Tedy třeba nevázaný." — „Ach teď si vzpomínám: je dávno rozebrána a nakladatel netiskne ji znovu!" — „Nu tak mně ukažte ty barvotisky!" — —

Tak, tak! Napadá mne tu epigram, určený sice jinam, na němž se ale zajisté neprohřeším, vřadím-li jej také sem. Dává spisovatelům našim „radu“:

Idealisto, tys ještě pouhé děcko:
nepiš tedy nic, však tiskem vydej všecko!
Materialistům radím víc:
hodně psát — a nevydávat nic!

Řídili se spisovatelé podle rady té, nebo řídil se epigramatista podle spisovatelů? „Býváť v životě těžko poznat, kdo čí je kmotrem,“ bědoval nebožtík Rubeš.

„Samostatně“ vystupují v literatuře již skoro jen ti písničkářští landveři, šikovatel Fr. Heiss, desátník Al. Tichý, atd. Viděl jsem jeden plod poslez jmenovaného pokeltického barda a ani jsem nechtěl uvěřit, že to nevytištěno v pověstném hamburském „verlagsbureau“. Člověk by věru neuvěřil, co se nahonahé nahoty může vytisknout na př. pod titulem: „Hloupý muž a chytrá žena“. Moralita se vystěhovala, hřešíme a hřešíme, a každý pořádný člověk musí s upřímným potěšením vítat zprávu, že pateři jesuité již tvoří nový *odpustkový* spolek! Stanovy jsou již do plynné češtiny přeloženy, členů prý bude, ba je prý již dosti. Ano, vypravuje se, že jesuitů v civilu máme nyní také již dost a dost. Zvláště se mluví o jistém muži, který vždy tvrdí, že je vlastencem, — poněvadž byl při Havlíčkově cestě do Brixen činným, a že je Slovanem, — poněvadž internovaní Poláci králohradečtí na něho ani zapomenout nemohou. Ten prý koná časté pouti k sv. Ignácovi, nosí na kabátě řády a pod kabátem růženec. Činí snad pokání?

Z LOŇSKA PŘESUNUTÁ POLEMIKA

△

Z Italie vypudili jesuity. Ujal se jich snad sv. otec? Snad římská stolice? Nikoli, nikdo o nich ani nemluví. Ale co nemá ani sv. otec za příhodné a za povinnost svou, to uznal p. kanovník Vinařický za povinnost svatou a brání jesuity ze vší síly náruživosti své. Již zase nalezl několik zbytečných archů papíru, i vydal na nich nový sešit svého časopisu, jejž překřtějí prý na žádost svobodomyslnějšího katolického duchovenstva na „Časopis *duchovenstva jesuitského*“, — a celý ten sešit, od počátku po řádku poslední, věnován jest obraně pověstných páterů. Mohli bychom v takovém úkazu vzdor obsaženému tam úšklebku na sněmovní antijesuitskou interpelaci, vidět strach o drahou existenci jejich, mohli bychom v tom také třeba vidět dobré vůbec srdce páně kanovníkovo, kdyby — se nebyla ukázala příčina zcela jiná. Pra malinká příčina a nepatrná; historie ale již jednou tomu chce, aby příčiny malinké byly semínkem věcí — několikaarchových.

Každého upřímného milovníka jesuitů musí bolestně dojmout, zví-li z nejnovější apologie té, že pan kanovník brání jesuity *jen z uražené ctižádosti veršovcovy*, jen co pachatel veršů, které dle jeho náhledu nedošly dostatečného uznání. Uražená ctižádost veršovcova je strašná věc, víme to z historie každé literatury; ona sahá k věcem zoufalým, aby se pomstila. Učinili jsme prý něco hrozného, chtěli jsme prý umlčet *druhé* vydání „Sněmů zvířat“, a poněvadž jsme my nyní proti jesuitům, musí být p. kanovník pro ně, totiž proti nám. Mohli bychom sice p. kanovníka ubezpečit, že nám pra nic na tom nezáleží, vyjde-li podobná literarní hluchavka třeba desetkrát po sobě, kolem takového „nic“ jde botanik ani se neohlédna dál; ale — stalo se již a sotva bychom p. kanovníka podobným ubezpečením nyní ukojili. P. kanovník má vůbec veršov-

nickou svou houpačku, kterouž v podivné spletenosti má za samého poetického Pegasa, až příliš rád, a když nechce jeho verše žádný dorostlý člověk číst, vnucuje je i jmeno své ve famósních čitankách nevinným myslím dětským, jimž se konečně ty hračky a rýmy přece snad líbí. Podobá se onomu neuznanému a nešťastnému veršovci, který, nemoha nikdy tisku dojíti, alespoň o každý Nový rok sobě ulehčil a gratulace kominíkům veršoval.

Chápu zcela dobře nesnáze, do jakých upadá původce zvířat, kteráž mají fixní ideu, že budou „umlčena“. Kolem pana Vinařického to as kňučí, mňouká, vyje a hýká, že mu až uši zalehají a není pak divu, že sobě tak zlostně počíná. On musí a musí jim ulevit, musí je nechat mluvit a nechává je také na každé stránce svého časopisu mluvit, co se jim líbí. Zvlášť má v oblibě jakéhosi *rysa*, tvora to na zvířeckost svou dosti vycvičeného, který prý umí ale na všechno odpovídat: uveď historické faktum, rys odpoví, cituj z Lenaua, rys mluví zas. A všechno to věděla ta zvířátka prý již r. 1842. Ty můj bože, celé čtvrt století a ani trochu nezmoudřela! Tu je opět důkaz, že chápavost němé tváře má velmi úzké meze!

Jesuité dokázali na novo starý svůj takt, získavše pro obranu svou uraženou ctižádost veršovcovu. Za to ovšem nemohu, že nevládne lepším perem, že z pilného čítání starozákonních spisů zbyly mu v paměti jen ty zvláštnosti co do tučných výrazů, které hodí se pro naivní národ starověký. Malér ten mají i jiní slepí přivrženci páně kanovníkovi, a dokazují jej, podle zpráv z venkova nás docházejících, rovněž na kazatelně jako ad marginem přečtených „Národních Listů“. Pan kanovník cítil, že ani on ani veškerá zvířátka jeho v boji nevystačí, cítil také, že vydatné pomoci nedojde u zmíněných slepých přivrženců svých, i přibral k sobě tedy p. dra Skočdopole a p. kanovníka Štulce, kteří oba vládnou ušlechtilejším alespoň spůsobem psaní. A takž jsou tedy nyní *tři*:

Mein Freund, die kunst ist alt und neu,
es war die art zu allen zeiten
durch drei und eins und eins und drei
irrthum statt wahrheit zu verbreiten —

(nu, aportoval, rýsku, v odpověď na citát zas nějakou moudrost z roku 1842!)

Co se týče pana Skočdopole, nechci „pepřem“, jehož se on právem tak bojí, ubližovat drahému jeho životu. Co se ale týče pana Štulce, musím něco odpovědít, ne jemu, nýbrž zase panu Vinařickému. Tento pán nás důsledně stíhá ze lži a uvádí následující dvě „lže“ naše. Za prvé pravili jsme prý, že byl v Praze jesuitský general návštěvou, kdežto prý to byl vlastně jakýs — kuchař. Za druhé prý jsme tvrdili, že kanovníci vyšehradští již dávno navštěvovali jesuity v sídle jejich na Rýnu. Zprávu o pobytu jenerálově obdrželi jsme — z kláštera páterů Redemptoristů, kteří zajisté dovedou rozeznávat jesuitu kuchaře od jesuity jenerala a to tím spíše, že páteři jesuité mají místo kuchařů — kuchařky. Zprávu o návštěvě v Kolíně nad Rýnem máme ale — od pana kanovníka Štulce, který nám ji dal, když se právě sám byl z návštěvy té vrátil. Přisvědčí nám ještě lidé jiní, kterým p. kanovník mimo tu zprávu dal také obrázky nebo modlitbičky odtamtud, jakož i ubezpečení, že „bychom mohli jesuitů dobře pro národní své zájmy *použit*“, což ovšem nikdo nepřijal — mimo pana Vinařického. Možno ovšem, že p. Štulc nám nedosvědčí, neboť mimo mnohé jiné vzácné dary, jimiž bůh své vyvolené obmýšlí, dal i ten, že „mohou zapomínat, kdy chtějí“.

A ještě nějaká maličkost! Do „Časopisu *duchovenstva*“ napsal p. Vinařický také něco — — o mých vousech. Praví tam, že prý jsou tak husty, protože jsem je mazal — cibulí. Řekl bych: „Ale, ale, pane Vinařický, já bych se styděl za takový „vtip“! kdybych neobdivoval se tomu, jak p. kanovník zná se v „tajných“ prostředcích. Moje vousy stydí

se ve svém naturalismu, že vzrostly bez tak kulturního prostředku! P. kanovník spáchal ale ještě jeden vtip. Tvrdí totiž, čtverák, že „kritika“ pochází od „krtice“ a hned na to dokládá to živým příkladem. Na články Národních Listů o „účastenství jesuitů v královraždách“ odpovídá totiž kritikou jednovětou, v níž nepovídá jiného, než — že se diví, že my „revolucionáři“ jsme — proti „královraždě“. Nu, není to nejohyzdnější exemplář krtice, jaký se jen myslet může? Mrzí mne na panu kanovníku a odporučuju mu v odměnu za jeho cibuli „oleum jecoris — —“, ostatní část názvu mu ale udají v každé lékárně.

SAMOMLUVY
SNĚMEM POSUD NEPOTVRZENÉHO BRANCE

I.

Jsou prý velké doby, praví pan ministr války, a když velikost doby již i oficielně uznávají, musí to být již tuze pravdivá pravda. I obecenstvo i vojsko prý cítí, že je potřebí pro onu budoucnost, před kterou školské knihy historické pravidelně se drží v opatrné desítileté vzdálenosti a kteráž nastane dle knih těch tedy snad již letos, vojsko, mnoho vojska, velmi mnoho vojska. Veškeré mužské pokolení mezi 18. a 45., které nevypadá tak, že by Falstaff zvolal: „Nestydím-li se za své vojáky, tedy ať jsem naložená kambala“, — co vůbec mezi 18. a 45. „vypadá“, bude, když řadovým vojínem ne, tedy aspoň řádným brancem. Nu vyrostl jsem již z řad řadových, proč bych ale nevstoup' do řad braneckých, když je mne potřebí a když je ministerialně uznaná velká doba; vždyť mám sílu, že bych unes' tamhle tu almaru — snad, a na Prusy mám také dosti svrchu!

Proč bych nešel, když musí jít *všichni*, bez rozdílu stavu, náboženství, peněz a coulů! Bude v tom ohledu úplná rovnost, žádný rozmazlený synáček nebude se smít odvolat na své peníze, nebo na své spojení s velkými pány, a žádný břichopasný Falstaff nebude moci se chlubit, že „na místě sto a padesáti mužův sebral tři sta a několik liber šterlinků“. To nás bude, tu bude utíkání, totiž utíkání *před námi,* neboť zbabělosti mezi námi nebude již proto, že vojenské zákony to zapovídají a také trestají. Proč bychom se také báli?! Většina lidí je pevně přesvědčena o své udatnosti a nepřemožitelnosti, a „co mají *mnozí* lidé za pravdu, má *tytéž následky,* jako by bylo opravdu pravdou“. Nepřátelé budou tedy biti. Jakž by také nebyli! Vyvalíme se jako lavina a když se jednou lavina vyvalí,

musí dál a *musí* strhnout všechno s sebou, a — moudří lidé se budou vyhýbat. Prusy mám ale na př. vzdor své nelásce k nim za moudré lidi, Prusy pokládám již tedy za vyhnuté, totiž za přemožené, jakmile se jen pohnem.

Ale *než* se pohnem! Platí-li v celém světě pravidlo, že jsou v politice jen dvě věci těžky, jedna: pohyb rozpoutat, druhá: pohyb v pravý čas zarazit, — platí pravidlo to v Rakousku ještě více než v celém světě, a skoro se bojím, že by se mohlo někdy přihodit, než „vyfasujem" zbraně, střelivo, věstné rohy, trouby, bubny, polní kotle a kastroly, že by již bylo po válce. Neboť bez dostatečného počtu kastrolů, doufám, ani nevyjdem, kastrol je rovněž důležitá zbraň jako puška, jak se dokázalo l. p. 1859 i 1866.

Zdá se ale, že panuje naděje, *zaražení* pohybu braneckého že půjde mnohem snáz. Stojíť v návrhu zákona braneckého psáno: „Jest tedy (branná hotovost) pravidelně také jen povinna, v domovském okresu a nejvýš na několik dní cesty od domovského místa službu konati. Jedná-li se ale o pronásledování nepřítele v čas boje a možno-li, aby se to stalo, aniž by se vlastní hranice v šanc vydávaly, má branná hotovost nepřítele i za hranice korunní země stíhati, avšak po skončeném boji zase do země se vrátit". To se snadno řekne! Dá-li se ale nepřítel laskavě na outěk, poběhnem v radosti své bůh ví kam za ním, třeba až do Berlína! Ovšem, jinak by bylo, kdyby nechtěl a nechtěl utíkat, ano kdyby byl snad tak nezdvořilý, že by mou „mezi 200 a 100 mužů silnou" setninu sám hnal přes hranice takhle do Bavor nebo do Rakous. Což se arci nestane — neboť budem lavina, jak výše uvedeno a každý se nám vyhne, kdo bude jen trochu moudrý.

Avšak to není naše starost! Rozuzdění a zauzdění národní síly bude úlohou slavných úřadů. Jižjiž je budem mít, a sice dva: „královský úřad okresní hotovosti v N." a druhý vyšší „královský úřad branné hotovosti pro Čechy". Každý z nich bude několikapanský, prvější alespoň

čtyrpanský, druhý třípanský. Od jejich *včasného* a obezřelého sobě počínání bude záviset, aby byla branná hotovost vůbec *něco*, a pak třeba i *mnoho* platna. Také zde bude platit staré české pořekadlo: „Jaký úřad, taková osada“, a bude-li úřad v pravý čas zde, my branečtí osadníci nebudem jinde.

Měšťanské sbory budou v městech přiděleny k branné hotovosti. Jen nebudou-li příliš pyšny, nebudou-li sobě víc o sobě myslit než my o nich, totiž že jsou snad aristokracií branné hotovosti, proto že jim pán bůh dal s povolením vys. místodržitelství pěknou uniformu a v loni že dostaly medaille. Toho by naše branecká hrdost nesnesla! Ostatně náhoda vše vyrovnávající a vřaďující učiní také zde mnoho dobrého a položí svou magneticky hojivou ruku také na př. na srdce páně Klenkovo: když bude mít celá Praha české velení a při tom přece bude „qua militaris“, bude dávná touha paně Klenkova po českém velení ukojena. Krásná kyne naděje souženému!

Mimo měšťanské sbory budou také sbory takové, „kteréž v městech vůbec při svolání branné hotovosti ještě zříditi se mají“. — Teď nevím, přejou sobě ve Vídni, aby také sbor „Svornost“ z mrtvých povstal a takový byl jako roku 1848 — nebo nepřejou? Pro všechen případ bude dobře, aby Pichl myslil na nová slova pro svou píseň: „Svornost, svornost, český sbor!“ Já bych proti „poděbradce“ nebyl!

(Špatná příroda. — Masopostní mrzutosti. — Irvingiáni a divadelní cedule. — Na vídenské silnici.)

△ V Praze, 12. ledna.

Je špatná zima, špatný led, a ten led již také odešel a měli jsme špatnou dřenici. Ve všem všudy špatnost, i v přírodě, a to je už k zoufání! Je to příroda, pořádná příroda, když lehkomyslnou svou hrou nám béře úctu před našimi předky, když v pravém slova smyslu *blátem* hází po moudrosti, kterou z otců svých máme? Naši otcové nám vypravovali: „Ptali se vlka, kdy je největší zima? A on odpověděl: Kdy se slunce rodí!“ Příroda ale stojí u kolébky slunce v lehkém kabátku a dýchá na ně tak, že by se i sám ledovec v pouhé bláto přeměnil! Naši otcové tvrdili najisto: „Třpytí-li se hvězdy noc před třemi králi, rodí se bílí beránci.“ Ale příroda ani se neohledla po hvězdičkách, ač tyto stále na ni mrkaly, a přeměnila zimu na neplodnou již bahnici, a objeví-li se přec nějaký bílý beránek, bylo by pro jeho rouno dobře, kdyby přišel hned s koštětem, kartáčem a mýdlem na svět! Schází nám zimní chlad, jímž každý omládá, a než přijde jaro, budem staři. Všechno nás šidí, všude je špatnost, i v té přírodě. Skoro abychom začali také již šidit, je to k vůli osobní bezpečnosti. Beztoho již učinil „Kladderadatsch“ návrh: „Jak pak, když je jak známo na světě devadesát devět percent lidí nespravedlivých a jen jedno percento lidí spravedlivých *zcela*, aby se zařídily káznice již jen na lidi spravedlivé?“ Jednou se to řekne žertem a po druhé třeba již do opravdy!

Mluvím, jako bych měl již popel škaredé středy na hlavě a je přec masopůst. Masopůst se svou hudbou, svými reji, voskem na podlaze a ospalostí v očích, — ale příjemnou ospalostí! Již nyní slyšíš hrdiny, kteří se chlubí: „Tři

noci jsem po sobě nespal a dnes to již zase na mne čeká,“ a při tom myslejí, že opravdu „něco“ vyvádějí, takřka skutek nějaký. A také jim to skutečně za skutek vykládá ona polovice lidstva která je tak negalantní, že se důsledně „krásnější polovicí“ nazývati nechává. Je opravdu krásnější? Možno, pak je to ale nová zas nespravedlivost přírody. V celém tvorstvu je pravidlem, že mužské pohlaví je vlastně to krásné pohlaví, a právě u koruny tvorstva, u člověka, je prý to naopak! Ale už se zase brodím nenasypaným posud popelem, — to pochází od návyku při posledním neposypaném pražském náledí. Faktum je, že v masopustě, kdy se počítá čas podle taktu, počítáni jsou mužští podle toho, mnoho-li tančí. Netanečníci jsou nelidé pro krásné pohlaví, kdo nejde na ples, nejde na mysl. Člověk si musí ale takové pohrdání osladit pomstou, vyslovme tedy směle pochybnost o kráse krásného pohlaví, třeba by v tom byla nespravedlivost. „Nebuď *příliš* spravedliv!“ zpívá Klopstock, básník německé partaje, a jeho krajané se proti nám dle toho také řídí.

O mou nespravedlivost budou se ty, kterým se právě nyní nejvíc holduje, ovšem málo starat; budou se točit dál a leda že mně co pravé vlastenky odpoví posměšným „Seid umschlungen, millionen“ — od Schillera, taktéž básníka německé partaje. Tohoto básníka mám již radš než onoho, tím více rád, čím méně mohu ve volném překladu do českých poměrů sám se „hubičkovat s miliony,“ — člověk miluje ideály! Dobře, že je dovedem ještě milovat, že vlastnosti té člověk nikdy nepřebude! A přece jsme skoro ustrnulí zprávou, že až v samém středu našem usadila se sekta ideálních Irvingiánů. Rozdělují se na mnoho tříd a nikdy nevíš, nepotkal's-li za den dvanáct „apoštolů“, nebydlíš-li náhodou vedle nějakého „evangelisty“ a nebyl-li to „prorok“, který ti dnes ráno řekl: „Uvidějí, že dostanem letos ještě dost ledu!“ Ba možno, že ten, který tvou směnku zažaloval, je sám nějaký „anděl“!

Arci že to k neuvěření a přišel by v případu tom k příjmí „anděla“ jako Shakespearovy „Ženy windsorské“ ondy k druhému titulu. Byl to pěkný titul, ten „potrestaný starý nezbeda“ čili. Kdyby se pokračovalo, čtli bychom zajímavé věci. „Král Lear, čili starý výměnkář a jeho dvě dcery nešlechetné, jakož i jedna dcera přece šlechetná“; „Kupec benátský, čili libra masa od plecí“; „Faust, čili doktor, čert a holka“; „Valdštýnova smrt, čili Do Prahy je cesta dlouhá, nic se nestejská“, atd. Každý by běžel z rána hned k nároží, aby nabyl humoru po celý den, a v Praze by se vyvinula zvláštní „čili“-komika.

Ostatně bude komiky, radosti a humoru za krátko zcela dost. Již nyní mají mnozí radost, ti, kteří budou voleni do sněmu, i ti, kteří nebudou, ti, kteří půjdou do Vídně, i ti, kteří nepůjdou. Někteří sice ještě nedosedli ani na koně a už kopou nohama; v celku ale přece nikdo neví, pojede-li se do Vídně nebo zůstane-li se v Praze nebo nalezne-li se kýs prostředek, snad někde v Brně. Portýr parlamentu za Skotskou branou prý již odříkává každého rána průpovídky své ve všech rakouských jazycích, jen v německém ne, poněvadž je přesvědčen, že Němci nikdy nejdou tam, kde nejsou co nejrozhodněji pány. Snad tam nepůjdou i jiní, pamětlivi pořekadla „štika umřela, ale zuby ostaly“. Novým volebním řádem by se jí byly zuby vylomily — ale co je mně po tom, já bych tam šel jen tenkráte, kdybych byl zdvořile pozván, abych odtamtud psal kyselé i sladké obrázky. Zdvořilost těší i kočku — pak ale škrábne přece!

„Pražský Denník“ neuveřejnil posud žádnou kandidátní listinu.

SAMOMLUVY SNĚMEM POSUD NEPOTVRZENÉHO BRANCE

II

„Důstojníci branné hotovosti a mužstvo podrží obyčejný šat svůj“. Civilní šat uznán tedy za schopna sloužit při obraně vlasti, čamara může již nejen na ples, nýbrž i na Prusy! „Obyčejný šat“ má tuze široký pojem. U nás zapovídá sice právě tak jako v Hamburku „počasí, morálka a policie“ chodit bez obleku, ale co je těch stupňů mezi úplnou nahotou a příkopskou elegancí! Bude chtít elegance ta stát vedle polonahosti, slonící se v slunci exercírku ozařujícím? Nebudou zvláštní setniny „liónů“ a zvláštní „otrhanců“? Nebude chtít jeden v modro-červeno-bílé čamaře rozšiřovat panslavistické náhledy a druhý zas dokazovat, že cilindr je zrovna tak dobře dělán pro hlavu jako čáko? Podle *nosu* již chtěl maršálek jeden francouzský poznat, ku kterému praporu vojín náleží. U nás půjdou nejrozmanitější nosy za praporem jedním a na těch nosech budou viset lidé nejrozmanitějšího smýšlení a to smýšlení oblékne nejrozmanitější šat.

S počátku to bude vypadat, jak to už často vypadalo, na př. r. 1848. Tenkráte jsem jednoho dne stál co malý hoch před Svatováclavskou lázní a díval se na přicházející „revolucionáře“. I přišel jeden z nich a měl na nohou lakýrky, výš bílé škrobené spodky na podpatky, ještě výš frak — a na hlavě svornostskou čepici. Co naivní hoch jsem mu věřil, že to tak jde, a nyní uvěřím co muž snad také ledačemu podobnému. Jen toho se bojím, aby nemyslela většina lidí, že bez přísné *uniformy* to ani nejde. R. 1848 myslela to také študentská legie. Usnesli se na tom, že sebe v ní světu ukážou, a když poprvé slavnostně vytáhli, měl, ana svoboda jednotlivcova leda krejčovským účtem se obmezovala, skutečně každý študent — jiný

kabát a otázka uniformy byla rozluštěna. Ale za několika těmi četami sešněrovanými hnala se dlouhá řada ostatních čet študentských, fešných to a pohyblivých hochů, oděných většinou v moderní tehdáž šedou čamarku, nazývaných posměšně „landšturm", ale vypadajících tak, jako by se dovedli do opravdy prát.

Myslím, že tu šedivou čamaru zase přijmem. Jistá stejnost se u většiny předce objeví, třeba by to nebyla přímo uniforma. Móda je věc neodbytná, móda zmocní se i branců, neboť: „kdo není samolibý, ať se oběsí", a člověk je vždy mnohem radš samolibý než oběšen. Lehko se řekne: „Mužstvo podrží obyčejný šat svůj"; to by ale musilo „mužstvo" podržet, vlastně nemusilo, ale zajisté že by podrželo také své obyčejné civilní a naprosto nevojenské držení těla. Jiný šat jiné tělo, branci musí mít vojenské tělo, tedy také — ne ne! vojenský šat ne, uniformu ne, ale as tak *čtvrt*uniformu, která popoušti rozličnosti ještě dosti široké pole — a vzdor základním pravidlům stejnosti žádá *krása* velmi ráda *šat rozličný!* Nejen ta krása v abstrakci a všeobecnosti, nejen ta osobní krása v domýšlivosti naší, nýbrž i ona krása, kterou s sebou přinese na cvičenou i na manévr zvědavé ženské pohlaví a k vůli které bude každý alespoň při exercírce hrdinou!

O kousek uniformy postaral se již návrh braneckého zákona. „Každý nosí na levém rameni pásku v zemských barvách," praví se tam. Německé kasino bude sice dokazovat, že zemské barvy jsou černá, červená a zlatá, ale možno, že bude na těch páskách ještě jiných neněmeckých rozličností, přívěsků a dodatků, okras a proužků, které vesměs budou něco „znamenat" a o jakéms „rozdílu" mluvit. Co dítě někdy páše v nevinnosti své, to muž obyčejně z rozmyslu — páše také. Roku 1848 nosil také každý národní barvy zemské na rameni i na hlavě, ano kdo neměl národní barvy, byl dojista cizinec. Každá škola měla právo na ně i právo na stejné čapky.

Právníci nosili čapky červené s proužky v národních barvách, medikové černé, filosofové tmavozelené, bohoslovci — či ne, bohoslovci nosili úzké klobouky (nyní nosí na vyšší rozkaz revolucionářský francouzský cilindr co přiměřený šat — kněžský), ale za to měli realisté čapky barvy kávové, ba i ti malí hoši z farních škol rozeznávali se podle šedivé, žluté i jiné barvy! Z gymnasia patřili „poetové" a „rhetorové" co „akademičtí měšťané" ještě k studentské legii a měli čapky fialové, my ostatní gymnasisté pak tmavohnědé. Což ale bolelo „syntaxisty" a „gramatisty", že mají být pomícháni s nízkými „principisty" nebo docela „parvisty", a dali si na čapky mimo pruhy „národní" nahoru ještě jeden proužek červený. Což ale pořád ještě bolelo syntaxisty, že mají být pomícháni s nižšími „gramatisty", pročež připojili s předu stříbrného českého lvíčka. My gramatisté připojili jsme ho také a byla pračka k vůli němu každý den, před školou i po škole. Možno že rozdíly nás zase opanujou, že se rozpomenem na mladé krásné časy a budem se prát znovu. Uvidíme, „co se nechá dělat!"

A dále praví návrh braneckého zákona: „Rozumí se ovšem samo, že obcím ponecháno bude na vůli, působiti k tomu, aby každý (i nezámožný) branec při povolání měl oblek chránící ho dostatečně před vlivy povětrnosti". Tím je mnoho řečeno, tím slůvkem „dostatečně". Dostatečně chrání na př. poděbradka, šála, kožich, bufy, dvě košile, flanelový živůtek, tlustá vesta, item kabát, item spodky a pak ještě tak půl almary jiné garderoby. Jen že by to množství vadilo při utíkání, totiž při utíkání za nepřítelem! Poláci ovšem při posledním vzbouření svém měli pro zimu šat jednoduchý, ale velmi praktický — v Praze však je mnoho krajních rusofilů, kteří ani nechtějí být praktičtí! Mimo to — co se může ve velkém městě všechno stát, při čemž pak slova obce se týkající: „působiti k tomu" neznamenají pra nic jiného než: dát dělat nebo jít a

koupit! Tak ovšem nebude, aby obec mohla říci: „V celé mé setnině stává toliko půl druhé košile, a ta půlka — jsou to dva ubrousky v půli sešité a přehozené přes ramena, jako hlasatelský kabát bez rukávův“, ale také se obec nebude moci těšit s Falstaffem, že „to nic nedělá, prádla najdou dost na každém plotu“!

Ano, košile a boty — o botách šťastný Falstaff ani se vůbec nezmiňuje — budou novou a veledůležitou *otázkou obecní!* Když vypukne válka, co to půjde drahých nám bot do světa, které se nám ach! nikdy víc nenavrátí!

SELSKÝ VTIP

V každém národě bývá jistá třída společenská považována za zvláště, ba za výhradně vtipnou, jako by pán bůh byl řekl: „Kdo staneš se tím a tím, obdržíš mimo právo na herberk svého řemesla také právo na herberk vtipu.“ V našem národu je takovým vtipkálkem privilegovaným *sedlák*. Sedlák je podkladem nejčetnějších anekdot, sedlák je původcem nejšprýmovnějších písniček, sedlák překonává v národní pohádce vtipem nejen vzácného pána, nýbrž i samého čerta — zkrátka, český sedlák vždy „má v hlavě“, a to v nejpříznivějším slova toho smyslu. Jen jediné přísloví zalhává tuto přednost jeho pravíc, že „rozum je původu selského, vtip *panského*“. Jen není-li přísloví to národní zase výplyvem „selské praktiky“, není-li důkazem novým, že sedlák „má za ušima“ a naznamenávaje vtip za něco panského že sedlák nepřímo sama sebe naznamenává co *pána*, strkaje co výdělek vedlejší také celý rozum tak mimochodem do kapsy!

Vtip musí se ale tenkrát osvědčit, když je ho třeba. V loni, za pruské okupace, bylo ho navštíveným krajinám zajisté potřebí, a tu se zdálo, že staroslavný selský vtip utekl s novooslavenými ouřady, které mu ovšem na outěku svém nejvíce potravy poskytnouti mohly, nebo že ho Prusové, kterým se vůbec vše hodilo, rekvirovali, aby jím opepřili a osolili svůj po nárožích se potloukající Schultze-Muellerovský vtip doma v Berlíně. Chyba lávky! Vtipu se rodilo dost a dost, ještě víc než mluvených politických zločinů a přečinů, kteréž prý se v loni úžasně hojně dařily. Jen že ohromující hukot děl přehlušil každý lehce svištící vtip, a kdo nějaký ten vtip spáchal, že ho střežil a držel, jako drží Vodník dušičky pod pokličkou. Pusťme několik těch dušiček do vody a do proudu, v němž jsme nyní bez pruských štik!

Prusové vrazí hladoví a drancechtiví do osady. V okamžiku obsadili všechny domy, zotvírali stáje, proslídili

špižírny, seprali se v sklepích. Jen do jediného stavení nevlezli. Když byli do osady vrazili, byli ovšem dobře vypadajícím stavením rychle přilákáni; když však přihnali se až k němu, viděli okna roztlučena, dvéře vylámány, v jizbě vše převráceno, na dvoře pusto, vše jako by po vyhoření. „Tady už byli našinci!“ pravili mrzutě, šli dál a nechali sedláčka klidně ležet za kamny, kam se byl uložil v očekávání nevítané návštěvy. Ferina byl sám okna svoje vytloukl, dvéře vylomil, jizbu převrátil, byl si tedy sám zmrzačil prst, aby celé tělo svého hospodářství zachránil před vojnou!

„Touhle cestou dojdete k ovčinci a tam je skopoviny dost a dost!“ udal Prusům jakýs člověk „bez rozdílu vyznání“! Hnali se cestou, dlouho a dlouho, konečně došli osamělého hospodářství. Morový zápach je uvítal, když sobě chtěli po běhu oddechnout; hnijící syrové maso spatřil zrak jejich, po živé skopovině pátrající. „Toť je rasovna,“ volali, „dali jsme se nepravou cestou!“ a běželi zpět. Ale hospodář díval se za nimi vikýřem a měl srdečnou radost z toho, že přívoz a pytva dvou na nedalekém bojišti padlých koní tak krásné ovoce přinesly.

Prusové jedli sice všechna jídla rádi, jakž dostatečně známo, nejraděj ale špek a vepřové. I vyšli sobě z Nechanic do blízké vsi, aby dostali pro tučná těla svá tučného pokrmu. „Vrátíme se za dvě hodiny a přiženem celé stádo!“ Ale nepřišli až pod večer — a nepřihnali nic. „V tu stranu je nemoc mezi vepřovým,“ vypravovali, „prasata nosí kravaty ze slámy a mají krky kolomazí namazané. Snad je mor v celé krajině. Ostatně — husa je také dobré jídlo, zejtra si vyjdem v druhou stranu na husy.“ Vyšli na husy a viděli husy, ale každá vlekla křídla málomocně po zemi a hýkala jako soužená nevinnost. Hospodyně byly husám vyškubaly pernaté opory pod křídlama, hospodáři byli vepřovým chovancům svým darovali věchtové kravaty. Zvířátka byla zachráněna, třeba by v obmezeném rozumu

svém dobrodince byla považovala za tryznitele. Kdož by se divil zvířatům, když jsou i lidé tak nerozumní, že nepoznávají lakotnost pruských žaludků, ba sami je k chuti dráždějí! —

A tak často a rádi se Prusové najídali, ba přejídali, jaký div, že byli líni a stálou přípřež potřebovali! Hezké děvče bylo před nimi stokrát jistější než jen trochu po tahounsku vypadající kůň. V poměru ku koním dařilo se jim jako onomu velikánu mravní slabosti, který soudcům upřímně děl: „Já nevím, co to je, ale cizí peníze nemohu vidět, aby mně jich nebylo líto!" Avšak — počkejme! Tamhle vybočil z pruského po hlavní silnici se beroucího temu oddílek vojáků, aby zachytil na venkovské cestě se plížící povoz a odňal mu koníky. Sedlák, vida je přicházet, zarazil. Myslili, že chce obrátit a ujet, i volali naň, hrozíce střelbou, a přispíšili sobě. Sedlák se nehýbal. Když však přikvapili až k němu, sklesl náhle s lamentem na kolena a v tomtéž okamžiku zdvihlo se na voze patnácte dětských hlav, tolikéž krčků začalo srdcelomně křičet, vřeštět, prosit a orodovat a třicet ruček šermovalo prosebně vzduchem. Prusové vyrozuměli z lamenta sedlákova, že tento veze děti za uprchlými rodiči a že jsou již deset mil od domova. Nu zde přec nemohli se Prusové zmocnit koňů; opustili je i děti, i sedláka, — vždyť byli ze silnice spatřili v dálce vesničku a v té beztoho najdou sobě koní! Když ale dorazili konečně tam, nenašli koní pražádných, neboť víska byla mala a chuda, jediný rolník měl koně a ten rolník — nebyl doma a koně jeho také ne. V tom by ovšem nebylo nic divného, ale divno bylo to, že v té chudé vesničce byla také nápadná nouze — o děti.

Tak vidíte, že je sedlák šelma velká, ba šelma od narození, vtip že ho nikdy neopouští a že vyzrál i nad zralé Prušáky! Selský vtip nebyl u Králové Hradce poražen, tam sklesl vtip jiných! Žije, žije vtip sedlákův, bude žít na věky! Dejž to — —

(Nastává práce v cizině!)

△ V Praze, 23. ledna.

Jsou lidé, kterých se ani netkne, mluví-li se o nich zle. Jsou národové, kteří podobného sobě také nevšímají. Onino nechť se nazývají třeba Schoppenhaueriány nebo cyniky nebo jakkoli chtějí a tito třeba velkými národy, — úkolem malých národů je ale, aby čest svou střežili a pilně setřásali vše, co zlomyslnost na ně vrhá. Třeba bychom opovrhovali těmi, kteří v důsledné nestoudnosti stálých a stálých vyhledávají příležitostí, aby přičtli našemu národu vlastnosti co nejošklivější, je zároveň předce povinností, abychom každé zákeřné seknutí přímou ranou odzbrojili. Známe příčiny a původ na cti toho utrhání, a to je již velká výhoda.

Krásně se žilo těm panáčkům, pokud pomocí bodáků a policie bylo v Rakousku vše k bezvýminečné němotě odsouzeno, pokud v ouřadu i ve škole musil každý Neněmec ustoupit Němci. Každý Němec měl přednost již dle rodu svého, neboť uměl již něco, co se jiným třeba holí teprv vtloukati musilo. Konečně by se ani nikdo nezadivil, kdyby se byli *bezvolně* mýlili a síle německého ducha a moci německé vzdělanosti vše to přičítali, co způsobily hrozby bodáků a pouta opatrné policie. V takové bezvolné mýlce byli by trvali jen do změny poměrů, neboť pak byli by zůstavili každému jednotlivému národu, aby dokázal seč jest, a důvěřovali oné síle a moci, že předc jen duševní nadvládu jim pojistí provždy. Toho neučinili a dali tím velebné kultuře své přímo vysvědčení chudoby. Choulostivi jako bureaukrat začali nesmírný křik, jakmile se jednalo o to, že také jiný národ má mít nějaké právo mimo národ německý. Bezprávné držení vykřikovali za právo, ucházení se právního majitele za bezpráví. Jeť příliš známo to moře kalu, jaké nechávali zatékat do journalistiky vi-

deňské, než abychom se opovážili dotknouti se ho ještě jednou. Nezralí hoši, z gymnasia ještě nevystouplí, opovažovali se mluviti ve jmenu německé vzdělanosti vůbec a spílati celým národům, a dorostlí lidé měli z toho radost svou; prvější vydělávali honoráry, tito viděli v klamání veřejného mínění záruku další nadvlády své.

Nyní je ta doba skoro již překonána, avšak bez úrazu jsme z ní nevyvázli. Z kalu, který po nás házen, mnoho zastřiklo do ciziny. Zanešeni pracemi domácími nemohli jsme pomýšlet na stálou obranu zevnější. A takž vidíme, že ze zaplacených a tendenčních zpráv časopisů vídeňských navykla sobě cizina vážiti náhled o nás mylný, za jehož mylnost ovšem nemůže. Zrcadlí se vada ta nyní na př. skoro ve všech zahraničních časopisech německých a — věru, německému *národu* předc nemůžeme vinu toho přičítat, sic bychom musili mít veškeru jeho krásnou literaturu, veškeru jeho poezii, jeho umění, jeho filosofii za obrovskou lež! Nespravedlivost jest ovšem nespravedlivostí, třeba by z nevědomosti páchaná, a kde se jedná o čest kohokoliv, je nevědomost skoro právě tak velkou vinou jako vědomá nespravedlivost sama, tím spíše pak, jedná-li se o čest celého národa.

Že nedají pokoje ti, kteří na úkor vlastní cti národní ubírati hledí pověsti naší, je již jisto. Zrušený monopol vídeňské journalistiky dotekl se kapsy i pánů jejích i sluhů těch pánů, kteří z „province české“ žili a tyli. Ve Vídni se působiště těchto sluhů vždy víc a více ouží. Vláda nenaslouchá více jich hlasům i hledí dorozuměti se se *všemi* národy, ne *jen* s německým; co ale ještě bolestnější, jest, že ani to obecenstvo vídeňské, vyrostlé a vychované v úsměšcích protičeských, nemá více záliby v další potravě podobné. Páni po dávném svém vlivu a sluhové po dávném svém výdělku toužící hledí tedy nyní také jinam než pouze k Vídni. Z rakouských Němců dělají „schmerzenskinder“, píšou o nich srdcelomné jeremiády do ciziny, vypravují

o nich, co prý všechno zkusí na př. od Čechů, a při tom se vypravuje na novo vše, co se o těchto již nalhalo, a mimo to ještě jiné, dle příležitosti a fantasie. Také to se ovšem překoná; nemůže nám ale být lhostejno, kdy a jak. Potřebujem pravých náhledů o sobě, jsmeť národem teprv se probírajícím, nejsme národem tak velkým jako Francouzové, kterým je arci až úžasně lhostejno, že veškera journalistika německá denně nějakou útržku na ně má pohotově. Nám musí záležet na všech, také na národu německém, na tomto tím spíše, že jsme v stálém styku s ním, že historie vyvolá ještě nových styků co nejrozmanitějších. Dokud se útržky děly jen v Rakousku, mohli jsme přihlížet pokojněji, dělo se vše jaksi „doma“, — nyní šíří každý hozený kámen kruhy své daleko za hranice Rakouska. Nyní je věc jiná a bylo by hříchem se strany naší, kdybychom se nebránili na půdě, která nám zajisté není docela nepřístupna. Mlčením již mnohý se zabil, nuže budem tedy mluvit! Není zajisté radno, dívat se pansky na útržky nám činěné, pohrdlivě ještě nyní nad nimi rameny pokrčit. Historie nás učí, že nespravedlivé mínění takřka zkameněti a pro věky se udržeti mohlo, a že jednotlivci, obce i národové ještě po tisíciletích jím trpí. Prostředky tiskopisné jsou rozsáhlé, jsou přístupny i tam, kde strannictví nadvládá. Uchopíme se jich a použijeme jich na zachování cti svého národa, jakož Maďaři již dávno s prospěchem činí. Posud to bylo nemožno pro novost sršících dojmů vůbec, nyní bylo by hříchem neučinit všeho, čeho třeba na odmítnutí zákeřných nájezdů!

(Po volbách. — Nový harlekýn. — „Posel z Prahy“ cestuje co fotograf.)

△ V Praze, 26. ledna.

Volby jsou z polovice odbyty. Všechny strany mají radost, německá i česká, konservativní i liberální, — člověk by udivením sprásk' ruce nad hlavou. Věřil jsem sice již, že dějou se i za našich dnů ještě zázraky, vždyť to ondy povídal jesuitský kazatel také mně, stojícímu pod kazatelnou v pokoře a mezi babičkami; ale myslil jsem dle slov jeho, že se dějou jen na vzdálené obloze buddhaistické Číny, kde magie posud kvete a kontrola je trochu obtížna. Nyní vidím, že jsou také u nás, sláva!

Všechny strany jsou spokojeny, můžem tedy jít domů, — či tak, vždyť my máme jít nyní nejprv do sněmu, ze sněmu pak do Vídně a z Vídně — nu z Vídně nás už sami domů pošlou, až bude čas. Nemůže se právě říci, že bychom z Vídně právě rychlej se dostali do Prahy než z Prahy do Vídně, neboť správa železnic je vázána na jistý počet mil za hodinu, ale rovněž nemůže se říci, že se tam nebo odtamtud vůbec dostanem. Stran obeslání Vídně žije český národ v napínavé, lechtivé a tedy, chcem-li, i milé nejistotě. Vůdcové mu to nechtějí říci, Sejček je zaměstnán děláním ledu a v kalendáři to nestojí. O ty kalendáře! Pro lodníky vyšel nautický kalendář již v loni pro rok 1868 a dočteš se v něm, kdy v které minutě kde slunce a kde měsíc; pro občany vyšel občanský kalendář hned po pruské okupaci a dočteš se v něm, v který den který svatý: ale navštíví-li letos sv. Václav sv. Leopolda, není ani v jednom z nich udáno.

Politika naše je velmi „včasna“, je totiž zcela masopostní, drží škrabošku pevně na tváři a posud se nikomu nepovedlo jí říci: „Krásná maškaro, já tě znám!“ a proto také ani nevíme, *je-li* krásna! Jsou v českém národě po-

litické šibřinky a není tedy divu, že „Posel z Prahy", závidě „Humoristickým" a „Veselým Listům", jakož i pierotovi „Češíčkovi", oblékl se za harlekýna a klapačkou nový začíná *národní* rámus. Nu harlekýnský šat není tak drahý, sestáváť z pestrých kousků a „Posel" sešil sobě jej z „duševních obrázků" mužů kandidujících pro sněm. Komické figurky, jako kdyby se dívaly do kulovitých nebo kuželových zrcadel: stlačené čelo a široká huba, vytáhlé břicho a pyramidální nohy, vždyť jste si ale již hráli všichni s takovými zrcadly! Některé ty duševně-obrázkové hadříky se „Poslu" povedly. Zde kousek z „mustrbognu" jeho:

Kandidát A. („Posel" ho nemá tuze rád): „Uvádí se sám voličům svým, z čehož vysvítá, že má osobní tendence. Za Bacha a Schmerlinga byl několikkrát zavřen, neměl tedy dosti času, aby se pořádně naučil tančit; není ale pochybnosti, že by se ve sněmě jak se říká ošleifoval, poněvadž tam máme mnoho elegantních šlechticů, dej jim pán bůh zdraví! (Předplacení přijímá se na „Posla" u Tří lip.) Kdyby byl měl peníze, byl by arci mohl za hranice utect, chudák; tak ale je vidět, jak je to zlé, když není v národě *blahobytu!* Neumí německy a proto nepochybujem, že by, zvolen, věrně hlasoval s českou stranou. Avšak protikandidátem jeho je tam

pan B. („Posel" ho má tuze rád, jak hned uvidíme). Je to muž povahy rozvážné, ryzého smýšlení a pevného zdraví. Nevíme — nevíme, je-li lepšího na tom božím světě! Obezřetnost svou dokázal za nejhorších dob tím, že dovedl vždy mlčet. Pro národní hospodářství, nám Čechům nad jiné důležité, má velký význam; šrotuje „kroupy", které jsou jedna jak druhá, známy pode jmenem „perličky" a v polívkách tuze oblíbeny. Vyšinul svého ducha osobním úsilím také na jistou vzdělanost, ač toho nemá chvála bohu zapotřebí.

Pan C. (laskavý i nelaskavý čtenář sám již pozná zde i jinde, jak je to s tou láskou): Není tak stár jako jiní roz-

hodní našinci, k nimž se tedy ze skromnosti zajisté ani přirovnávat nebude. Učil se mnoho sice a učí se posud, nosí ale lehké telecí boty a má tedy často rýmu. Nedělá se to v sněmovně dobře, když člověk často smrká. Ostatně nevíme na něho bohužel nic.

Pan D.: Muž ryzý, národní, přímý, věrný, úcty a důvěry hodný, horlivý, bujarý, bedlivý, neobyčejný, výmluvný, dobrý, rozvážný, skromný, rozhodný, praktický, obeznalý, určitý, prozřetelný, činný, živý, střízlivý (totiž že se jako neopíjí), tichý, pravý, podnikavý, činný, samostatný, řídký, bojovný, mírumilovný, samorostlý, vzdělaný, pružný, odhodlaný, výtečný, přirozený, důmyslný, důrazný, důkladný a důtklivý. Vždycky vynikal ve školách a zkouškám se jen smával. Má zákony v malíku a ve své advokátní kanceláři dva písaře, jednoho koncipienta a poslíčka, živí tedy lid. Také to může udělat, neboť má statek, který stojí mezi bratry za čtyřicet tisíc. Byl boháčem už co nemluvně a takového muže nepotřebujem arci ani vychvalovat.

Pan E.: Nepatří mezi talenty nejmenší. Byl u vojska poručíkem a kdyby nebyl vystoupl, byl by nyní snad setníkem. V otázce exercírky zemské obrany může konečně prospět. Přáli bychom mu upřímně, aby se mu zdála tři numera nebo aby se dobře oženil dle příkladu některých našinců; bez peněz je těžké živobytí. Mimo to bývá starý mládenec také velmi mrzutý člověk.

Pan F.: Je právník a dokázal ve sněmě, že umí některé zákony nazpamět. Ač není právě ani tlustý ani suchý, nýbrž jak se říká „jen tak prorostlý“, myslí se přece, že půjde rozhodně se stranou, ku které naleží dr. Čížek, u něhož jednou obědval. Tak se dělají strany!

Pan Š.: Popsal již mnoho papíru, rovně i křivě, po šířce i přespříč. Byl čtrnáct dní zavřen a měl tam strašně dlouhou chvíli a naplakal se dost a dost, aniž by byl posud za to nějakou slušnou národní odměnu dostal. Je vnukem

svého děda, prospěl záložnám, pro něž pracoval, a škodil Rusům, pro něž také pracoval. Blahobyt má tuze rád a přijde-li ještě jednou notná cholera a bude-li pak mnoho dědit, stane se ozdobou své strany. Blátem už házel po mnoha lidech, vždy ale dovede ruce strčit pak honem za záda, tak že vlastně nikdo neví, kdo špině se pošpinil; není tedy pochybnosti, že by posloužil vlastnostmi diplomatickými. Je rozhodným nepřítelem všech, kteří nemají pevné sociální postavení, a nepochopuje, jak mohou být lidé na světě, kteří nic nemají. Proto také pořídil sobě stroje na šití své budoucnosti a —

Či tak, vždyť pan Š. nekandiduje ani a čtenář by poznal, že paroduju! Sám jsem ale věru rád, že jmeno mé nezjevilo se mezi kandidáty! „Posel z Prahy" přišil by sobě můj obrázek na harlekýnský svůj šat někam k límci a zle by se mně dařilo, až někdo „Posla z Prahy" za límec chopí!

(To jsme rádi, že jsme zase prohráli! — Amerika a Německo. — Tatík Poinz a kmotr Wiegand. — Ve prospěch jesuitů už slovo poslední. — Kanovnické nadávky.)

△ V Praze, 5. února.

„A od té doby, co zchudli, vedlo se jim zase dobře na duši i na těle," končí jedna národní pohádka česká. Zaplať Pánbůh! zvolal jsem — tak upřímně, že jsem ani sám nemohl o své upřímnosti pochybovat — když jsem četl poprvé, že saský dualista pan Beust, Maďaři a Němci zase zvítězili a my že budem ještě trochu čekat, než se našim požadavkům vyhoví. Souhlasím úplně s pyšnou písní, která praví „es gibt nur a Wien", nebo Pánbůh ví, jak by to vypadalo, kdyby byly *dvě* Vídně! Nepůjdem více na mimořádnou radu říšskou, jak už nám skoro hrozilo, nýbrž zůstanem co slavné vlády nejvěrnější oposice hezky doma. Nebudem více „schoosskinder des ministeriums", o čemž jsme sice ani nevěděli, což by nám ale jakožto karyatydám dost divně na tak vznešeném klíně slušelo. Budem ještě nadál v koutě sedat jako panenka, neboť víme, že nás konečně předce najdou a o naši pomocnou ruku zaprosí, protože jsme vždy byli, vždy jsme a vždy budem tuze hodni.

Jsme teprv nedávno po vyspání a nechutnalo by nám ani tak časně s rána. Musíme se dříve ohánět jako anglický dělník a pak nám půjde o polednách masitá snídaně hezky k duhu. Jsme jako básník, který ničeho více nedovede, jakmile byl rozhodně uznán, a jako obchodník, který dál nepracuje, jakmile mohl uložit nějaký kapitálek na úroky. Laciným vítězstvím bychom zpyšněli a pýcha předchází pád. Teď ale máme příjemné to přesvědčení, že padnout nemůžem, protože už ležíme. „Nejdřív se učí člověk padat, pak teprv stát." Vstávejme tedy zase a

oprašme se. Zápasem dobýval český národ vždy slávu, po dobytém vítězství nevěděl, co se slávou tou začít a nechal ji zas zarezavět.

Tak — tak, dřív jeli Němci, jeli *sami* a teď jedou zas, jen že Maďar k nim přisedl. Jsem žádostiv, co nyní udělají s novo nalezenými německými „schmerzenskindry", jichž zase na nějaký čas nepotřebujou. Avšak, čtenář těm dětem nerozumí, musím mu je vysvětlit. Americký jeden časopis měl následující insert: *„Umělé děti pro cestovatele!* Dlouholetým přemýšlením a neunavnou prací podařilo se hlavě našeho závodu shotoviti *umělé děti,* které v železničném vagonu právě tak křičí jako opravdové. Můžem se zaručiti, že do kupé, z něhož skučí hlas takového umělého křiklouna, žádný jiný cestovatel se neodváží a vážení naši odběratelé že jsou pomůckou tou vždy v pohodlné samotě." A v důmyslném Německu nalezli již tentýž humbug! Je v tom vidět spříbuzněnost lidského ducha vůbec, že na obou hemisferách zároveň učiněn vynález týž, ve Spojených obcích a v nespojeném posud Německu. Arci že současné vynálezy nejsou zcela totožny. V Americe je shotovuje hračkářská firma, v Němcích „spisovatelé", americké děti umělé vyznamenávají se solidní prací a látkou, německé ne a jsou jen z papíru a *černidla,* Amerikán chrání sobě jen jedno autonomní kupé, Němec hned celý vlak, vlastně teď půl vlaku, Amerikán je i v otázce umělých křiklounů rozumný federalista, Němec dualista, když to již s centralisací naprosto nejde, Amerikán nechává si ty děti pro sebe, Němec je vyváží.

V Rakousku je shotovovali a venku je přijímali co nešťastné nalezence a v pangermanských šatičkách posílali je zase zpět. Nové to a pro zvýšení ceny sem a tam posílané zboží nazváno „schmerzenskinder Oesterreichs" a prodávalo se po několika krejcařích, nepoměrně laciněji než ty americké děti umělé: vyrabitelé musili ovšem cenu svého výrobku dobře znát.

Právě kniká na mém stolku zase jedno takové dítě, strašný křikloun, nazvaný „Staat und Nationalitaet“ a brošurovaný. Otcem je jakýs Poinz, muž to trochu slabý, jemuž poznámkami a domluvami pomáhal sazeč i vydavatel; kmotrem je vydavatel Wigand. Kmotr Wigand sobě myslil, že křik *pouze* protivný nezahnal by snad každého, *hloupý* křik ale že je mnohem protivnější než protivný. I usedl tedy a napsal plné dvě stránky prázdné všech myšlének, a když viděl, že se mu to podařilo, co se nyní již málo komu podaří, napsat totiž něco tak absolutně hloupého, podepsal se radostně k tomu. Možno, že na zábavu čtenářstva svého podáme ještě nějakou ukázku z brošurovaných těch lipských pitomostí, prozatím uvádíme jen poslední slova otce Poinze, jež znějí: „Čechové na levém břehu litavském jsou ovšem *příznivěji* v tom, neboť *musí být tak jak tak germanisováni.*“ Ano, poslední slova velkých mužů jsou vždy veliká a poslední slova malých lidí vždy komická.

Náhodou, maně a tedy zcela přirozeně jsem k tomu přiveden, abych čtenářstvu sdělil zbytečnou takto zprávu, že mimo Poinze vydal také pověstný vyšehradský kanovník jakés „poslední“ slovo a sice ve prospěch „schmerzenskindrů“ jesuitů. Nevím, zdaž miláčkové jeho také již na „posledním lochu“ pískají, toho ale jsem jist, že poslední slovo páně kanovníkovo nikoho nesvede a že proti pánům jesuitům co nejskromněji také nadál budem mít slovo pořád jako by *první.*

Lhal bych, kdybych tvrdil, že vyšehradský duchovní otec v „poslední“ své brošuře nenadává zas mé osobě jen což děláš. Naopak, já uznávám, že činí co nejchvalnější pokroky v nadávkách, tak že se již naprosto s každým vídenským žurnalistou měřit může, což je na duchovního otce konečně dost pěkné. Jen aby nám ho do redakce „Presse“ nezískali! Tuze o něho se bát ovšem nemusíme za tou šťastnou náhodou, že „Presse“ nemiluje jesuitů. Zů-

stane nám tedy zachován a lituju jen toho, že neslibuje nějaké ještě „poposlední slovo“.

Na několika řádkách vychrlil na mne nadávek víc než jiný v celém spisu; arci, on má času dost, aby se vycvičil na virtuosnost. „Literární nádenník, nedoučený gymnasista, nejapný pachatel feuilletonů, zlolajce, blasfemista, cynik“ atd., to není sice tak příliš mnoho, je to ale dost. *Na národa roli dědičné jsem milerád nádenníkem,* proti jesuitům jsem jím milerád třeba in duplo, na mou věru, pane kanovníku! Život to již jednou tak žádá, že nenarodí se každý co kapitalista, a nádennictví má pojem velmi široký. Jeden z nás nádenničí pod čarou v žurnálu a druhý z nás nahoře — však vy už víte, kde nahoře nádenničí třeba druhý, pane kazateli. Vsadil bych se, že mně za celý život nevynese literární nádennictví tolik, mnoho-li vynesou takhle dvě brošury ve prospěch jesuitů psané, ale nezávidím nikomu.

„Nedoučený gymnasista“! Začíná opravdu v jistých českých kruzích — jsou na vlastní své štěstí tuze *obmezeny* — úšklebný náhled se šířit, jako by co žurnalista to sběhlý student. Skoro se stydím podotknout, že každému, kdokoliv by byl dost hloupý, aby mu na takové věci záleželo, dokážem v redakci sedící vesměs a všemi v Rakousku obyčejnými kolkovanými vysvědčeními a vandrbuchy, že jsme činili alespoň tolik studií, mnoholi vyšehradský kanovník Karel Vinařický, že ale nicméně prosíme úsilovně každého, aby nemyslel, že na základě studií svých chceme být totéž co on. Ale to je divné, jak v brošuře kanovníkově objeví se náhle „64letý starec“ co *protiva* „nedoučeného gymnasisty“! Znám mnohem starší lidi, kteří duševně pořád ještě nejsou ničím a z pana kanovníka při tom stáří také již nebude „duševní něco“. Či snad jsou ta 64 léta omluvou? Skoro bych myslel, má ji potřebí. Tak na př. vztahuje on to, co jsem proti němu a jeho dvěma literárním pomocníkům citoval z Goethe (nikoli z Heine,

jak *tušíte;* mohl jste se některého gymnasisty zeptat), přímo — na sv. Trojici. V tom je povážlivý doklad duševní spletenosti, přátelé páně kanovníkovi měli by ho střežit.

(Nastalo jasno. — Florenc na Vltavě. — Donner d'avance. — Stará píseň o nebohé češtině. — Čeština divadelní.)

△ V Praze, 9. února.

Zdaliž pak byste věřili, že jsou lidé Češi, vlastenci, ba radikálové, kteří připíjejí ve vší upřímnosti panu Beustovi na zdraví! Ne snad proto, že se povídá, pan Beust že chce mermomocí nám dát zvláštního českého ministra nebo kancléře a kdybychom ho nechtěli, že raději sám hned zase odstoupí z ministerstva, nýbrž proto, že „uvedl *jasno* do situace". Je nám nesmírně volno, neboť víme, že rozhodně nejsme ničím, a taková jistota je tuze příjemna. Vídenští journalisté praví: „Copak jsme my Němci horší než Maďaři? Když oni utiskují za Litavou Rumuny, Slováky, Horvaty, Srby, nemůžem my před Litavou činiti totéž se Slovinci, Poláky a Čechy? a rozumnému člověku nezbývá při takovéto logice nic, než aby přisvědčil a řekl: „To se rozumí!" My tedy říkáme: „To se rozumí", čímž jsme ovšem pranic neřekli, a chválíme sobě, že je nám volno, a tím jsme řekli mnoho. Nejhorší je vždy pocit, ***než*** se něco stane, než očekávaný malheur se vyplní, než člověk dopadne. Ležícího již smocní se zvláštní pocit blahý, k vůli kterémuž by člověk třeba ležeti zůstal, kdyby nebylo těch posměváčků kolem. Takž ale, — nu vždyť uvidíme, jak rychlý bude náš skok vzhůru a budem-li od nynějška stoupat pevněji!

V cizině se nám neposmívají. Snad aby nám ukázali soustrasť svou, vzkazují se všech stran, že se učí česky. Mimo Rakousko přišli jsme trochu do módy. Bismark prý se učí česky a král saský také, vzájemně pak se češtinou ***zkoušejí***. Došli prý již praktické části, v níž umístěno pojednání o tom, že Florenc na Vltavě, jak se Praze říká, je mnohem hezčí než Florenc na Labi, jak se Drážďanům říká.

Chudák čeština, která by byla Berlínem a Drážďany filtrována! Ta by se nedožila florentinského věku a květu!

Vůbec bych měl jednou chuť, po česku sobě zabědovat o té češtině nebohé, maltretované, nerovnoprávné! Dřív byla obmezena na chatrč venkovanovu a na podkrovní komůrku učencovu, nyní smí již do areny a prát se o svou existenci na zábavu všech lelkujících diváků. Bylo by dobré, kdybychom mohli od boje ustat, do jakého nás zaplítáno s krajany, kdybychom mohli jako Sokrates zvolat: „Chcete, abych se s ženou svou pral, jen abyste mohli volat „výborně, Sokrate, výborně, Xanthippo," podle toho, kdo je právě bit!" Bylo by dobré ustát, neboť čeština se v té areně rozkračuje poněkud ještě neobratně, drží se jen v defensivě a dává z přílišné slušnosti svému soupeři vždy „doublé" v šanc.

Na poslední národní besedě prý dala několik doublé. Nu, nikdo by neměl ničeho proti tomu, aby i na národní besedě kvetla němčina co „ozdoba", kdyby se posud v Praze nesřizovaly *tendenčně* protičeské plesy. Někteří lidé, „símě krásnější budoucnosti", již anticipando vše vyrovnávají. Kráska z české rodiny pocházející skvěje se na plesu německých studentů v barvách německé trikolory, což jí nevadí, aby s toutéž chutí zastupovala národní barvy na besedě české. Kandidát na poslanectví zemské je za dne zvolen od české strany a illustruje na večer týž ples něm. st.; za to objeví se na národní besedě řada pánů češtinu jen v německém překladu znajících. Jak praveno, kdyby nebylo s druhé strany stálé té tendence, konečně by ani nikdo v podobných zjevech neviděl něco zvláštního. Takhle ale nemůžem sobě pomoci a vidíme.

Nebohá čeština! Na úřadech jí pořád ještě nechtějí, považujíce ji za zbytečný náklad. V nižších školách se musí stěsnit, pokud může, a na vysoké školy vůbec ještě nemůže. Ve sněmovně je proto jen, že se nedá vyhodit. Nejhůř se jí ale daří tam, kde by měla vlastně vykračovat ve vší

přirozené vznešenosti své, kde by se jí „kněží" klanět měli, kde by nám měla do duše sypat nejpyšnější své růže, totiž v chrámě české Thalie. Místo jako s královnou zacházejí s ní velmi často jako se služkou a ona, skromna a jemně dýchající, vše snáší, jako by musela. Smějící se augurové přitvořili jí zvláštní „okrasy".

Divadelní čeština měla by být jiná než čeština obyčejného života, a je také jiná, — jen že v nedobrém smyslu. Jak se na českém jevišti statná a přídavná jmena někdy skloňují, stálo by za zvláštní studium a ani Hattala nenalezl by v tom nic „srovnávajícího se" s jeho mluvnicí. Jak se na českém jevišti často časuje, to se povznáší ve své neobmezené fintivosti a ve své velmi obmezené frequentativnosti nade všechen pojem i čas, to nelze sobě myslit, to lze jen slyšet a sice s opravdovou bolestí slyšet. To lítá mrtvých drtin z živého stromu našeho krásného jazyka!

Deklamace, nu ta se vynasnažuje někdy do opravdy, aby vyhnala všeho ducha z deklamovaného a aby zbyla jen ta chřestivá slupka, na důkaz, že je čeština opravdu mrtvým jazykem. Jak praveno, někdy se to do opravdy podaří, že slyšíme a nerozumíme a sám deklamátor že musí zaplesat nad zdařilým pokusem: mluvit jasně a přec nebýt porozuměn. Ale vrchol „novočeské deklamace" třeba hledat v naší opeře! Na délku a nedélku, na smysl a nesmysl není ohledu ani za mák. Duch jazyka musí se podrobit notě a taktu, byť byl při tom třeba o krk kratší. Je tu jazyk rozemletý na drtiny či spíše na moučku a zase slitý ve formu pitvornou a nade všechno pomyšlení křehkou, je tu extrakt z masa, ale beze vší živnosti, fádní a protivný. Co dokáže česká opera, nedokázal by ani rakouský telegrafista, čímž je mnoho řečeno. Kdo jste na venkově a nemohli jste posud sobě učinit pojem o operní češtině, dejte sobě něco po česku telegrafovat. Neporozumíte tomu sice, ale pomyslíte-li sobě tu napsanou nesrozumitelnost v tónech a s průvodem orchestru, nabyli jste alespoň jakýs takýs pojem o češtině operní.

(Kniha Josue v nevulgárním německém vydání. — Zapáchající geniové. — Revolver a klacek. — Ztratíme slečnu Malou! — Výroční strašidla.)

△ V Praze, 16. února.

Kniha Josue mně nejde z mysli. Národ vyvolený, jemuž se zachtělo země mlékem a strdí oplývající, troubil a křičel, seč byl, fortifikace jerišské se sbořily a národ vyvolený pohubil „všecky, kteří byli v něm (ve městě), od muže až do ženy, od dítěte až do starce.“ To bylo na všechen spůsob velmi hrdinské od národa vyvoleného, že pouhou hubou již dobyl města, a velmi kavalírské, že nešetřil ani dětí, žen a starců. Kavalírskost tu sdědili po něm Siouxové a Huronové američtí, huba dostala se do Evropy. Asi deset kmenů národa vyvoleného ztratilo se v stepích asijských, kdež provozují ušlechtilé umění loupežnické. Ostatní kmeny u nás provozují kulturu, s čím bychom souhlasili, a vychovávají nový „národ vyvolený“, s čímž nesouhlasíme. Ale i bez našeho souhlasu je ten vyvolený národ již pouhopouhým skutkem — na papíře.

Patří k tomu arci velmi mnoho nestoudnosti mít sebe za národ vyvolený — ale v přírodě je konečně vše oprávněno, co vůbec je. A z tohoto simplicissime přirozeného důvodu vystupují nyní noví kněží německé archy úmluvy, která z manny frankfurtské dostala se na špek berlínský, hlásají, že národ jejich je novověkým národem vyvoleným, Čechy že jsou jejich Jerichem, Krkonoše a Šumava jerišskými hradbami a staročeské župy krajinami amorrhejskými a chananejskými, jichž třeba dobyt. Skutečně myslejí, že to půjde jen tak hubou a prostým spůsobem testamentárním. Zapoměli, že se neutužili dříve v poušti, zapoměli, že Hospodin k nim ještě nemluvil a jejich trouby že jsou z pomaštěného papíru, tedy z něčeho jiného než z čeho byly trouby kněží Josuových. S drzostí tak původní, že je

jistější před paděláním, než nejumělejší bankovka, praví nám žurnalisté vídenští, že národ německý nás musí úplně potlačit a vyhubit, s nestoudností nade všechno porovnání povznešenou vydávají brošurkáři v samé Praze, sídle českém, pamflety, v nichž se opovažují kázat, že „rovnoprávnost“ a *„smír národů“* je pouhým *„bláznovstvím“*. Neboť co možná rozhodný boj pro němectví je prý *jenom* bojem pro svobodu a vzdělanost, je to boj mezi „geniem“ a „démonem lidstva“. To je velmi hezké, když někdo o sobě tak na jisto ví, že je geniem, když může zvolat na ostatní svět: „Vari, Ahrimane, já Ormuzd jdu, já svrchované božstvo, já nejvyšší světlo, a potru tebe!“ Ondy stálo v „Neue freie“, že člověk nepotřebuje nikdy žádného parfumu. Ano, jen kdyby někdy tak hanebně nezapáchal! Slunce samolibosti praží na př. oněmo kolmo do hlav, jsou pýchou až rozvařeni, tak že chodí v duševní nahotě jako bezestinní obyvatelé rovníku — a o těchto obyvatelích je známo, jak penetrantně zavánějí. Snad by, pánové, přece neškodilo trochu parfumu, třeba by juchtového? Vidíte, taková skromná slovanská juchta voní ještě po letech líbezně!

Skutečně ti scribifaxové mluví, jako by potřebovali jen zacinkat k rannímu klekání, aby začala nová bartolomějská noc, v níž by se zbilo vše slovanské, „od muže až do ženy, od dítěte až do starce“, čili „mit stumpf und stiel“, jak ti duševní pařezníci praví. Bylo by nám líto, kdyby zvoneček pražského St. Germain l'Auxerrois měl nás z ranního spánku budit a nám v neprospěch hubatého zvoníka klacek do rukou vnutit! Nu, nebude tak zle, ti mluvkové sobě jistě nechají říct, nechají se uchlácholit a uprosit, aby šanovali našich nevinných životů. Vždyť my za to nemůžeme, že *jsme!* Ostatně, kdyby se jim zrovna zachtělo! Niegolewski prál na sněmě berlínském: „Beřete nám zákon z ruky a dáváte revolver do ruky.“ U nás berou péro z ruky a dávají do ní jen klacek. Chtějí Molièrovu komiku vzkřísit z hrobu.

V naší době, kdy neplatí více středověké „beneficium clericale“ a kdy bývají lidé věšeni vzdor tomu, že umějí *psát a číst,* dočte se i nejindifferentnější venkovan velmi mnohého, jakž teprv my, kteří sobě lichotíme, že jsme vzdělanci, a nesmírně se samým sobě obdivujem, že máme tolik živého smyslu pro vše, co vůbec na světě! Ale vzdor vzdělanosti té někdy ani nevíme, jak sobě to ono vyčtené srovnat. Jednou čtem: „Němci jsou nejskromnější národ a nejspravedlivější k celému světu“, a po druhé: „Němci jsou geniem světa a musí Slovany vybubit“; jednou čtem: „Několik set důstojníků hanoverských vstouplo do rakouských služeb“ a hned na to: „Všichni důstojníci rakouští musí v šesti nedělích umět jazyk svého pluku“, a dnes jsme docela čtli: „Pan Beust chce vlastně myšlenku německé nadvlády v Rakousku dualismem přivest ad absurdum“. My tomu nevěříme, protože také nevěříme pověstem, že chce nynější správa divadelní jistými „původními novinkami“ přivest naši žádost po doplnění *slovanského* repertoiru ad absurdum. Naše politika i naše divadlo obdržují i netendenčně dosti ran. Na divadlo ale právě čeká rána nyní hlavní: *Slečny Malé nebude více na českém jevišti!* Naše Adrienna zmizí. Naše Johanna jde a nevrátí se více! Nu, nechci Vás trápit, nebojte se: naše Johanna sice jde, ale jde se provdat, co slečna Malá zmizí, *co paní* se zase objeví. Zakrátko jí nespatříme, zakrátko ji ale spatříme zas, v pondělí vystoupí naposled a hned ve čtvrtek na to zase poprvé. Ale bude spoutána a nebude se moci stát Praze nikdy již nevěrnou!

A takž bych byl v letošním tom božím masopostě také promluvil alespoň o jedné svatbě. Ondy pravil kdosi, že lidé v masopostě proto tolik o svatbách mluví, že jsou všichni trochu dětmi a děti že nejraděj o tom mluví, čeho se bojí. Děti jsou ale rozličny, některé se zase bojí mluvit, aby mluvením strašidla nevyvolaly!

ZE SNĚMOVNÍCH OBLAKŮ

I.

Při první schůzi.

△

Vezměm tedy binokl a podívejme se z journalistických oblaků svých dolů na ten svět sněmovní. Nejsme sice bohy světa tohoto (nás to samolibě lechtá, jako bychom byli vlastně „bohové *budoucnosti*", kteří jen tak pro instrukci dívají se na ten marný svět nynější), ale s výše může konečně každý pohlížet.

Pod námi se to černě hemží jako v mraveništi za slunečního rána. To sluneční ráno myslím jen tak obrazně, neboť venku na Praze leží sychravá anglická mlha a venku na Rakousku neleží spokojené slunko anglické svobody. Ze živé směsice vznáší se hukot, vyniká někdy jednotlivé spokojené pozasmání, každý se táže, odpovídá, vypravuje, pozdravuje, i ten *mluví*, který takto jen mlčeti bude, když bude řečníků třeba, a křičeti bude, když bude třeba nějakého „sláva" nebo „výborně". Jako by okrajem sněmovní podlahy každého okamžiku nějaký smyčec přejel, mění se neustále ty „zvukové obrazce" a tvoří bez ohledu na theorii Arnošta Chladného ony „sněmovní reliefy", „sněmovní arabesky", „silhouetty", a t. d., jež jsou nejvyšší rozkoší každého jen trochu perfidního a pořádného journalisty. Zde se proplítá střelhbitě sněmovní úředník, onde se protlačuje mezerou tak malou, že by nevystačila nikomu jinému, premovaný sluha nesoucí v ruce malou cedulíčku s jmenem, aby ji přilepil na pult nového velkostatkářského poslance. Jeden „vůdce strany" je obleháan od hloučku svých nejvěrnějších a nejzvědavějších, druhý činí návštěvy sám, třetí a čtvrtý drží se v koutě u okna za vzájemné knoflíky a okna jsou opatrně zatažena, aby proklubávající se mezi nimi budoucnost se nezastudila. Někteří „mladí"

poslanci — mladost se zde, kde je nemluvnětem, kdo nemá třicítku, nepočítá podle let prostě občanských — procházejí se sněmovnou již jako „staří", snad aby dokázali, že mají pevný krok na určitou cestu; jiní zas usedli v klidné rozmluvě jako dva blíženci vedle sebe a zajisté že jeden z nich v duchu již řeční a hned od centra nějaké „výborně" přijímá, hned k levici se zaškareděn a hlasem hřímavým obrací, kdežto druhý z nich as přemýšlí, jak **on** se vyjímá s galerie, jak s předsedova místa a jak z lože journalistické. Právě dostoupil nezvratného přesvědčení, že dělá dojem, když —

Náhle zacinknul pozlacený zvonek předsedův, zvukový obrazec mžikem se změnil, kruhy a kroužky rozložily se v přímé čáry. Oko má náhle rozhled pravý. Nu — je to po druhé, co kvočna únorovka vyvádí plod svůj do horkého písku politické areny, je vidět, že se trochu již aklimatisovala, a třeba bychom další aklimatisace sobě nepřáli, jsme prozatím pohledem jakž takž přece spokojeni. Mnohý tu přibyl statný a bojechtivý kumpán a na některých místech se to „černými Čechy" až černá. V Tyrolsku sobě vypravují anekdoty, že jistý Čech na konec tajné zpovědi se také zpovídal, že „je Čechem" a že „neví, je-li to hřích". Zde dole bude zpověď veřejná, uslyšíme vyznání bohdá hlasitá, že Čech je do opravdy ještě Čechem. A možno, že leckterý zpovědník zavzdychne sobě jako onen zpovědník tyrolský a pomyslí sobě, byť i vyslovit nesměl: „Inu hřích to zrovna není, hezké to ale není také, alespoň ne příjemné — pro nás!"

Díváme se ze journalistického svého nebe přímo pod sebe, kde shlukli se jako v milionové studni zástupcové velkého bohatství. Kamkoli pohlednem, „na pravo šíře" až ke kamnům, „na levo bystře" až k oknům, všude hlavy i v přičísnutí svém aristokratické, hlavy nesoucí hraběcí koruny i koruny ještě vyšší, ruce nesoucí erby prastaré i pranové. To vše zde bylo jednou již, ovšem, ale bylo

jinak. Dříve se tu mísily dvě politické strany, federalistická a centralistická, nyní je tu jen jedna, federalistická. Škoda, že mne nechce a nechce napadnout ani jedna věhlasná sněmovní průpověď strany auersperkovské nebo hlavy její, abych pomocí jí naznačil, která vlastně strana nyní zde schází. Šli bez rozloučení se, — vítat je zajisté nikdy víc nebudem.

Díváme se na centrum. Centrum bylo již dříve „dobré“ a teď je ještě lepší. Nechme je tedy na pokoji!

Díváme se tváří v tvář levice, oné levice, která na nás pohlížela tak pansky beze vší aristokracie a tak hrdě, jak vůbec chudá pýcha umí. Tam se to valně změnilo, Leo Meissner by splakal slzy krvavé a s ním každý, kdo je přesvědčen, že jen Němec smí vládnout politikou a mimo politiku ještě vším jiným. Jen tam to pořadí u okna je ryze centralistické, jen tam je ještě pevné jádro, které Schmerling do politiky naší vložil a z něhož pan Beust nevyvede ani kmínek dosti silný, aby se o něj na drsnaté cestě své opírati mohl. Již to pořadí prostřední jeví ale velkou změnu, velmi povážlivou náklonnost k oposici, federaci a jiným hříšným choutkám! Zcela nahoře tam sedí lidumil *Kodym* a dívá se tak klidně a usmívavě kolem sebe, jako by se mu ale pranic státi nemohlo. A dál dole — tu je už pravá spousta! Dříve tu měl p. Plener celou falanx věrných svých centralístků před sebou, nyní falanx zmizela, před ním se umístili poslanci statečné Plzně a rozkládá-li teď p. Plener, co je vlastně „hohe verfasungspolitik“, musí se namáhavě obracet. A to třetí pořadí, to pořadí „od dveří až ku kamnům“, abychom geografickou délku udali, to nejeví již jen tak prostě náklonnost k federaci, nýbrž skoro již náruživou lásku. Dříve sice již se zde náklonnost ta také jevila, ale „mírně“, jak se říká. Seděli tu opatrní pánové Hamrník, Tomek, biskup Krejčí, nyní tu sedí *Vávra, Fink*, páter *Husák, Kořínek,* — boh pomozi, ti nevypadají, jako by chtěli místo o právech českých mluvit jen „o da-

lekém Turecku". A k tomu se zcela nahoře nad nimi, zrovna vedle kamen, jako by chtěl svých zažitých deset schmerlingovských měsíců z těla vyhřát, usídlil přítel *Vilímek* a dívá se bolně po sněmovně, pohřešujeť mnohé z těch, s nimiž žil kdys v satyrickém přátelství. Věnoval jim tolik *obrázků* lásky své, že to nemohli vydržet. —

Schůze začala, místodržitel předčítá vládní sdělení, obsahující věty o uspokojení *Maďarů* a o užší radě říšské. Až bude sněm konstituován, odpoví sněm, čeho by sobě přál *k uspokojení Čechů.*

II.

Mrtvá schůze.

△

Je to pravda a slušnost a nutnost, že se sněm musí také konstituovat; měl by to ale dělat tajně, odbyt to při zamčených dveřích co záležitost domácí a r dinnou. V naší době žádáme již i od přísné vědy, od lučební formule a matematického zákona pikantnost, a máme tedy zajisté svaté právo žádat od politiky, aby nás lechtala, od sněmovny, abychom se v ní bavili. Ale ne, slavný sněm určí sobě na verifikaci voleb celou schůzi a vydává k schůzi té také lístky na galerii! To je přec jen trochu mnoho!

V takový den je člověku ve sněmovně tak fádně, jako musilo být pánu Bohu, než sobě stvořil lidi, aby ho zlobili. Před takovou mrtvou schůzí nejspíš že odevrou se všechna okna i dveře, aby pohodlně se vestěhovala obrovská dlouhá chvíle a pověstná nuda všech pěti pražských měst. Dlouhá chvíle se připlíží, rozloží se po měkkých sedadlech, opře se o lebky, víčka a ústa poslanecká, v sněmovně se neděje nic, nebo vlastně tuze málo, a i toto málo je posypáno šedivou nudou. Toto málo je brzy povědíno, trvá ale dlouho.

I to zahajující cinknutí předsedova zvonku je v den mrtvé schůze jaksi ospalé. Po cinknutí začnou referenti monotonně o volbách. Zvěstují, že tam a tam se děla volba „zcela správně", že mělo přijít tolik a tolik voličů, že jich přišlo ale hezky míň, většina hlasů že „padla" na pana . . ., který zde sedí v některé lavici, a ostatní hlasy že padly vedle na někoho, který zde nesedí. Je-li referent Němec, dává zprávu po německu a přenechává pak pomocnému ouřadníku, aby zcela krátce totéž řekl česky; je-li referent Čech, dává zprávu po česku a po tom vlastnoústně a ve vší obšírnosti zase po německu. My Češi už to jinak neděláme. Na to podívá se pan předseda v pravo, podívá se v levo, a řekne po německu — my Češi už to jinak neděláme —

aby vzdvihli ruce, kdož jsou pro nově zvoleného poslance. A sotva dech předsedův zalehne mezi sněmovní lid, vzdvihnou se všechny pravice, jako při větru křídlo větrného mlýnu. A když zase sklesnou, je jeden poslanec hotov, jedno zrnko umleto na tu sněmovní moučku, z níž se buď upeče praktická placka nebo „luxus“.

Tak to jde pořád, čtvrt hodiny, celou hodinu, dvě hodiny; sotva se semele jedna halda volebních zpráv, nasype se druhá. Je v tom strašná jednotvárnost, strašná nuda. Není divu, že i poslanci se nudí a všelijak sobě pomáhají. Nejvíc pomáhají sobě časopisy: v kurii velkostatkářské „Bohemií“ a „Politikou“, v kurii venkovských obcí „Politikou“ a „Národními“, v kurii městské „Bohemií“ a „Tagesbotem“. Ale to nevystačí na dlouho a pak sobě musí pomáhat jinak, přesedáváním, přešoupováním se, překládáním noh, šňupáním, tichým šplechtem, atd. Ale ani to nestačí. Náhle švihne jeden rukou přes obličej, jako by zaháněl mouchu, — zahání ale dřímotu. Soused jeho se lekne, že zmeškal hlasování, vyzdvihne rychle ruku a vida, že se mýlí, poškrabe se v hlavě. Toho se zas lekne poslanec za ním, vyzdvihne také ruku a — rovná si manšety. Všichni myslejí, že sklamali svět; nás ale nesklamali, my máme přehled!

Konečně nestačí ani to, a místo jedné ruky vzdvihají se vždy hned dvě, pravá hlasuje a levá zakrývá zívající ústa. Některé zívnutí potlačí se i bez levé ruky, hlavně u poslanců mladých a nových, tedy příliš stydlavých. U těch se jen obličej trochu prodlouží a na stranách chřípí objeví se jim ony dva bílé puntičky, které u své milenky Saphir tak obdivoval, když jí své básně předčítal. Starší ale, kteří se v parlamentarismu již dobře znají, zívají sans gene jako manželka. Otevrou ústa zcela pohodlně, po nich otevře tytéž soused v levo i v pravo, pak celá protější strana, celá sněmovna, galerie, lóže, — kdyby člověk nevěděl, že jsou tu dole většinou samí upřímní zedníci a budovatelé Rakouska, měl by o Rakousko strach při tak lahodném po-

hledu! Již to jde i na nás v nebesích, šeptáme sobě ale s Rueckertem:

> Das gaehnen, lieber sohn, es ist zwar unwillkuehrlich,
> doch abgewoehnen musst du dir's als ungebuehrlich.

Nebohá galerie! Leckdo dostane jen jednou lístek za celé zasedání, někdy i za celý život, a lístek jeho připadne pak zrovna na mrtvou schůzi! Poslanci někdy schvalně tak učiní, neboť — „prosím o lístek, až bude *něco!*“ řekne jim ten, kdo má právo na zvláštní protekci, na př. volič. Co mají dělat ti nebozí galeristé, když není nic a lístek svůj si přece musí odsedět! Mají místo parlamentárnost studovat tváře? Mužští mohou brzy utect, dámy nemohou tak brzy a studují tedy ty tváře. — „Podívej se, ten je hezký!“ — „Ale hle, ten má nos jako náš adjunkt!“ — „Vidíš mého strýčka? Ten sedí *blízko* u Palackého, viď?“ Kdyby ale nebyla mrtvá právě schůze, nemluvily by také nic jiného!

Dole se to odhlasovává a odemílá pořád stejně dál. Divím se, že nepřivede některý „mladý“ poslanec trochu pestrosti do toho. Když řekne předseda: „Pánové, kdo hlasuje pro schválení volby pana . . ., nechť pozdvihne ruku,“ mohl by „mladý“ poslanec vyvstat a říct: „Slavný sněme, podporuju návrh pana předsedy;“ odbyl by sobě „panenskou řeč“ a první trému. Beztoho má „maiden speech“ svou obtíž.

Teprv na konec, na samý konec mrtvé schůze padne konečně jakýs pršek života, když totiž verifikovaní skládají slib v ruku předsedovu. Tu dává každý pozor, kdo slibuje prus —, chci říci německy, a kdo česky. Sláva se ale nevolá.

(Těžké panování. — Maďarsko-slovensko-německá nomenclatura. — Epigramy vídeňské. — Glinka. — Telefon. — Ruské neštěstí.)

△ V Praze, 23. února.

Cítím v sobě něco napoleonovského a velmi rád bych řekl: „Vážené čtenářstvo, zdali pak víš, že konečně jsem se rozhodl *korunovati* feuilletonistickou svou vládu činem skvělým, totiž slohem co nejzajímavějším a způsobem psaní co nejrozhodnějším. Činím to dle Napoleona III., vynálezce francouzské svobody, a beru Tobě právo, podávati mně adresy uznávací, dávaje Ti na vzájem plné právo interpelovati mne otázkou, kdy a jak mne smíš neobmezeně obdivovat. Ani bys neuvěřilo, milé čtenářstvo, kdybychom Ti řekli já a Napoleon, jak panování je vlastně těžké!“

Ano, člověk by myslil, že je vlastně velmi lehko panovati tak, aby byli poddaní spokojeni; člověk ale vidí, že je to těžké, velmi těžké. Podívejme se na Rakousko. Co tu v nedokonaném ještě běhu dvaceti let činěno a potlačeno revoluc, co vedeno válek, co nakupeno státních dluhů a mrtvých ministrů — ve prospěch národů, to se rozumí — a jsou národové spokojeni? Nejdřív byl absolutní indiferentismus „mrtvých“, pak se proklubala spokojenost malinkého národka ouřadnického, po r. 1859 byli spokojeni Němci, nyní jsou Němci a Maďaři, aby ale byli *všichni*, k tomu ještě mnoho schází. Kdyby nebyl boj věcí tak rozhodně krásnou, skoro bychom musili nás Slovanů politovat. Nám Slovanům, národu to k spokojenosti nejnáchylnějšímu, nastávají doby krušného zápasu; nyní je ale i zákonitě jinak, než bylo dřív, hlavu svou podržíme do výše vztýčenou, neboť jsme již nabyli aspoň jakés takés vědomí o tom, čím je síla spojených Slovanů rakouských, ano vzhledem k jasné budoucnosti můžem na zápas nastávající dívati se již i s jasným humorem.

Maďaři začínají již rozvinovati praktické následky nynější politiky vídeňské, která ve prospěch národa jednoho nevšímá si valně druhých. Jako se dříve Němcům před Litavou nemohlo vytknout, že by byli dost málo učinili na smíření Slovanů, takž se nyní nesmí vytknout Maďarům za Litavou, že by si nepřispíšili s poštipováním těchže. Již prý sebrali a svázali několik vynikajících národovců slovanských, pod záminkou že mají tendence panslavistické. Je vidět, že umějí sáhnout hned k pojmu nejširšímu, při kterém je nejméně důkazů potřebí. Ve Vídni tomu nejspíš neřeknou nic, což pak také na tom záleží, je-li několik Slováků zavřeno! Nebozí Slováci, již zase překážejí!

Ovšem, vždyť je ten bodrý a vysoce nadaný lid jediným dosti uhněteným těstem, z něhož by se mohl upect nějaký ten milion nových Maďarů! Přepíkání bude se as tak dít, jak se dělo r. 1848 a 1849, když *i jmeno maďarské* bylo Slovákům násilně vnucováno. Před nedávnem byla o tom vytištěna zvláštní ouřadní listina, z níž vyjímám některá ta novomaďarská jmena ve prospěch všech znalců maďarštiny i těch, kteří jazykovému duchu maďarskému chtějí se naučit trochu k vůli — politické potřebě. Čtem tam na př. jmena Váray (dřive Vávra), Hangosy (Šiválek), Barnafi (Nekrejs), Vadaszfy (Myslivec), Fejesy (Hlavatý), Perczei (Hora), Csalogányi (Slavíček), Komlóy (Chmelík), Székfi (Hřebíček), Gerley (Hrdlička), Szakáli (Bradáč), Sétafy (Procházka), Forgács (Fučák), Matyusföldi (Matuš), Szihalmi (Otrhalík), Rozsás (Růžička), Fenyvesy (Kvíčala), Zagyvay (Slóta), Szilvasi (Slívka), Szabadföldi (Kučera), Környei (Obdržálek) — již ale dost, již ví dosti mnohý čtenář, jak by mu za krátko říkali, kdyby byl náhodou Slovákem, členem tedy národu, který v r. 1849 při vládě stál proti Maďarům. Možno, že mají Němci radost z toho, že zapomínají, že vedle Váray-Vávrů a Környei-Obdržálků se tenkráte skvěli rovnoprávně také Vargay-Schusterové a Len-

gey-Lengenfelderové, a že právě tak staré jako „Tóth ember nem ember (Slovák není člověk)“ je důmyslné říkadlo: „Wie gluecklich ist der deutsche mann, der unter Ungarn ungrisch kann“ — ne-li ještě trochu starší. Žeť nemohou národové být k sobě spravedlivi!

To ale má člověk z toho, že čte noviny, že chodí do sněmovny, vůbec že se stará o politiku. Vždyť netrvá v politice nic věčně, ba ani polovic věčnosti. Je to vidět i na těch nových časopisech, které ve Vídni povstávají a za krátko zase zacházejí, nevykonavše nic jiného než haldu nadávek na nás Slovany. Není ve světě dost vody, abys sobě mohl umyt ruce, když ti je takový kulturní organ špiniti začne, není a nebude ve světě dost mýdla, abys jím mohl jen trochu ty špiniče samy očistit. Takový journál začne vycházet a první jeho prací jest, aby smetl co největší hromadu smetí na brzký svůj hrob. Vyšel, nadal nám a zašel — toť jeho životopis.

Ale již jsem pravil, to má člověk ze zacházení s politikou, že zapomene na věci nepoměrně důležitější, jako na př. na ten věčně trvající a stále zajímavý denní klep. Poslední dny naše nebyly věnovány politice nýbrž klepu o Rusích, klepu o Glinkovi, o „Ruslanu“ atd. Tolik je jisto, kdybych nezáviděl Rusům ničeho — a já jim závidím mnoho, především ale to, že jsou velkým politickým národem — „Ruslana a Ludmilu“ bych jim záviděl předc. I „Bohemie“, která k vůli německému obecenstvu divadelnímu, ve své pověstné dřív kritičnosti až na rovněž pověstnou nekritičnost sešlému, již ani dobrý kus *francouzský* nesmí nalezat dobrým, musila Glinkova genia uznat. Škoda, že nový francouzský vynález, *telefon* nazvaný, není zde ještě zaveden, aby zvědavější Němci nemusili do českého divadla, nýbrž Glinkovy melodie mohli doma na Ovocném trhu vyslechnout! Ten telefon je prý jakýs telegraf hudební; zpěvák zpívá arii svou na drát a drát ji nese dál. Zkoušky prý setkaly se s výsledkem, v jedné místnosti zpíván marš

a v druhé jej slyšeli, „lecz tak cicho, jak gdyby go pszczoly brzęczały.“ Nová práce pro kapelníka: „Pane Lve, račte ústa blíž k drátu přiložit, jak pak Vás mají v Plzni slyšet, — žeť pak nemáte kouska spravedlivého náhledu!“ — Škoda, že se posud dekorace nemohou také telegrafovat, ba ani ballet ne!

Něco je ale, co Rusům zas nezávidím. Míním to vypsání dvoumilionové ceny pro toho, kdo za padesát let podá nejlepší životopis cáře Alexandra I. Toť bude záhuba literatury i rodinného života: nikdo nebude nic jiného psát a otcové budou děti již v kolíbce ve smyslu biografie cáře Alexandra vychovávat!

ZE SNĚMOVNÍCH OBLAKŮ

III.

Mezi blesky a pošklebky.

△

Sněm je konstituován, pole zaseto, první bouře může začít! Vše je na ni připraveno: noví poslancové chodí již po sněmovně „sami a aniž by se drželi lavice“, ze starších odbyl sobě poslanec Seidl první námitku, poslanec Sladkovský první nájezd na slavnou vládu, — zkrátka, může to začít.

O lístky na galerii sveden boj na život a na smrt, galerie je víc než „takřka“ přeplněna a to obecenstvem, z něhož je každý jednotlivec hrdinně odhodlán neodejít ani tenkráte s místa, kdyby ho omdleného odnest měli, — zkrátka, *musí* to začít. Je všeobecně známo, že dnes se zde sešije kousek historie; proto také je na galerii všeobecná nevole, že po německém čtení žádáno také ještě čtení české. V takovém rovnoprávném sněmě není možno existovat!

Debata začala, ona debata dne 25. února, na kterou historie česká nezapomene, pokud vůbec paměť nějakou míti bude.

Čte se seznam zapsaných řečníků. Když se přečtlo jmeno David Kuh, smáli se všichni. Bůh ví proč!

Řeči se rozvinují, jedna hrčí za druhou jako jízdní baterie. Je v nich slyšet mnoho latiny, jakoby chtěli řečníci vyšehradskému kanovníku dokázat, že odbyli studia s prospěchem. Čeští řečníci, vlastně řečníci strany foederalistické mluví s rozmyslem, je jim záleženo na důvodech, na myšlénce. Nemluví, aby přesvědčili druhou stranu, ty centrodualisty, neboť to ví každý, přiznávají i tito sami, že se přesvědčiti zkrátka nenechají. Mluví pro historii, mluví proto, aby je *svět* slyšel. Přívrženci jejich volají jen tenkráte „výborně“, když se pronese závažná, skutečná *my-*

slénka. Bohu díky, pronáší se jich dost, a dosti, často pronese v opravdové věci opravdový řečník i *vtip* tak řízný, že by sobě humorista „z povo ání“ zoufal a že sám maršálek, povznešen nad smrtelníky jako my, tak se rozesměje, že se neví, zvoní-li z radostného smíchu nebo z předsedovské nutnosti. Česky mluvící stylisují přesně, německy mluvící foederalisté mluví jasně vokalisující „bcehmisch-deutsch“.

Němečtí řečníci, řečníci centro-dualističtí, mluví jen tak, aby „se neřeklo“. Mluví směsicí nejpodivnějších dialektů, délka slabik objeví se vždy tam, kde by jí nikdo neočekával, a akcent je zcela jistě tam, kde nemá být. Mluví v přesvědčení, že řeč jejich nás přesvědčit nemůže a jejich přívržence přesvědčit nepotřebuje. Vyplňují jen čas odtud až potud, v čemž jim frásovitost německého jazyka výborně pomáhá, frási povznášejí na tendenci a tendenci snižují na frási.

Rej ten zahájil bývalý finanční ministr Plenner. Provedl šťastně důkaz, že holá fráse může být i ministrem, a vzbudil v nás přesvědčení, že když ani on nedovedl na našich financích ničeho více *vymluvit*, skutečně již jim není snadno pomoci. Což jeho „straně“ arci nevadilo, učinit i z potlesku tendenci a křičet „bravo“, když ještě ani řečník sám nevěděl, co říci chce. Pan Plenner praví: „Ausser allem zweifel ist es“ — a již hlučí bravo, „ebenso klar ist es“ (bravo), „ich muss mit entschiedenheit entgegentreten“ (bravo), a nejvíc již se bravo hromadí, když se mu páté přes deváté z úst řine: „preisgebung der rechtsformen“, „verfassungsmaessige zustande“, „ruekkehr zur verfassung“, „ruekkehr in verfassungsmaessige bahnen“, atd. Domluviv pak usedne se slastným vědomím, že neřekl vlastně nic, k čemuž mu jeho vrstevníci jeden po druhém co nejupřímněji gratulují. Hrnou se k němu a tisknou mu co nejupřímněji ruce. Jeden mu řekne to a druhý ono, doktor Tedesco ale praví důmyslně: „Sie haben gesprochen

wie ein buch!" Pan Plenner si šňupne, neboť neví, jakou doktor Tedesco knihu mínil a není-li to vlastně urážka.

Ta osobní gratulace je u nich nezměnným pravidlem, což musí být pro „šťastného" řečníka nesmírně nepříjemno. Šťasten ten, který má tak dlouhé ruce jako na př. prof. Hoefler; je dřív hotov. Jen doktor Klier, nebohý ten doktor Klier! Zvolili sobě ho za řečníka generálního, a když mluvit začal, sklukli se kolem něho. A když mluvil dál, svěsili smutně hlavu a znenáhla vzdálili se od něho tak daleko, že už nemohli dál. A když domluvil, nebylo tu již nikoho a jen vedle sedící soused jeho tiskl mu soustrastně ruku.

Tím jsem ovšem neřekl, že prof. Hoefler mluvil líp. Líp mluvil, ale jen ve smyslu sněmovní levice, totiž *čerstvěji*. Tvrdil, že není připraven — a tahal doklady ze všech koutů. Jednou řekl: musím o tom mluvit, poněvadž řečník protivné strany to podotknul, a podruhé: musím, proto že to nikdo nepodotknul. Vyslovil upřímné politování, že nebyla v sněmovně na odsouzení českého státního práva sesazena komise tenkráte, když by byli do komise té přišli sami Hoeflerové; a když chtěl mít největší řečnický efekt, porazil vedle stojící sklenici vody na svého souseda. Za to působil předce trochu na politické přesvědčení svých věrných, což jeden z nich, gratuluje mu po řeči skončené, dosvědčil slovy: „Ich weiss, was ich weiss, dass ich Peter Steffens heiss!"

Den na to jsme čtli v německých listech, že měli Němci velmi šťastný den; toť bych předce rád viděl jednou den jejich nešťastný! Povídali, že ta prázdnota je výrazem jejich voličů; za tu poklonu mohou se poděkovat hlavně čeští voliči pražské a liberecké obchodní komory. Vzpomněl jsem sobě na Eötvöse, který praví: „Každé umění provozují nejnáruživěji *ochotníci*" a totéž seznáváme také ve vědě, nikde ale neseznáváme to tak zhusta, jako v politice, která patří napolo k vědám a napolo k uměním.

a do které snad právě proto tak mnozí tak náruživě mluví, že je tak málo těch, kteří opravdu něčemu z ní rozumějí."

Nač by mluvili důvodně, když důvodů není po ruce, nač by se vůbec namáhali, když vědí, že ztratili kredit, jako každý prorok, který své náhledy mění, a byť to byly jen náhledy o tom, co vlastně je „říšská rada". Nač by mluvili krásně, když jejich přivrženci beztoho všemu aplaudují, když přivrženci ti — —

Pánové, dívat se ze journalistického nebe od desáté ranní do desáté večerní tváří v tvář sněmovní naší levici, pánové, to je také úloha! Na počátku nynějšího zasedání chovala se levice tiše a zdrželivě. Jakmile ale J. Ex. p. místodržitel (jenž mimochodem řečeno mezi debatami kreslí velmi pěkné koníčky a jiná užitečná zvířátka) jim dal na srozuměnou, že mají vládu pro sebe a tedy „bajonety za sebou", jak on neřekl, ale jak se *v parlamentární* řeči říká, setřeli ihned všechnu zdrželivost. Je to divné, až ouzkostné podívání na ně. Levice mně připadala jako obnažený sval, který se pod ostrým vzduchem zimničně, bolestně chvěje.

Je to useknutý ohon únorovky, který musí sebou křečovitě házet až do slunce západu. Ovšem, brzy dojdou pokoje, neboť slunce únorovky již je za obzorem a co z něho vidíme, je pouhý reflex. Prozatím ale ještě se chvějí a trpí spůsobem úžasným. Teprv teď tomu rozumím, co je „furor teutonicus", teprv nyní vím, že co jsme měli u vídenských journalistů, u jednotlivých spolukrajanů našich za vadu čistě osobní, to že je vlastně neosobní a přece zas se sosobňující zuřivost německá vůbec. České právo by utopili na lžíci vody, zřídili by je, že by vypadalo jako Erbenovo „dětské tělo bez hlavičky — a hlavička bez těla". Ani nemají za potřebné, aby to zakrývali, a když jim někdo vytkne, že chtějí, aby země česká měla co nejméně práv, přizvukují s úsměvem, a když se jich někdo ptá, chtějí-li v Čechách být pouze „fruges consumere nati", přizvukují

zas. Chtějí panovat nad Slovany stůj co stůj, to klíč k jich činům i frásím!

Přemohou-li se a zůstanou-li ve sněmovně, když řečník federalista mluví, vzbudí se mezi nimi při každém slově pravý záchvěv. Nejživější je ten záchvěv tam, kde sedí zástupcové obchodních komor z Prahy a Liberce. Ovšem že „šťastnější" některé individuality vynikají v tom ohledu nad ostatní i zde. Upoutají brzy naši pozornost, jsou v komickou formu vykrystalisovaní výstředníci, jakých je na zábavu arci v sněmovně každé.

Podívejte se na toho malého pána, který stojí stále za panem Plennerem! Je to zmíněný již p. dr. Tedesco. Na jeho tváři sídlí stálý úsměv, dvojího ale druhu: široký a spokojený, když centralista mluví, špičatý a úsměšný, když federalista mluví. On sám mluví jen k p. Plennerovi a když vidí, že ho tento nechce a nechce poslouchat, obrátí se konečně k jiným, kteří ho také neposlouchají. Zajímavý je také p. dr. Schrott. Když mluví řečník centralistický, spatříte, že radostný smích jím strašně lomcuje, vlastně náhle otřásá jako při zemětřesení, a to v přísně arithmetickém postupu. Nejdřív jím otřese třikráte, pak šestkrát, pak devětkrát, a pak to začne zas od trojky.

Nejzajímavější je ale p. dr. Gross z Liberce. Patrno na něm, že myslí, že vzduch sněmovní je týž co vzduch libereckého kasina, a že veškeré tisíce libereckých soukenických kartáčů posud nepostačily, aby jeho živost zmírnily. To je muž nebezpečný. Stále sebou vrtí, obrací, směje se, mluví, pokřikuje, hubuje. Pravilo se, že je to týž pan Gross, který se osvědčil co taký nepřítel liberecké české besedy a *českých* ouřadníků železnice pardubicko-liberecké, jejímž je ředitelem. Myslím věru, že ty ouřadníky taky kouše.

IV.

Den jasné situace.

Nemohu říct, že bych se nestyděl za své nestačení s časem. Kterýmžto trojnásobně negativním začátkem chci jen říci, že kulhám za časem, že vtip můj letí jen v povzdálí za opravdovými dějinami jako lehynký papíreček za mocným vichrem. Již ví celý svět velkou událost dne 27. února, a teprv teď přicházím také já s osůbkou svou. abych zvěstoval, že patent z dne 26. února učinil také mne jaksi patentálním vysloužilcem, že jsem vypovězen ze svých oblaků, „un dieu en exil". Jediné, co bol nad pokořením journalistické pýchy poněkud umírniti může, jest, že mimo hořejší božství mé v lóži zhynul také tak mnohý dolejší mandát v sněmovně a tak mnohá teprv klíčící protější láska na galerii. Kvituju tímto přec jedno obdržené naučení co výdělek: že historik je přec jen *víc* než feuilletonista.

Schůze dne 27. února začala hned po poledni, což znamená také v Praze hodinu dvanáctou čili bílou. A bylo bělo a jasno po síni širé. Panovala svornost v tom, že nevěděl nikdo nic. Arci zde onde rozchvělo se nějaké tušení, ale sláb jen byl jeho kmit. Jeden prál, že sněm v svém klidu přece nedotrvá; ale druhý mu vymlouval tušení to, — „mein sohn, est ist ein nebelstreif". Třetí podotknul, že nebylo na ulici vidět ani vojáčka, a bylo-li, že to byl maličký jen houfec dělostřelců, právě tak dostačující, aby podal nějakému tomu kanonu příslušnou péči a obsluhu; ale čtvrtý mu odpíral, — „toť, synu, jen pruh mlhový." Pátý tvrdil, že včera jeli k vůli sněmovní adrese hrabata Bedřich a Lev Thun do Vídně, že jsou ale dnes ve sněmovně a že tedy musili na cestě již obdržet nějakou zprávu; ale šestý odpíral — „mon fils, c'est un brouillard sur l'eau."

Bylo bělo a jasno, spokojenost rozkládala se všude. Byli sobě před třemi dny připomenuli a řekli, že „národ má svatá práva“, jež „zastávat je věčnou povinností“, „bez zvláštního svého rázu že by ztratil se mezi národy jinými“. Vyslovena „věčnost českého národa co národní osobnosti“, a odtud ta spokojenost. Obličej dokazoval spokojenost úsměvem, ruce demonstrovaly ji pohodlným držením se v kapsách. Spokojenost vyšla sobě také ven do restaurace, kde poslanci se sílili na *dlouhou* schůzi, a rozložila se i po chodbách, kde journalisté sílili se špatným cigarem. Journalista nedokouřil, poslanec nedojeď —

Pan místodržitel nechal dnes dlouho na sebe čekat, konečně přišel přec, nejspíš jakmile byl překlad hotov. Brzy bylo rozhodnuto. Sotvy že byly interpelace odbyty, věděl již sněm, na čem je a že na konec dostal to, čeho sobě na počátku přál, *osobní* totiž poslání J. V. krále. Tiše poslouchali, tiše již mezi řečí, ba již na počátku jejím, začali skládat papíry své. Maršálek začal chvějícím se, dojemným hlasem. Jeho slova, — vždyť znáte staré pravidlo: „Nech na sebe něco pravý dojem učiniti, najdeš rychle pravý výraz, a nalezneš-li pravý výraz, najdeš rychle pravý dojem“. Skončil za všeobecného pohnutí a — „v jeho rukou dítě mrtvo bylo“. Jen několik ještě kroužků zavířilo sněmovnou a — zůstala prázna. Vše míjelo jako sen. Sněm skončen, za krátko ale bude zas, — ať žije tedy sněm!

A když jsme vycházeli, viděli jsme na tvářích všech vycházejících jakousi spokojenost, — první nejspíš podobný to úkaz od doby, kdy lidstvo začlo sněmovat. „Menšina“ se — nezlobila a „většina“ snad sobě myslila, že „lidské štěstí zakládá se v tom, abychom byli spokojeni s tím, co se stalo“, nebo odcházela nešena slovy maršálkovými, že „jinak jednat se *nemohlo.*“

Rozpuštění poslanci šli s hlavou vztýčenou, jako by šla cesta ze sněmovny přímo do chrámu světových dějin. Před

nimi ale byla se již pověst Prahou bleskem rozlítla a kdož je potkávali, usmívali se u vědomí své známosti.

Na nebi bylo modro a po ulicích nebylo ani jediného vojáčka.

(Stesk po oblacích. — První moje řeč ve sněmovně. — Slavný večer únorový. — Zatmění slunce a úpadek Napoleona.)

△ V Praze, 2. března.

Moje dámy, není nic platno, musíte mít s onou dědičnou a arci že protivnou chybou nás mužů, která se vůbec a zvláště „politikou“ nazývá, trochu ještě strpení. Za to, jak mile nás slavná vláda poukáže k tomu, že sobě „smíme“ odpočinout v kruzích pouze „rodinných“, vyslechnem Vaše pikantní, velezajímavé a veledojemné šplechtičky také nejen v trpělivosti, nýbrž s nejvyšší rozkoší, jakž je povinností naší. Ale kdy to bude, neví se. Doba je rozechvěna, člověku to prozatím ani nedá, aby myslil na něco jiného než na politiku. Ba přiznám se, že mně to nedalo a že jsem musil stůj co stůj ještě jednou tyto dny do sněmovny a sice do svých journalistických oblaků, abych z nich shledl na moderní bojiště českého národa. — Divný dojem!

Bylo tu dole ticho, ticho velebné jako v chrámu. Široký paprsek sluneční kladl se jedním oknem přes prostředek sněmovny a lehynký se v něm tetelil prášek, jako by táhl se v povzdálí za bouří těchto dnů, poslední zbytek její. Na bojišti kvetla poslanecká místa červeně jako jindy, nikde se tu neblýštily pohozené zbraně, nikde nečernala se těla, nebělily se kosti. Myšlénka vzletí, udeří a odletí, ani památky nezbude po ní. Stokrát spíš najdem v skamenělinách celého předpotopního člověka, než jen otisk předpotopní myšlénky. A přec, což dovede často myšlénka pouhá! — „Na počátku bylo slovo,“ píše evangelista Jan, ze slova vyplynul pak celý svět. Zde dole pode mnou bylo slovo na počátku, bylo na konci, i bylo uprostřed — jen aby jeden jediný svět vyplynul ze všech slov těch, svět český!

Když jsem se tak díval dolů do náhle odmlčeného sněmu, lechtalo mne to neodolatelně, nemohl jsem se přemoci a

začal jsem, nahnut nad kurií velkostatkářskou, nejdřív polohlasně, pak hlasitě, jak as následuje: „Pánové — chci říct: slavný sněme! Hlavní věc je *volební řád.* Od té doby co Napoleon vyřkl své „l'empire c'est la paix", což znamená tolik, jako že evropský mír a francouzské císařství je totožné, byly tři velké války v Evropě, a přece tvrdí Napoleon pořád ještě „l'empire c'est la paix". Nesmějte se, Váš smích mne nesplete! A od té doby, co se řeklo, že únorovka může jen ústavně, ústrojně a z vlastního nitra svého se přeměniti, byla třikrát alespoň důkladně změněna neústrojně a zevně a přece tvrdí Němci stále ještě, že únorovka má ústroj zdravý. Proč to tvrdí? Proto, že jim volební řád stále ještě poskytuje nepřirozenou většinu. Vidíte, a teď se už nesmějete, hejčte! Ano, pánové, změna volebního řádu je první věc a hlavní. Jeden z řečníků (tuze) protivné mně strany, přiznávám se totiž k foederaci, řekl velmi dobře, že by bylo dobré nesedět zde, když se únorovka neuznává. Tvrdí se také na určito, že jsou v Čechách lidé, kteří na základě únorového volebního řádu ani sami nevolí, aniž se volit nechávají. Že ti lidé nejspíš nemají ani práva voliti? I Vy —"

„Prosím, abyste si přispíšil, nemám tolik času nazbyt" — připomenul mne „k věci" starý sluha dveřmi; udiven byl poslouchal „rozpuštěného" journalistu, jenž i tenkrát mluví, když už ani nesmí. Šel jsem po té „panenské" řeči své, která byla ještě mnohem hezčí, což ovšem ani stenograf ani verifikator nedosvědčí, klidně zas pryč.

Sněm byl rozpuštěn k vůli většině, já bych jej byl také rozpustil, k vůli menšině ale. Aby totiž tak strašně mnoho a tak bezpříkladně prázdně nemluvila! Jak říkali vojáci generála Bonaparta rozpuštěné radě pětistovkové! Myslím, že „kasárny advokátů a" — když mne ale nechce napadnout žádné pěkně české slovo pro francouzské „babillard"! V památný a pamětný večer 26. února měly chůvy únorovky skvělou a srdečnou slavnosť v německém kasinu,

jež je doposud v Praze. Měli tam mnohé řeči a nemohou říci, že by se nebyli vymluvili; připíjeli sobě mnoho a nemohou říci, že by se nebyli napili. Bavili se vůbec a mnoho, šíř i úž. Byli šíř i úž jen tak mezi sebou netrpěli nikoho cizího a proto se také u jednoho stolu stalo, že z důvěrných kapes svých vyndali fotografie některých lidí českých, kteří ovšem jinak než obrazně nedostali by se do německého kasina. I mluveno o nich nejdřív s „vtipem německým", pak psány na zadní stranu fotografií — fotografie má totiž také své dvě strany — epigramy takové, že není více ani nejmenší pochybnosti, kdo byl spisovatelem v loni vyšlé literárně-skandální knihy „Jungczechische zustaende" a když s nadšením bojechtivost vyrostla, roztrhaly ty české lidi na pouhé caparty a odsoudili i ty bezmocné zbytky k smrti v plamenech. Ptal jsem se pak těch kterých trhaných a pálených, divno, nikomu ty epigramy nezvonily v uchu, nikoho — nesvědila dlaň!

Oh dějí se divné věci, prapodivné na zemi této, tak že se o nebe a o nebeské události již ani nikdo nestará. Máme dnes 2. března a nikdo o tom ani nemluví, že bude 6. března veliké, kolosální, neobyčejné zatmění slunce — „pánové, takového něco nevidí se každý den, ba nevidí!" Co je nám ale zatmění slunce? Nejsme k radosti rozpoloženi jako onen berlínský vlastenec, který zvolal: „Ej, i to slunce bude letos v pruských barvách!" a nejsme více tak pověrčivi jako onen druhý člen národa všech národů, národa nejvzdělanějšího, národa německého, kterýžto druhý člen vyvozuje, že zatmění slunce zvěstuje neomylný pád Napoleona III. Nebohý Napoleon! Ještě jiný jeden „učenec" německý vypočítal právě ve zvláštním díle, že trvání panství nad Francouzi obmezuje se čísly 11 + 2 + 2 + 2 + 2, že letos tedy již končit *musí.* Kdybych byl Napoleonem, raděj bych se poděkoval. Nic není protivnějšího než nechat sobě říkat: „Nu, jara se *snad* ještě dočkáš!"

(V čerstvém vzduchu. — Češi, Deutsch-Oesterreichrové a Indiáni. — Tajuplné návštěvy. — Perly v slonových hlavách. — Není materiálu!)

△ V Praze, 9. března.

Viděli jsme již první poupata zelená na keřích a první lepkavá na stromích. Možno, že jsou ještě tam, kde jsme je viděli, avšak nemáme chuti podívati se na ně, jak vypadají. Březen jim řekl: „Milá vy poupata, přečtěte sobě Čelakovského „múdrosloví“ a nebudete mně vykládat za zlé, zmačknu-li vám co příslovně oprávněný březen hlavičky jako vrabcům.“ I učinil, jak řekl, a učinil dobře. Nač má se příroda vyhřívat v teplém slunci, když je nám, českému lidstvu, neslunečno! Věřte mně, trochu delší mráz neškodí, otuží se tělo, sčervenají tváře! Mně je stokrát volněji v zimní chumelenici, v ostrém větru a hučící bouři, než na líném výsluní. A jako jednotlivci je také celým národům, nám Čechům je na př. v mrazu nejvolněji a nejčerveněji. Proto také nechápu, proč sobě někteří tak naříkají, že politiku naši omrazil zas březnový dech, vždyť je nám utužení se tak potřebí! Za Belcrediho byli bychom takměř hnili, za Beusta oživíme. Mluví se, že přijde pravá chumelenice tiskových procesů, tiskových zápovědí, atd., jako by to někdo již nyní vědít mohl a jako by nebyl p. Beust alespoň právě tak liberální jako předchůdce jeho p. Belcredi, za jehož vlády oposičně se k němu chovající *německé* časopisy nedoznaly ani jediného procesu tiskového. Vševědové praví, že p. Beust nehodlá prý Čechům ani v nejmenším popustit; učinil by dobře tak, já bych jim také ani v nejmenším nepopustil, ať se tuží! Ostatně — láska za lásku!

Již to začíná. Před blížící se majestátní bouří žene se již síla smetí, chci říct vídenské journalistiky, nadávající jako špaček. Jistý berlínský list pravil kdysi, že vídenská

journalistika je jakési „enfant perdu“ německé kultury, že ale ze své morální „ztracenosti“ nikdy se víc nesotaví. Vídenské státní návladnictvo zdá se být téhož náhledu co ona redakce berlínská a myslí sobě: my jich již nepředěláme, ať si tedy nadávají rakouským národům a nejvěrnějším poddaným, jak chtějí. Kdyby se tak mluvilo o národech rakouských v journalistice francouzské, musil by rakouský poslanec již k vůli cti své proti tomu vystoupit; ale u nás — doma —! Ano, Deutsch-Oesterreichrové se činí! Neuplývá ani jeden týden, aby nevyšla s nějakou lipskou firmou brošura, na níž pyšně podepsán anonymní „*Deutsch*-Osterreicher“ a v níž je na každé stránce deset velezrád a jejíž nejnevinnější fráse alespoň dvakráte tvrdí, že Rakousko se neudrží. Kde jsme my se svým upřímným rakouským patriotismem naproti těm rakouskoborným Deutsch-Oesterreichrům! Toť by připomínalo pralesy americké, kdyby bylo pravdou, co výše zmínění vševědové praví!

Jistý kmen americký má totiž následující pěkný zvyk, jemuž se alespoň originálnost upříti nemůže. Když žena divoška porodí, odebeře se ihned s dítětem někam k živé vodě, umyje je a pracuje pak již v hospodářství dál jako by nic; ale manžel divoch ulehne za to na její lože a přijímá návštěvy. Deutsch-Oesterreichrové rodí nadávky proti rakouským národům a brošury proti Rakousku, — a my bychom měli být položeni na lože a přijímat návštěvy slavných soudů? O vy vševědové!

Co už sobě dali práce od roku 1848, aby vypátrali tu českou velezrádnost! Hledají s pílí neúnavnou, berou řešata „nejdrobnějších ok“, ale voda přece proteče, protože je voda čistá. Již zase tedy hledají! Náhle jsme spozorovali, že je Praha lidnatější než dřív, aniž by byla u nás nějaká hosty lákající svatojanská pouť, schůze pěvců, položení základů pro velké české divadlo, aneb jiná podobná „národní slavnost“. Je těch přibylých mnoho, snad

že ve Vídni nezbyl ani jediný, jsou nám cizí a přec tak známi jako Schillerova „dívka z ciziny“. Jsou postavy rozličné, obyčejně prostřední, jejich tvář je bleda a vysílena, v jejich oku se jeví chladná zralost a zralé pozorování života a lidí, jejich vous je dle předpisu, jejich šat je druhu zcela zvláštního, trochu lepší než dělnický a trochu horší než diurnistický, má trochu slušnosti, kterouž slušnost nazvali bychom *nucenou*, a trochu ošumělosti, kterouž ošumělost nazvali bychom *mravní*. Tyto nepoměrně víc *pochybené* než *pochybné* existence čili „jestvičky“ („jestvovat“ znamená novonovočesky tolik co „existovat“) vyznamenávají se zvláštní zvědavostí, na ulici, v divadle i v hostinci, kdežto oučet jejich nikdy *jistou* míru nepřesahuje. Bůh jim pomáhej na cestě jejich trnité!

Snad nám pomohou k „materiálu“ a „Blahověst“ bude mít radost. Lituje nás, že prý nemáme více ani materiálu — na články proti jesuitům. Ty moje nebe, nedostatek materiálu na články proti jesuitům! Nevíme, jsou-li oni opsáním z Patisza a D'Arcasa již vyčerpáni *ve prospěch* jesuitů, tolik ale víme, že je mnoho knih, z nichž možno čerpat články *proti* jesuitům, ba celých knihoven čili „slonových hlav“, jak Hindu říká. Arci, *každá* knihovna nezanáší se s knihami o jesuitech, „v každé hlavě slonové nenajdeš perlu“; je ale dosti těch, které se zanášejí u míře značné. Tak na př. je v „slonové hlavě“ litoměřické perla taková, celý velký sál; po jedné straně jeho jsou spisy *proti*, po druhé *pro* jesuity. Druhá tato strana svědčí, že jesuité také pilně píšou. A pak prý nouze o materiál! Ba nemusí se ani dlouho vybírat, možno sáhnout i ku spisům kněží, o jejichž lásce k jesuitům nemůže ani nejperfidnější člověk pochybovat. Takž na př. čteme v témž „Blahověstu“, týdenníku katolickém (roku 1848, 11—6, str. 231.): „Řád Jesuitův a Liguorianův v Rakousku násilím zrušeni jsou. — Jesuité vyhnáni jsouce nejprvé z Francouz, pak ze Švýcar, ze Vlach a poléze i z Rakous,

nemají nyní sídel svých leč v Tyrolách a v Haliči, v Belgii a Angličanech. Nezbývá jim nic jiného, leč aby, jsouce v Evropě kamenem urážky, odtud se odebrali. V Americe, v Africe, v Asii čeká na ně dost práce. Víměť dobře, že má u nás v Evropě Církev tuhý boj před sebou, avšak v tomto boji nedostačila by síla Jesuitův, nýbrž zhoršila by spíše položení Církve svaté. Nenávist proti nim jest příliš hluboko zakořeněna a té nelze holými slovy vyvrátit. Tváříce se do nedávna jako ochotní sluhové jistých lidí, kteří pronásledovali svobodu, obrátili proti sobě záští nesmírné a tudíž padají zároveň s těmi, kteří jim přáli." — Tenkráte byl redaktorem „Blahověsta" p. Vácslav Štulc, podepsaný tehdy co „kněz církevní" a podepisující se nyní co „kanovník vyšehradský".

Dokud nebyli páteři jesuité u nás, nebylo materiálu proti nim, když přišli, bylo a jest, až odejdou do Ameriky, Afriky a Asie, nebude zas. Souhlasíme s panem Štulcem, kanovníkem vyšehradským, a přejeme jim jako on mnoho štěstí na tu dalekou pouť! Zde by zhoršili položení Církve svaté!

K VOLEBNÍMU REJI

K těm sedmdesáti a několika národním tancům českým, k našemu „hulánu“, „kapustě“, „trakaři“ atd. připojil rytíř Schmerling tanec „únorovky“, o němž doufal, že také snárodní, třeba byl cizí. Inu, „menueta“ sem přišla také co tanec cizí a snárodněla — jen že by náš český „minet“ nikdo víc nestotožnil s „menuetou“, tak sobě ji český národ přemódil! Kdybychom mohli únorovku jen také tak zminetovat! Ale původce její dal jí příliš ráz cizí, německý, učinil z ní pro nás „tyroliennu“, při níž přijdou dvě tanečnice na jednoho tanečníka: dvě kurie německé na jednu kurii českou. Ale zmátlo se to. O té jedné tanečnici myslelo se dlouho, že je opravdu ženskou nebo alespoň hermafroditem; náhle se ale vyvinula na *muže.* To ovšem není ani v životě ani v knihách nic nového, Němcová to popsala ve své bulácké „Karle“ pěknou prozou a Gross ve svém plattdeutsch „Petru“ pěkným veršem. U obou, u Němcové i Grosse končí celá ta mela dojemně, u nás, v sněmovní praxi, ještě nevíme, jaký bude dojem ten. Původce Schmerling určil co první „kolovodža“, aby trvalo posvícení vždy šest let a aby začalo vždy „volenou“. Pan Beust ale, vida „tyroliennu“ se počešťující, učinil hned s počátku dvakráte „volenou“ po sobě. Uvidíme, jak se mu „restitutio in integrum“ sdaří!

Malý zeman, velký zeman a měšťák chytnou se za krátko k volebnímu reji. Ve Vídni rozvažují, kdo jaký krok bude mít. Nejpevnější krok, to vědí již dojista, bude mít venkovan. Ano s toho kmene nesetřesete ani jedinou letorosť! Český venkovan mně připadá jako onen obrovský strom, jenž v odlehlém oudolí zapouští větev po větvi do země co samostatné kmeny, tak že rozvinuje se dál a dál, tvoře konečně sám les celý. Byť i kmen původní spráchnivěl, les bují dál, leda by byl sekyrou do poslední větvičky vyhuben. Po věcích a stoletích konečně zabloudí do odlehlého

toho údolí cestovatel a obdivuje se zázračnému kmenu, o jehož životě neměl ani tušení.

Vídenská journalistika uznává jednohlasně, že s českým venkovem nepochodí nikdo. Divno, v čem se důvěřují českému sedláku, nedůvěřují se českému šlechtici! Tak dlouho byli jsme beze šlechty, že jí to našich „mnoho přátel" ani nevěří, přihlásí-li se konečně přec. Ovšem že nepřicházela dlouho; přišla ale a je zde: našich „mnoho přátel" ji opět spatří ku „*své* škodě". Šlechta česká slaví své znovuzrození, počíná se hlásit k právům lidu. Je to prospěch náš i prospěch její; sdílíť součinna jsouc práva českého národa, sdílí světovou slávu našich dějin. Byť třeba nebylo bývalo posud valné lásky šlechty k lidu a lidu k šlechtě, ta láska povstane, *vytrvá-li* součinnost. Potřebujem šlechty nejen v areně politické, kamž se již hojněji dostavuje, nýbrž i v areně snah národních vůbec, kde posud zjevuje se jen jednotlivě. V politice ale láska plodí se zvláště v budoucnosti vždy nejisté, nemá kořenů, kořeny své zapouští jen do minulosti a přítomnosti. V dávnější minulosti stála šlechta při nás, v nynější době staví se zas, co bylo mezi oběma těmi dobami, může se zapomenout jako sen a zapomene se nejspíš též. Doufámeť, že bude těm pánům svitat pravidlo: „Byli-li otcové tvoji všichni dobři, nebuď méně dobrý, byl-li některý z nich nespravedliv, buď spravedlivější."

Je velmi pochopitelno, že šlechta, kdekoliv činně v politiku zasahuje, záhy s valnými úspěchy se setkává. Příčiny jsou pochopitelny každému: vládneť šlechta prostředky hmotnými, pomocí nichž staráno od prvního dětství o vzdělání všestranné i účelné, šlechta nabývá vychováním *důvěru v sebe,* a taková důvěra v politice rozhoduje. Může nabyt váhy, *velké* váhy, avšak jen dle *mravní* síly své. Privileje stavů minuly a míjí, to uznává každý rozumný i vyslovil na sněmě řečník hraběcí, Bedřich Thun, sám jasně, určitě.

Listina „feudálních“, vyšlá k volbám nastávajícím, jest dalším dokladem uznání toho. Listina „liberálních“, jak sebe německá strana proto nazývá, aby alespoň *titul*, vůbec *něco jen* z liberálnosti měla, nevykazuje více jmen měšťanských než listina strany historické. A vedle toho má erbovní část této listiny „feudální“ opravdu ráz vynikavě *historický!* Při posledním zasedání sněmovním, kdy na pravici nebylo více strany Auersbergovské než co by se jí vešlo na jediné křeslo v zámku zásmuckém, pravilo pražské dítě vídenské „Presse“, že nevidí na pravici té žádných více postav „velikánských“ („reckenhafte gestalten“). Hledali jsme tedy jmena obrů na listině, která by byla jim „liberálně“ místa popřáti mohla. Ty moje nebe! Mimo pra-, ale praskrovný hlouček jmen historického zvuku většinou „šlechta pranová“, která se teprv pak stala šlechtou, když už šlechta sama svých privilejí vzdávati se začala. Nechtějí-li tvrdit s oním epigramatistou, že již praotec nás všech byl „ein herr von Adam“, musejí říci, že jsou prozatím sami jediným předkem svým i jediným potomkem. „Jsem sám předkem“, pravil francouzský maršál pyšně — to byl ale maršál napoleonovský! Ovšem že nemusí „nová šlechta“ žádných poklesků otců svých vymazávat, ale co se týče potomků, kteří z ní přijíti mají, tu sobě připomínáme pravdu, že i „předsudky jsou dědičny“ a že tedy potomkové její budou se vyznamenávat týmž zápalem *proti* Čechům, jaký jich otce nyní krášlí. Ušlechtilá to budoucnost!

(Triumf vtipu. — Masný extrakt ze žamberecké kravičky. — Němec a Turek. — My přejem každému.)

△ V Praze, 16. března.

Klobouk dolů, breptavý Ben Akibo, před úřadním humorem! S úctou a úžasem stojíme vedle nejnovějšího úřadního vtipu, připadáme sobě tak malincí, ach tak malincí vedle něho, jako arabské nemluvně vedle pyramidy, jako rozžehnutá sirka vedle červencového slunce. Myslili jsme, že nemůže lidský humor poroditi nic většího nad satyru Voltairovu, nad kotrmelce Shakespearovy, — zapomněli jsme moderního Nazaretu! Myslili jsme, že jsme také něčím v říši satyry a humoru, nejsme ale nic, pra nic, a také nikdo jiný není ničím, praničím od Aischyla až po moravského Rygra, od toho okamžiku, co veškeren humor a satyra země i nebes shlukla se do jediné věty „Prager Zeitungu", tvrdící s černou opravdovostí na jasně bílém papíru: „V Žamberce se rozstonala kráva, volba poslance nemůže se tedy dít!" Klobouk dolů, hebrejský brepto!

Voličové smějí sice do Žamberka kdy chtějí, neboť není nebezpečí, že by se „mor" (vlastně prý to není mor, ale dejme tomu!) z toho mezi hospodářským majetkem rozšířiti mohl, mohou do Žamberka v samý den volby, ale volit nesmějí, neboť tu by se mor ihned rozlítl. Divná to kouzelná vlastnost Schmerlingova dědictví! Zdali pak věděl tehdy pan Beust, když co saský ministr dával v časech morové rány zákony proti dovážení dobytka z Čech do Sas, jakou politickou důležitost může takový mor v Čechách mít? Zdali pak věděl mnichovský lučebník Liebig, když analysoval hovězinu, že se může z jedné kravky mimo as deset liber tekutého „masného extraktu" také alespoň jeden netekutý poslanec „vytáhnout"? Ba nevěděl a netušil, jak takový extrakt může být prospěšen nejen lidstvu vůbec nýbrž i němectvu zvlášť!

Ach krávo, kravičko, ty's toho dosáhla, čeho sobě tak mnohý básník přeje, ty's nesmrtelna. Žádný historik nebude tě smít mlčením pominout a kterýkoliv český Gustav Butziger bude chtít básnit „Kraviádu“ devatenáctého století, bude tobě povděčen, že's zhynula. Ano Schiller má pravdu: „Co nesmrtelně v písni má kdys žíti, v životě musí zahynout.“ Ty's obětovala se za pravdu slov Schillerových, abys dokázala, že německá kultura u nás nepadla na půdu neúrodnou. Od těch dob, co naši předkové ctili na Gangesu krávy zbožnou službou svou, nedosáhl rod tvůj, o kravko žamberecká, té váhy jako nyní Tebou. Snad se tím vracíme k prvotní nevinnosti své. Tobě, nevinné oběti budem za to povděčni. Možno, že jsi za živobytí svého ani netušila, jak jsi velka, to ale je příznak všech opravdu velikých. Když Tě Tvá hlavička začala pobolívat, nevěděla's, jaká Minerva z ní vyskočí; když přistížena vražednou palicí položila se's na srstnatou kůži jako nějaký Urgermán, nevěděla's, že vstaneš z moci ouřadní. Vstala's na druhém břehu Styxu, vtip se Tě chytil za ocas a přeplaval s Tebou. Evoe! Jen aby nezapomněli v čas ještě vypátrat podrobnosti Tvého životopisu, původ kmene Tvého i osobní vlastnosti Tvé, bylali's „ploskou“, „plavkou“ nebo „kominíkem“. Prozatím ještě jednou „Evoe“!

Divíte se snad, že píšu dithyramby? To visí ve vzduchu! Tyto dny napsal také „Tagesbote“ dithyrambu — na Turecko. Povedla se mu, je skoro tak dobra, jaké byly ty známé proturecké dithyramby „Presse“ z doby válčení s Černou Horou. Co jej nadchlo pro Turka? Inu to, že bude Turek stát zase v boji proti Slovanstvu, a „Tagesbota“ nadchne každý, kdo je proti Slovanům[,] byť třeba Turkem byl. To prý je až užasné, praví „Tagesbote“, jak je ten Turek člověk vzdělaný, co prý dělá všechno pro školství, pro šíření se humanity; byla by ho věčná škoda, kdyby musil z Evropy. Komu prý tam nesrubnou hlavu, ten je svého života, a komu nesvleknou kůži, je i svého

majetku úplně jist. Také není za mák pravdy v tom, co vše se vypravuje o tamějším otroctví, — „člověk je svoboden, byť byl zrozen třeba v okovech“. Posud jsme myslili, že je jen jeden jediný vzdělanec na tom širém světě, Němec totiž, a litovali jsme ho skoro pro jeho osamělost, nyní se dovídáme, že jsou přece alespoň dva, Němec a Turek, což činí ovšem pojem vzdělanosti trochu spletenější. Odpověď z Turecka ještě nedošla a možno, že sobě Turek vzdychne: „Já mám již takový malheur, že jsou i lidé, kteří mne milují!“

My tu orientální příchylnost pochopujem, nemáme ničeho proti ní a zaznamenáváme ji zde jen proto, že jsme pro „Tagesbota“ již dávno nečinili žádné reklamy. „Reklam je ale nejvýš třeba,“ tvrdí český spisovatel, který má právě tak potřebí jako jiný člověk, aby byl trochu chválen. Nedaří-li se nám českým journalistům nyní právě dobře, nejsme proto závistivi a přejem jiným lepších poměrů jejich. Všude mimo nás má journalistika nyní dobré časy. Ve Španělsku kvete tak tajně, že ji ani po velkém zaříkání nalezti nemohou a v Německu tak hojně, že i veřejní posluhové mají již zvláštní orgán svůj „korrespondenzblatt deutscher dienstmannsinstitute“. Ve Francii pak mají co nejněžnější ohled na schnoucí se kapsy journalistův. Jakmile viděli, že Girardin chudne, dali mu honem trest 5000 fr., vědouce, že mu to vynese as půl milionu. Ať si něco vydělá!

PROMRZELÝ STESK

„Tím jsou mně žebráci protivni," pravila jistá vznešená dáma, „že žádají vždy jen totéž — chleba!" A kdyby žádali něčeho jiného, byli by jí nejen protivní, nýbrž i nestoudni.

Kdo právě chce, může si učinit paralelu mezi žebrákem o chleba a žebrákem o svobodu, a jen od něho samého to bude záviset, bude-li paralela jeho vtipna a trefna, nebo suchopárna a netrefna. Na chléb a na svobodu má *každý* právo přirozené, předc je ale dosti mnoho těch, kterým obého není dáno dle potřeby, kteří musí „vyžebrávat", „vyčkávat", než jim obého se z „milosrdí" nebo z „omrzení" dostane. Čtenářské lidstvo zavrtí hlavou, až zví, že svou rodomontadou a svým začínáním s vysoka nechci se dostat na jiné než zase na tu promrzelou, zastaralou, ale stále ještě živou a činnou cenzuru divadelní. Nevolejž, lidské čtenářstvo, hned své „tant de bruit" k mému přiznání. Nemůžem za to, že chcem, aby byla svoboda ve všem a všude, aby *stejný* zákon ovládal vše, nemůžem za to, že nenahlížíme, proč má být spisovatel dramatický jediným spisovatelem, kterému se nedostává veškerých dobrodiní trestního zákona, proč má být jedině ta dramatická omeletta se svou myšlénkovou nádivkou podřízena jiné zdravotní dohlídce, než jaká určena je na ostatní duševní stravu z části hladového a z části mlsného lidstva.

Politik, journalista, novelista smí „spáchat" ledacos, o čem se mu arci mnohdy ani nesnilo, spisovatel dramatický nesmí spáchat nic, ale pranic, ani ve snu ne, on nemůže být nikdy trestán, leda — to by ale už musilo být zcela zvláštní! V jiného spisovatele má zákon důvěru alespoň tu, že jest spisovatel sám dost loyalní, aby nepáchal zločinů svévolných (proti mimovolným nebývá ovšem asekurace pouhého rozumu vždy bezpečna), a dost moudrý, aby sobě svévolně trestů nespůsobil. Ve spisovatele dra-

matického nemá ale zákon důvěry pražádné, s tím zachází jako s dítětem, které se musí držet vždy v košíku, aby padnout nemohlo, nebo jako se svévolníkem, kterému nejde nad příjemný pocit proražené lebky. Cenzura praeventivní ve všem a všude již vyloučená ovládá již jen písemnictvo dramatické. Spisovatel dramatický nezávisí pouze od ouzkostlivosti nebo liberálnosti určených strážců *zákona*, nýbrž přímo od subjektivnosti osobnosti cenzorské. Spisovatel dramatický napíše divadelní kus a zajisté již sám přihlíží k tomu, aby požadavkům zákona vyhověl. Vytiskne třeba kus ten a skutečně není v něm ani jediného slova, které by po rozumu a po zákonu bylo závadné. Dle prostě občanských ohledů mohl by se tedy kus provozovat, jak byl vytištěn. V tom se ale ty prostě občanské náhledy tuze mýlí! Jako do roku 1848 každý rukopis musil se honosit svým cenzorským „imprimatur", než směl do tiskárny, musí se nyní vykázat každý kus divadelní zase spečetěným „wird gestattet", než smí na jeviště. Nejdřív čte divadelní ředitelstvo kus a nenalezne v něm ničeho, jako již v tištěném ani státní návladní ničeho nenalezl, pak čte týž kus intendance a nenalezne zase ničeho, pak jej ale čte cenzurní ouřad a ten nalezne na jeho běloskvoucím rouše často velmi mnoho a velmi — divné skvrny. To vše je známo a podali jsme již několikkráte ukázky cenzurních škrtů, které se podobají někdy výroku, že „zde na tomto místě by *mohlo* něco být." Pro *nové* doklady nemusili bychom daleko, každému zajisté ještě žije v paměti událost, že nejnevinnější ze všech písní politických, naše sněhobílé „Hej, Slované" bylo před několika týdny uznáno za *nebezpečné* pro jeviště!

Člověk by sobě podobného cos ani nevysvětlil, kdyby nevěděl, že všechny cenzurní náhledy visí na individuelní ouzkostlivosti nebo třeba i na snaze, aby byla „ouřadní práce vidět". Všeobecně se uznává, že není divadelní cenzury třeba, že se může divadlo těmže zákonům podrobit,

kterým vše jiné. „Nový Benedix“ německé literatury, jenž co p. Dufek sám do nedávna v Praze cenzuroval (divadelní biblioteka naše je obohacena dušičkami jeho úřadních plodů) a nyní co Julius Rosen „divadelní listy“ do vídeňské „Debatty“ píše, sám se nyní vyslovuje tam rozhodně proti cenzuře a nenahlíží, k čemu je jinému, než aby co nejvíce překážela spisovatelům, ředitelům, hercům, ba i cenzorům samým. Jsou věci jasné jako den, k těm patří také zbytečnost divadelní cenzury; a přece se ty věci nezlepšují a neodstraňují, leda až po tisíckráte opakovaném nájezdu, rozboru, dolíčení a t. d. Přestat ale musí konečně přec a proto mluvili jsme o ní již dávno před p. Dufkem a mluvíme i po p. Dufkovi, vzhledem k jehož článkům řekl tyto dny někdo: „Policie by měla být jako mnišský řád, z něhož je vystoupení takřka nemožné.“ Mrzuté bývá takové vystoupení z „řádu“ velmi často, jak právě nyní na novo dokazují články „Petrburkských Vědomostí“ o jesuitech — od exjesuity.

Předběžní cenzurou není ale vše ještě ukončeno při divadelním kuse; při provedení jeho je, jak známo, vždy ještě také ouřadní stráž, která dává pozor, nemluví-li se místa cenzurou vyškrtnutá přec, nebo nepřidává-li se ze strany herců něco „necenzurovaného“. Toto přidávání, jež se „extemporováním“ nazývá, nemá arci místa míti na jevišti, spisovatelé sami by as vesměs proti tomu byli, aby herec duchem svým jejich plody illustrovati mohl, kdy se mu líbí; jiná ale otázka je, zda je extemporování po zákoně již samo sebou trestuhodné. Konečně možno i každé přeřeknutí se nazvati extemporem a pak důsledně trestati. Členové českého divadla byli již často trestáni (členové německého divadla nejspíš že nikdy neextemporují, není alespoň o policejních trestech slyšet), nedávno odseděl sobě pan Bučínský trest dvoudenní, nyní zase hrozí cos podobného panu Šamberkovi. Co spáchal pan Šamberk? Přeřekl se, řekl místo „Translajthanie“ jen „Trantarie“. Nařízení

jisté dí: „Zapovídá se každé *neslušné* („unanständig“) a *zlomyslné* extemporování.“ Nevíme tedy, spáchal-lí pan Šamberk něco neslušného nebo něco zlomyslného.

Také p. Lev byl již blízek trestní pohromě. Co „Don Juan“ pronesl totiž traditionelní přípitek „Mozart ať žije!“ Ale přítomný p. komisař, jenž ve svém životě „Dona Juana“ asi příliš často neslyšel, rozuměl, že p. Lev zpívá: „*Kozáci* ať žijou!“ Brzy by bylo zle bývalo pro toho na kozáka přeslyšeného Mozarta!

Pana komisaře toho získala nyní obec pražská, přebrala i jiné síly z řad dřívější policie státní, podle zásady, že „se v tom všem už dobře znají“. Máme tedy odůvodněnou naději, že nám nová naše policie nebude *příliš nova.* Ovšem, jiný by to ani nedoveď!

(Jsme tak zralí, že nám radost ani nesluší. — Český tenor. — Mezi sty jeden. — Časová otázka. — Za Litavou.)

△ V Praze, 23. března.

R. 1860 prál jistý generál rakouský: „Nuže, když to Jeho Veličenstvo císař pán poroučí, budu tedy konstituční a liberální.“ Vzpomínám nyní toho pana generála. Řeklo se nám, že nemáme jevit radost z nového politického vítězství příliš hlasitě a mocně, poněvadž jsme *zralí;* nu když jsem zralý, tedy *jsem* — a ani muk! O čem ale honem mluvit, nevíte? — Máme dnes velmi hezké počasí, pánové, ano. Slunce se usmívá, nebe se modrá, na výslunní straně Příkopů je hezky teplo, bláto vyschlo. Ale před několika dny bylo šeredně, rýma osedlala celou bytost naší, chrapot, tato pranemoc herecká, kladl pasivní odpor české opeře, tak že nebyla vůbec. Povídají, že jsou města, ve kterých bývá také zima a bláto a přece opera. Těžko jim věřit, také na tom ani nezáleží, neboť tyto dny mělo obecenstvo operu jinou, obsahu politického, v níž byly překrásné sbory, jdoucí jako z jediného hrdla, a ještě jiné pěkné hlasy, jichž německé opeře nepřepustíme. Ale, jak již praveno, ani muk! Ostatně ať Němci sobě nezoufají, snad se jim budoucně podaří přec nějaký hlas uškubnout. Budou-li vytrvalí, zdaří se jim leccos, my nejsme lid agitační, my jednou vyhravše, myslíme, že jsme pojištěni již „pro věčné časy“, vše se přenechává národu samému, národ jedná z vlastní vůle, z vlastního rozmyslu, bez terorismu, k němuž není naproti celému národu ani prostředků. Ve včera nám uvedené opeře Adamově zpívá „sládek prestonský“, jenž z lásky k bratru oblékne se ve vojenský téhož šat a jehož srdnatý oř mimovolně učiní v bitvě vítězem, rozmarně: „Stal-li jsem se já kapitánem, měl by se můj kůň generálem stát.“ Náš národ je ořem a jezd-

cem sám, až bude vítězem, nebude mu třeba sládkovské skromnosti. Že budem konečně přece jen vítězi v národním tom koncertu, nepochybujem, mámeť to napsáno ve své partituře. Prozatím zpíváme my Čechové v cislajtánském slovanském kvartetu „tenór“ a dokážem pravdu slov, jakáž pronesl doktor, vlastenec a vídenský kritik Hanslick po smrti slavného Andra: „Nebudem mít náhrady, dokud nepřijde náhrada zase z vlasti Androvy, z vlasti tenórů, z Čech.“ Nu zde je tedy!

Ale byly divné a divné hlasy mezi těmi včerejšími, třesoucí se a nejisté, vynucené a vymučené. Vláda chtěla prý slyšet upřímný hlas lidu a proto komandovala všechny ouřadníky, aby hlasovali *proti* Čechům, nejspíš z dobré té zásady: „Zvítězí-li Češi přec, nu tedy opravdu *zvítězili!*“ Ale mnohý ouřadník nerozuměl hluboce diplomatickému úmyslu, mínil, že je snad také občanem jako jiní a že má právo nejen míti své mínění vlastní, nýbrž i dle mínění toho odpověděti, když se ho někdo táže, cítil se býti Čechem, jenž by byl tak rád také řekl, že Čechem je a zůstane, — avšak propuštění ze služby, špatná konduita, nepostoupení, věčné vytýkání — se slzami v očích předstoupil k stolku, s chvějícím se hlasem hlasoval proti bratrům svým. Podlehli v boji, ano stojí psáno: „V potu tváři svých budeš si vydělávat chléb svůj.“

Jednoho jsem předce viděl, který nepodlehl. Přistoupil až k stolku krokem chvatným, jakoby sobě věc tu co nejrychleji odbyti chtěl. Zde ale se zarazil a svěsil hlavu. „Koho volíte?“ Nebohý něco šeptá. „Koho že?“ Volič náhle se vzpřímí, hrdé „eh co!“ sklouzne mu se rtů a hned na to volá hlasem pevným a určitým jmena kandidátů českých. Tváře mu zrudly, oči se mu radostí lesknou, že zvítězil, a mocným krokem odchází houfcem čekajících voličů, mezi nimiž na prvním místě jeho ouřadní přednosta. Pan přednosta je zamračen a ani se neděkuje za pozdravení vítězovo, a předc bylo to pozdra-

vení sprovoděno takovým maliciésním úsměvem, že bych byl já sám z kůže vyletěl, kdybych tím panem přednostou byl. Byl takový jeden statečný volič ouřadnický, byl, ale osiřel. Přečti sobě každý v cifernim seznamu ohromnou tu sumu, svědčící, co ouřadníků hlasovalo proti nám. Člověk jen nepochopuje, proč namáhali ty ouřadníky osobně, když se jim nejedná o osobnosti, nýbrž jen o cifry, proč ty komandované doma si nespočetli a nezaslali volebním komisím jen tu ouřadně stvrzenou a spečetěnou cifru!

A přes všechny ty cifry a komanda, přes všechen ten způsobený bol a stesk předce žádný výsledek, žádný! Doma i na ulici, v ouřadech i v journalistických článcích zaznívá naléhavá, usmívavá, jedovatá otázka: „Co teď?" „Vidíte," pravil mi tyto dny kdosi z kruhu přátelského, „vám feuilletonistům ujde předc jen velmi mnohý pěkný předmět! Nyní na př. objevuje se codenně někde nová nějaká pracovnická strike, proč o tom nepojednáte humoristicky, mohl byste vylíčit, jak slunce přestává svítit, protože mu to málo vynáší, jak jesuité nechtějí nás dál oblažovat, jak milenky nechtějí víc hubičkovat, a t. d." Aby takhle p. Beust (jehož náš lid vyslovuje dvouslabičně Be-ust), když ty volby vynášejí tak málo, že pořádný dualista z toho ani živ býti nemůže, učinil proti nám strike a nechtěl pro nás více pracovat! Nejspíš, že to učiní, ale my — my jsme zralí a tedy ani muk!

Něco se ale panu Beustovi proti nám předce povedlo. Míním to nebohé, poetické, dobré Slovensko, jež dal pan Beust nemilosti maďarské v šanc! Tomu nastávají doby krušné za to, že nezažilo ještě nikdy dob příjemných. Ovšem, že jsou mnohým vinni sami, avšak kdož by hodil kamenem po nešťastném, kdož by vlastní sestru ubíjeti pomáhal! Nebohá sestra!

△ V Praze, 28. března.

Jsou porovnání a řečnické obrazy, řekl bych obrazy generální, které se *zcela jistě* tisíckrát a vždy znovu zrodí, kdykoli se to ono stane. Jsem přesvědčen, že tyto dny nebohý Sisyfus zkusí víc než lazebník Figaro. Z desíti vzdělanců bude devět, kteří řeknou, že národ náš je moderní Sisyfus, že práce naše je sisyfovská, a ten desátý, který to neřekne, vysloví svým mlčením — vlastní pravdu. Sisyfovi se osudný balván spotácel vždy dolů, když jej měl již na temeni vrchu; náš národ ale věru na temeni ještě nestál, jeho balván, nazvaný „českou otázkou", nemohl se tedy skácet s temene, obraz sisyfovský nehodí se na národ náš. „Česká otázka" leží posud v třeba nepříjemném pohodlí dole pod vrchem, teprv se rozhlížíme, kudy s ní nahoru. Operační basis je pevna, skálopevna, je to lid náš statný, který svou mravní sílu při opětných volbách opět a všude osvědčil. Zkusili jsme již jednou nyní otázku svou povznesti výš, nepovedlo se tak, jak jsme sobě přáli, musíme hledět k cestě jiné, snad méně pohodlné. Podpora naše na dřívějším sněmě, česká šlechta historická nyní na sněmě ani nebude, stojíme za duálismu tam, kde jsme co do sněmovního stáli roku 1861 za centralismu. Co do jiného získali jsme přece něco, a to „získání" možno věru říci upřímně, *bez* frasí!

Rozechvění posledních dnů pominulo, situace je jasna. Federalisté při volbách velkostatkářských *prohráli*. Je to slovo dosti krátké a přec tak závažné, dosti ošklivé a přec nebude nikdo váhat vysloviti je; čím rychleji a jasněji se vysloví, tím líp. Působí jako trpká medicina. Také se nebude nikdo namáhat, aby věc okrašloval. Okrašlovat se může *vše*, jeť dávno pravidlem, že „do hroudy můžeš položit buď mrtvolu nebo semeno krásné květiny, a máš-li komůrku jen malou a skrovnou, můžeš sobě ji červeným neb černým suknem učinit veselejší nebo ještě smutnější".

My nebudem komůrku zeskrovnělou ani černě ani červeně ověšovat, k prvějšímu není rozhodné příčiny, poslednější bylo by nemoudré. Odvtipkovat nemůže se věc opravdová, vtip má na nepravém místě něco strašně protivného pro posluchače do sebe, a ne jen pro posluchače, neboť vtipkálek sám má již uprostřed vtipu obličej tak zakysalý, že ani raděj nedomluví, aby nemusil skončit v holém octě.

Federalističtí velkostatkáři zkrátka zůstali v menšině a my víme, že budem v menšině také na sněmě. Že tím nezahynem, je právě tak jisto, jako že nyní časopisy páně Bismarkovy veskrz chválí politiku páně Beustovu. Bismark je, jak známo, rozhodný nepřítel Rakouska, co on nám schvaluje, sotva as bude spásou Rakouska korunováno. My věříme v staré „Austria erit“ s pevností starověrců a mnohem spíše než v to, že by nynější vládní politika trvala až do dnů posledních; my vidíme i v tom, že Bismarkův tiskopisný sekretář, pokřtěný „Norddeutsche allgemeine“, nám Čechům nyní právě tak nadává jako nějaká „Presse“, že Bismark sám na nás hledí co na ty, kteří to s Rakouskem dobře smýšlí, i cestu k jeho a vlastní své spáse znají. To se mohlo poznat ovšem již dávno, divíme se také, že se nepoznalo alespoň krvavého roku 1866, víme ale, že se konečně uznat musí. Čekáme neradi, ale „čekat můžem“ spíš než sto Schmerlingů. Ať se změní politická situace, v jaké nyní Rakousko na zevnějšek vězí, jakkoli, hůř v tom nemůžem se snahami svými nikdy více být. Náš národ stojí zde celistvě a kompaktně, až bude jeho osvědčení zase potřebí, podá je tak, jak podal nyní ve volbách venkovských a městských.

Situace je jasna, bohudík! Rozechvění posledních dnů bylo veliké! Po tři dny se chvělo naše obecenstvo. Viděl's a slyšel's to všude. Jako krev v organismu žene se žilami k srdci a od něho, tak proudilo to Prahou a ulicemi jejími, a srdcem bylo náměstí Pětikostelní. Náměstí to bylo dlouho

chudobkou mezi náměstími pražskými, bohatými vesměs na děje velké, památnými na události, které se staly na nich a kolem nich. Náměstí Pětikostelní mělo posud skoro jen cenu topografickou, nanejvýš že tam starožitník někdy po domovních průjezdech vyhledával zbytky klášterních chodeb; nyní již má i to tiché Pětikostelí právo, aby co jeviště historických událostí stěhovalo se po všech ilustrovaných novinách. Obyvatelstvo pražské cítilo důležitost voleb právě odbytých, magnetickou silou je to táhlo před sněmovní budovu. Policie jich nerozháněla, v tom byl takt dobrý. Nemohla se také ta „lůza" vzorněji věru chovat než jak se chovala! Ale živo bylo v tom shromáždění dole, sensitivně živo, jako v obraženém nervu. Komise volební nemohla nahoře vzrůst a padání hlasů soucitněji kontrolovat než to obecenstvo dole, cifry nabývaly důležitosti nesmírné, podávaly se od hloučku k hloučku, obaleny v poznámky co nejohnivější. Naděje nemizela ani pak, když už nebylo naděje. Pořád se čekalo na obrat, kdyby byli náhle z Tomášské ulice v dlouhých řadách přitáhli Bláničtí rytíři, aby sobě od slavného místodržitelstva zdvořile vymohli velkostatkářské certifikáty, věru že by se byl nikdo ani dost málo nezadivil. Nahoře šlo to ale vždy houšť a houšť, „veleposlušní" hlasovali proti nám, aby snad dokázali, že my jsme vlastně „liberální", většina kněžských hlasů padala proti nám, snad aby dokázaly, že „ultramontannost" není na straně naší. Konečně — nu konečně byla situace *jasna.*

Na sněmě bude „zájem" velkostatkářský zastoupen bez velkých statků, zájem erbovní šlechty bez starých erbů. Prozatím je vlastní šlechta česká z akce vytlačena, z akce politické, nechť se obrátí tedy k akci národní, nechť pomáhá *duševním snahám českého národa,* tím spíše zase nabude váhy politické, získá sama a my s ní. Ten, doufáme pevně, bude také vskutku velký výsledek a prospěch náš z událostí nejnovějších; jiný velký prospěch,

jejž nám musí mnohý závidět, je již nyní ten, že český náš lid nebyl co do politické uvědomělosti nikdy tak vysoko, tak z jediné a skalopevné litiny, jak je nyní. Můžem vyčkat!

(Naše škody. — Noví Marcelové. — Na basových strunách. — Radost v Translajtánii. — Zakysalý konec.)

△ V Praze, 30. března.

Padl balvan příliš velký do toho našeho proudu, než aby mohlo být již zase klidno a ticho. Ba ani k pravidelným kruhům to ještě v proudu nedošlo, vlny mocné valí se jedna přes druhou, s jekotem ženou se k břehu, čeřeny jejich jsou žlutavou pěnou pokryty — ani ještě sami nevíme, jaké loď naše utrpí „havarie“. Několik bledých obětí, několik mrtvol „modrých rtů a sychravých vlasů“ jistě obroubí břehy leta 1867, ba budou i některá embrya mezi nimi, posud nedozrálá a přece již dle jmena známá, — však každý ví, kterých plodů jsme čekali od sněmu s *přirozenou* českou většinou, kterých prací od zemského výboru. A kdyby bylo jen těch pod přísahu vzatých „regulateurs des avaries“, tuť bychom mohli alespoň škodu řádně vypočítat, což vždy je již prospěchem; avšak mohou nás dostihnout i škody nepředvídané, způsobené pobřežními lupiči, jací jižjiž čekají ozbrojeni bidly a provazy, kde které vzácnosti by urvati mohli. Je jedna strašná nemoc, v níž tělo zaživa bývá užráno přespříliš rodícím se hmyzem. I bible i středověká historie zná hmyz ten a není tomu tak dávno, co „politický fysiolog“ Angličan Roebuk jasně a přímo řekl, kde hmyz ten také v Rakousku je činným. Nyní se již hýbe, jako by nebylo tělu více spásy. Vídenské journaly zuří již jako zběsily, od Dunaje hlučí to k Vltavě pronikavým pískotem: „Užívejte nabyté většiny bezohledně“, „terorisujte Čechy“, „zdupejte je“, „jen žádnou, žádnou spravedlnost!“ „Palte je, zabte je!“ sípá to refrainem Marcelovým, avšak bez svatého zápalu, bez puritanismu, sprostě, chroptivě, bídně! Ušetř nás, týraný a přec tak vznešený duchu svaté humanity, alespoň boje s *touto* mravní skleslostí! — —

V Praze je ticho jako po smutném rozhodnutí. Jak kapelník Schmerling orchestr sestavil, tak nyní orchestr ten zahrál. Nebudem zde orchestr rozebírat, nebudem říkat, jaký se dával takt, zkrátka české hlasy utonuly ve spoustě hlasů německých, obsazených, začínaje nejvyšším diskantem, všude silně. A aby nescházel ani onen nejhlubší bas, o kterém se Beethovenu jenom *zdálo* a o němž hudebníci tvrdí, že ho není *k dobré* hudbě ani potřebí, stálo najednou v jistý den v časopisech pod rubrikou „divné náhody" psáno, že děla jsou zas navežena na Štěpánském i staroměstském náměstí, na Letné, na Vyšehradě, ba snad i na jiných ještě, civilní noze nepřístupných místech. Co ta místa už všechno viděla!

Na Štěpánském náměstí stojí, jak známo, socha, kolem sochy stojí kašna, kolem kašny stojí andělíčkové, buclaté dítky karyatydytvorného sochaře Brokofa. A ti andělíčkové vidí také všechno a rozmlouvají o tom, — co mají také na kašně jiného dělat! V onen jistý den prál pak první andělíček, ten, který drží v ruce kytaru nebo koráb nebo co to je, k druhému andělíčku, tomu, který má kolem sebe předpotopní matraci nebo zkamenělý oblak nebo co to je: „Koukni se, už zase děla! V loni tam byla děla nenašich Prušákův, dnes jsou tu děla našich Rakušanů; jsou-li vždy proti *nám,* přece bych rád věděl, ku které tedy partaji vlastně my náležíme!" Druhý se zaobalil a mlčel, šelť *někdo* kolem.

V Praze je ticho, nemohouť se Češi radovat a Němců je v Praze tak málo, že se vejdou do jediného kasina. Za to je radost a veselost jinde. Vídeň se raduje, že ty „její province" zas budou plnit vídenské hotely, a Pešť se raduje, že Vídně už nepotřebuje. Musí tam být veselo, tam na Dunaji, na tom slovanském Dunaji, jenž nadšeného Czaykowského až k slzám a rhapsodiím pohnul! Proč by také nepanovala radost pod vlající uherskou trikolorou, vždyť se jim daří vše hladce jako v pohádce. Již zase mají Arpa-

dovci svou „říši“, na sněmě jejich nesmí nikdo ani ceknout jinak než maďarsky, uherští Češi, Malorusi, Srbi, Horvaté, Rumuni, ba i Němci jsou jim vydáni na milost a nemilost, Sedmihrady již mají, Řeku dostanou a s ní *moře*, po Trojjediném vztahují ruce, s Poláky koketují co s přirozeným spojencem proti Rusku, Honvedy vřadí do vojska, emigranty dostanou zpět, — jaký div, že mají radost, že slaví hody, že připíjí na zdraví i „emigrantovi“ Ludviku Košutovi, prozatím ovšem jen co — „prvnímu *journalistovi!*“ Košut jim za to přinese — nějaký článek do novin. Přáli bychom každému radost, ale rádi bychom se také trochu rozesmáli, jen tak aby alespoň jednou tvář uprostřed smíchu nezkameněla, rádi bychom sobě také tak trochu zavejskli, jen tak aby alespoň jednou zavejsknutí nekončilo palčivým povzdechem a bolestí u samého srdce! Nemohli bychom také as ve třech stoletích jednou jedinkrát býti šťastni?

To je ošklivá píseň, viďte moje dámy, a pro feuilletonistu skoro až neslušna?! Jakáž pomoc, „jsou doby, kdy by se ani sám ďábel neušklíb',“ praví Janko Král. Až po druhé začnem o jiném, třeba o tom, že letošní módní barva jarní je ona, kterou Mon[t]joye nemůže vystát, nebo o tom, že jedna z „nejkrásnějších“ dam pražských, světa syta, chce do kláštera, nebo třeba i o jiném! Dnes to ještě nejde, nečiňme sobě násilí!

(První hřímání. — Od Rýnu k nám. — Vzpomínka na pruské zastaveníčko. — Naše politická nevzdělanost a noví civilisatoři.)

△ V Praze, 5. dubna.

Odstěhuju se zejtra zas do svých „sněmovních oblaků“ a zůstavím vás zde samotny v tomto slzavém oudolí. Beztoho, copak tu také máte, aby poutalo člověka! Začaly, začaly Vám vykvétat některé politické fialky, možno že kvetou posud, ale už vůně nemají. Tím jste sami vinni, proč jste se nezeptali babiček! Byly by sáhly do svého národního kapsáře a poskytly Vám sušenou švestku ze „stromu poznání“ (známý rajský strom, jenž Adamovi biblické modřiny opatřil, byl dle neomylné tradice mělnických povidlářů — kteří dvakráte v témdni do Prahy cestují a tedy kus světa vidí a něco znají — stromem švestkovým). A spolknuvše švestku tu byli byste zvěděli, že fialky z jara jen tak dlouho kvetou, pokud nezahučí první bouř, a zvěděvše to byli byste teď sice volali „slávu“, slávu srdečnou, ale ne *hřímavou* a nebyli byste zarmoutili mé „od věkův“ demokratické srdce. Nemohu za to, že mně jarní fialky naše více nevoní, že vyčkávám, až také s druhé strany zahučí „hřímavé sláva!“ našemu národu; pak se obě bouře sparalisují a čich můj, demokratickou rymou zkažený, zase se napraví. Do těch dob snad přejdem z doby fialek již v dobu růží! Jen aby to nebyly zase růže krvavé, jako ty loňské!

Zvláštní zápach visí ve vzduchu, týž zápach, jaký byl vloni o několik neděl později, zápach prachový. Vrány obranných věží lucemburských slítly dolů do plání porýnských a cvičí se zatím v kluvání hlíny. Není skoro víc pochybnosti, že najdou za nedlouho na hlíně té potravu jinou. Francie a Prusko stojí na březích Rýnu, smlouvají se prozatím o Lucemburk a za zády drží klacek, kdyby přijíti

mělo — k litkupu. Lucemburk má nyní tuze příjemné postavení. Připadá mi jako n'gr na licitaci, když čeká, který z dvou licitujících ho koupí. Nejraději by ovšem nešel k žádnému z nich, obrátil by se a šel domů. Avšak „spása lidstva“ toho vymáhá, aby patřil k Francii nebo Prusku, kde zkrátka za něj dají buď víc peněz nebo víc krve, což je na světovém trhu jeden peníz. Vzdor tomu, že ani německé časopisy neodvažují se tvrdit, že by byl Lucemburk jen as z třetiny tak německý jako Elsas, který ostatně o Německu také ničeho více neví, zpívají nyní zase Němci onu písničku o dlouhém jazyku, ku které přidali Elsasové posměšný refrain: „Ma patrie doit être plus grande encore noch mehr!“ Berlín je od nás daleko a není nám pranic do něho, Lucemburk ještě dál a je nám ještě míň do něho než do Berlína, a je přec prý pravdou, že máme stát při straně pruské a pomáhat dobyt Lucemburka. Musí v tom být hluboká státnická moudrost, že jí nikdo nerozumí z Rakušanů, nebo musíme my Rakušané být politicky velmi obmezeni, že nemáme všichni dohromady ani tolik politické divinace co jediný prostý vojín pruský. Pamatujete se ještě na poslední dny pruské okupace v Praze? Bylo to za krásného hvězdnatého večera, když pruské hudební sbory u průvodu asi sta kusů bubeníků a pískačů přitáhly před slavný orloj staroměstské radnice, aby zde městu našemu učinily zastaveníčko na rozloučenou. Byl to v Štraussův valčík a v pruský vojenský marš sazený, foukaný, bubnovaný a pískaný dík za to, že dostali zde šunek i ovsa bez jedu, loží i bytů bez pastí. A když dohráli a dobubnovali, zvolali jako by z jediného hrdla: „S bohem a *na shledanou!* Nejdél do dvou let se zase uvidíme, jdem co nepřátelé a přijdem co *přátelé!*“ Ač jim každý srdečně přál, že už jdou, přece nikdo neodpověděl ani muknutím. K tomu bylo důvodů mnoho, mezi nimi také ten, že jsme nenahlíželi, k čemu tak brzké přátelství. A nyní prý to přátelství již je uzavřeno a spečetěno. My stateční Raku-

šáné prý nedovolíme, aby Francouz sobě vzal Lucemburk, my mu nepopustíme ani jediné „německé vesnice“, nic nemá dostat Francouz, pranic, všechno dáme Prusku. Že přes to přese všechno posud ještě nerozumíme onomu loňskému proroctví, že pořád ještě nepochopujem, proč by k vůli Lucemburku Prusové měli přijít do Prahy, tím je zajisté jen naše politická nezralost vinna. Musíme se zeptat některého pruského kaprála.

Však my zůstanem vždy tak hloupi! Dříve nám naďávali, chci říct, že nás vzdělávali jen Němci, nyní nás vzdělávají již dva, Němci a Maďaři. Tito již také mluví o „civilisatorské úloze Rakouska, pro kterou nemůže prý se vyhovět všem těm nacím rakouským“. Škoda, že jsme v loni dali všechny zbytečné košile raněným vojínům, mohli jsme jich z vděčnosti teď poslat něco těm, kteří na uherských pustách podle Petöfiho „cizího koně a cizí ovci více milují než vlastní život svůj“, a část podržet pro některé jiné ještě, posud netušené civilisatory své, snad pro Rumuny. Nikdo neupře Maďarům, že poctivě starali se o zvelebení svého národního písemnictví, že mnoho a mnoho vypěstovali talentů velikých, — ale my Slované jich máme přec jen *trochu víc*. Děkujem za dobrý úmysl.

ZE SNĚMOVNÍCH OBLAKŮ

V dubnu l. P. 1867.

I.

Sněm „českého“ království.

„Podle skutkův její poznáte ji,“ rakouskou vládu, která je co rok jiná. Tedy se podívejte sem dolů do sněmovny, tam vidíte skutek páně Beustův a podle něho posuzujte ho. To že je sněm *českého* království? Toť je pouhé „consilium in usum fantasmagoriae cislaithanicae auctore Beust; editio renovata; typis et sumptibus Caroli Auersperg“ — nic víc! Ale zajímavé je to dílo předc, zvlášť pro vědu, a když již skutek známe, byli bychom také rádi poznali jeho skutečníka a hledali jsme ho skutečně okem i uchem, otázkou i pokřikem. „Podle pěti šajtlí, tří vlasových a dvou vousových poznáte ho,“ praví k nám fotografie. I hledali jsme těch pět ozdobných puntíků na vlnách sněmovních jako oněch pět světýlek na Vltavě v předvečer svatého Jana, ale nenašli jsme jich, neboť tu nebyly, budou prý teprv s neděle. Zbylo tedy jen obdivování se skutku, máme na něm věru také dost!

Nám ve výši, povzneseným nad slabosti lidské, do toho ovšem nic není, obmezujem se tedy jen na dolíčení „více méně“ objektivní.

Nevířilo to před první dubnovou schůzí sněmovnou jako jindy. Jak kdo vešel, hned se neodolatelnou mocí váben „skristalisoval“, totiž srazil s ostatními homogenními prvky. Bylo v tom mnoho automatního, jakž se také na „consilium“ (viz shora) sluší. Jen v centrum, kdež dle Eduarda Grégra „vzdor úsilí vládnímu přece také několik Čechů co členů českého sněmu sedí“, bylo živěji a hlasitěji i hybněji. Na levici nic nového mimo *opětné* objevení

se mathematicky tenké postavy doktora Hasnera a *první* objevení se plzeňského mlynáře Hýry, těšícího se dosti široké konkretnosti. Takto nic nového. Profesor Hoefler, doktorové Banhans a Tedesco mají svůj věčný úsměv jako dřív, Excelence Plenner drží kolena v sepiatých dlaních jako dřív, professor Herbst podává v pravo v levo ruce jako dřív a kdož se hubičkovali před první schůzí zasedání minulého, hubičkují se zas. Na pravici je ale nového velmi mnoho. Jsou zde nové parlamentární veličiny velkostatkářských únoromilů. Na daleké většině jich je vidět, že jsou ještě nevinnými, neobeznalými; tlačí se ouzkostlivě dohromady a kdekoliv je ve sněmovně nějaký schod, padají přes něj. Při hlasování již to docela s nimi nejde, nevědí ještě co mají dělat. Jeden druhého tahá za rameno do výše a za šos zase dolů, vždycky v čas nepravý, to se rozumí. Pátrali jsme s „Tagesbotem“ po těch „reckenhafte gestalten“, kteréž sliboval, a nenalezli jsme jich. Perspektiva s hůry poskytuje nyní as týž pohled, jaký by byl, kdyby Kolár mladší uspořádal výstavu svých „bonhomních vlásenek“. Pleší opět hojně, avšak nyní bez aristokratické glasury, a každému je známo, že dovede být i nejkrásnější pleš v jistých „daných poměrech“ dosti nepěkna. Ještě těch pánů neznáme všech osobně, těšíme se ale na bližší známost. Jen někteří církevní hodnostáři jsou nám tu již známi, na př. pánové Zeidler, Jaresch, Czeschik, kteří jsou tak laskavi, že odedávna proti svým českým ovečkám jednají nemilostivě a německou kulturu za sušlechťující merino považují. A osamotnělý, vzpomínka lepší minulosti a naděje lepší budoucnosti, sedí tu důstojný náš kardinál se svou stále přívětivou a vznešenou tváří. „Jakou to máme národní píseň o hrušce v širém poli?“ tázal se kardinál rozmarně jednoho českého poslance.

Avšak je tu přece jedna ještě postava, nám známá i zajímavá. Je to hlava únoromilých velkostatkářů, předseda panské sněmovny, kníže Karlos Auersperg. Jemu musí být

Beust tuze povděčen za nynější své Pyrhusovské vítězství, jakž se mu má odměnit! Kníže Karlos sedí na nejkrajnější pravici, při hlasování vyzdvihá nejdřív ruku a drží ji nejdéle vzhůru na znamení svým věrným, — když ale ti jeho věrní neumějí se ještě ani dívat! Kníže Karlos je zjev čistě aristokratický, jak se arci na předsedu rakouských lordů sluší. Jeho hlava je jak mléko bílá, jeho tvář stále hladka „ewig courfaehig", napsal o něm Michal Klapp. Nemá zde svých aristokratických odpůrců, nesedí tu ani Lev Thun, s nímž měl ve Vídni potýčku v „staendehausu", pohybuje se tedy volně a je jediný, který vyjednává mezi stranami. Čtvrt hodinku rokuje s doktorem Bělským, který s presidia odstěhoval se do centrum, kde mu to *nyní* velmi dobře sluší, a čtvrt hodinku zas s doktorem Riegrem, jehož tchánovi byl jednou ve Vídni odňal slovo. Mluví velmi živě, rozkládá, hýbe se — avšak, ani jsme dnes neslyšeli volání do zbraně, jakéž bývá vždy dole, když přichází kardinál arcibiskup nebo místodržitel, nebo předseda, nebo předsedův „vici", a náhle je tu ticho, náhle má být zahájen sněm! Ticho tedy!

O hrabě Rothkirchu! Když jsi za minulého, tak báječně krátkého sněmování odpovídal k interpelacím: „Budu mít čest, že odpovím k interpelaci té *v některé z nejblíže příštích schůzí,*" tu jsi se usmíval sám s tak neoddolatelnou ironií, že se úsměv rozšířil dál a dál, až se celá sněmovna usmívala zřejmým, ironickým: „I vždyť my víme, že ne!" A skutečně již neodpovídáš!

Nový místodržitel četl sněmu zprávu, že hrabě Hartig je maršálkem a doktor Limbeck maršálkovým „vici", a četl zprávu tu „nejopatrnějším českým dialektem". Ozbrojeni cilindry odebrali se oba pánové na svá presidiální místa a zahájili presidiální práci svou. Hrabě Hartig ovšem nepotřeboval ani stát se maršálkem, aby nám dokázal, že v řečnictví je teprv v stadium Demosthenových oblásků. Maršálkovství půjde také trochu těžko, nepůjde to, aby vše vstrčil

na „lapsus linguae“ a již v té první české bouři neobstál, ač německá strana chovala se při tom dost tiše, patrně dušena svou nepřirozenou a tedy bezprávní většinou.

Ale ten pan doktor Limbeck! Četl také něco, co mělo být řečí, bylo ale slabikováním, co mělo být české, jen že každé to české slovo vyšlo o dvou berlích, rozemleté a rozkousané k nepoznání. Čeští poslanci zapomněli konstatovat, že neporozuměli, co vlastně chce, musím to učinit za ně. Dobře, že tam sedí dole Šembera; třeba by byl také ničemu neporozuměl, je přece příliš velkým znatelem české dialektologie a určí snad, jaké to bylo nekřesťanské podřečí to páně Limbeckovo.

Myslím, že to byl jakýs Rumun, který nesměl na pešťském sněmě ani co *poslanec* zasednout proto, že neuměl *dobře* maďarsky. U nás — u nás neumí pan místodržitel česky, neumí p. maršálek, neumí p. podmaršálek a žádný se ani nerozpakuje! Avšak ne, pan doktor Limbeck byl přec v rozpacích, v krvavých rozpacích, podobných as těm, v jakých jsme bývali takhle v normálce, když se někdy jasně před celou školou ukázalo, že neumíme co jsme umět měli. Ani očí nepozdvih', ani rukaviček nesvlík', stále se jen a ouzkostlivě obracel k maršálkovi a cilindr měl stále při sobě, kdyby se snad nahodila příležitost, aby odejíti — mohl.

To pochází pak z toho, když člověk své vzdělání v mladosti zanedbá!

II.

Na galerii.

Bude velká bouře zde dole pod námi. Na dvou stranách sněmovních leží dusné ticho, jaké bývá pod olověným nebem, a nerozhodní předsedové dívají se úzkostlivě na mračno, které těžce hrozivě leží na straně třetí. Zajisté že rozšklebí se v brzku nebe a vychrlí spoustu plamennou, že hrom mračnem otřese, jak snad ještě neotřásl zde dole. Ještě nespustila parlamentární bouře, ale mračno ukazuje, že je elektřinou nasyceno, ob čas zahučí temné mručení a bleskoví hádkové vyšlehují a rozjíždějí se sem tam, jizliví a nakvašení. Až se se to „rozhýká v skalinách a rozhučí mezi vývratěmi“, podíváme se také na to, s hlavou pak obnaženou, neboť kde národ za svou jsoucnost zápasí, tam se konají vždy velké služby boží. Máme ale ještě chvilku čas, použijme jí k nějakému vandru, vždyť je škoda každé chvílky v tom krátkém vezdejším životě sněmovním! Mezi tím dozraje život dole, dozrají snad i osoby, aby byly hodny „výtečného dolíčení našeho!“ Tedy *na galerii!*

Galerie je měřítkem pro důležitost schůze, totiž pro jakost její. Jedná-li se o životě našem národním, jedná se zároveň o zákony „přirozené“, „boží“, a ty naplní galerii až ze dveří ven: jedná-li se ale o zákony „občanské“, „lidské“, tu jako by všichni ti dolejší Lykurgové, Solonové a Mojžíšové neměli ale pra nic zajímavého pro sebe, obecenstvo sobě jich nevšímá a po galerii můžeš se procházet volně jako po lučinách u invalidovny.

Povídá se, že v celém světě není sněmovny, která by měla nevhodnější a chudší galerii než sněmovna česká. Upravena v jednom konci sálu neposkytuje ani pohledu na veškeré sněmovnictvo. A přece má ta chudá galerie již dosti bohatou historii svou, byla již také k pořádku

volána, ukřičena, uzvoněna, ba i vyklizena, jakž se na každou pořádnou galerii sluší. Majíť ti lidé na galerii také srdce, které bouří, a krev, která je varu schopna, a když se to rozvaří a rozbouří, zapomenou ti dobří lidé, že ústa jejich nemají mandát, a volají „slávu", že ruce jejich nemají diét, a tleskají „výborně". Poněvadž je ale pražské obecenstvo již jednou takové, že zkrátka není německé a jeho sympatie také ne, rozzuří se páni Němci dole, zatáhnou předsedou, předseda zatáhne zvoncem — a vyklízení *bolí*, nechť je člověk již vyklízen odkudkoli, z Německa, z hospody nebo ze sněmovny! Proto také nebeře sobě galerie více příkladu z těch „vyvolenců lidu", naučila se pagodnímu klidu a mravu a bylo velmi zbytečno, že v německém klubu poslaneckém se usnesli: nedati ani lístku tomu, kdo vypadá, jako by chtěl být Čechem.

Na galerii vejde se totiž as půl třetího sta lidí, skoro tolik, mnoho-li je dole poslanců. Dle toho se děje, že každý poslanec dostává po dvou lístcích na každou druhou schůzi. Nebozí poslanci, ten dar patří k největším nepříjemnostem jejich povolání! Každý příbuzný, každý známý, ba i každý politický neznámý přívrženec strany, ku které poslanec ten náleží, má „svaté" právo na lístky. Poslanec nemá nikde pokoje ani doma, ani na ulici, ni v posteli, ni za stolem. Mnohý je rád, když se svých lístků jen co nejdřív sprostí.

Potkal jsem jednoho známého poslance na ulici a chtěje s ním o něčem promluvit, přešel jsem se své strany na druhou jemu vstříc. Jak mne přecházejícího spatřil, začal se v kapsách hrabat, a když jsem k němu přistoupil, vtiskl mně lístek na sněmovní galerii do ruky a s bolestným „s bohem" ubíral se dál. Porozuměl jsem mu ubohému, — lístek jsem mu tedy nevrátil. Co je mu to ale platno, když se lístků zbaví! Obdarovat někoho je velmi příjemno, ale mnohem nepříjemnější je, musíš-li říci: „nemám — věru nemám — včera jsem – –," a musit to říci stokrát denně

a stokrát přislíbit, že se alespoň po něčem „ohlídneš“. Ovšem že tě ohlížení ani nenapadne, za to ale ohlížejí se jiní, stojí již ohlížejíce se houfně před sněmovnou, když se nevinně blížíš a ti tobě pak dodají. Nejlepší prostředek je ještě drožka. Poslanec přihrčí až před sněmovnu, zaplativ již při vlézání, vyskočí, ubíhá přes schody nahoru a — tu stojí před ním známě neznámá postava, poslední trumf lístkový, ale trumf ten je *eso*. Je to venkovan, volič, muž značného okresního vlivu, přibyl na jediný den do Prahy, — zde věru není pomoci, poslanec vezme se sladkým úsměvem hosta pod páží, fedruje ho do druhého poschodí a protlačí ho autoritou svou kolem portýrských holí a billetářských cilindrů až ku vchodu galerie. Z neprotežovaného pozadí ale zabručí to v nevoli: „Už zase jeden vpašován — to je už šestnáctý — pusťte tam také nás, nebo — alespoň *mne*!“ — „Nemůžu,“ odpovídá billetář v božském klidu a uhýbá se jiným dvěma pánům, vedoucím se důvěrně zas až k onomu vchodu, načež jeden se děkuje a druhý díky odmítaje se do své kanceláře vrací, sprovázen bručením neprotežovaných: „to je už sedmnáctý,“ — krásný pořádek!

Nu a vidíte, té spousty galerijní se naše dámy přece jen nebojí, mezi černajícím se mužstvem prokvetají tam jako v řádky sázené květinky. Jak snad známo, není emancipace dam v politickém světě ještě provedena, dámy musí tam, kde jsou mužští, a kde přece mají v sněmovnách zvláštní galerie pro dámy, jako na př. v Londýně, tam zas ty galerie — zamřižují a zadrátují, tak že krásné myladky za nimi sedí jako židovky za mřížemi v synagoze. Už prý to šustění hedvábí vadí, i ten chechtot za mříží, kdyby bylo tváře vidět, běda prý moudrosti zákonní! U nás ale dělá se těch zákonů málo a mnohé z udělaných ještě ani neoživly, tak že v ohledu zákonodárném vypadá sněmovna trochu jako umrlčí komora; nebylo by tedy takého nebezpečí pro zákony a je ho tím méně, že na té

naší galerii je tvář jako tvář, neboť i nejkrásnější dáma je v tom temném podstropí vždy ve „špatném světle“. To je také jedna z příčin, proč se zde „nerozvinuje žádná toileta“. Beztoho i když noviny sobě někdy vzpomenou na galerii, poznamenají na nejvýš, že byla „plna“. Hotová urážka, když tam byly dámy, na těch damách šaty, na těch šatech stužky, na těch stužkách květiny, každá jiná! A pak chtějí, aby prý ženy pilněji čítaly časopisy, by prý mužům byl domov milejší, by s nimi mluviti mohli o věcech, které je zajímají. Proč ne, když ale v těch časopisech nic není! Plna!

Na návštěvu sněmovny hotují se dámy jako na výlet do Šárky. Vědí, že kde o politiku se jedná, nesmějí žádat od mužů galantnosti, a chtějí-li dobyt předních míst, že sobě musí přivstat. Přivstanou si, přičísnou se jen hladce, obléknou jen jednoduché šaty, do kapes ale — kdo by takhle mohl ty kapsy prohledat! „Byla jste tedy dnes přítomna náhlému rozpuštění sněmu, slečinko, jak se vám to líbilo?“ — „Inu — když to ale bylo tak krátké, že jsem ani své rohlíky nemohla sníst!“ — Z vydobytého jednou místa nepohnou se za žádnou cenu. Jednou mělo se dole jednati o porodnici. Jistý pán, uznávaje, že „zvědavost za jedinou hodinu dovídá se víc, než pak za celý život zapomenouti může“, navrhoval, aby dámy, které chtějí, odešly. Tenkrát časopisy konstatovaly, že odešla jenom jediná, vlastně že ale ta jediná byla odnešena — proto že na ni z panujícího horka přišly mdloby.

Jinde je vylučují, já vítám dámy na naší sněmovní galerii. Jejich sušlechťující vliv je i zde značný. Tak mnohý pán dole nebyl by tak pěkně učesán nebo tak geniálně rozcuchán, kdyby nevěděl, že dámské oko dotknouti se ho může. Tak mnohý by jen nedbale seděl v křesle svém a nedržel by se ku galerii vždy jen „en face“ nebo „en profil“ dle toho, jak se právě nejlíp vyjímá — o čemž každý muž také dobře ví. A my journalisté? Nám,

pražských osobností znalým, slouží galerie místo programu. Co je na denním pořádku, víme, a dostačí jediný pohled na galerii, abychom také zvěděli, kdo dnes zde dole mluvit — *musí.*

III.

Hluchota a majorita.

Nevím ještě, ale skoro již se domnívám, že ze svého božství se poděkuju. Po každé té schůzi cítím — také bohové mohou znemravnět — že jsem vždy víc a více zdemoralisován. Bude-li to tak ještě déle trvat, ztratím již veškeru víru v moudré jakés sřízení světa, ztratím poslední zbytky i fatalismu a stanu se pouhým jen kasuistou, ztratím poslední špetku důvěry v lidský takt, lidskou upřímnost, v přirozený prý každému jemnější cit pro slušnost. Jakž nemá znemravnit pohled na tu lopotící se, až křečovitě namáhající se menšinu, která by dle všech rozumných a přirozených pravidel měla být většinou, a na tu apathickou, lhostejnou většinu, která s jizlivým úsměvem k namáhání tomu přihlíží a staré „carpe diem“ k nejnovější absurditě přivádí.

Znáte pohádku o onom pěvci, který, nadán slavičím hlasem a neobyčejným uměním, k tomu byl odsouzen, aby síly své mrhal před posluchačstvem hluchoněmým? Znáte řecký mythus o Kassandře a české pořekadlo o „házení hrachu na zeď“? Ne drobný hrách, ale skalní balvany metají Češi proti té skále oficiesní majority, ale skála nemůže se již proto pohnout, poněvadž to — není v programu vlády.

Nechť Češi dokážou, že to ono není slušné; Němci mlčí a pomyslejí sobě: Třebas, máme ale většinu. Nechť Češi dokážou, že to ono naprosto je protizákonní; Němci mlčí a pomyslejí sobě: Třebas, máme ale většinu. Nechť Češi řeknou a dokážou, co vůbec chtějí; Němci mlčí stále a pomyslejí sobě vždy jen: — máme ale většinu. Bez ozvěny, jako by u té strany nebylo ozvěny vůbec pro Čechy, hlučí a vyhlučí se vše jako v širou poušť, a objeví-li se přec lehýnká změna ve tvářnosti, je to úsklebek, ozve-li se ně-

jaký aspoň lenivý tón, je to výsměšek pansky jizlivý, jenž praví: „Máte *jen* hlas lidu pro sebe, čím je ale ten proti nám, za které mluví nejvyšší úřadnictvo a „Prager Zeitung“, proti nám, mezi nimiž sedí sami páni ministři!“ V úsměvě tom je chladný úsměv bajonetů, které arci *také* nemluvívají. Nechť učiní Češi návrh jakýkoli, *každý* se jednoduše odmítne. A ti lidé jmenují se stranou „liberální“, *německy* liberální!

O deutscher geist! du grosser, weiter sakk,
was liesse sich in dich nicht alles stekken!

Možno, ba skoro bych ve prospěch humannosti tvrdil, že na jisto musí být lidé také skuteční na druhé straně, kteří by rádi jinak jednali aspoň v jistých jednotlivých pádech, kdyby se nejednalo o „disciplinu“. Jako je zde všechno přirozené zvráceno, je zde také zvrácen pojem *studu*, lidé se stydí za to býti humannými. U zdravě citících lidí bývá pravidlem, že chtějí vštípit každému co nejlepší mínění o sobě, že se jeví lepšími, než vlastně jsou, i naproti vlastní třeba rodině. Zde jsou jistě leckteří, jižto *jsou* lepší, než jak se jeví, ale — stydí se naproti své „politické rodině“ za lepší stránky své. *Hrají* jaksi v komedii úlohu „zarputilců“, proto také to, co většina činí, nemá ráz *vlastního charakteru*, nýbrž jen regisseurem přidělené *rolle*. Z divadelní pak praxe víme, že jakož herečky vždy líp hrajou, když se plakat jen *tvářit* než když opravdově plakat mají, takž herci že líp zas to dovedou, když se jen tváří, jakoby se smáli. A proto také se zde těm pánům daří úsměch, ba i úšklebek velmi, velmi dobře.

Přirozený charakter je něco jiného než přidělená role, herec krále představující může mít důstojnost krále nikoli ale *hodnotu* jeho, proto také nynější většina českého sněmu má důstojnost přidělené jí role, nikoli ale *hodnotu většiny*.

Co je nám to platno? Čechové nemlčí — „glucho wszędzie!“ Ba i tam na tom presidiálním místě je „glucho“. Zvonek zazní jen tenkráte, když se poslancové příliš hlasitě — baví. Jak má také presidium nebýt němo, když tam sedí president, který slova českého nerozumí. Dole se mluví mnoho hodin, mluví se *jenom* česky a pan předseda neví ani, co vlastně se mluví. Sedí tiše a klidně, nechá hučet řeči kolem sebe jako vodu, co je mu po jejich obsahu, on ví jen, že konečný cíl jsou volby do říšské rady, ku kterémuž účeli má po ruce majoritu, a když něco řekne, je to jen „offenbare majoritaet“ a „offenbare minoritaet“, a když se v tom splete, nu tedy to obrátí. Budoucně budem mít nejspíše předsedu, který neumí ani česky ani německy, to ale nebude zase nic škodit, jen když bude mít nějakou majoritu a vládou předepsaný cíl. Uznat se musí, že je Jeho Excellence muž salonní a že ani nezívá při té své dlouhé chvíli, kterouž leda že přeruší kníže Carlos nějakou instrukcí nebo doktor Tedesco podáním šňupce. Když přece nastane nějaká práce presidentská, tu ovšem dokazuje pan maršálek pravdu slov, jakáž o něm pronesl „Tagesbote“, že totiž je mužem salónu. Salonního zvonku ano, presidentského ne!

Za to ale, že máme maršálka, který nerozumí česky, máme zas náměstka maršálkova, který česky také nerozumí. Když pak maršálek plave a neví sobě parlamentární pomoci, má velkou útěchu v tom, že podmaršálek také plave a také neví. Pan doktor Limbeck sedí nyní u vědomí, že vynalezl „cislajtánštinu“, velmi klidně v křesle svém a na stolku před ním nestojí více cilindr a nevolá víc své „pojď, pojď!“ do ustrašeného ucha jeho. Panu doktorovi to musí připadat velmi komické, že v něm má být znázorněn „přechod k Čechům“. Když mu místodržitel předčítal slib po česku, usmál se pan doktor tak ironicky, ale tak, že bych —

Avšak — mají většinu „offenbare majoritaet“. Budou

volit do říšské rady a s tím přece nesouvisí, aby se rozumělo česky nebo aby vůbec něčemu se rozumělo. Proto také je onen blbý návrh některé z těch vídenských „Press“, aby němčina byla uznána za „výhradní jazyk sněmovní“, tak strašně nedůležit. Vždyť je většina tak jak tak oficielně hluchá!

IV.

Mosaika sněmovní.

Povídal kdosi kdesi: „Poezie chodí po horách, historie po lidech“. Třeba by v tom výroku bylo zrovna tolik nesmyslu co smyslu, vyplývá předce z jeho „smyslné“ stránky alespoň to, že oko sledující historii musí chodit také po lidech. A když chodí zde po těch pánech, kteří co majorita dělají nynější historii rakouskou, tu spozoruje oko to, že nejsou to skutečně hory, nýbrž *jen* lidé, z větší části velmi slabí a malí lidé. I nejcitelnější blána oční může tu fotografovat jen obrázky malé, tím menší, že historisující většina ani se nenamáhá být opravdu trochu větší. „Já sobě z tohoto škandálu nic nedělám!“ Pravil prý zpravodaj většiny, polykaje poslední kousek restauračních lahůdek. To je tuze významné. Tvrdili vždy, že jim náleží přednost kultury a především prvorozenství parlamentární; nyní prvorozenství to přepustili jiným za nějaký ten talíř z kuchyně sněmovního Jakuba, a kdo ví, jak je ta čočka k tomu ještě nadme! Byli spokojeni s tím, co jim panem Beustem dáno, totiž většinou a mocí, a slůvkem ani se nenamáhali, aby byli duševně větší. To prý pochází z toho, že Čechové mluví jen česky a většina ona ani česky nerozumí. Proč jdou tedy do českého sněmu, když ničemu českému nerozumějí?

Jen malé obrázky, jen lehké, maskované kontury à la Genelli, ani vynikající hautrelief ani basrelief. Levice byla jako mrtvá voda, bouř šla vysoko, dole sotva nějaké pohnutí. Bývalo tu jindy na levici živo, náruživo. Tentokrát však ani nejznámější virtuosové v škubání sebou nedovedli nic zvláštního, ba byli *skoro* tiši, což je dost. Ba i liberecký vlastimil pan Gross vypadal tak, jako by se mu bylo konečně dostalo dobrodinného soukenického kartáče.

Oko spočinulo jen na některých osobnostech nových a těch také nebylo mnoho. Především tu zajímal plzeňský mlynář p. Hýra. Seděl uprostřed plně natlučené lavice, skoro tak plné, jak bývá journalistická lóže. Nebozí journalisté! Musí ve sněmovně *pracovat* a k tomu účeli mají co nejnepohodlnější lóže. A do těch lóží, poněvadž do každé se pustí jen pět, vstupním pracně vydobytým lístkem vykazujících se journalistů, vleze bez lístků ještě po desíti nejournalistů a když nemají jinde lepšího místa, sednou si journalistům na záda. K vůli tomu je venku strážný sluha! O málo líp dařilo se dole panu Hýrovi a bylo vidět, že jim na tom záleží, aby na žádnou stranu nevypad'. Vždyť on by nevypad', sedí tak tiše a má tvář tak dobrou, tak nevinnou, ažaž nevinnou! Poslouchá všecko klidně a je patrno, že se všemu diví. Jak asi se ta dobrá tvář dostala tam, kde pan Kuh politiku svou zuří! O páně Hýrově otci, ryzém ovšem Staročechu, vypravoval jistý sněmovník významnou anekdotu tu, že kohosi, kdo po německu byl dceru jeho oslovil, vlastnoručně z domu vyhodil. Už práchniví, co by ale řekl synovi, kdyby ho tam viděl sedícího na straně levé! Nemusil by snad dlouho kázat, neboť jeho syn vypadá tak poslušně a je skutečně poslušen i lidí zcela cizích! On by vstal a — sed' by si jinam.

Pak tu sedí také rovněž dobrosrdečný p. Halbmeier, jehož obšírný zevnějšek zavdal komusi příčinu k vtipu: „Teď bych ale rád viděl nějakého *Ganz*meiera!" Pak tu sedí budějovický pan Rziha, druhdy Hejslovan, nyní na Hejslovany pěstě balící Urgermán. Pak — nu pak sobě k straně páně Kuhově přisedl nově již jen státní ministr p. Beust. Byl jen jediné schůzi přítomen, přijímal trochu poklon, pomáhal trochu verifikovat a dával sobě trochu smích českých poslanců do němčiny překládat. Pan Beust je již zestárlý, zcela zešedivělý, při tom ale dosti živý. Má zcela ten dobrácký výraz, jaký je údělem saského lidu a člověk by ani nesoudil, že dovede být tak energický.

Přecházejíce k pravici měli bychom se zmínit o p. místodržiteli baronu Kellerspergovi; pan baron je nám ale již z dřívějška znám. Zachovává úplně chladnost vládního komisaře, podepisuje úřadní věci nebo sobě čistí nehty mezi tím, co čeští poslanci čistí vládu.

Na pravici měli bychom míti as nejvýdatnější žeň. Je zde všechno nové, ale všechno tak mrtvé jako v nějaké manipulační kanceláři. Vynikavě presentuje se nám zde jen kníže Carlos Auersperg, pán hloučku slepě poslušných, a tedy také pán nynější situace. Kam dosáhne zrakem svým, tam hlasují jak on, kam nedosáhne, tam se jeho věrní někdy spletou. Proto také před každým důležitějším hlasováním musí šiky sám projít a určitou parolu rozdat, kteráž se také beze všeho přemýšlení přijme. Přijde-li na některého, jenž na to které ucho nedoslýchá, napíše mu parolu tužkou na papír a napsané pak zase s diplomatickou opatrností smaže. Běží často k maršálkovi s radou a poslouchá dosti pilně řeči českých poslanců, při čemž se klidné jeho tváři někdy arci přihodí, že nevypadá více „curfaehig“. Takto nevím, koho bych ještě uvedl. Snad že ještě pana Kristiana Koce z Dobrž, jenž se zdá být humoristou strany své a když divnou náhodou v sněmovně jednou jedinkráte jednohlasnost se objevila, dosti hlasitě zvolal: „A pak prý není tady svornost!“ Nebo snad že ještě pana probošta Padlesáka, jenž nejkrásněji ze všech sněmovníků umí smrkací šátek skládat a jím po obličeji přejíždět, nebo pana opata Zeidlera, který má tak dětinskou radost z toho, když s ním některý velký pán promluví. Co se natahal knížete Carlosa za rukáv, než ho tento představil státnímu ministrovi! Vždyť je stár a dětinský.

To vše je málo, není ani hautrelief ani basrelief, jen tak hladký kámen, na nějž může vládnoucí ministr vyleptat, co se mu právě líbí. Feuilletonista má tu ale špatné žně a jsem rád, že jsem hotov a že poslanci vyšli při muzice,

totiž při volání „slávy“. Galerie volala „sláva českému králi“ a byla vyklizena, aniž by byla dřív napomenuta. „I vždyť my už bez toho jdem!“ volala galerie na maršálka. Jsem srdečně rád, že jdu také, a zavru se do nějaké poustky, abych se vehloubal sama v sebe a stal se zase nepánovitým, spravedlivým, nezuřivým a humanním. Německá kultura to všechno ze mne vytloukla a skoro pochybuju, že naučení německá úplně zase vytluku ze sebe ven. Důvěřuju jen v zdravotu své české povahy. Nikdo by neuvěřil, jak ta německá kultura člověka může znemravnit!

(Nový pracovník na národa roli dědičné: „Matice Lidu“.)

△ V Praze, 18. dubna.

Jen bezprávně přiosobují sobě Angličané jmeno „národa nejpracovnějšího.“ Je-li nějaký zvláštní „národ práce“, jsou to Češi, jež snad ještě znáte. Míním ony Čechy, kteří jsou jimi skutečně a cele, onu přední stráž Slovanstva, která vzdor tomu, že je přední stráží, skoro opuštěnou a rozhodně ohroženou, přece nechce být pouhým *přechodem* od Němců k Slovanům, nybrž ihned Slovanem plně a cele, Slovanem *českým*. A tito Češi jsou nejen národem práce, nybrž přímo hned práce obrovské. Angličan pracuje, aby život svůj spříjemnil, pošinul dál, Čech pracuje, aby život teprv zachránil, ba teprv vyvolal, vykouzlil. Je to úkol velký, těžký, ale přece tak krásný jako sám ideální pojem práce.

Jsme na pokraji světa slovanského, o nějž bijí moře národův. Moře uděluje pevnině dary, moře pevniny ale také urývá, ubírá; co na jedné straně přidá, na druhé zase oderve. Pevniny slovanské přibývá, to je pravda, přibývá jí mocně; ale my nejsme na té straně, na které se úrodná ta nanáška tvoří, my jsme na straně, kde břeh se podemílá, rozrývá, roztrhuje. Víme, co na západu slovanského břehu již urváno, sousedé sobě z těch odmílek uhospodařili celou pyšnou říš, víme, že žíhavé vlny prorývají i půdu naši domácí a že pevné musíme zarážet jehly a vysoko na nich povznest chrám svůj, chcem-li si sbezpečit život. Někdy se nám děje jako stavitelům Šalomounova chrámu, co za dne vystavíme, v noci nám nepřátelé boří. Boření jde tak rychle a jasnější naše dny jsou tak krátky! Děje se nám také jako stavitelům námořským; za přiboje pracují, pokud možno, nad vodou, za odboje dopevňují a rozšiřují základy. Bez základů to nejde, bez nich je čas

příboje úplně ztracen, a — čas odboje je u nás vždy tak krátký!

Právě zase ustál příboj, proud politický se nás vzdálil, vody se ztratily, jsme na suchu. Nevíme, jak dlouho odboj potrvá, víme ale, že pevných, širých základů pro budoucí stavbu potřebí, tedy rychle ku práci. Naším základem je *lid*, veškera snaha musí jít na upevnění se a rozšíření v lidu. Přirozená práva jdou ještě nad posvátná práva historická. Tato se mohou odelhat, násilně odstranit, onano jednou nabyta, ztrácejí se jen s životem samým. Odstraňte skalnaté pohoří, můžete-li! A takové skálovité bytosti nabývá národ, jehož jednotlivé prvky jsou uvědomělostí a vzděláním v jedno slity. Národ uvědomělý *netouží* po cizím, národ vzdělaný ani ciziny *nepotřebuje*. Vzdělávání lidu je naším prvním úkolem a velké pro nás štěstí jest, že lid náš je tak vděčná a kyprá půda, v níž símě vložené rychle se rozklíčí a rozbují. Musíme být ale pilnými rozsévači, chcem-li dojíti žní místo hladomoru.

Považujem za zvláště šťastnou náhodu, že hned před počátkem nynějšího odboje dostavil se statný jeden nový rozsévač, že skutkem se stala krásná zas jedna myšlenka a snad ani nepotřebujem podotýkat, že nový skutek ten má již i pyšné jmeno své, v čele nesa krásný název „Matice pro lid“.

Není zde příležitosti vhodné, abychom promluvili o tom, jak povstala a kým se v skutek vtělila myšlénka ta. Dosti na tom, že zde jest. Když zavane první jarní dech, také se neptáme, odkud přišel. Snad je v tom kousek nevděčnosti, ale milo je užívati jara bez rozboru jara.

Matice nová bude přítelem, učitelem i bavitelem lidu, navštíví ho v domácnosti jeho, vypraví ho na cesty životní i sprovodí po nich. Prostředkem jejím jsou knihy — známo, jaký posvátný význam má „kniha“ pro lid náš. V kněhách prostonárodní matice naší má lid najít svým časem vše, čeho mu ku vzdělání ducha třeba. V střídavém

pořádku uvedou ho do všech říší vědění. Jedna mu podá obraz vlastního jeho života domácího a rodinného a ozáří mu život ten, aby měl plné vědění jeho; ukáže mu, jak může život svůj tělesní i duševní sobě doplnit, spříjemnit, zachovat i povznest. Druhá mu podá rozbor přírody a přírodních sil, aby poznal příčiny a přirozené následky činů svých, aby zaměstnání jeho stalo se mu průhledné a on sám aby nebyl konatelem často slepým, sděděnými jen pravidly se řídícím. Třetí mu poví něco o původu jeho, o jeho otcích, o skutcích předků jeho, o slavných dějinách národa, jehož členem že jest, naplní ho oprávněnou pýchou. Čtvrtá mu ukáže, že co člen českého národa je zároveň členem převelkého národa slovanského, rozvine před ním celý ten pestře rozkošný a uchvacující obraz Slovanstva a přivede ho k vědomí úkolu, jaký má na kmenu slovanském větev česká. Pátá sáhne ještě dál a rozvine před ním obraz celého lidstva, kroků lidstva spásonosných i zchybených, poučí ho o konečném našem krásném cíli a postaví ho na jasné stanovisko všeobecné lidskosti. Šestá sdělí mu pravidla všeho společenského a politického ruchu, i přischopní ho, aby nejen jasně porozuměl dějinám přítomnosti, nýbrž aby se v nich činně a rozumně sám také účastniti mohl. Sedmá a mnohá další podá mu slohový plod umělecký, povídku druhu takového, jakouž možno opět a opět číst.

Vše to bude moci působit v rozměrech posud netušených, avšak aby mohlo takto působit ve prospěch lidu, musí lid se sám také súčastnit v rozměrech obrovských. Zde nestačí sta oučastníků, nestačí jich ani několik jen málo tisíc. Matice lidu musí v každém uvědomělém Čechu vzbudit touhu, aby se stal apoštolem prospěchu celého lidu českého, ***veškeří uvědomělí našinci*** v městech i po venkově musí se stát horlivými apoštoly nové Matice. Působení Matice musí se vztáhnout až na nejchudší chýži českou, musí ozářit život i nejposlednější rodiny. Pak teprv bude Matice lidu tím, čím býti má: *matkou lidu.* Jděte a pracujte!

(Vandrování Čechů „z kněh". — Trochu Rademachriady a trochu víc. — Nový druh Slovanů. — Ve světě a u nás.)

△ V Praze, 20. dubna.

„Mně se zdá, pane, že jste hlasoval proti straně české!" podotknul kněhvedoucí jistého velkoobchodu pražského tyto dny pánu svému. „Ano, musíme hledět vyhladit a vytlačit Čechy odevšad," odvětil pán ve vznešené své ku-zdi-přitlačitelské pýše. „Možno", dí zas chladnokrvý kněhvedoucí, „že se Vám vytlačování povede, odtudhle" — a při tom ukázal na knihu zákazní — „vytlačili se alespoň *už všichni!*" A pán měl ihned tak komicky dlouhý obličej, jako druhdy vídeňský Scholz, když pronášel své: „Es fangt an recht g'mu-ethlich zu werden."

Ano, v Čechách počíná být velmi — *srdečný* život! Sousedé vyvyšují mezi sebou zdi a zazdívají okna, přátelé se neznají a jdou kolem sebe bez pozdravu, krajan raděj zajde do ciziny, raděj spokojí se s výdělkem o něco menším, než aby koupil něco od krajana. A k tomu ještě se pojí, že ti, jichž se škoda tkne, ani se tomu divit nesmějí, a těm, kteří zmíněným způsobem jednají, ani nejmenší viny vytknout se nemůže. Kupovat může za své peníze každý, kde chce, alespoň prozatím ještě, pokud nebude ouřadně nakázáno, aby Čech kupoval *jenom* u Němce. Komické je sice, diví-li se vyšehradský přítel můj, že na jistém *zeměpisu* ani není lze poznat, psal-li jej — katolík nebo nekatolík, ale velmi opravdova může být při jistých poměrech otázka, chci-li popřát někomu výdělek, zda je kupovaná mnou věc od politického mého přítele nebo zuřivého nepřítele. Naivní jsou ti pánové druhé strany až strach! Ani tu kupeckou zdvořilost nemají, aby českého kupce neuráželi i každou cedulíčkou a „nótou" svou, ani tu opatrnost nemají, aby se okázale nestavěli všude co nepřátelé české

věci! Čecha vylučují z úvěru i z obchodní váhy, tvoří mezi sebou těsný výsadní spolek, jemuž se Čech ani přiblížit nesmí, kdekoliv se jedná o to, aby Čech byl „přistrčen ku zdi“, pomáhají ihned strkat, až se jim hlava třese, a hned na to „rozumí se samo sebou“, že obmezený Čech ani sobě nevzpomene, že by snad k nelaskavým těm pánům mohl být nelaskav alespoň tenkráte, když se jedná o rozmnožení jejich bohatství a tedy i prostředků, aby na novo nabyli sil ku přitlačování Čechů ku zdi!

Hezky ty poměry nejsou ani příjemny, a nejméně liberální a humanní. Ale jaká pomoc, my je neučinili, mezi námi neobjevili se první Rademacherové! My již často vídali, domáhajíce se svatých svých práv ve jmenu liberalnosti a humannosti, kdo zuřil v tom proti nám, my to vidíme nyní zas, kde jsme zas stlačeni dolů, „der majoritaet beraubt“, jak „Presse“ upřímně píše. Jeden z toho prospěch bude mít český lid předce. Historická česká nesvornost vnitřní jevila se také v obchodním světě tím, že stál český [obchodník] naproti českému kupci; nyní se sblíží a stulí k sobě. Na českém obchodníku nyní záleží, aby užil poměrů ve prospěch budoucnosti své, mnohé odvětví rozkvete, které bylo posud zanedbáváno. Jsme zaplaveni na př. německou literaturou a *němečtí* kněhkupci v říši i *zde* z toho tyli; málo kdo se *ptal* po těch německých kněhách, donesli mu je ale do domu, vnutili mu je. Český kněhkupec, tázán, proč nemá slovanských novinek na skladě, odvětil s rukama v kapse a „rovnodušně“ jako Finova milenka: „Když se jen málo lidí po nich *ptá!*“

Možno učit se od Němců čilosti obchodnické, možno ale učit se od nich i národní rozhodnosti. Je nejvyšší čas, abychom ve všem a všude měli na sobě ráz český, slovanský. Každá nehoda může se zvrátit na výhodu, tak i z nynějších nehod politických musí vyplynout výhoda ta, že přestane to jisté obojživelnictví, jaké se vzmáhalo. Již tvořila

se v Čechách třetí národnost „deutschredenden Slaven“, jimž německá slovanožroutská journalistika skoro přeje. Že se tvořila, ba ještě tvoří, toho důkazem vám může být skoro každá ouřadní cedulka české obce pražské, podepsaná Novotnými, Nováky a jinými Urgermány. Je ještě mnoho lidí, kterým schází živost přesvědčení, zápal i důslednost!

Jsme zavřeni v železném kruhu záležitostí domácích, připoutáni k hroudě, a venku ve světě je tak živo a čilo! Jedna z největších udalostí našeho věku, nynější světová výstava pařížská stala se již skutkem, pro nás ale jakoby nežila. Jen běžně čítáme zprávy o ní v cizích časopisech, díváme se na ni cizími skly tendenčními, pomocí jichž lze se nám domoci objektivních vědomostí jen o tom, kde která restaurace na výstavě stojí, která je lacinější, kde lze pít čaj po čínsku a kde po rusku. Také jsme se již dozvěděli, že ruský oddíl výstavní leží naproti italskému, a vídenští feuilletonisté odmítají ve jmenu italských Venuší, shotovených z mramoru nebo i sýru, pyšně důminku, že je Venuším příjemno čichat ruskou juchtu. Za to se dozvíme bohdá víc o ethnografické velké výstavě moskevské. Je to podniknutí rovněž obrovské jako to podniknutí Napoleonovo. A tím nabývá významu pro nás co největšího, že tu bude první praktický obraz součinnosti *veškerého* národa slovanského! Nepoznají-li Slované ani na této moskevské výstavě, čím vlastně jsou, nuž tedy toho nepoznají tak brzy.

Venku ve světě je živo a čilo, my ale sedíme přikováni za svými redakčními stolky, jako bychom hodně přispíšiti sobě chtěli a užiti hleděli u těch stolků, čeho jsme ještě neužili, než — —. Povídá se všude na jisto, že slavné soudy hodlají dát českým journalistům vagace. My tomu nevěříme a tváříme se, jako bychom o vagace ani nestáli; pracujem tak pilně, že ani první do opravdy krásný den jarní není s to nás z domova vylákat. Co jsme sobě ve

větrnatých bouřích a blátech posledních dnů napřáli konečného příchodu jara, a nyní, když rozsvitne, jsme zamračeni a bručíme: „Ale pálí to slunce nepříjemně!“ Voláme na jaro „A co teď?!“ — jako by to dobré jaro bylo dualistickým ministrem! Čímž ale nechci říci, že dualistické ministerstvo je snad rakouským jarem!

NÁRODNÍ SLAVNOSTI

Lidstvo se tak rádo baví. Skoro vše musí mu sloužit za podnět, záminku, příčinu, aby se bavilo. Ba lidstvo tobě i sobě dokáže, že se bavit nejen může, nýbrž přímo *musí* — a má pravdu: strom musí také kvést, a k tomu ještě kvést pestře! Jako strom užije každého svitu slunečního, také ale každého pršku dešťového, takž lidé užijí žalu i blaha, aby se smáli, si zavejskli, zpívali, tančili, což dohromady nazývá se bavením. Když se dítě narodí, je hostina, když dorostlý zemře, tančí se — radost se vyzpěvuje a žal se odzpěvuje. Před válkou zpívá se z chuti do boje, po válce zpívá se z radosti, že je po boji. Hudba přehluší strach před blížícím se morem a za odcházejícím morem zazní ihned posměšná píšťala. A když není pražádné jiné zevnější příčiny, sáhne se ku změnám přírodním. Příchod i odchod zimy, příchod i odchod jara stejně se slaví po celém světě a u všech národů, stejně co do veselí, rozlíčně jen co do zevnějšího způsobu, řídícího se dle názorů lidu, dle dávných zvyků i dle zvláštních přírodních poměrů místních. Ze zábav přírodních povstala daleká většina slavností národních, jen málo jich váže se na udalosti historické.

Jakmile kruhy vytvořují se vyšší, které přejí zábavě již rafinované, obmezují se národní slavnosti na ty třídy nižší, jež se honosí krásným názvem „lid"; konečně ale i lid vzdaluje se trochu přírody, prosáknut jistou rafinovaností, nehledá více způsobů zábav sděděných, obmezí se na pouhé naznačování, „markování" národních slavností svých, až konečně tyto zcela zajdou. Proto ovšem *zábava* ze světa nemizí, stává se jen jinou, nepoutá se na oprávněné doby jisté, nýbrž rozkládá se přes klopot a práci celého roku, tak že každý den nebo alespoň každý týden má něco svého. My Pražané, ba skoro možno vyjádřit se šíře a říci my Češi že jsme právě nyní as v té době, kdy „se radost roz-

kládá“. Všimněte sobě jen těch prvních jarních slavností národních, „Slamníku“ a „Fidlovačky“, v nichž druhdy Čechové slavili vyhnanství zimy a Pražané nyní slaví vyhánění slavností národních. Je tím vinna kouskem nepříznivost historických dob minulých, velkým kusem ale móda všeho se zmocňující a pokrok vše měnící. I kdybychom my Čechové byli zůstali povždy beze všeho nátlaku a vlivu cizího, kdybychom se byli mohli národně vyvinout na čínskou bezstinnost, byly by se národní slavnosti přece změnily, společenské třídy a odstíny byly by se vyvinuly a slavnosti národní byly by se staly přec jen pouhými slavnostmi lidu.

Mnoho, ba velmi mnoho změnil na př. rok 1848, nezůstal bez vlivu ani na národní slavnosti „Slamníku“ a „Fidlovačky“, tyto však utrpěly v podstatě své již dávno před tím. Jen nejstarší pamětníci vědí ještě něco snivého o době, kdy se na „Slamník“ vrhala Praha celá. Jen ti viděli ještě sami, jak staří mladí, bohatí chudí, vznešení prostí táhli houfně i svorně za společným praporem, chci říct za obrovským, opentleným a pomalovaným slamníkem, zavěšeným na obrovské tyči, jíž nést bylo výsadou hodného mládence a sprovodit výsadou hodné panny, jen ti viděli, jak se všech oken, kudy se průvod ubíral, místo hloupých koberců vlály „zcela rozumné“, třeba jen papírové slamníky, rovněž opentlené a ozdobené postavami mládence a panny, jimž se říkalo „dědek a bába“, a jen ti viděli dále, jak opět a opět slamníky vítavě se kolíbaly nad branou, po stromech za branou, po střechách v Bubenči. Znám jednoho — ale jediného stařečka, který umí ještě řeč „tlampačskou“, jakou shromážděnému lidstvu vykládal, „co je slamník a co jsou lidé“. Slamník byl všecko a lidé nic, pranic, lidé sobě musili tedy všecko nahradit u piva a muziky, a také si to nahražovali, až se jim radostí oči jiskřily. Tenkrát byli v blízké oboře ještě chováni tuři, kteří z veliké nelibosti nad lidským jekem a chechtem mí-

síly své nekultivované zvuky do výskotu toho, a Němci říkali proto tlampačově řeči „ochsenpredigt“. A Němci byli velcí páni a čeští velcí páni řídili se dle nich, posmívali se tlampačům i slamníkům, komedii i tanci, nebavili se s sebou, nýbrž se jen dívali s takým jistým poloúsměškem, „jak se ten lid baví“. Bavení vždy více ubývalo, dívání za to přibývalo vždy víc a víc. Dívání ale dlouho netrvá, jak známo, proto také „páni“ nesdrželi se ani dlouho v Bubenči samém, odebrali se hned do parku a tu se procházeli, projížděli a propomlouvali do syta a do hladu. Šli pak k večeři domů jako z procházky všelijaké, nikoli jako ze slavnosti národní. Horšilo se to ale dál. Ves bubenečská proměnila chatrče své skoro na samé pyšné villy, mezi nimiž je vlastnímu lidu ouzko. Zábavy scvrkly se na komedii a kukátko, lid scvrknul se na děti a páni — ti již sobě Bubenče ani nevšímají a jedou ve vlastních koláři nezaplacených vozech nebo najatých fiakrech hned přímo do parku. Zde zívají jeden na druhého neslavnostně jako jindy.

V Nuslích je těch vill ještě málo, parku tam není a cesta tam také není „elegantní“. To jsou příčiny, že „Fidlovačka“ patří mnohem ještě více lidu než „Slamník“, ale skoro již také jen tomu lidu drobnému a malému. S ním pak jdou tam lidé hlavně pohlaví ženského a za tímto jdou zas lidé jiní. To již činí pěkné množství, k němuž se připojují pražská kvítka, rozdílní „přátelé frmolů“ a konečně ti, kteří mají komické předsevzetí, že budou „studovat lid“. Diváků na zábavu bylo by dost, ale zábava je jen fermež povrchní, nevyvine se z vnitra — lidé se nebaví. Jak praveno, elegantní svět tam nepřichází. „Jdete na Fidlovačku?“ ptá se jeden „pán“. — „Což pak jsem ševcem?“ táže se uražen druhý „pán“, kterému by ostatně neškodilo, kdyby se byl alespoň ševcovství dobře naučil.

CHUDÁ EVROPA

△

„Věčná láska“ — „věčný mír“, obé dokazuje, že člověk nemá ani pojmu o věčnosti, a je snad dobře, že ho nemá, žilť by jen ode dne ke dni. Věčný mír uzavírá a spečeťuje se právě tak jako věčná láska, jen že ne s aparátem tak jednoduchým a ne tak často; a však mezi podepisováním a pečetěním rostou již ty nehty, které ty věčné svazky dojista brzy dost rozederou, u míru i lásky. „Poměry“ se jinačí a rozvinují, změna všeho je přirozena, není tedy divu, že nemá věčnosti, co smrtelný člověk páše. V loni zrušen jeden starý věčný mír a uzavřen jeden nový věčný. A letos již není človíčka nazývajícího se „politikem“, který by nepřál a nepsal, že za nedlouho vezme jiný věčný mír zase bídně za své. Budem-li my zapleteni v to, posud nevíme, alespoň sobě toho jistě nepřejí ty kraje posud zdupané a plnými hroby proryté, ty rodiny starající se o syny mrzáky, ten lid zbědovaný, v přítomnosti zchudobnělý, do budoucnosti beznadějný. Avšak nechť nejsme bezprostředně strženi v ten krvavý rej, nechť bouř se vychrlí jen na kraje vzdálené německé a francouzské, prostředně nás válečné nehody přece chytí železnými kleštěmi i urvou nám ještě kus ze zbylého suchého chleba. Evropa splynula již dávno v hmotných zájmech svých a co stát neb národ jednotlivý činí, tím získají neb trpí *všichni* kompagnonové. Utrpěli víc posud než získali a firma „Compagnie Europe“ je blízka úpadku.

Právě máme nové zase platy nepředvídané, obrovské, a vinu jich nese — evropský *pokrok;* jaká to ironie! Může-li vůbec něco nás o tom potěšit, je to zlomyslně konstatovaná pravda, že Rakousko nějakým pokrokem na žádný spůsob vinno není. „Vina“ pokroku je na Prusku. Prusko vloni ukázalo, že je daleko před ostatním světem v užívání sdokonalených prostředků válečných a ostatní ten svět namáhá se nyní seč jest, aby se nepral méně vzdě-

laně než Prusko a aby se mu říci nemohlo, že při zabíjení a mrzačení lidí ještě užívá snad starého copu. Avšak chvalitebná snaha ta stojí mnoho peněz. Lidé *počtáři* vypočetli, že těch deset tisíc děl a těch 3,200.000 ručnic, které se nyní v Evropě na nový spůsob předělávají neb zcela nově sřizují, vyžaduje náklad půl milliardy čili pěti set milionů franků. A počtáři *lidé* ihned zas vypočetli, že za tutéž sumu mohlo by se vystavět 10.000 škol, nebo že by se mohlo 20 milionů dětí po deset let zdarma vyučovat, nebo že by se mohlo 100.000 nemocných a práce neschopných po deset let živit. To by bylo zajisté již několik velmi pěkných spůsobů užití peněz a věděli bychom takových spůsobů ještě víc — když ale potřebujem těch peněz na zabíjení lidí! Arci, až ty peníze probijem a ty lidi pobijem, až tisíce rodin uvrhnem v zoufalství, až tisíce rodičů bude zbaveno svých podpor, tisíce dětí osiroti, žen ovdoví, mladých mužů zmrzačí: pak — nu pak bude některý kníže „slavnější“ a některý generál postoupne z rytíře na barona! Možno také, že zvětší se některá země, do které nám nic není, *jisto* ale, že zvětší se naše bída, do které nám je tuze.

Basilejský časopis „Volksfreund“ mluví o této žalostně zajímavé bídě a poukazuje k tomu, že těch 500 milionů ovšem není ještě všecko. Ano, kdyby to tou půlmilliardou bylo odbyto! Daleko, daleko víc než válka ssaje nás ten evropský „mír“, obrněný a ozbrojený od hlavy do paty. Evropa má v míru pro zábavu svou as čtyry miliony vojáků, ti stojí ročně 3.000 milionů franků a mohli by, jinak zaměstnáni, vydělat také 3.000 milionů franků. Ztrácíme tedy v Evropě ročně bagatýlek šesti tisíců millionů franků, což dělá na jednoho „mírného“ Evropana dvacet franků a na rodinu pět hlav čítající, jež bývá zajisté velmi „mírumilovna“, tedy v „míru“ ročně *sto* franků.

To se netýká jednotlivé země, praví týž časopis basilejský, aniž jednotlivého národa, jenž snad právě válku vede nebo v míru více vojska vydržuje. Týká se ho to ovšem

nejvíc, ostatním ale přenechá toho také dost. Nechť kupujem zboží z kterékoli země, v ceně zboží toho již je také zahrnuta částka vydajů vojenských země té cizí a co prodáváme sami, nemá pak zase odbytu tam, kde jsou vyssáti válkou nebo vůbec vydaji vojenskými. A rovněž jako na všechny země, tak se vše rozděluje též zas na všechny stavy, jen že nejvíc zas všeho dostane se těm „blahoslaveným, jichž jest království nebeské". Pracující třídu zasáhnou nejjistěji daně peněžní, jako ji zasáhne nejjistěji daň krevní. „Hospodský odvádí sice úřadům daň z výdělku, kapitalista daň z příjmů, v skutečnosti ji ale platí onomu host a tomuto ten, kdož vůbec kapitálů potřebuje. Pracovnická třída nemá ale již žádnou třídu pod sebou, které by mohla ještě něco přenechat daní. Rodina pět hlav čítající platí prostředně svou evropskou roční dávku jednoho sta franků tím spíše, čím níže stojí a čím více měla by potřebí, aby víc vydělala a méně potřebovala".

Z toho musí vyplynout všeobecné zchudnutí, půjde-li hospodářství vojenské v Evropě podobně dál. A půjde dál? Vojáci arci praví, že *musí* dál tak jít, státníci praví, že totéž *možno*, přírodní skoumatelé lidstva a lidských povah praví, že boj a válka je věcí přirozenou, kteráž tedy nikdy nevyhyne. Snad ale není potřebí, abychom se pořád a *pořád* prali, zabíjeli, mrzačili a olupovali! Dejme sobě alespoň na nějaký čas pokoj! Jsme jako Douchovi žebráci, kteří na hřbitově dají se do pračky a poslední hadr se sebe drou!

(Vesele se bijem v prsa. — Irské paralely. — „Bohemie“ konečně něco tuší. — Bohatá doba. — Velké události naše. — Nebezpečný měšťanosta.)

△ V Praze, 27. dubna.

Brzy budem již jako onen hříšník, který stoje opět před assisemi a interpelován předsedou trestním, že je tak nenapravitelným a byl již tak mnoho a mnohokrát trestán, odvětil samolibě: „Ano, jiný nemá ani tu šikovnost. Když mně vrzají boty, vrzají samé přečiny, a když obědvám, páchám zločin, — to je dar boží!“ My Čechové můžem již také čapku si posadit fešně stranou, přihladit sobě samolibě vlasy a ptát se světa cynicky: „Kdo je šikovnější než my?!“ Nebožtík král Richard III., dramatisovaný vejlupek vší špatnosti, zaklepal by nám na rameno a řekl by: „Líbíte se mi, hoši!“ Ale my jsme také! Přestupky a přečiny počítáme již jen jako sazeč své „n“, totiž hned po „tisících“, a zločiny — nu ty jsou sice něco, ale jen takové něco, které se samo sebou rozumí. Řekne-li redaktor: „Mám takhle mezi třicíti a čtyřicíti procesy,“ odvětí se mu rovnodušně: „Ale? — Nu ovšem!“ A rozprávka je v koncích, musí se začít o něčem novém, podivnějším, na př. o nových bramborech. Již teď zase pácháme něco. Někteří Čechové chtějí nyní, když „Presse“ nechce, do Moskvy na výstavu národopisnou, to prý je zločin. Možno, my tomu nerozumíme, my tomu i věříme, neboť víme, že je zločinem, ať děláme co chcem. Když pojedem, spácháme zločin v Moskvě, když nepojedem, spácháme nějaký zločin v Praze, naše existence vůbec sama již zločin, co tedy dál? —

Je v tom kus poesie! Co do zločinné bohatosti nevyrovná se nám žádný národ na světě, je vůbec jen jedinký, který je hoden nám alespoň řemínky rozvázat, a to je

národ irský, jak snad známo. Také v jiných věcech je jistá podobnost. Kdosi napsal o Irčanech: „Každý druhý člověk je žebrák, každý třetí poeta, a má-li být nějaký Irčan upečen, najde se ihned jiný Irčan, který je ochoten točit rožněm.“ My se pečem pořád a těch ochotných přátel a krajanů máme dost k otáčení rožně, ač je jich přec již o něco méně než dřív; kdybychom ale byli náhodou v rozpacích, pošlem jen do některé vídenské redakce, při čemž ovšem trpěti musíme, aby sobě praktický přítel žid na tomtéž ohni upekl svůj beefsteak. A co do „poetičnosti“ — vždyť jsme Slované, u nichž je poesie doma. Poetičnost je údělem slovanského lidu tak všeobecným, že těžko vyniknout jednotlivci ještě výš, odkudž ten relativní nedostatek poetů velkých. Jsme poněkud v tomtéž poměru, v jakém nadšení básníci „časoví,“ kteří, když nastávají vykýžené ty doby velkých převratů, náhle umlknou; v době, kdy je každý dřevoštěp homérských činů schopen a tedy sám vtělenou poesií, sám poetou, není třeba zvláštních „básníků z boží milosti.“ Máme v tom velké pohodlí, „nám pěje lid.“ Ano ta poetičnost je tak mocna, že se jeví mocným proudem i u Slovanů poněmčených, a právě nyní chválí sobě literární časopisy německé zase Slezsko, že je v něm pro poezii „ausnehmend viel neigung und begabung.“ A co se konečně té třetí paralelní stránky týče, totiž „žebráctví,“ — nu tu přece nemusíme teprv dokazovat, zde přec nemusíme teprv jako svatohoršti žebráci nahotu svou ukazovat v slunci! „Blýští se“ sama a všude. „Bohemie“ ji viděla i na národní slavnosti v Nuslích a tentokráte měla „Bohemie“ pravdu, trpkou i svatou pravdu. Nouzi tu bylo vidět věru ve všem. Polovice lidstva chtěla sobě něco vydělat a dostavila se s krámky a košíky, nevydělala ale ničeho. A za každým krokem žebrák, na každém kamenu mrzák, za každým flašinetem nebohý zestřílený voják z loňské vojny. Jak nemá být na národní slavnosti vidět bídu, když bída je na celém národu! Ta-

ková bída ale neroste za rok, nybrž za dlouhou řadu let, a v Rakousku, kde se vlády tak rychle střídají, také teprv za dlouhé řady vlád, a ta milá, drahá „Bohemia“ velebila všechny ty vlády, vyjma jednu jedinkou a velmi kratičkou, a byla po všechna ta leta zhoubného hospodářství nad míru spokojena!

Lidé ale slibují, že bude ještě hůř. Ještě nevíme, bude-li to stát zase vlastní krev a vlastní oudy, ale bude vojna bude a také již víme částečně, kdo tam na ni půjde. Půjdou na ni Francouzi a Němci a jsou prý již dostatečně připraveni. Vychvalují, že mají dost času i srdnatosti, zbraní i střeliva, vojsk i generálů. To je rámusu! My máme také dost generálů, ale to není žádný důvod pro vedení války, jak se již dost často dokázalo, a proto račiž nás nebe milostivě nechat na pokoji! Živo bude ovšem, novinek dost a dost, to ale není journalistovi co člověku pra nic platno. Pod svícnem bývá tma, praví se, a to znamená, že novinář neví nikdy nic nového, neboť to, co je dnes obecenstvu nové, věděl již včera. Ostatně nepotřebujem ciziny, máme velkých událostí doma dost. Či není událostí na př., že máme novou českou historickou operu? Jaké jsou to mohútné tituly operní, „Švédové v Praze“, „Braniboři v Čechách,“ „Templáři na Moravě“, — nikdo nevymluví českému obecenstvu, že za krátko uvidíme ještě „Čechy v Moskvě“, kterážto ryze původní a slovanská opera bude alespoň pro *nás* velmi vesela. A či není velkou událostí, že titéž lidé, totiž němečtí naši krajané, kteří smáli se přirozeně se vylévajícím českým adresám důvěry k sněmovníkům, strojí sobě nyní uměle po nás takové adresy a že „kučíruje“ nyní pan Herbst po německých krajích s podloženými koňmi i podloženými zpěváckými a jinými demonstracemi, ač neměli jeho stoupenci dost výsměchu pro každou nepodloženou demonstraci českou? A nebylo událostí velkou, že dostal každý měšťan medaili a nebude rovněž velkou, že sobě měšťané ti postaví sami také pomník?

Jisto jest arci, že opět a opět něco při tom s české strany „spácháno“, a tentokráte prý to spáchal sám pražský měšťanosta, mluvě při slavnosti *jen* česky, což je hrůza! On za to nemůže, jeť synem národa par excelence zločinného a má tedy „vnitřní pud“. Bylo by ale zajímavo, aby nynějšímu našemu měšťanostovi učinili takhle proces pro subversivní tendence!

VŠENĚMECKÁ VÝSTAVA NÁRODOPISNÍ

Věrně dle staré „Presse“.

„Výstava národopisní v Moskvě vypadne skvěle. Rozvine velkolepý obraz Slovanstva plný pestrosti, otevře rozkošný pohled na krásnou rozmanitost kmenů, od štíhlého syna Černé Hory do ramenatého kolosu severního, od plavého obyvatele Visly do osmahlého Bulhara makedonského. Velký arci obraz velkého národa! Vzdor kráse své byl by ale přece k žluči, kdyby měl zůstat osamělý. Nutno, aby o polovičku menší národ německý spůsobil sobě obraz podobný; nebude sice ani čtvrtinou tak krásný, to se ale odelže. Také to se může odelhat, že německá výstava není *první,* k tomu bude již jen o něco málo více drzosti třeba. Není-li ještě rozhodnuto, ve které německé metropoli bude umístěna, odporučuji snažně Erfurt, město zahradnické. Pole jsou tu dokola samá vonná květina a libý zápach jich nepřemůže ani německá národopisní výstava. Jiné město by to nevydrželo.“

„Hej jaká to bude velkolepost a krása! Jak zajímavé studium kolik tisíc pikantních jednotlivostí! Zvláštní komise procestuje Štýrsko a vybere nejzajímavější krky, nejméně jeden mužský a jeden ženský, aby bylo vidět, že co do krásy není mezi pohlavími vlastně rozdílu. Kdo se cítí, může se přihlásit sám; na vole *pod* půl centu se ale ani nereflektuje. Aby se vybrané exempláry při své kráse udržely, budou drženy při stravě domácí, nesmějí požívat než sýra a zapíjet než vody jodové. V přihrádce vedle budou se národní hrou svou důmyslným cucáním prstů produkovat solnohradští zákrslíci, členové ryzých kmenů „trotlů“ a „kretinů“. Na paličatých hlavách jejich pozná výtvarný umělec tvar hlínové koule, jíž sochař na tyčku nasadí a z níž pak teprv pracně a uměle tvar lebky lidské vyvede. Jižní Bavorsko zašle několik národních břichů

svých, pravidlem tak velkých, že výjimečné břicho nebožtíka Veselého z Josefova musí se vedle nich jevit ještě k tomu co výminka velmi malicherná. Aby každý jednotlivý ten sud-člověk vyniknul ještě víc, budou kolem nich pomocí sochorů a berlí pomalu sic ale pravidelně a důstojně kroužit severobavorští „šantalové“, exempláry zachovalého to a hojně se plemenícího kmene „klumpfüssů“. Přechod od vynikajících tělesních zvláštností k duševní bezmyšlénkovitosti a přirozenému hrubství budou tvořiti tvarohoví Švábové, kteří dle tvrzení některých učenců sice lidského masa více nepožívají, za to ale dle „Gartenlaube“ děti své stále ještě prodávají, snažíce se, aby v ohledu tom dosáhli kulturní výše některých nižších kmenů středoafrických. Jimi se zakončí první oddíl.“

„V ostatních oddílech bude snázorněno znenáhlé stupňování až na skutečné lidi, pocházející z krajů dříve slovanských, nyní ale poněmčených a pak zas snázorněno znenáhlé sestupňování až zcela dolů, kterýž dolík vyplní exempláry páté čtvrti pražské, moravští „Mérišrové“, polští arendáři, faktorové, a t. d., připomínající tváří svou kraje velbloudů a dechem svým česnek obecný, allium sativum (Linné), snesitelní jen tenkráte, když se k nim připíjí trochu ruské kořalky. Není radno k nim přistoupit, neboť snadno prostříknou vás šťávami z pouhé zlomyslnosti. Co do toho stříkání jsou horší než kolčava a než krysa pižmová; stříkajíť ze všech kožních otvorů. Rozumí se samo sebou, že nelze vypočíst všechny kmeny, „kdož zná ty kmeny, vše ta jmena!“ Kdekoliv je jeden jediný Němec, je také německá půda, a ta musí být representována. I přijdou ze čtvrti new-yorkské, pověstné tím, že se v noci potřebuje v ní mnoho plynu a ještě víc policajtů, i přijdou z vesnic vůkol Paříže representanti těch, jimž kulturní pud nedovolí, aby trpěli na pařížských ulicích smetí a v pařížských kanálech bahno. A přijdou z předmoří i zámoří, od ledů severních i jižních, přijdou se všech stran, odevšad, —

výstava ale musí být v Erfurtu! Musí tam být tím spíš, že k doplnění obrazu přijdou také třícouloví švábové ze sedmihradských pekáren a obrovské krysy čili německé myši z australských pralesů, vůbec všechna ta jejich čistě národní zvířátka, zcela samostatně vychovaná a odkojená, pak ale do světa vyslána, aby lidi žrala a půdu připravovala."

„Rozumí se samo sebou, že obraz *duševní* stránky bude ještě zajímavější. Budouť tu obyvatelé Elsasu a Lucemburku, jimž se teprvé dokazovati musí, že jsou Němci; přijdou obyvatelé z oněch pobřeží, k vůli kterým musily se dát zvláštní zákony, v nichž se jim teprv dokazovalo ale nedokázalo, co je majetek a že je majetek i to, co plave v loděch. Budou tu disciplinovaní mazači a otloukači z Hesenska, budou také učenci z Meklenburska, vzdělaní národní učitelé, kteří umějí i číst a psát. Budou tu špekulanti z Visbadenu, Homburku a Baden-Badenu, kteří špekulují na kapsy svých bližních bez ohledu na to, že se mnohý jimi obraný zastřelí; budou i jiní špekulanti odjinud, kteří jsou bez ohledu na to, kolik jich sami zestřílí. Budou tu lidé dorostlí, kteří neumějí vzít pero ani do ruky, a zas nezralí kluci, kteří za krejcar od řádky píšou nejdrzejší a nejzločinnější lži. Budou tu všicci i odevšud a erfurtské záhony zamrví se na dlouhá léta."

— — — — — — — — — — — —

Aby takhle to vše o zamýšlené jakés výstavě německé bylo se napsalo u nás nebo v kterémkoli časopise širých slovanských zemí! *O nás ale psali tak, o slovanské výstavě mluvilo se tak bídně!* Cestou, jíž nám vídeňská journalistika, tento výkvět německé vzdělanosti, ukázala, nechali jsme se tuto nějaký kousek zavleci. Chtěli jsme jim podat zrcadlo. Avšak ani o krok dále a honem k umývadlu! Odpusť nám, pane, že jsme byli chvíli po německu vzdělaní, třeba to bylo strojené, víc to předce neuděláme!

(Apotheosa štíra. — Z koncertu zvířat. — Tajná revoluce. — Pohřeb humoru. — Květen či říjen či listopad?)

V Praze, 4. května.

„Nečiň se Štírkem," poučuje Dalimil, avšak při tom cituje Dalimil hned, že to „baby říkají," a pak byl Dalimil aristokrat a já jsem demokrat, a co do kronikářství jsme s Dalimilem nerýmující se soupeřové a pročež — dobře jste měli, že jste mně dali štíra co feuilletonní erb a znak! Každý štír je feuilletonistou a každý feuilletonista atd. Oba žijou skrytě, jeden pod kameny, druhý pod čarami, oba mají mnoho očí, mnoho noh, vůbec mnoho článků a když píchnou, píchnou mrštně a zapouštějí do rány jen málo jedu, ale ostrého. A když se z jizlivých svých zásob vystříkají, dostačí oběma jediný den, aby nabrali zásob nových. V dobrosrdečných Čechách není pro ně ovšem příliš příznivé půdy. Ano český hospodář má pravou aversi proti štíru, třeba by tento byl na samém nebi, a když slunce do znamení štíra přijde, bojí se hospodář tuze o svá telátka, jichž by pak za žádnou cenu neodstavil. Má pravdu; těm měkkým zvířátkům, v nichž viděl básník Geibel „obraz nevinnosti", perfidnost štírů stává se často nebezpečna. Věru že také těm telátkům, která se sama veženou do veřejnosti, když právě na našem podnebí časopiseckém bude panovati znamení štíra, povede se zde rovněž nepříjemně, ač jsou-li *telátka vyslovená.* Skutečným lidem štír mnoho neuškodí, těm sám poskytuje léčivý ihned zase olej.

Vehnali se již někteří, ale omylem pouhým měli jsme ty písálky proti moskevské výstavě za Geiblovy obrazy nevinnosti. Je to zcela jiný druh, druh připomínající domácí život v pravlasti za Gangesem. Jako nám evropským synům je kokrhání kohouta znamením blížícího se jitra, takž bylo himalajským praotcům takovým též znamením

hýkání osla. Pravěké upomínky udržují se stále, vyrážejí vždy ob čas znovu na povrch. Teď na př. blíží se slovanské jitro a bdělí oslové již na ně křičí. Věříme, že to znamení neomylné. Škoda ale že v směsici přírodních hlasů nelze každý jednotlivý hlas hned přísně určit! Tak by bylo zajisté zajímavo seznat to zvíře, které nyní do světa zvolalo: „Na venkově českém je velké jitření následkem štvavých článků českých časopisů.“ Ono to zvíře i telegrafuje, ano chodí snad i po Příkopech — a Pečírka ho posud přece ještě nepopsal! Když ani domácí zvěřenu neznáme —! Ale je to krása telegramu a krása zprávy! Vždyť nás to české vzbouření samy překvapilo! Vždy jsme mysleli, že Praha a venkov stojí věrně a upřímně při sobě, a teď nám náhle dělá venkov za zády revolucí a ani nám o tom neřekne. To není věru hezké, vylučovat někoho z toho, když „lid se baví,“ jak Thiers lakovaně se o revoltujících právě Pařížanech vyjádřil. My myslíme, že je na venkově českém až hrůznosmutné ticho, a zatím prý tam hlasitě bouří vášně; my myslíme, že když někde na českém venkově zvonek častěji než jindy zazní, zvoní to hrany těm, kteří hlady umírají, a zatím prý to bije na poplach! Nemůžem ani po planině zákona dál a zatím jsme se prý dostali již přes Rütli vzpoury, aniž bychom o tom věděli. Možno, že jsou již kraje vojskem obsazeny, že je tisíce zajatých, že jsou kupy mrtvých, — do veřejnosti nedostaly se bohužel posud pražádné zprávy, ba ani žádná ta kratičká úřadní o tom „jednom padlém kozáku“ nebo o tom „šimlu u Broncelu.“ Nejspíš že nadzmíněný telegrafující živočich není na „kriegsschauplatzu“, nýbrž že někdo klidně sedí v páté čtvrti pražské, zanášeje se dopoledne dohazováním zpěvaček a baletnic k divadlu a odpoledne dopisováním do „Presse“.

Ano, zvonky znějí po venkově, ale vyzvánějí bídu, vyzáblou, ukrutnou. Není tu irských komplotních Fenianův, ale je irská bída a jako z Irska putují také z Čech tisícové

a tisícové, aby v nejisté dálce hledali skyvu chleba. Vskutku, má to něco tuze — tuze revolučního do sebe. Jaké jsou to zlé časy! Jen satyra, ale již ta nejtrpčí má právo své, humor je dávno již guillotinován, zmizel z českého života jako mastná oka s hubené polívky českého lidu. Rád bych viděl nyní českého humoristu! Jeho vtipy by byly jako vtipy hladového bajazy, jemuž dítě právě umřelo a žena k smrti stůně. Jeho úsměch by byl předepsaný úsměch baletnice, která sobě byla právě nohu zlomila, jeho oko by „zářilo“ Juvenalovu bolestnou „šestou“ satyru „o úpadku Říma“, jeho tvář by byla tváří nevěstky, vyssátou a nalíčenou, naladěnou k zoufalosti a přec ještě k „slastem“ zovoucí. Protivná tvář, protivné oko, protivný úsměch, protivný humor, který by vykoktaným vtipem nás přivedl k pláči! Dejme mu almužnu, než začne!

Pryč s humorem, sem se satyrou. Když již vaříme pouze z vody a bez mastnoty, dejme si alespoň kmínu a soli. Pryč s humorem a sem — se štírem! Není sice ještě říjen, kdy slunce vstupuje do znamení štíra, není ještě ten měsíc „Šimona Judy“, ve kterém kázáno národní pravidlo: „biče schovejte, kyje řezejte, rukavičky vyndejte,“ — ale zima je rozhodná. Či není říjen, když je již listopad? Podzimní bouře odvály nám již celé větve do dálky, a doma se naše nohy brodí v listech spadlých s národního kmene!

(Mastné sny a geologické probuzení. — Obec, p. Stefek, přestárlé sbory. — Nové mutování. — Z Říma.)

V Praze, 11. května.

Krásným naším jazykem českým píšu znamenitou větu: Čechy jsou země krásná, bohatá. „Je to pravý šmukkastl,“ řekl o ní Pohl, jenž učil císaře Josefa češtině tak obratně, že se tomuto až znechutila. Máme všechno: zlato, které už není, stříbro, kterého nikdo nespatřuje, uhlí, které je drahé; máme mnoho uvnitř země a na povrchu země ještě víc: mnoho řek, které nejsou upraveny, mnoho lesů, které jsou vymítěny, mnoho masa a chleba, kterého je ale přece jen málo. Máme nejvíc rekrutů, největší daně a nejlepší státní návladní, jen sůl a petrolej nám posud scházely. Ovšem, soli jsme si mohli naplakat, mnoho-li jsme jen chtěli, s petrolejem byly ale obtíže. V tom našla náhle děvečka v Kasejovicích mastnou vodu a učenci našli v mastné vodě petrolej, tekoucí v pramenu „na prst silně“. Prožluklý všetečný prst! Kýval luzně, zavedl Kasejovické do maléru. O českém petroleji ihned znalci usoudili, že je velmi rafinovaný; nemýlili se, měl rafinement až židovské! Vysvětlilo se, že vytekly židovi petrolejové sudy, petrolej probral se matičkou českou zemí do sousedního sklepa a pomastil zde děvečku. Žid mlčel, ale děvečka mluvila a radost z toho povstala velká. Noviny psaly, lidé jezdili, kasejovičtí zamutovali pole v pravo i v levo, byla velká slavnost, hmoždíře, družičky, zpěvácký spolek, ba i mohyla, do které se datum prvního kopání rýčem zaznamenalo — a žid mlčel pořád ještě v jednotném počtu. Židé ale přijíždějící už nemohli mutovat a mlčeli ve množném počtu. Tu přijel konečně z Prahy geolog a ten jim řekl, že mohou do mohyly hned také vyryt datum kopání posledního.

Všetečný geolog mohl zůstat doma, mohli jsme mít petrolej pořád ještě a teď máme jen pomaštěnou děvečku! Už v středověku to bylo uznáno a na slavných konciliích slavně stvrzeno, že geologie a astronomie jsou vědy pletichářské! my tomu nevěřili, teď to máme: „Kutiště svatožofínské“ v Kasejovicích už nekutí. Škoda! Těšili jsme se všichni, po celé zemi, v Praze právě tak jako v Kasejovicích. Viděli jsme v duchu, jak Kasejovice jsou velké město, jak v Kasejovicích je samý velkostatkář, koupivší sobě nějaký „verfassungsfreundlich“ statek, jak v Praze je obrovský sklad, v němž se prodává český petrolej na prospěch českého národního divadla, škoda o ty mastné sny! A co tu mohlo být nových daní, škoda! To máme z vědy! A pak chcem mít ještě zvláštní ústavy na pěstování vědy, svou universitu atd.! Nechme vše, jak je, nebuďme jako ta lehkomyslná děvčata, jimž nikdo nemůže dokázat, že „staré je dobré“. Řiďme se dle krásného příkladu naší pražské obce, která, co se němčiny týče, zůstává při starém a i to nové přispůsobuje starému; sřídila sobě nový hasičský sbor po staroněmecku, sřídila sobě také policejní sbor a všechny listiny, cedulky a cedulíčky policejní, které jsme náhodou posud viděli, jsou německy. To se musí uznat. Velebme i pana Stefka, že nechce a nechce upustit od starého dobrého a nechce upustit od velení německého; nedivme se mu, že při hájení dobré své věci se rozčertí, vlastní „salón“ za exercírku má, místo „galanthoma in der westentasche“ — neelegantní párátko na zuby z vesty vyndá. Arci, sborům samým a trpělivosti jejich členů můžem se divit, jak chcem. Já na př. arci nemohu pochopit, jak bych tu věc co většina česká neprosadil, nebo jak bych vůbec ve sboru pak zůstati mohl; ale já nejsem ještě dost pokročilý, náležím ještě k těm, kteří by chtěli i českou universitu atd. Jsem také ještě příliš mlád naproti věkovitému stáří pražských ozbrojených sborů; těmto ovšem již dávno zašla chuť na nějaký krok ráznější. Jsou

trpělivi jako beránkové a naproti svým pánům plukovníkům a majorům provozují trpělivost svou letos právě tak, jako ji v loni provozovali naproti Prusům. Jeden den sobě „nechali nechat“ pušky a druhý den sobě je nechali vzít, třetí den šli z rozkazu na strážnici, čtvrtý tam z rozkazu nešli a pátý šli zas. Dostali medaille a postaví sami sobě pomník, dalšího sobě nepřejí — nanejvýš snad ještě, aby jim uniformovaní kapelníci jejich složili nějaký pěkný „medaillo-kalup“ a nějaký „pomníko-marš“. Nemůžem se na ně horšit, neboť oni jsou „qua-militares“ a my bychom as divně se dívali, kdyby čeština měla být někde jen „qua“.

Nejsme přec všude tak nešťastni jako v Kasejovicích! V prozatímním divadle jsme našli něco, co proudí vydatněji než „na prst“ a co je již tak rafinováno, že se divíme. Je to nový dramaturgický talent, bohatý a lesklý. Abychom alespoň negativně vyznačili, čím je Bozděch, spisovatel „Kottillonů“, pravíme, že je tak asi desetkrát víc než Dufek čili Rosen, spisovatel „Saurů“. Dufek se dal k Němcům a uznávají ho tuze v nynější chudobě své; Bozděch píše již zase na nové veselohře české a získá sobě ve slovanském světě jmeno veliké. Na talentu Bozděchovu můžem zamutovat volně a široce. Geologů se tu nebojíme.

Když už jsem v sdělování potěšitelnějších zpráv, sděluju také, že bylo v Římě jmenováno dvě stě a pět nových svatých. My „M adočeši“ máme radost, že je nyní také v nebi „mladá“ strana.

O BAZARU

Bazar je výmysl východní. Z východu přišlo již velmi mnoho poetického, což jsme dovedli změnit na západní suchou a chlebovou prozu. Bazar není na východě pranic poetický, ba je až hnusně praktický a prozaický, — ale div divoucí: my z té prozy vyvinuli kus pravé poezie! Od Bagdadu do Moskvy není bazar jiný než kupcovský a výdělkářský, jako třeba u nás podloubí tarmarkské nebo budky „kotce". Každý o své újmě sřídí sobě krámek právě tak pěkný nebo ošklivý, jak chce; o celek stará se sám chan, kalif, car nebo jak se kníže zemské zde onde jmenuje, a stará se proto, že z bazarů má sám přední výdělek. Vydláždí je — aby byly schůdnější, učiní je světly — aby obchod šel rychleji, vysází je třeba stromy — aby se v nich vůbec vydržet mohlo.

Na západu bývají bazary nestálé, náhle a na krátko se objevující jako myšlenka, a slouží-li tu vůbec nějaké suverenitě, je to právě zas suverenita *myšlenky*. Myšlenka dobročinnosti, myšlenka společného humanního a národního podniku vyvolává bazar. Radost jej osvětluje, ochota dláždí, láska krášlí. Na zboží skví se slza radostné součinnosti, nikoli slza tlačeného dělníka. Místo lakoty ve prospěch vlastní panuje zde ochota ve prospěch všeobecný. Obchod není tu obchodem a prodavač není prodavačem nybrž — prodavačkou. Kde se jedná o prospěch Arména nebo Turka, nezáleží na neoholené bradě nebo na nespraveném kabátu; kde se jedná o krásnou myšlenku, musí krása sama činně zasáhnout. Na západě je výsadou „krásného pohlaví", aby bylo v bazarech prodavačem, v těch bazarech, které umožňuje hlavně štědrost toho pohlaví, jež má nejen krásu, nybrž i dobročinnost a dobrosrdečnost v dědičném erbu svém. Je-li někde bazar, je první frasí časopiseckou, že tu za stolky stálo vše, co město vůbec „má krásy a ušlechtilé inteligence".

Fráse taková je vždycky v jednom ohledu frasí. Čechy ale jsou bez fráse, jak každému známo, zemí, v níž je nadprodukce nejen inteligence, nybrž i krásy. Jakž by se to mohlo vše vejít z Čech, ba jen z Prahy do sálu žofínského! Z kruhu české krásy je tu jen segment; to je také velmi dobré — bez galantnosti a zcela upřímně řečeno: již z toho segmentu přecházejí oči. Co je procházka mnichovskou mrtvou galerií „nejkrásnějších žen" naproti tomu živému dojmu! Zrak potřebuje již valnou dávku Heineovské lehkomyslnosti, aby dovedl se jen procházet živou galerií a neutkvěl příliš dlouho zde na krásné blondýnce nebo hned vedle na — brzy bych byl řekl, že „ještě krásnějši" brunetce. A jednotlivé „partie živých těch květin", ale vy v Čechách nemáte dost orientální fantasie, jděte a podívejte se sami!

Obchodu svému ve prospěch národního divadla rozumějí prodavačky výtečně, třeba by mnohá měla na stolku svém výrobky tak rozmanitého průmyslu, že by na důkladné porozumění jim bylo celé obchodní encyklopedie potřebí. Od malé tu hračky, jíž se české dítě s radostí sřeklo, až po mistrný obraz, krášlivší dřív salón vlastenců̊v, od bambitky a pušky až do diamantového šperku, od nákladné práce literární až do nejumělejši ženské práce, všeho tu hojně v „nahodilém skladu" i „důmyslném neladu". Student si tu může koupit celou knihovnu i studijní lampu k ní, hospodyně mnohé nářadí, galanthome parfumerii pro celý život, nastávající hospodyně šicí stroj, ba ani na starého mládence není zapomenuto, najde tu výbor samovarů krásných a ještě bezčích košíků rozdílné velikosti i tíže. Také humoristických čísel je tu dost a dost. Lituju jen, že výbor zapomněl na dárky časové, na př. na kasejovický petrolej v malých lahvičkách, jež se mohly dost lacině prodávat.

Nejbohatší je oddíl, ve kterém jsou nakupeny větší dámské práce. Co tu píle, obětovaného času, snad i pro-

meškaných zábav! My surovci nedovedem to ani zcela ocenit; avšak zraky navštěvovatelek jsou k oddílu tomu jako by přikouzleny. Tolik ale dovedem přece poznat, že máme velkou příčinu k vděčnosti. Nemůžeme sobě pomoci, nejsme-li právě přátely polo- i celoročních nebo i víceletých ženských prací vyšívacích, síťkovacích atd.; ale zde, kde dle účele možno poznat srdce, zde jsme nelíčenými obdivovateli.

Kupuje se živě, účelně i bezúčelně. S chvatem a drže seznam do výše jako kouzelný prut lítá „účelný" kupec kolem stolu. Snad byl již před rokem srdce své k jistému „číslu" seznamnímu připoutal, nyní je hledá s pílí zimničnou, — nebohý smrtelníku! Snad je zde někde zrovna před Tebou, ale kde, to je to! Snad uzříš poklad svůj v tomtéž okamžiku, když jiný, *zcela* cizí *a napolo* lhostejný již byl cenu za ně vyplatil! Mnohá navštěvovatelka, která teprv o sv. Janu do bazaru přijde, sezná již jen, že její dar vydal se již „do neznámých krajin českého světa". Kaleidoskop žofínský v ten den se náhle změní. Přijdou také prodavačky z venkova a není nic platno, musíme do bazaru opět a opět.

Kdosi měl zvláštní ten nápad, že by měla jeden den také mužská pleť prodávat, takhle prý den poslední. To nemohl být nepřítel, to musela být největší nepřítelkyně mužského pohlaví, kteráž chtěla toto jednou řádně, ale velmi řádně blamovat. Bylo by to „zůstat sedět en masse". „Mužské krásy" by mohly pomoct skládat do beden — leda u bufetu bylo by unavenými a promrzelými živo! Apage, myšlénko!

(Nechte mne mluvit! — Výroční radosti. — Venkované měli něco radosti, ale my víc. — Finanční operace. — Sibířské počasí. — O německé věrnosti.)

V Praze, 25. května.

Světová výstava, národopisní výstava, Paříž, Vídeň, Záhřeb, Petrohrad, Moskva, všechno, celý svět, jenom ne Praha — leda v dopisu z Rus, a ne Čechy — leda na vandru do Ameriky! Prosím Vás, pamatujte přece také trochu na sebe, na nás, vždyť se stal nyní neslýchaný případ, že pražské hmoždíře odbouchaly již i konec svatojanského oktávu a obecenstvo že posud ani neví, že je již po sv. Janu, poněvadž to obecenstvu ještě žádný feuilletonista neřek'! — Což se tedy stává zde o nějakých těch čtrnáct dní později.

„Zaplať pán Bůh, že je po všem!" říká český sedlák po posvícení, a přece se tak těšil na posvícení. Přirozeno! Výroční slavnost, nevšední radost přichází k nám jako jiný host; položí se do našeho lože, naplní naši jizbu, žádá zvláště upravený stůl, žádá oběti a ohledu i vyruší nás zcela z obyčejného života. A Slovan, ač pravzor hostinnosti, má přec významné přísloví: „Host první den zlato, druhý stříbro, třetí měď — honem jeď!" Není člověku dobře, má-li příliš dlouho slavnostní oblek na sobě, uválí se.

Bylo přišlých dost, přec ale přišlo jich letos méně než jindy podívat se, je-li zdráva matička Praha, „zkamenělá ta slza českého genia", jak Horvat Špun pěje. Viděli, že je zdráva a že posud nemá fortifikační belvederský čepec na hlavě; takto ale neviděli mnoho, my také ne. Poněvadž už každá kočující společnost česká ví, že na venkově nikdo víc o frašky nestojí, dávalo se v pražském divadle k slavnosti hned frašek dvé. Očekávaný výsledek se dostavil, divadlo bylo — prázno. Jedna z frašek byla zvlášť taktu-

plně zvolena, totiž ty „Paragrafy na střeše!“ Onen myslivín, který ty frašky vymyslil, zasluhuje remuneraci, — ale, pro Boha, jen ať nemyslí dál!

Po ulicích bývá v tu dobu obyčejně víc podívání pro nás než pro venkovany. Skoro vše tu bylo jako jiná leta, marcipán a harmoniky, klihové obrázky za šňůrou a kyselé okůrky v škopíčku, a jako jiná léta zpívaly se také letos pod mordiánskými obrazy písničky pobožné a dětem uprostřed veřejné ulice písničky zas takové, že sotva v zavřeném kriminále oplzlejších slyšeti lze. Čemu všemu dovolí tiskové úřady vniknouti do lidu. Kdyby kdo znal *jen* písně ty, musil by myslit, že není nikde širší svobody tisku než u nás. Ovšem, sprostá píseň neškodí ani dualismu ani centralismu, ať se jí tedy nassaje ten hladový lid, nebude alespoň myslit výš! Věčná škoda že není žádná policie esthetická, k té by se mohl člověk dát. První prací esthetického policajta bylo by, aby sebral všechny tyto po francouzských se pitvořící kuplety; esprit z nich vyletělo, bláta v nich ale zbylo jako v pontinských močálech, že každý kolemjdoucí musí dostat zimnici. To je také ještě naším úkolem, abychom i těch jarmarečních písní užili na vzdělání lidu!

Něco mne přece letos potěšilo a sice že ztratili kašpárek s králíky a morčaty, pimprle s králem a princeznou dřívější stydlivost svou a že přistěhovali se ze zábraní až na samá náměstí pražská, kdež se jim jak náleží dobře vedlo. Bylo to gaudium pro nás děti! Obdivoval jsem se také těm „jako-by-živým“, když při vyhrnuté oponě visely v parádě vedle sebe, vyčkal jsem od lamenta princezčina v lese až do posledních slov posledního rytíře v skvostném sále, který nám obecenstvu oznamoval, že „už musí taky na svatbu, že ale, jakmile se znovu sejdem, začne ihned nový, teprv krásný kus o Don Žuanu“. Tedy už nic starý „Don Šajn“, — ať žije pokrok pimprláckého jeviště, jež ostatně bylo o celé dvě kulisy hlubší než naše prozatímní!

A od pimprlete šel jsem dál, abych také kašpárkovi, králíkům a morčatům holdoval. A když přišla známá velká scéna s malou rakvičkou, rozesmály se menší děti kolem mne tak, že jsem nemohl oddolat a rozesmál se s nimi jak už dávno ne. Bůh to zaplať těm menším dětem!

A ještě jedna byla radostička: viděli a slyšeli jsme jednou zas skutečné, skoro bych byl řekl „živé" *dudy*. Když se rozmečely, bylo nám jako Walter-Scottovým poutníkům ze zaslíbené země, když na skotských hranicích první dudácký kvik jim v uši zalehl. Věru že nepochopuju, proč nějaký kapitální dudák posud nepomyslil, aby na hudební cestě po nedudajících již českých krajinách sobě na novou chalupu vydělal! — Avšak to všechno bylo pro nás, nikoli pro venkovany. Venkované měli letos jen po hlaholovsku zmoklého Sokola a Bazar. A v tom bazaru bylo vidět, že mají německé listy pravdu, praví-li, že nemyslíme více po rakousku. Důkaz podaly tamější prodavačky, jimž chválně a naschvál nebudu zde opakovat, že byly tak — ale tak krásny! Podal-li někdo slečně prodavačce zlatku neb pětku, tázala se každá: „A — chcete snad zpátky?" — to takovým tónem, jako by se ani v naší zemi nikdy neslyšelo, že by chtěl někdo na pětku zpátky. Zcela nerakouské to finanční jednání, skoro takové, jako mají nyní Maďaři, kteří se také diví, že mají — dát něco zpátky na ty naše státní dluhy, jež se hlavně k vůli *nim* nadělaly. Rozumujíť Maďaři: „Rakousko je mnoho dlužno, Rusko je také mnoho dlužno, item Italie, Německo a Francie, nejvíc ale Anglie a skoro ještě víc Amerika, zkrátka celá zeměkoule je dlužna, jen že — *komu?* Počkáme, až se našemu sněmu ústavně sdělí, komu vlastně je ta naše zadlužená planeta dlužna!"

Ano, opravdu prý už nejsme Rakušané, praví zblázněné německé časopisy, které zvrtohlavěly tím, že jeli do Moskvy lidé z Čech, Moravy, Haliče, Uher, Slovinska, Horvatska, Srbska, ba i z oněch krajin, které dle „A. A. Ztg." mají

teď na vybranou, „chtějí-li zůstat tureckými nebo se stát rakouskými.“ Ale *kde* jsme!? V Sibiři, praví stará „Presse“, která nepřeje našim lidem ani toho kousku chleba a soli, ač ví již, že po návratu z *ciziny* budou mít *doma* jen *chléb a vodu.* Skutečně jde z té slovanské deputace nyní kus sibiřské zimy, prozatím nám poslali do našeho květná jen trochu ruského sněhu a mrazu, ale neposlali ruských kožichů k nim. Seyček má z toho hanebného počasí největší radost, už se bál, že naproti meteorologickému svému konkurentovi propadne zcela. Konkurent řek', že máj bude teplý, Seyček řek', že mrazivý, máj nevěděl, komu má vyhovět, i učinil se napolo teplým a napolo mrazivým a teď nemá pravdu konkurent a Seyček také ne. S meteorologií má se to zvláštně. V dřívějších dobách bylo snáž jí věřit než ji dělat, nyní je snáž jí *ne*věřit než ji dělat; dělání zůstalo v stejném, dříve nic a teď zase nic, jak dokazuje výše uvedený letošní máj.

Něco dobrého může mít cesta do Moskvy přec, mohouť naši totiž říct petěrburkské akademii, aby už nevydávala německé knihy, že se jí „Tagesbote“ směje. Nač potřebuje německá literatura teprv Rusů, dovede sama ze sebe vytvořit dosti podivného. Div divoucí, nač na vše Němci připadají. Teď na př. vydali také knihu — — — — „o německé věrnosti!“ Nikdo by neuvěřil, a přec je to pravda! Kdykoli byli Němci náhodou věrni, hned si to zaznamenali a nyní sebral všechny zázraky kdosi do knihy, na níž je ještě nejméně podivno to, že je tak skrovnoučka. Člověk po přečtení skutečně věří, že německá věrnost je až báječna, neboť všechny skoro v knize obsažené doklady jsou váženy z šedé doby bájí. Dětské srdce tak rádo bájím věří, nedivme se, že Němci tedy věrnost svou vychvalují, vyzpěvují a vytiskují, — spisovatel knihy „o věrnosti německé“ nám dokazuje, že je již *zcela* vytištěna. Jakmile přichází spisovatel do dob historických, řídnou mu důkazy a musí s nimi zacházet jako chudý divadelní ředitel se

statisty: pustí je z první kulisy, vede přes jeviště až za protější kulisu, pak je žene v běhu kolem zadní dekorace a pouští udychané nanovo z kulisy první.

„Německá věrnost“ je vytištěna v kapesním formátu, by ji každý mohl vstrčit do kapsy, kdykoliv jí nepotřebuje. Jen ať ji nikdo nevyhodí šátkem! Kdo ví, zda by ji sám zase nalezl a jinému by za zdvihnutí nestála!

(Z bažanta ke kůrce. — Nemoc velkých dětí. — Na provázku. — Doma, v Paříži a v Moskvě. — Briganti po cestách našich.)

V Praze, 1. června.

V Norimberce je dosti malý dům a v tom dosti malém domě bydlel kdys, v minulém totiž století, dosti velký člověk, jenž vydával karty, mapy a atlanty a jmenoval se Homann. Jeho atlanty byly nekonečny, obsahovaly všechny země, Australii, vnitřek Afriky, ba i Čechy. A že bylo tehdy kartografickým obyčejem vyšperkovat každou zemi znakem jejím a symboly její přírodnin, skvěl se na mapě Čech pestrý bažant a tučný divoký kanec. Kanci jsou nyní již vystříleni, bažanti chodí do ciziny bez podpory Svatoboru, jsouce takto chráněni před nadávkami hloupějších a nejhloupějších, taktéž dvounohých, avšak neopeřených a také méně chutných krajanů svých, zkrátka — emblem Homannův zastár'. Kdyby se teď nanovo vydala norimberská mapa jeho, musil by se vzít emblem jiný, na př. žebrácká hůl, vandrovní pinkl atp. přírodniny. Ano, je to až hrůza, jak ta země bažantů schudla! Tvrdí se sice pořád, že Čechy jsou zemí bohatou, ba že jsou v hmotném ohledu posud „sloupem“ Rakouska; ale vrážejí do toho sloupu, že se až nebe i země otřásá. Co je mně platen vymýtěný les, co podetnutý sloup!

Není žádné pochybnosti více, stěhování z Čech je již epidemické, stalo se nakažlivou nemocí. Není v tom zdravý pud, jaký hnal kdys celé národy z prvotních sídel jejich, jest to přímo nemoc jako Vítův tanec, jako Tarantela, jako středověká křižácká tažení malých dítek, atd. Mnozí jdou, že jsou sliby lákáni, jiní, že nemají čeho ztratit, ještě jiní — nu tito, ač jich je nejvíce, nevědí, proč jdou, jdou ale z chorobného onoho pudu. Příliš mnoho balšámových vzpomínek nenese nikdo z nich s sebou, ať si jde, proč

chce. Mluvil jsem s některými vystěhovalci. Mezi devíti z nich byli čtyři, kteří byli již i studie o rakouském žalářnictví vykonali, tedy lidé nabyvší již nějakou zkušenost. Všicci byli proto odsouzeni, že o tom neb onom veřejně, v hostincích byli mluvili bez vybranějších synonymů. Já, kdybych byl slavnou vládou, řekl bych k sobě: „Když je provinění, musí se trestat, to se rozumí; aby ale provinění bylo vždy méně, chci pilně přihlížet k spokojenosti *všech*, neboť je mně přec jen divno, proč se provinění tak hromadí!“

Čí že by bylo opravdu proviňování se tak hluboce zakořeněno na př. v přirozenosti české? Možno, že je, že jsme my Češi všichni nesmírně hříchům náchylni. Jinak by se nemohl ani ten stálý a přísný dohled na nás vysvětlit a neporozuměli bychom těm krátkým provázkům, na jakých jsme drženi. Na jednom z těch provázků je jako v Sasku při svatčině přivázán kousek cukru. Říkají tomu kousku „rovnoprávnost“. Rozhoupají nám jej a když nám tak kolem hlavy lítá, musíme hledět jazyky natáhnout, abychom alespoň trochu sladkosti slízli k národní naší průhledné kávě. To ale jen, když jsme *tuze* hodni; když jsme jen trochu méně hodni, najde se hned nějaký netušený paragraf, pro který nemohou mít pražské městské sbory českého velení, zapoví se hned vytištění českých poukázek poštovních, zkrátka, provázek pověsí se o paragraf výš a pijem jen hořkou bryndu vezdejšího německého života. Na otázku, kdo je „český journalista“, odpovídalo se do nedávna, že to „člověk, který píše články o rovnoprávnosti,“ — teď ale už není český journalista zase žádným jiným „člověkem“, je zase tak, jak byl do nedávna.

Jsme tím ale také sami vinni, doma i v cizině. Zařídíme si samostatný městský úřad a dáme vyrýt pečeť: „Städtisches Bezirksamt für die Alt- und Josefsstadt in Prag“. Máme české divadlo a stane se nám v něm, že obecenstvo proto někomu tleská, že zpívá — — — česky! To dobré

obecenstvo! A v cizině? Podívejme se do Paříže, kde každá země a každý národ snažil se býti „co nejhezčí“, a když ne to, tedy aby vůbec alespoň „byl“. My tam nejsme ani co národ ani co země a přec mohlo, při nějaké jen starosti o to, být české oddělení tam alespoň právě tak význačné jako národů jiných. Ba jiní národové přenesli tam i kuchyně své i můžeš tu po rusku snídat, po francouzsku obědvat a po italsku večeřet. Německou kuchyni sobě ještě nikdo na světě nezamiloval a přec tam zřídili ze svaté říše přemnohou nesvatou restauraci, v níž „najdeš krajany německé a — což mnohem *lepší a příjemnější* — také německé pivo“, jak Němec Hans Wachenhusen píše. Jenom dva „známější“ národové nemají tam národní kuchyně své: lidojedi a Češi. A takž tam Čech dojede i odjede, aniž by mysl svou sbystřil nějakým národním livancem nebo srdce své sušlechtil klobásem českým. Maďaři dovedli sobě jinak vše zařídit! Znaky své vlepili v čelo i v týl výstavy, na plece i na opatek její; v uherské czardě, s níž vlaje uherská trikolora nemaďarská a v níž lítají sluhové v uherském nemaďarském kroji, prodává se víno slovanskými rukami pěstované a vaří se slovenský kolejš ad majorem Maďariae gloriam. Za jejich přičinění jim také Pán Bůh požehnává a požehná snad ještě dál, neboť nevíme, co přijde. Když jsem v našich „Humorech“ dnes četl, že tam Košuta osmělily se nazvat „filutou“, zavrtěl jsem hlavou: „Nu jen abyste neměly mrzutost s uherskými úřady!“ Pruské vládní listy si to již beztoho pletou a když chtějí říct „Deák“, píšou „Kossuth“. Či sobě snad vzpomněly na starého Meidingra, jenž vypravuje, že „Dickens“ se píše a „Boz“ vysloví?

Ano stalo se, čemuž naši potomci nikdy neuvěří, že jsme i moskevskou výstavu vlastně propásli a že i tam jsme zásilkou svou národopisnou nejchudší. Trochu se tomu arci odpomohlo zásilkou živých Čechů, jimž se tam daří zcela posvícensky. Ruské listy říkají, že je jich přec

ještě málo, německé listy zas, že příliš mnoho, pravda bude tedy as uprostřed, totiž u nás. Ale ty německé listy! Tváří se skutečně, jako by myslely, že výstava slovanská byla vlastně pro ně učiněna. Někteří z nich, mnoho jich není, vidí věci, jak se mají; ale většina jich užila všeho možného proti nám a v nynějším okamžiku možno již konstatovat, že není ani jediného darebáka mezi nimi, který by za příležitosti moskevské nebyl se již o nás Čechy nadávkami otřel. Těm byla slovanská výstava pravým dobrodiním, mohou jako apeninský brigant po výnosném nájezdu sklesnout před kapličkou a v prohnané naivnosti své se pomodlit za to, že sobě nebe na ně vzpomnělo.

(O čem se nechce a nemůže psát. — Jinde je živěji. — Vojna Čechům. — Zalitavské přívozy. — Atentát a Pařížané.)

V Praze, 8. června.

Ondy se mne na parolodi ptala dáma: „Proč *nepíšete o našich letošních módách jarních?*“ Podíval jsem se na její šat, jenž vypadal jako pruhovaná kůže africké zebry, na její rukávy, které se na její ruce houpaly jako ropuchovité brasilské orchidey, na její klobouček, o němž jsem nevěděl, napodobuje-li český svítek nebo obrácený talíř, nebo plochou čínskou střechu, i odvětil jsem s předepsaným úsměvem: „Nechci mrzutosti.“ — „A vy také nepíšete o jarních vycházkách na paroloděch!“ podotknul zas s druhé strany pán. Vytáhl jsem s pod úcty hodné jeho nohy zhmožděnou nohu svou, na kterou byl v kuří nevinnosti své šloupl, setřel sobě řinoucí pot s čela, rozhlédl se namáhavě po přeplněné lodi, vyslechl poznámku jiného souseda, že čím víc hostí jezdí, tím víc kapitánské němčiny tu hlaholí, i odvětil konečně: „Dobře pozorujete, že nepíšu.“

Bylo by i jiného dost, ale těžko psát, když se o tomto nechce, onom nemůže, o všem nynějším domácím ale člověku připadá jako psát o maličkostech, které ani za řeč nestojí. Je pravda, něco by bylo předce: návrat některých našich z Moskvy. Ale co s sebou přinesli, je všechno pěkné, co povídají, je ještě pěknější; co tedy s tím, pro člověka, kterému je ve chvále as tak volno, jako jistému svatému, jemuž nemohu přijít na jmeno, v burnuse ze skalního balvanu vytesaném! Mám snad pomáhat tvrdit, že Rusové jsou právě tak málo barbary jako my, ač to „Presse“ tvrdí? Že ruští Poláci mají předc jen v zemi své víc polštiny než Poláci rakouští? Načpak! Mám snad uvádět, že prvotinou slovanské vzájemnosti je, že Rusové volají „sláva“ a my

„urá"? Mám se obrátit jinam a vylíčit stav federalistických journalistů, kterým se v Praze daří jako děvečkám, jež mívají každých čtrnáct dní jinou službu? Redakční život změnil se na pestrou strakatinu, na čirou romantiku. Do redakce chodíme v divokém rozmaru jako do „morguy" ona Pařížanka, která se každého rána šla přesvědčit, neleží-li tam vlastní její mrtvola. Po ulicích chodícím je nám jako onomu Heinovu loupežníku, který se díval na každou šibenici, nevisí-li na ní sám. Ještě že je v tom — — humor!

Mohlo by se psát o tom, že v Praze „působil" do nedávna krásný zpěvácký německý spolek „Skandalia", že na universitě jsou zase hádky mezi Čechy a Němci, protože z ciziny došlí mladíčkové opovažují se národ, mezi kterým se učí, urážet, aniž by byli okamžitě posláni domu za hranice. Mohlo by se psát o tom, že ondy jistý doktorand postavil thesi: „Rakousko nemá *pražádné příčiny*, aby zaměnilo svou měnu v stříbře za měnu v zlatě"; — ale to vše jsou samé maličkosti! Chcem-li mít dobrou žeň, musíme ven z milé vlasti, — „tam venku, tam je to zajímavé!" Jaký to krásný obraz, když ve Vídni Hanisch, již z mladosti své nám příliš dobře známý, dá sobě ruku do boku a hlasem tak mohutným, jako když se jede nehtem přes voskovanou nit, zvěstuje: „Budu věčným nepřítelem Čechů!" Nevíte co to je, když na veřejném místě v Rakousku opováží se Rakušan takto mluvit k rakouskému národu? Jak že se tomu říká? — Nu aspoň se Slované na říšské radě trávící trochu pobaví! Jiného tam nemají beztoho k zábavě, leda že smějí činit návrh za návrhem, a všechny se stejnou vyhlídkou na propadnutí. Snad se pobaví panem Hanischem i někteří rozumnější vídenští Němci, ačkoli při těch černých příkrovech, jaké se rozestřely nad Vídní ve dnech posledních, je tam as pramálo chuti k bavení se.

Za to je chuti za Lítavou dost k zábavám. Co jim po smutku a mrtvolách před Lítavou, vždyť pravili sami dosti

často, že jim pranic není do toho, co se v Cislajtanii děje, myslí a hýbe! „Radost naše přestává jen tenkráte, když má začít radost nová,“ píšou dnes. Přejem jim ty nepřetržené radosti, nepřejem jim ale to bolení hlavy, které přijde na konec. A že přijde, tomu svědčí hlavně, že mimo Maďary mají všichni ostatní národové uherští těch radostí nepoměrně méně. Nejpůvodněji dokázali to Rumuni. Spálili most před maďarským komisařem a komisař musil k nim přes přívoz. Budou-li musit Maďaři přes přívozy nejen k Rumunům, nýbrž i k Slovákům, Srbům, Horvatům atd., bude cesta velmi pomalá!

V Moskvě a Petrohradu dozvukují ještě radovánky, v Paříži se radovánky teprv rozzvučely. Atentát na cáře učiněný však brzy by byl radovánky náhlým zlozvukem povždy přehlušil. Nepřátelé Polsky budou z toho kořistit, avšak toho jsme pevného přesvědčení, že se jim nezdaří: hrdinnému národu polskému nelze imputovat vraždu úkladnou.

Pařížané jásali, že se atentát nesdařil. Jásot ten byl zajisté upřímný; za prvé se jim jednalo o to, aby *hostu* jejich neukřivdilo se ani na vlásku jediném — a to je motiv šlechetný, a za druhé se jim jednalo o to, že cár a družina jeho zlatem plýtvají, a po čase že mají přijít jiní ještě zlatem plýtvající velmožové. Zlato je ale nyní pro bohatství chtivé Pařížany lákadlem přemocným a není nyní snad ani jediného Pařížana, který by byl za příčinou výstavy na cizince nerozvěsil sítě své. „Francouzové vyslovují i Petrarkovu Lauru *l'or*,“ pravil kdosi a mínil slovem „Francouzové“ nynější světovýstavní Pařížany. Taková lyrika se aspoň vyplatí!

(Jsme na širém moři slovanském.)

V Praze, 15. června.

„Dobryj děň! Kak paživajetě?"

„Blagodarju vas, očeň charašo!"

Nejsvětější nebe, chraň nás! Člověk vyjde ráno z domova, netuší ničeho, ale praničeho, zvědavě povznese hlavu svou, aby se přesvědčil o pošmúrnosti českého jitra, v tom mu padne z prvního patra protějšího domu — ne na hlavu, ale do ucha: „Dobroje utro, gaspadin!" Ustrnulý vyndáš hodinky, abys viděl, je-li pravda, že jsme časem již tak postoupili, v tom tě chytne někdo na ruku: „Katoryj čas?" Uhneš se do kavárny, abys se trochu vzpamatoval; jsi ale sám již tak spleten, že začneš na sklepníka: „Dajte meni —" a — div divoucí! Sklepník ani nezavrtí hlavou, nýbrž řekne zdvořile: „Sejčas!" a přenechá vrtění tobě. O Maskvo, o Mikši, co jste to učinili, ó!

Kdo by to byl řekl! Já ne, byli ale lidé, kteří říkali. Je tomu tři, čtyry leta, možno také, že již pět let, když mne přítel Jezbera — dej mu Pánbůh v Maskvě nebe! — provázel kdys po ulicích Pragy, chci říct Prahy. Bavil mne citováním několika set svých veršů, které byl napsal na Petřín nebo na Slavjaniny nebo nač; já byl šlechetnější a nebavil jsem ho navzájem ani jediným veršem svým. Po té, totiž po velmi dlouhé té, mluvil o jiném, o tom i onom, avšak vše halil v panslavjanism, vše vyvěšoval po hůlkovité ruské azbuce. Až konečně, když prál on, že nejlíp učiníme, kdy vědecká díla budem psát v panující maskevštině a jiná díla alespoň azbukou, dostali jsme se do sebe. Což se stalo v Železných dveřích. A tu on s hlasem povznešeným a s onou emfasí, která se mu zvláště na polemisujících obálkách spisů jeho tak široce dařila, dí ke mně: „Za padesát let sobě zde na tomto místě na mne vzpomeňte, uvidíte, že pak budem všichni Slavjané již

psát jenom kyrilčinou". Tenkráte se mně smíchem až oči zalily, teď se mně zase rozlívají udivením. Padesát let mně dal velkomyslně, nechtěje nejspíše, abych se za živa díval na svoji porážku! Ano, Jezbera už dávno odešel k baťuškům, já ale do Železných dveří nepůjdu nikdy víc!

„Nepůjdu, nepůjdu, písmo psáti budu, písmo písmem tenkým," aby se sazeč neplet' a nevysázel mně „И" místo „H" nebo něco jiného. Prosím vás jen mně řekněte v pravý čas, kdy vlastně chcete dát noviny již tisknout azbukou, abych přec latince mohl dát slušnou výpověď, neboť, víte, ona mně přec jen sloužila věrně a upřímně. Ale bude to pletenice, než se naučíme, kdy je „o" vlastně „a", kdy „ě" a kdy „jo", kdy „ju" a kdy ne „ju"! A pak ten akcent! Je známo, že jen těm Ne-Rusům, kteří se narodili v novoroční noci, podaří se jednou za rok nalezt v ruském slově pravý přízvuk, ostatní že hmatají v pravo v levo, vždycky ale vedle. Ruština má jedno nářečí, jemuž se říká sibiřské (viz „Mluvnici ruského jazyka prací Fr. Otakara Mikše", *první* vydání, str. 14., řádka 6. zdola), a to nářečí má rozumný ten nápad, že klade přízvuk vždy na slabiku poslední. Držme se ho, k vůli všeslovansky menším obtížím, k vůli Sibiři, aby se dostala zase do hovoru.

Ostatně jaká starost, vždyť budou mít jiní lidé ještě větší práci; vždyť se bude s azbukou a s tím, co je v ní, muset zanášet i господинъ Давидь Кухъ, Клутшакъ, a t. d. Jakpak by se neučili, když na jiného neumějí hubovat než na nás, když potřebují polemiky s námi, aby své časopisy nasytili! Či myslíte, že také „Тагесботэ" bude vycházet v řasnatém taláru azbuky? Pro mne! My už snesli horší věci!

Jen lituju té celé generace, která bude právě tak dlouho nevražit na azbuku, jak dlouho mručela na svém přechodu z klikatých koutů švabachu do arondovaných krajin latinky. A líto je mně našich děvčat. Ještě nějaký čas budou se smít tázat po lásce česky, leda že v písmě budou již

musit užit tvaru „милуешь мнэ?“ — pak ale, za krátko, již *jen* po maskevsku! Ještě se nenaučily namáčet péra do kalamáře z českého skla a již mají z kalamářů z ruského malachitu lovit jeříky, jery a jak se všechny ty divné, netoiletní věci jmenují. To bude omluv — „in eule geschrieben!“ A pak je mně líto všech těch pánů diurnistů na poště a u telegrafu, u policie a při státním zastupitelstvu, kterým již latinka vynucuje tak mnoho tak málo placeného potu! Vlastní ouřadníci rakouští — což ti se již vyznají velmi dobře ve všem, co je slovanské, to je o nich známo.

Či myslíte, že páni diurnisté nebudou se učit? Myslíte, že také děvčata naše ne a že staročeským svým spůsobem napíšou na konec parfumovaných lístků neparfumovaně upřímný dodatek, že k vůli dočasné ještě neobratnosti v písmě graždanském píšou raději — po německu? Vidíte, již k vůli těmto mohli bychom snad ještě s azbukou počkat, jakž? Vždyť se českému duchu posud tak podomácku leží v milé té latince, vždyť jsme si na ní tak hebce a měkce ustlali! A pak, rozvažme sobě tu spoustu nadávek, jakou by vídenští antislovanští journalisté na nás vychrlili, či to není nic? Již nyní se na nás feudální Filištínští naparují jako Samsonové. A oni pokročili ještě dál než Samson; on měl jen jednu oslí čelisť a z nich má každý hned *dvě*.

Kterýžto velepodařený, ba skoro „talent na geniálnost mající“ vtip mně ale k tomu nesvede, abych jím skončil jako brillantní prskavkou. Chci skončit mravním naučením, jakž končí každý pořádný člověk. A protož pravím již sám k sobě, jakož i ke všem, kdo právě slyšeti chtějí: Dobře se učit a dobře se sbližovat, dobře být víc než míň, dobře se pro jisté obory usnest na jednom jediném velkém a slavném jazyku spisovním; ale rovněž dobře podržet *svoje*. Ošetřit si vlastní dům, všímat sobě také domu bratrova. I při mnohosti může být velikost a také bude. Obě písně jsou krásny, i ta, která světu hrdě praví: „Slovan jsem a Slovan budu“, i ta, která zbožně vzývá „jazyk Husa, Vácslava“!

(Z dvou věcí zvolil věc třetí. — Naše klidnost. — Triumf lidského ducha. — Konduktor a omnibus. — Evropské ladění. — Umění a satyra.)

V Praze, 22. června.

Kdopak za to může, když mu nějaká píseň nechce z hlavy, jako mně teď ta pohnutlivá, která začíná: „Von Wien nach Debreczin!“ Dál ji sice z paměti neumím, ale již ta jediná řádka stačí, aby v našich dnech člověku se pořád na mozek pletla. Jistý kritik prál, že Liszt nápěvu písně té užil pro korunovační mši svou co vhodného motivu pro „Gloria“, — možno, Liszt rozumí své době. Teď prý skládá nápěv na maďarský překlad německé písně: „Sein vaterland muss grösser sein!“ poněvadž se v jeho krajanech zahnízdila neukojitelná touha po zveličování se. Nejdřív sobě vezmou Řeku a Jaderské moře, pak Trojjediné království, Srbsko a Turecko i s Cařihradem, na nějž mají, to se rozumí, dle některého sněmovního usnešení svého svaté právo, pak vypovědí Rusku válku a světu ostatnímu vzkážou ultimatum, chce-li nebo nechce-li sříci se frančtiny co řeči diplomatické a přijmout maďarštinu. My Slované jsme vlastně tuze hloupi, že nehledíme oddaností svou sobě jich získat, neboť stojí psáno: „Čestno být třeba jen chloupkem v ohonu *lva!*“ Není v tom obavy, že by osmdesátimilionový slovanský „chloupek“ byl snad příliš těžký pro toho čtyrmilionového lva, nýbrž je v tom, jak praveno, jen jakás přirozená obmezenost, že se neučíme ještě všichni maďarštině. Ale takový je již náš lid, sotva že zaslechl, že budou delegace dvě, z nichž bude mluvit jedna jenom německy a druhá jenom maďarsky, že třeba tedy ihned volit mezi maďarštinou nebo němčinou, volil skutečně ihned a objednal sobě — třetí vydání Mikšovy mluvnice ruské. Nu něco to má pro sebe. Země prý stárne a na-

studila se, počasí máme hanebné, ještě nám léto nevyhřálo v zimě utrženou rýmu z těla a již se začne vichr zas po strništích prohánět, nevíme, neskončí-li nestálý den mrazem a neškodí tedy nosit pro všechny případy ruskou mluvnici v kapse, hřejeť prý jako dva kožichy.

Jakési divné nestarání se o svět zahnízdilo se u nás. Píšou-li Maďaři, že je jim do Rakouska právě tolik co do Číny, myslíme sobě zase my, že je nám do Číňanů (víte, kde leží dle „Humorů" Čína?) právě tolik, co do Maďarů. A přec je jinde tak živo, na př. v Řece, v Horvatsku, ve Vojenské hranici. Dostali tam živé naučení, že se vlastně prohřešili, když roku 1849 bojovali proti Debrecínu nyní tak krásně obíleném, a mohou ještě být rádi, že amnestie vztahuje se také k nim. „Gloria" korunovační mše sice neslyšeli, ale zazpívat sobě přece mohou „von Wien nach Debreczin!" A kdežto jsou v Polsce, v Krajině i jinde velmi nespokojeni, je u nás spokojenost všeobecná, příjemné ticho, ani muk. Vzdáleni hříšného světa hluku skládáme si nevinné písničky, čtem Virgilovy eklogy a vzděláváme sděděnou roli domácími voly svými. Ještě že není ve světě nikde nouze o ty domácí vološky, nebe obmyslilo jimi každý kraj dle potřeby, nezapomnělo ani na náš kraj, jak se každý vlastním názorem na jisté tvory přesvědčiti může.

A pooravše můžem dělat nezapovězeného, co chcem, třeba jít na procházku, a procházejíce se můžem myslit, nač chcem, třeba na ty nebohé magistrátní sekretáře. O „božím těle" smějí nést baldachýn nad nejsvětější svátostí. Letos jim přísně nakázáno, že nesmějí jinak se objevit při tom než ve fraku a cilindru. O nevyzpytatelná hloubko lidského ducha! Věkové myslejí a věkové po nich jim dokážou, že nedomyslili. O transsubstanci myslelo a přemítalo se půldruha tisíciletí, církevní sněmy jednaly o ní jeden po druhém, národové se rvali, velké husitské války se rozžehly, konečně se myslelo, že je vše ustáleno

dopodrobna ujednáno, jasno. Tu ale vyjde z presidia pražského magistrátu výnos, že ne, nýbrž že je rozhodně třeba, aby ti, kteří nesou při slavnostech baldachýn, měli frak a cilindr!

A procházejíce se dále můžeme se obdivovat, že Praha má již také své stálé omnibusy, ve kterých se může sedět nejen uvnitř nýbrž i na střeše, nebo na „imperialu", aby to líp znělo. Ještě více se ale můžem divit, že jsou v stydlivé Praze lidé, kteří skutečně na těch střechách jedou. Konduktoři vypadali s počátku vesele, nyní jsou obličeje jejich již omrzely, lhostejny, — prosím Vás, Karlín je arci hezká krajina a řetězový most také, jezdit ale pořád jen z Karlína k řetězovému mostu, to je přec trochu mnoho. Návyk dělá ovšem mnoho. Připomínám sobě jistého omnibusního konduktora pařížského. Měl jen jediný den v roce prázný a když den ten přišel, nevěděl, co s ním. I chodil tedy celý den procházkou — po touře svého omnibusu. — Potkáte-li někdy pěšího konduktora mezi řetězovým mostem a Karlínem, vyhněte se mu ochotně: máť svůj prázný den!

Na konec procházky můžem jít za bránu, třeba do Novoměstského divadla a poslechnout sobě některého italského tenora. Ano, tenorů bylo našim uším potřebí! O tenory je nyní strašná nouze, nejen u nás, nýbrž v celém světě. Snad se od nich příliš mnoho žádá, snad je ženem do nepřirozené výše. A k tomu ani nevědi ti nebozí tenorové, kde výš zpívat a kde níž, neboť není Evropa stejně naladěna, nepanuje v ní jediný jen „katolický tón", jak Riehl praví. V Paříži mají ladění nejnižší, ve Vídni měli do nedávna ladění prostřední a my měli s nimi ladění stejné, v Petrohradu ale hrajou do nejvyššího tónu. Nyní Vídeň se již s větší části řídí dle tónu pařížského, my zůstali stát a jsme tedy nyní uprostřed mezi Vídní a Petrohradem. K petrohradskému tónu nevystoupíme, k tomu by bylo také třeba znamenitého domácího tenóra, za Vídní ale také nepůjdem,

pokud domácí naši tenórové nebudou ještě slabší; zůstanem nejraděj právě tak uprostřed.

Vy myslíte, že píšu politickou satyru? Nikoli, jen uměleckou studii volně dle Riehla! Tak ale je to s Vámi, kteří i umění podřizujete věčně politice své. Není divu, že se Vám musí pak zdát věčné umění věčnou jen satyrou na politiku!

Má to konečně něco do sebe, řekne-li se: Čilý ruch literární osvědčuje se také tím, zjevují-li se za knĕhkupeckými skly i literární zbytečnosti. Viděli jsme na př. leccos v době literárního znovuvzkříšení svého. Tisklo se mnoho, chvatně, pilně, avšak vše čelilo k tomu, aby písemnictví naše se *doplňovalo*, aby připraveno bylo na roveň s písemnictvím cizím co do *zastoupení* všech zanedbaných odborů. Nikdo nepracoval bezúčelně, každý sobě obral obor ještě nezabraný, každý pracoval s účeli vícenásobnými a fráse později až na komiku zvrácená: „Kniha ta vyplňuje opět jednu důležitou *mezeru* v písemnictví našem" — měla tenkráte ještě svaté své právo. Čilost byla v tom jistá a velká, nikoliv však jak jí cizina nyní rozumí: byla to čilost potřeby a duševního hladu, nevyvolávala *nadprodukci* i nehleděla sobě pikantních dessertů aniž dragantove, nezáživné garnitury. Nebyla okázalá.

Jinde, kde šťastnými okolnostmi vyvinulo se písemnictví do pravidelné plnosti, kde hovíce požadavkům času i jeho skutečným pokrokům jen *doplňují*, vidí důkaz čilosti také v tom, zjevují-li se spisy, jichž není pražádná potřeba, ba jež i překážejí a umrtvují, jako ty liány v tropickém, překypujícím pralese. Nemíním tím ani básně, které u nás se nyní považují za velkou zbytečnost, ani ony příkladně smělé literární plody německé, které se skrývají za vymyšlenou firmou „verlagsbureau". Míním ony knihy, jež skokem mají čtoucího hlupáka vzdělat na polovičního historika, přírodopisce, a jež jsou místo populární jen povrchní, míním ale též takové knihy, které v pravdě poskytují lidu klamivý, ale netrvalý lak, které nejsou povrchně, nýbrž často velmi důkladně pracovány, někdy někoho trochu poučí, většinou ale návod podávají, jak člověk hloupý může se zdát alespoň na okamžik chytrým, zkrátka jak týž hlupáček může někoho stran své duševní nicoty

na okamžik sklamat. A div divoucí, kdežto v písemnictví svém trávíme již hezky dlouho saisonu mrtvou, kde věda v parnu událostí podřimuje a básnictví těsně podle ní zbožně klímá, objevují se také u nás všelijaké takové důkazy „čilosti" v cizím smyslu a máme již také svou „literaturu zbytečnosti". Povrchně a prázně psané romány prší žabím deštěm do všech krajů českých, jarmarečně odbývaná historie a jiná věda svádí lid náš k platnosti, — kéž máme zas tu první svou dobu „důležitých mezer", čilosti v domácím smyslu!

Do té literatury zbytečné počítám také ty „obratné gratulanty", „velepříjemné společníky", „tajemníky lásky", „obratné listovní stylisty" atd., které mají vesměs za účel, aby pro daný případ duševně vypomohly, na okamžik někoho olakovaly, do světla větší vzdělanosti uvedly, pak ho ale ještě chudšího a nesamostatnějšího pro okamžiky nejopravdovější zůstavily. Nepíšu s jakéhos knihkupeckého stanoviska *proti* nim, možno že nakladateli prospějí a že nakladatel po nich může pomýšlet na něco zdravějšího, možno že z nich má dobrák, kterého vůbec každá nová česká kniha těší, také radost svou, ba možno i, že jsou dle svého důkladně pracovány a že v nich pohozeno mnohé dobré zrnko, které by jinde působilo. Avšak píšu *o nich* se stanoviska literárního a stanovisko to netrpí žádných plaňat, aniž jen trpí, aby se šířil směr nepřirozený a šířil náhled, že chudou ale zdravou vrbu okrášlím tím, přivážu-li na ni sebe pěknější růži umělou.

Týž pocit má as každý vzdělanec, také ale každý, kdož má vůbec jen zdravý rozum a zdravý cit. Či může otce těšit, odříkává-li mu dítě kroucenou a snad docela i veršovanou gratulaci, místo aby mu podalo důkaz, že činí přirozený pokrok v rozvoji svých myšlenek mladých a že se učí myšlenky ty již také pronášet s prostou jasností? A nemusí být každému zdravě myslícímu člověku mnohem příjemnější, přeje-li mu prostý člověk srdečné to svoje

„dlouhé panování“, jež sice již od otců sdědil, jemuž však alespoň rozumí, než aby mu vynutil lítost, že se člověk ten tak učením trápil a namáhal, jen aby — mohl být neupřímným? A což teprv ty z „tajemníků lásky“ a „obratných stylistů“ vypsané listy, které soustrast svou vyslovují nebo o upřímné lásce, o kouzelném dojmu a věčné věrnosti zcela tak horují, jak pod záhlavím „milenec vyznává svou lásku“ na stránce té a té je předepsáno, podle prázdného času dle kratšího neb delšího formuláře se řídí a z přílišné opatrnosti ani o jediné slovo více nemají na řádce psané, než se nalezá tam na tištěné! Stalo se již, že se obě krásné korespondující duše na jedné stránce setkaly, ba stalo se i, že po seznání i uznání obapolného opisujícího talentu — měli oba humoru dosti, aby na příště si sdělily jen stránku knihy, na níž možno se všeho pohodlně dočísti.

Ještě hůř je ale s listy praktickým záležitostem života věnovanými. Pro ty možno naučit jen formě nejvšeobecnější, vše ostatní se musí řídit dle případu a potřeby. Kdo ví, *co* psáti chce a kdo vůbec jasně *myslí*, dovede již sám vždy napsat list řádný, vzdělaný okrouhlejší, méně vzdělaný prostější, vždy ale jasný, úplně vyhovující.

Lenošní návody listovní nejsou bohu díky vynálezem českým a nebudou mít také u nás nikdy většího uznání než mají nyní jinde. Jindy je jinde měly, v té době, když „patřilo k tomu ještě větší vzdělání jich užit než nyní je napsat“. První, který v Německu napsal knihu takovou, měl se za tak velkého genia, že se nechal opěvat a hymny na osobu svou vytiskl v čele knihy své! Obratných stylistů bylo však odjakživa tolik, mnoho-li dobrých myslitelů, nechť již stylisovali tito ústy nebo perem. Děva kralodvorského Rukopisu stěžuje sobě, že „nenie perce, nenie blanky“, by psala lístek, ale nestěžuje sobě, že není „tajemníka lásky“, David psal pověstný svůj list uriášský zajisté bez „obratného stylisty“ a listy Cicero-

novy jsou podnes lepší těch, které by dovedli napsat spisovatelé „návodů“.

Myslit sebe naučit a myslit učit jiné je prvním a jedině platným pravidlem. Pište, co chcete a o čem chcete, ale pište jen to, co k přemýšlení přivádí, nikoli to, co je zastavuje, nepište *duševních lenochů!*

(Kde vlastně jsme? — Blízká cizina. — Zbraň a hračka. — Prostá událost.)

V Praze, 28. června.

Pražský poštovní úřad musí pomáhat uherským poštovním úřadům pokutovat ty, kteří užívají v Uhrách rakouských poštovních známek! Tedy v Rakousku jsme již i úředně pokutováni za to, děláme-li neb užíváme-li něčeho rakouského! Nu dobře; vždyť se nám snad musí tedy dost brzy říci, kde vlastně jsme, abychom také věděli, dle čeho se říditi, co uznávati, čeho poslušni býti. Ouřadní listy mluví pořád přec o Rakousku, ale jaký je pojem našeho Rakouska? Jsme v českém království, nebo jsme v říši mocné tím, že sestavila se z jednotlivých, již o sobě mocných zemí, či jsme v říši jednotné, nevykazující žádných rozdílů? Bůh ví, kde jsme! Lipská Illustrirka praví, že země neuherské jsou pouhým servitutem pro korunu sv. Štěpána. Původní rakouská říš byla vždy velemocna a sestávala ze zemí v přirozený svazek sestavených, pak přišli státníci a řekli, že vlastní nátura rakouská je centralismus, pak ale přišel p. Beust a přivedl do té nátury „zwiespalt". Jsi ty, pane hrabě Andrassy, snad tím hrabětem Oerindurem, abys nám řekl, jsme-li servitutem nebo celými občany, jsme-li v českém království nebo v Rakouském císařství nebo v pouhém nepojmenovatelném „zwiespaltu"!?

Divné to bude živobytí pro nás nebohé zwiešpalťáky! Panstvo, totiž Uhři, nechtějí o nás nic vědít. Nechtějí vědít o našich markách, o našich státních dluzích, ba ani o našich státních penězích. A uherských peněz posud není, leda ty košutovky, které sobě sedláci leckde nalepili po dveřích. Pochybuju, že přijdou zase do oběhu, s dveřmi nebo bez dveří, bylyť by nepříjemny nejen pro jednotlivce, nýbrž i pro rakouské kassy, ač by v těchto měly místa dost. Za krátko snad uslyšíme, že v Uhrách jdou z našich stříbrných

peněz jen ty staré dvacetníky s obrazem panenky Marie, a z našich papírových jen ony zlatky, které budou mít na zadní straně panem Csehem stvrzeno, že působily v Rěce. A za krátko snad uslyšíme, že ten, kdo chce do Uher, musí mít dříve pasovní viso od uherského vyslance nebo kancléře ve Vídni a do Uher budem musit právě tak přes visa vídenská, jako musíme do Francie nebo do Ruska. Snad se vrátí zase ty zlaté časy pro naše vandrovníky, kteří budou mít zase velmi blízko „do ciziny“, když budou chtít tam zajít na zkušenou nebo k vůli hrozící rekrutýrce, jakž jindy bývalo.

Ostatně bychom neměli se zanášet tak mnoho s cizinou, když dějí se u nás doma veledůležité věci. „Naši policejní strážníci dostali pušky! Co je tu lámání hlavy, nač je dostali. Jedni praví, že s Pruskem jsme v stálém ještě napnutí, druzí praví, že jsou ty pušky jakási těžítka, aby naši strážníci tak nelítali a sobě na zdraví neublížili, třetí zas, že jim byly dány, aby je vyprubovali a pak dobře schovali. Těžko posoudit. Viděl jsem as třicet těch přívětivých pánů pohromadě a vesměs puškami ozbrojených, i spozoroval jsem na nich, že sami nevědí, nač je mají. Nesli je tak divně, hladili je po srsti a proti srsti a hleděli na ně tak zamilovaně jako na nějaký dárek od milé. Myslím, že jim byly dány pro zábavu, pro ukrácení dlouhé chvíle. Odedávna kvete v Praze pořekadlo: „Zívá jako policajt“. Jakž by policajt nezíval! Pražská náměstí jsou sice krásna, ale choď půl dne po Příkopech! Lidu se hemží po Praze dost, ale prosím vás, nad nimi stojí policejní strážník tak vysoko, cesty jejich jsou mu tak známy, jejich počínání tak průhledno! Jiný procházející se člověk má v Praze alespoň tu výhodu, že mu žebravé děti nedají usnout, on ne. On *musí* dostat dlouhou chvíli, a dlouhá chvíle je počátek mnohého zlého, z dlouhé chvíle mohl by přemýšlet o českém komandu, ba ještě o strašnějších sociálních převratech. Proto jim dovolili, aby směli s vandrovníky začít

nějaký šplecht, a proto jim dali pušky. Jen že prý je mají nosit zas pouze v noci a v noci mají beztoho zábavy dost. V noci jdou vždy po dvou, mohou se bavit vzájemným povídáním nebo jeden druhého vyslýchat z němčiny, mohou naslouchat u dveří hospod, nedopijí-li tam host své pivo, atd. Ale den — den je dlouhý!

My občané pod dohlídkou i bez dohlídky máme nebe proti nim. My můžem do domů, do rodin a zde jsou vždy lidé jiní než na ulici, zde je zlost i radost, zkrátka zábava jiná. Tyto dny „se strhla" taková jedna zábavná historka. Nejsem velkým přítelem vypravování historek, možno, že se také v zajímavosti této mýlím a že na vrub události kladu, co patří jen na vrub osobností, avšak — „když jsem již začal!"

Zámožná rodina vzala chudé děvče do ochrany, živila a vychovala je jako dceru vlastní, jež cizí děvče milovala jako sestru svou. Tomu je arciť již nějaká řada let, ale v těch letech se stalo, že dobře vychované děvče se vdalo za bohatého mladíka, jenž úžasně rychle postupoval v hodnostech.

Byl se žínkou svou nyní přestěhován do Prahy. Dcera oné rodiny, zvěděvši o tom, spěchala k manželům plna radosti, že má přítelkyni svou zas poblíž.

Vešla do předpokojů i jest přijata komornou, neboť u sbohatlé přítelkyně se oznamovalo. Komorná jí nabídla křeslo a šla ji ohlásit. Přišla zpět s vyřízenou, že jemnost paní bolí hlava.

Dáma nevěděla, co to. Nebylo ale pochybnosti, že komorná je nešika. I řekla jí důkladně ještě jednou jméno, stav, bližší okolnosti, děje minulých dob a komorná zase odešla.

Dáma vstala a připravovala se s okem poroseným na pohnutlivou scénu. Dobře, že si přivstala!

Komorná přišla a zavřela za sebou dvéře.

„Jemnostpaní nemá času, aby s každým mluvila!"

Dáma se vypotácela ven a — kdybychom měli „boulognský lesík“, mohla v něm pochovat „přátelství“ vedlé onoho hrobu, do kterého Narcis vložil svou „špetku lidskosti“. — Prostá historka, avšak jen tak prostá, jak ji ti věčně v dobrém i zlém stejní lidé právě *udělati* dovedou!

(Výroční vzpomínky. — Zapomenuté naučení. — My a Francouzové. — Psovská nadávka a intelligence in partibus infidelium. — Ouřadní anekdota. — Dobře, že nemáme Homera!)

V Praze, 6. července.

Nejlacinější věda, tvrdil jistý hlupák, je dějepis; zde netřeba pranic, ale pranic nového nalezt, jen když je člověk u vyhledávání starého svědomitě pilný. Podivno, že novinář, který přec jen z nového a nejnovějšího tloustne, také rád po starém sahá, jako na př. teď, když každý skoro časopis připomíná, co právě před rokem se stalo. Nečiňme my útrat, když jiní žijou lacině, a připomínejme také. Tedy, slovo honoru na to, že je tomu právě rok, co přikvačil na Prahu onen bledožlutý strach, od kterého sobě pomocí Oujezdské brány pomohla, co strachem mnozí se roznemohli, tak že ani utíkat nemohli, s tímže pruským strachem domácí jeden pán — považte si, domácí pán! — mrtvicí nadobro zchvácen jest. Je tomu právě rok, co hokynářky schovaly klíče erárních budov, co vojenští pekaři nechali nedopečené chleby v peci a v sirobě, co ouřadové se „přesídlili", ba i policie a lutrie nás opustila. Ano je tomu právě rok, co lidé ze strachu před hladem nakoupili sobě italských cigar, z nichž jedno dostačí, aby zahnalo chuť k jídlu pro celý den, co „Pražský Denník" začal slevovat s tisícového svého nákladu a co „Prager Zeitung" upřímně přiznávat začal, že Čechové mají také předky, a upřímně se obdivovat, že ta pražská „lůza" je přec jen lepší, než její vychovatelé sobě myslejí. Je tomu právě rok, co v Praze rozkvetl divoký humor a po celých severovýchodních Čechách nejdivější, nejtruchlivější tragika. Snad se tam slétají na hradeckých pláních právě vrány a havrani, aby slavili výroční památku tučných svých kvasů. Vrány krákorají divná, moudrá naučení, kdo má fantasii, rozumí jim,

a kdo má rozum, rozumí jim také. Jedno z jejich krákoraných pořekadel zní, že „poznání je lepší než síla“. Snad je tam, nad jevištěm zlomeného domnění, volaly již v loni, ale rok je rok a mnoho se v něm zapomene!

V loni byla velká válka Němců s Němci a my Slované měli jsme se zle, letos je velké smíření Němců s Maďary a my Slované nemáme se dobře. Ovšem, my jsme dávno zvykli nepočítat hubená leta po sedmi, česká kuchyň je na všechno zařízena a český žaludek ještě zařízenější. Byla již duševně chudá leta, kdy se nám urodila jen lebeda a nezbývalo, než zapražovat ji otrubami. Letos je přece líp, ba letos jsme chlapíci a můžem říct, že letošek patří nám a — Francouzům. Francouz může říci: „Svět letos se sešel v Paříži, aby mně učinil poklonu!“ a Čech může říci: „Svět se letos spolčil, aby mně vynadal!“ Je v tom jen rozdíl extremu. Tyto dny přirovnal, vlastně nazval vídenský jeden list nás Čechy „psy“, — nu, co chceme víc, to je přece dost!? Jest-li teď ještě se nám nezachce německé kultury, nedostanem se k ní nejspíš už nikdy, k čemuž nám pán Bůh dopomáhej!

Německá kultura má něco zvláštního do sebe, je totiž neviditelna; Schiller a Herder napsali humanitu na papír a tam také zůstala. Jakož jsou Němci vůbec v ideách bohati, mají také intelligenci jen v idei, do praxe ji uvest ale nedovedli. Proto také, řekne-li Němec: „My Němci jsme intelligentní, ku všem spravedliví“, odevře Neněmec udivením ústa a na jeho tváři je lapidárním písmem psáno: „Ale jděte!?“ Němci se daří jako měšťanostovi v opeře: věčný refrain jeho je, „o já jsem tuze moudrý“, nikdo mu to ale nevěří.

Psy! Člověk by myslil, že je to urážka, která, řekne-li se jednotlivci, musí se splatit okamžitou fackou, řekne-li se celému národu, musí se strestat jinak, poněvadž je to zároveň i popuzování národností proti sobě, čehož má na př. Rakousko nejméně zapotřebí. Ale státní zastupitelstva

rakouská nezdají se více považovat národ český za jakýs národ rakouský, neboť list onen nemá prý pražádného procesu pro to, povaluje se veřejně po pražských kavárnách a znečišťuje vzduch kolem kněhkupeckých krámů pánů Schotta, Andréa a Steinhausera, kolem jejichž skel, laskavý čtenáři, jdi opatrně, abys se nezamazal! Anebo mají ti pánové státní nadzmíněnou německou inteligenci neviditelnou a myslejí sobě s Goethem: „Dem hunde, wenn er gut gezogen, wird selbst ein weiser mann gewogen.“ Nu dobře „taháni“ jsme, to je pravda, — aby ale takhle nějaký český list spáchal takové darebácké sprosťáctví! Tyto dny sdělil „Pražský Denník“ pohnutlivou zprávu pod titulem „Rovnoprávnost“. Nepochopitelným spůsobem nikde tu zprávu neotiskli, což zde musím tedy nahradit. Staloť se dle „Pražského Denníku“ zajisté, že se na ulici seprali dva opilci, jeden po česku opilý a druhý po německu; přišel k tomu strážník a sebral je prý *oba!* — Teď ale nevím, co tím „Pražský Denník“ mínil, zda chtěl co řádný úřadní plátek rovnoprávnosti se posmívat, nebo zda chtěl přislušné ouřady upozornit, že ten strážník je nováček a aby se mu dala pro budoucí opilé případy řádná instrukce, že nemá sebrat Čecha i Němce, nýbrž jen — —?

To nejsou věci příliš potěšitelné. Doba naše nám ale přináši také zjevy rozhodně potěšnější, ne odjinud, nýbrž z nás. Máme již také pěkný ilustrovaný list a za krátko přidruží se k němu prý list druhý. Ba rozšiřuje se i zpráva — z pramene velmi věrohodného, sic bych se to ani sdělit neodvážil — že vyjde svazek básní. Opravdu, básně, a plný svazek! Kdyby nebylo onoho pramene, sám bych nevěřil. Mámť Ovidovu nedůvěru a jsem přesvědčen, že kdyby k našim nakladatelům přišel Homer s čistě opsanou Iliadou, řekli by mu: „Vážíme si Vás tuze, nepíšete opravdu hloupě, když Vás ale nikdo nekupuje! Víte co, předělejte svou veršovanou povídku o žabách a myších, dáme přivezt k ní obrázky z Lipska a upravíme ji pro děti!“

(Zasycháme! — Pravá míra v české kuchyni. — Živá cizina. — Splynutí se Sionem. — O nás jinde.)

V Praze, 13. července.

Pramínky společenského hnutí v letě vysychají, ba celé to jezero společenského života za leta vysychá, nejlíp by bylo nyní člověku feuilletonistovi, kdyby v té zbylé usedlině mohl zaschnout jako africký krokodyl v bahně a teprv pak, až přijdou zase deště svěží, vylezt zase na denní světlo v celé té krásné ošklivosti své. Až do vnitřka duše protiví se mně již to porovnávání feuilletonu s tím i oním. Hlavně sloužil vždy k porovnáním „přírodopis" a řečeno jednou. že je feuilleton jako sfinx, který s předu se usmívá, v zadu škrabe — krásný obraz! — pak že je jako had, držící ohon v ústech, samý kruh a uvnitř nic — ještě krásnější obraz! — více jich dohromady že jsou jako Muenchhausenovy kachny, chycené na jediný kousek slaniny — už nejkrásnější obraz! — a člověk je vyrábějící že je „nádenník" — z přírodopisu alespoň dosti ještě lidský obraz! Leto ale je leto a krokodyl nejslušnější prorok jeho — vzdor nechuti k porovnáním!

V parnu událostí vyschnul nám skutečně všechen život, politické slunce nás spražilo. Není stran v životě českém, všude panuje láska, „věčně fádní ve své kráse", žádná duševní pranice, která by člověkem zachvěla, žádná žluč a nenávist, kterou by lidumilné srdce okřálo! Co je do rodiny, která se nepere! Záhy zkazí se jí sladkostí žaludek, jak pak pro ni vařit! A celý národ je pak jako „zkažený žaludek, nad nímž hlava s bolením hlavy!" Ruským zdravým alašem sobě teď chuť poopravují. S počátku se vlastně nevědělo, mnoho-li ho vzít, aby sloužil ku zdraví. Nyní se již míra zná. „Alaš grunt a čeština špunt", slyšel jsem vyslovit jednoho pána, který má pro Švertáskovu kuchyň

i pro českou politiku, vůbec pro všechny delikatesy stejně citlivý jazýček. Nechtěl nic jiného říci, než: Vezměm ruštinu za společný jazyk při příležitostech, kdy se bude jednat o dorozumění se s ostatním Slovanstvem, česká věda a česká literatura vůbec zůstaň česká. Jazyk Rukopisu Králodvorského a Jana Husa, Štítného a Kollara stojí za zachování. Jen pomocí vlastního jazyka lze působit na všechny třídy lidu a jen stálým takovým působením lze bojovat proti cizáctvu.

Ostatně, v uvědomění národním jsme skutečně pokročili a pokračujem dál. Je to vidět všude, ba i na těch některých „kněžích české Thalie“, jimž před jinými dán český jazyk — ne v plen, nýbrž v ochranu. Že mu na jevišti ubližují, nechtějí totéž činit v životě, a proto mluví mimo divadlo jen německy. Uznávám to vděčně a upřímně.

Jinde jinak a živěji než u nás. Řekové a Bulhaři již se tuží, Rusko se k tomu chystá, Francie ještě víc, item v Dánsku, Italii i jiných vedlejších zemích, z nichž skoro ze všech docházejí do Německa milostné zkazy, že nemají Němce rádi. Také blahobyt se leckde množí, v Prusku vybírají společná cla, v Paříži vybírají světové vstupné, v Uhrách trží za koně, obilí a platí už tuze málo daní. Ve Vídni také se chopili konečně jedné alespoň zdravé myšlenky; myslím návrh na nejvolnější ženění se mezi židy a křesťany. Konečně! Obrat tím přivedený bude úžasný. Známy jsou ty krásky židovské — když jsou opravdu kráskami, neboť řekl a napsal sám jistý jejich souvěrec: „Žádná žena nedovede být tak krásna jako židovka, ale také žádná tak oškliva!“ Zcela jiným zrakem bude se nyní pohlížet na ty svižné květiny, na nichž stále ještě jako by se zračil žár jižního slunce. Posud byly jen žádostivé pohledy, nevyplněné touhy, nanejvýš nějaká láska genru divokého. Nyní má zákon strhnout dělicí dráty „Eruwu“ a zákon udělit i další své požehnání. Pochybuju, že naši Josefové budou se rovnat Mosenthalovu Josefu a něco z toho sobě dělat, že

z nemluvňat druhého ještě pokolení bude na otce hledět typus sionský a tmavá jich pleť připomínat mobiliár z dřeva cedrového. Kdyby nebyli dotyční páni otcové in puncto peněz tak příslovně opatrni, řekl bych, že se také dostane trochu peněz mezi lid, tak ale —! Na všechen způsob bude dobré, když obec pomyslí nyní již na důkladné předláždění zbytečné, protože páté čtvrti pražské; bude tam mnoho promenád, tuze mnoho!

I pražské německé kruhy měly tyto dny nějakou zábavu z nesvornosti a my s nimi. Hádaliť se zajisté dva divadelní referenti, kterýžto případ je u nás řidší než jinde. Jeden z nich je nováček a myslí upřímně, že všechno dovede předělat hloubkou a učeností, druhý zná již dosah i nejlepších referátů a vysmál se mu trochu. Škoda ale, že to netrvalo dále. O *českém* divadle se nehádali. České divadlo pro německé listy existuje jen tenkráte, když náhodou — opona nechce nám jít před aktem vzhůru nebo něco jiného nemilého se přihodí. Nejen journalisté, i německé kruhy vůbec daly sobě slova, že nebudou sobě všímat zjevů na divadle českém. Vitali působila nyní neoddolatelným kouzlem svým výhradně na pražské obecenstvo české. Byly to večery rozkošné, kdy Vitali zlatý svůj hlas rozpřádala na nejpoetičtější tkanivo. Pravá perla to v působení nynějšího ředitelstva!

Avšak přece přinesl jeden list německý referáty o Vitali — zrovna den po jejím posledním vystoupení!

(Turecká hymna. — Kousky cestopisů pařížských. — Jiné cestopisy zajímavé. — Lučební rozklad lišáka.)

V Praze, 20. července.

Snad již mnohý zapomněl, jak se muza dějepisu jmenuje! Nebylo by divu! Dobrá Kleia píše sice posud pilně, ano naučila se psát nepoměrně rychleji než jindy, „vlasové“ její čárky jsou hybnější, stinné hlubší — ale *pro koho* píše! Pro gymnasijního žáka, aby nemoh' příliš často na procházku, pro pana profesora, aby nebyl zdarma placen, pro nešťastné národy, aby stále doufali, že lidstvo z dějin se už něčemu naučilo, a stále se klamali. Zde kousek z toho! Na Kandii zůří boj pro svobodu, v Bulharsku Turek pálí a drancuje, przní mužům ženy a dcery, láme synům otce kolem, otcům syny zakopává zaživa, stahuje z kůže, pálí na těle hašeným vápnem — a po ostatní Evropě učí se turecké hymně, aby jí oslavili sultána jezdícího procházkou! A proč? Angličan chce v Turecku tržit za bavlněné své šátky, Francouz u „tourniquetu“ světové výstavy vybrat několik franků a za diplomatickým stolem mít dost místa na rozložení obou loktů, a pro to se musí zalhat, že se dějou nyní v samé Evropě divostrašné věci, jichž by sobě ani Irokesové nedovolili, a za to budou zas někdy deklamovat trochu o volnosti a humanitě, až z toho totiž něco budou mít. Krásný svět! Ale přec je to leckomu na prospěch, hlavně těm potlačeným a malým národům, kteří snad přec jednou nahlídnou, že od onějška a hlavně od diplomacie nelze očekávat ničeho, čeho nedovedou sami, bez jiných, z vlastního středu. Neškodilo by, kdyby to také bratři Poláci poznali a kdyby to pošeptali také těm zbloudilým polským kozákům, kteří v Bulharsku střeží těla krvelačných pašat!

Kousek myšlenky a žádná skutečnost, toť je celý výtěžek historie. Girardin dává v časopise svém na první stránce

ohnivý článek a hned na druhém místě jídelní lístek „du jour“, — nemůže být trefnějšího obrazu. Snad nám tu módu přinesou naši nyní houfně do Paříže cestující krajané, na něž vůbec jsme žádostivi, co nám přinesou. Je tam toho dost k odnešení. Clichy, žalář na dlužníky, je zrušen, a od jeho zavřených vrat mohou naši obchodníci, peněžníci atd. odnest přesvědčení, že „ani nejlepší přítel nestojí za to, aby se na něho denně tolik platilo!“ Cestující pro zábavu mohou odnest sobě přesvědčení, že Madeleina je hlavním kostelem pařížským proto, že je v Paříži skutečně samá hříšná Majdalena, a že má pravdu spisovatel píšící: „Pařížanky hřeší, kají se a hřeší zas, nemohou být živy ani bez hříchů ani bez kajícnosti a pán Bůh bude *musit* je soudit jednou velmi shovívavě, sic by z nich nedostal ani jedinou do nebe!“ To by ale přec jen byla škoda! Mohou sobě také z Paříže odnest obraz pravého lesklého, ba kypícího života. Nad proudem pařížským vznášejí se tisícové a tisícové opalisujících libel a ty dovedou již ve vzduchu udržet nějaký život. Taková libela je pořád krásna; neboť jakmile přestává být krásna, stane se chroustem, zaleze někam do země a místo ní vznese se nad proud sto jiných — ještě malovanějších.

Naše cestující dámy (již dost často se radilo, aby dámy nenechávaly pány manžely samotny do Paříže, již k vůli peněžní úspoře), přinesou sobě nejnovější módy, ač — *není-li* pravda, co se o těch módách píše. Kdosi pravil o nynějším kroji Pařížanek, že je to pokrývka vše odkrývající, a kdyby se měl k nám zavest, museli by se, soudě dle popisu kroje, skutečně všichni naši uličníci napřed zavřít.

Je prý nyní v Paříži úplný trh na ženskou krásu, opravdový trh. Tisíce baletnic schází se tu, aby byly dopraveny do Newyorku. Baletnice po světě teď jen lítají, šípem to jde z Paříže do Bostonu, odtud do Oděsy, odtud do Berlína, odtud do Petrohradu, odtud do nevynalezených krajin. Vy-

nálezy řídí se dle potřeby a proto také věřím nyní již rozhodně, že co nejdříve bude plavba vzduchem již vynalezena. Jakpak mohou také baletnice slušným spůsobem jinak cestovat!

Cesty kvetou, cestopisy s nimi. Journály jsou plny cestopisů, hlavně časopisy německé, na př. „Ausland", „Presse", „Tagesbote" a t. p. V jednom cestopise jsme se dočtli, že v Americe budou Němci již za krátko panujícím národem, proto že na př. v Newyorku je sbírání hadrů a kostí již výhradně v jejich držení. V druhém jsme se dočtli, že federalistické journály pražské kdykoli mají obdržet soudní nějaký přípis, cestují za bránu do Stromovky. V třetím, tvořícím jaksi přechod k literatuře budoucnosti, čtem právě, že koryfeji čeští budou cestovat po Moravě v průvodu šesti tisíců ruských — mluvnic, jež hodlají po Moravě nakolonisovat. A pak se mluví o možném bankrotu! Myslím, že ti páni cestopisci učinili jej již dávno a jejich papír že už nemůže ani více klesnout!

Kam jsme se to stočili od nebohých Bulharův! Ovšem, pomoci jim nemůžem. Kdyby alespoň byli židy, šlo by to snad po telegrafu, ale — jsou Slovany! Vyvolený národ je skutečně národem vyvoleným a jeho panování nad světem je blízko. Vadí již jen ta stomilionová hrstka Slovanů, pak to půjde. Středověkého, kulturně německého pokřiku „hep-hep!" se nyní chytli židovští journalisté sami a vykřikují jej na Slovany. Jsou až politování hodni ve svém zuřivém fanatismu, do jakého je přivedla proniklá slovanská vzájemnost. Zapomínají se a v zapomenutí tom sobě nevzpomínají, že se nesmí všechno a všechno prozradit, co se myslí nebo kdys myslelo. A tu slyšíme divodivoucí věci. Německé jedno pořekadlo dí, že „mnoho oslů jde na jednoho lišáka". Ano, ale někdy se takový jednotlivý německo-pořekadelný „bestandtheil" neopatrně odloupne a jeho hyákání zradí pak celý lišákův vnitřek.

PO PROVEDENÍ ORATORIA „HUS"

— Skoro jediné, co na nás svět vždycky uznával, čeho ani nejnevědomější neb nejšpatnější nepřátelé naši odelhati nemohli, jsou velké ty a obrovské služby, jež český duch věnoval Muze zpěvné a hudební. Husitský náš zpěvník, po Německu ovšem víc užívaný než v Čechách, v katolickém Mnichově i bratrském Ochranově víc vážený než v kolébce Praze, je celému světu znám co *pravzor* skladby chorální. Naši Koželuhové, Myslivečkové, Bendové, Reichové a t. d. a t. d. jsou tak váženi, že sobě je někdy Polák, Francouz, Němec, Ital připisuje co nejochotněji, někdy ale zas přece nám jich odepříti nemůže. Naši virtuosové jsou slaveni po celém světě a právě nyní obdrželi čeští hudebníci vojenští první cenu v Paříži.

Ba posud považují se Čechy, zvlášť ale Praha za jakous metropoli hudební, za zemi jaksi, v níž rozbřeskl se „první den svaté božské musiky". V skutečnosti rozplývá se ale poněkud ideální ten názor. Dobrý chorál u nás skoro již vymizel. Dobré skladby našich otců jsou roztroušeny po archivech venkovských a cizozemských kostelů, tak že se někdy v Drážďanech musí vyhledávat, co bychom doma míti měli, jiné jsou zapomenuty na vsích českých v pohozené pozůstalosti některého kantora, opět jiné válí se po divadelních archivech italských a francouzských — na nějaký řádný hudební archiv v českém Museu jsme se ještě nezmohli. Dobří hudebníci jdou do ciziny, neboť nejen že doma nemají odměny peněžité, nýbrž nemají zde ani středu pevného ani vábivějšího uměleckého života.

Máme konservatoř, na níž kvete cizáctví a pěstuje se odnárodnělost, kteráž nemůže tedy vlivu se domoci na sám život. Vláda se nestará o hudební vzdělání lidu pra nic, leda že poněkud pěstovati dává hudbu vojenskou, při čemž se ovšem hledí nejvýše na to, *jak* se hraje a nikoliv na to, *co* se hraje. Vláda ukládá učitelům nižších škol jakous takous

zkoušku hudební, o níž víme, jaká taká zkouška jest. Hudby, jíž pro měrný obsah její možno užít tak vydatně na *vzdělávání* lidu, nevšímáno sobě zkrátka skoro pra nic. Vše přenecháno pouhému diletantismu nebo alespoň podnikům soukromným. *Vše becnějšího* pravého citu pro hudbu mezi námi není, zanedbanou hudbou znedbanlivěl také náš sluch, schází nám naprosto jedna stránka duševního rozvoje, v hudbě dovedem se spokojit nejsprostější stravou, jakou bychom v každém jiném oboru povrhli. Pro nás laiky přestává to být hanbou, jakmile dostanem se až na poznání nedostatku svého, nebo docela až na vyznání se z něho. Tím arci není již odbyto všechno.

Při takových poměrech není divu, že ani takové podniky soukromé, které jsou řízeny vůlí co nejopravdovější, nemohou proti všeobecnému proudu mnoho dokázat. Viz na doklad českou operu, v jejímž čele stojí muž nad jiné snažný — nazvali bychom ho ochranným geniem nynější opery české — a jež přece jen *někdy* může vyhovět vyšším intencím muže toho. A kdyby nebylo těch všeobecných poměrů smutných, zdaž by nebyla i Umělecká Beseda naše již učinila mnohem, mnohem více, než posud se stalo? Avšak velice uznati musíme to, co skutečně již provedla. Nezávislost její dovoluje jí, aby vše, cokoli podniká, náležitě připravila, by představouplo pak již co celek veskrz a umělecky okrouhlý. Dále zde velmi váží, že součiní sama dobrá vůle a nadšenost a že také zde stojí v čele důležitějších podniků muž znalý, jenž nešetří žádného namahání.

Zde pochopeno úplně, že *úkol umění jest, aby vzdělavatelně působilo na kruhy co nejširší.* Specielně pro hudbu nalezl Ludevít Procházka neomylný, výborný prostředek ve *smíšených sborech*, sestávajících z dam i pánů, — pro Prahu, v jistém ohledu maloměstskou, podnik to takřka neslýchaný. Tím jedině spůsobem prozatím lze se dostat oblibě z pravého umění ba i kultu jeho do samého života rodin-

ného. A nikdo neupře, že pravá, čistá hudba pěstuje se na ten čas skoro výhradně jen ve smíšených těch sborech Umělecké Besedy. Zde nepracují na efekt jiný, než jaký spočívá co nejluznější pel na každém čistě uměleckém výtvoru, zde nepodávají se proudům moderním, aniž vylučují cos moderního, zde hledí přísně k tomu, co dokonalého, a provedou to se zbožnou pietou bez ohledu na věk a původ. Ovšem zbývá na tom šírém poli ještě práce mnohá, jež nemohla se zmoci ve běhu jen dvou asi let. Obecenstvu zbývá ještě, aby se četněji účastnilo ve sborech těch, správě jich zbývá, aby v dalším výboru prováděných uměleckých děl, alespoň co se starých skladeb týká, podala nám tytéž pochoutky *české,* jakých jsme užili již z luhů italských, francouzských a provençalských.

Avšak, jak praveno, učiněno již mnoho. Slyšeli jsme koncerty veskrz klasické, slyšeli jsme oratorium „Alžběta“, nyní zas oratorium „Hus“. Kouzlem smíšených sborů přivábeno povždy obecenstvo hojné a není pochyby, že dobré tu símě rozseto a že umění nastouplo u nás cesty dříve neschůdné. My pak hudební laikové musíme se vděčně přiznati, že Uměleckou Besedou nabyli jsme již mnohé poučení; co dříve jen v tušení dřímalo, počíná se nám bíle jasnit — my nalezli samy sebe a nabyli jsme názor i cit pro to, co v hudbě je jedině pravé a krásné! Měli jsme Matice pro vzdělávání rozumu, nyní máme již také Matici pro vzdělání uměleckého citu. Na zdar dalšímu pokroku v pravé hudbě, jež „jest zázračnější než pečeť Salomova“!

Snad sobě mnohý, na př. v Jindřišské neb Vodičkové ulici bydlící vzpomene na loňské truchlé průvody, které se tu ubíraly každým dnem. Nešel z nich strach, jak chodí z hojných černých průvodů v dobách velkých epidemií, neubíhali lidé, jak ubíhávají ze strachu před nákazou; ale divák byl neméně vzrušen v útrobách svých, záchvěv stejně mocný smocnil se ho a do oka vhrkla slza čisté soustrasti. Místo černých viděl's na marách a nosítkách samé bílé příkrovy a byla-li bělost barvy něčím přerušena, bylo to kus ssedlé krve z hlavy neb těla těžce raněného vojína. Po celý den ubíraly se ulicemi k hlavním a filiálním nemocnicím smutné průvody. Ve velkých vozech jelo třeba deset lehčeji raněných k odpočinku svému, na vystlaných ložích nesli jednotlivé těžce raněné, krok za krokem a co nejopatrněji. Často museli nosiči snít břemeno s ramenou svých, postavili je na chodník — a v okamžiku byl nemocný obklopen těšícím ho lidem; z domů vycházeli sousedé, dávali nemocnému lahůdky a nápoje, kladli mu peníze na příkrov, nemohl-li sebou vládnout neb neměl-li vůbec ani více rukou svých, jakž dosti často bylo. To účinné milosrdenství a nelíčená tato, neokázalá a na odměnu sobě ani nevzpomínající dobročinnost stěhovala se za raněnými do nemocnic, ozařovala zde nejtrpčí jejich chvíle, obmyslila je vším potřebným i nadpotřebným, ba vybavila i mnohého z nich, který by jasného slunce více byl nespatřil.

Nevíme, jak by bylo letos, nebo jak by bylo vůbec při nové válce, v loni ale se ukázalo, že i v tak výminečných případech, kdy je tak rychlé a výdatné pomoci nejvýš třeba, panoval vojenský byrokratism, jenž ani nejnutnějšímu někdy vyhověti nedovedl. Některý příklad! Dnes píše se v dotyčné nemocnici jídelní lístek již pro *příští* den, totiž summa všech porcí, půlporcí atd. dle dnešního počtu ne-

mocných. Seznam ten pošle se po obědě do nemocnice hlavní, odkudž druhého dne filiálky dojde všechno vařivo, dříví, uhlí atd. Avšak hned po obědě, k večeru a pozdě ještě v noci přibyli noví nemocní, a zmrzačení nebožáci tito neměli pro příští den porcí žádných, dostali jen to, co zbylo, pakli co zbylo. Rovněž s prádlem, jehož raněným, po parných i deštivých dnech přicházejícím, tak třeba bylo. Nejdříve raport do nemocnice čísla I., na raport došlo něco druhého dne, něco ještě později a mnohých věcí nelze vůbec dostati, musely se uschovat před a — pro Prušáky. Avšak soukromá dobročinnost byla sama již nahromadila potřeb a z těch se za dohledu lékařského vydávalo bez protokolů a sepisování, k němuž nebylo času, dávalo se jako — v nemocnicích pruských, dle potřeby právě. — Všeobecná dobročinnost pražská toho dovedla, že voják zapomněl, že je vojákem, že se cítil litovaným, podporovaným člověkem, jenž alespoň v největším svízelu svém, kde předpisy nedostačují, doufati smí v pomoc právě takovou, jaké je mu třeba, ba i v lásku, jež ovšem v žádném předpise obsažena není. Tolik se může na chloubu Prahy řici, že žádná společenská třída, ba ani žádný jednotlivec nevyloučil se z kruhů těch, již uložili sobě povinnost pomáhat trpícím.

Praha byla s nemocnicemi v stálém raportu. Prostá služka nesla tam v sklenici své večerní pivo nebo na talířku nedělní své pečivo. Bylo jí jedno, kdo dárek její obdrží, a když ji domácí kněz pochválil a žertovně jí za to slíbil, že dostane v odměnu „nejhezčího kaprála“, odcházela stydlivě, oko ale se jí lesklo radostí nelíčenou. Elegantní dámy samy přinášely a rozdávaly jídla a nápoje všem nemocným, kterým jako nemocným vůbec špitálská strava nemohla vždy býti po chuti a k duhu. Vyslovil-li nemocný zvláštní přání, bylo jim blahem, aby je vyplnily. Žádného neopomenuly, na žádného nezapomněly. Se zarosenýma očima obsloužily samy těch, kteří v raněných rukou vlády neměli, krmily a napájely je jako děcka malá.

Psaly za ně listy rodičům a přátelům, předčítaly jim noviny, přinášely knihy v nejrozmanitějších jazycích.

Měšťané závodili v darech výdatných. Sládek vydával sudy piva, druhý vydával ze svých zásob ledních ve dne v noci zdarma ledu, mnoho-li ho třeba bylo, třetí přišel s velkým nákladem pokrmů a s celou chasou svou, aby „se jeho hoši, kteří také vojáky budou, naučili s lidmi zacházet.“ A když vycházeli ranění na procházku a do lázní, byli zváni na hostiny do domů, zvláště ale hojně obdarováni penězi. Jistý Slovák přinesl sobě z ulice „něco, co jaktěživ neviděl“; byla to velká bankovka.

Přikvačilo na Prahu vše náhle a neočekávaně, avšak Praha se osvědčila a rozechvěla se v závod šlechetný. Leží před námi přípis jistého duchovního otce, jenž blahodárně působil v jedné z pražských nemocnic. V přípise svém připomíná týž pán loňský „květ Prahy“ a zejména uvádí ty, kteří a které nejvíce sobě zásluh vydobyli. Nebudem jmena jich citovat, jsou s části známa a dalekou většinou řídili se všichni neodolatelným pudem vnitřním, zásluh jakýchkoli sobě ani nepřipomínajíce. Prokázaným dobrodiním obšťastnili samy sebe a dobrodiní netížila těch, kterým byla prokázána. Jeden velký výsledek jest docílen srdci šlechetnými: snaha jejich působila rozhodně *sušlechťujíc* na tak mnohá zas srdce, jemnosti dříve nepřístupná. Třeba by mnohý raněný nebyl dosáhl zdraví úplného, odnesl s sebou za to zvýšené vědomí lidské. To ho více neopustí!

(Vzpomínka mimochodem. — Gramatikální proud. — Recept pro básníky. — Quiproquo. — Sjezd slavíků.)

V Praze, 27. července.

Vsadil bych se o nevím co, že přítel Barák, jenž nyní parné dny červencové v stinných kobkách Novoměstské radnice tráví, čas svůj si krátí Mikšovou gramatikou! A proto, ač jsem mu chtěl dnes věnovat nějakou tu kapitolku, nevěnuju mu ji, ne a ne, jen abych se uhnul gramatice té! Beztoho člověka všude napadá a není dne, aby se s ní alespoň desetkrát nepotkal, třeba by mluvil jen s desíti milovanými bližními. Chcete-li slyšet jmeno populárního spisovatele, zeptejte se, kdo sepsal sešitkovou ruskou mluvnici; chcete-li slyšet název populárního spisu, zeptejte se, co právě vydává Mikeš. Gramatika, Mikeš, Mikeš, gramatika — tak to jde cum gratia in infinitum.

„Co je nového? Bude bankrot?“ — „Nevím, — ale druhý sešit už vyšel!“ — „Ale?“ — avšak nikdo ani nemusí vyslovit, čeho že vyšel druhý sešit. Bývají někdy dlouhé literární hádky oustní, nekončící proto, že není tištěných dokladů po ruce. Nyní jsou sice hádky mnohé, avšak jen o tom, jak se co porusku vysloví, a hned jsou hádky ty ukončeny, neboť obě strany sáhnou do kapsy, vyndají gramatiku a přesvědčí se. Místo „ty zapomeneš ještě jednou hlavu doma“ nezahnízdí se zajisté úsměšek „ty zapomeneš ještě jednou ruskou gramatiku doma“, neboť té nezapomene nikdo. Spíš nechá tobolku s penězi „v druhém kabátě“ než gramatiku. Je v tom také kousek rozumu, vždyť sklepník přijme ruskou mluvnici rád v zástavu. Tluč a klepej teď na sklepníka! Sedí někde v koutku a slabikuje polohlasitě; co přítel vzdělání lidu musíš čekat, až je slabikant s odstavcem hotov, nemůžeš-li čekat, jdi, sklepník nezazlí. Drožkář přejíždí jen proto na stanici své

do stínu, aby mu v slunci azbuka oči nepopíchala; polívka je jen proto převařena, že kuchařka věnovala se na okamžik studiu ruského přízvuku; přívozník tě nechá čekat v loďce, neboť probírá v budce své čtyřicátou právě stránku; zahradník sází pivoňky tak, aby tvořily některou ruskou písmenu, — nejživěji je ale v knëhkupectvích, tam je život čistě gramatikální!

Na nejpříručnějším místě kulturního „pudlu“ leží hromada Mikšových mluvnic. Kupec vejde. „Máte už druhý —“ začne na prodavače.

„Ano, už máme druhý sešit mluvnice — zde prosím — bude hned rozebrán!“

„Ne, pane, chci druhý svazek Studničkovy matematiky!“

„Hned — mluvnice nevezmete?“

„Musil bych vzít také první sešit!“

„Už ho nemáme, račte ale vzít druhý, možno v něm také začít!“ Kdo často do kněhkupectví musí a trochu stydliv jest, tak že nabízenému vyhnout se nedovede — jsou skutečně ještě duše tak nevinné! — bude mít za krátko celý sklad mluvnic doma. Ostatně se řídí prodavači jen dle potřeb obecenstva. Viděl jsem studenta vstoupit do kněhkupeckého krámu. Nepromluvil slova, položil jen zlatku na stůl. Kněhkupec se nepotřeboval ani ptát, vzal několik zpátečních šestáků, jeden exemplář Mikše, řekl „děkuju!“ a bylo po dialogu i po koupi.

Recept pro české básníky a novelisty, kteří nerozprodají nikdy toho, co byli napsali: Vezmi své básničky nebo cokoli jsi byl spáchal, uspořádej je tak, aby sloužily k postupnému cvičení se ve čtení, přidej snímek azbuky a — můžeš žádat od nakladatele i honorár. „Drang nach osten“ smocnil se i nás Čechů a brzy se stane věc neslýchaná, že českému mladíku bude se Někrasov a Puškin nepoměrně víc líbit než Gellert a Hagedorn.

A těch rozkošných quiproquo! V opeře sedí dáma. Poslouchá napnutě, chytá zvuky a nerozumí slovům přece,

čímž není akustika divadelní vinna. Konečně se obrátí na známého pána. „Nemáte náhodou libretto, pane!“ — „Ovšem!“ svědčí pán ochotně, sáhne do kapsy a podá s galantním posuňkem druhý sešit Mikše. „Přehmátl jste se, pane, — ach, vy máte už sešit druhý!“ Pán podává teď libretto v opravu, ale dámu nezajímá více ani libretto ani opera, Gounodova Markétka nezajímá tak jako Mikeš!

Když člověk něco upřímně chce, dovede to také provest. Chtěl jsem se vyhnout časovému proudu a nepsat o ruských mluvnicích — vida, podařilo se! Nač také mluvit o nich, když je jiného zajímavého dost a dost! Tu máte na př. nynější sjezd českých zpěvaček. Na německých divadlech v říši jsou nyní prázniny, slavíkové naši, kteří nemají dost místa v haluzích českého umění, slétli se nyní k nám, dílem aby odpočinuli, dílem aby nás alespoň na čas potěšili pokrokem svým. Máme tu nyní výtečnou Blažkovu, dávno neslyšenou Medalovu, v italských školách vycvičenou Hofrichtrovu, mladistvou Formánkovu, — schází nám ještě Roubalova, schází také Prausova, Bubeníčkova. Snad že některý ze slavíků zustane již zcela u nás — jiní ale zase se chystají k brzkému výletu do luhů cizích. Konservatoř pražská otevřela zase brány své. Pěkná zas řada dobře vycvičených zpěvaček vychází těmi branami a půjde do ciziny, totiž do Němec. Cesta jim nebude obtížna, neboť česká konservatoř je už tak zařízena, že češtinu na ní zapomenout není pro talentovanou hlavu žádná příliš těžká věc. Ostatně se na dotyčném místě slibuje, že přes rok bude vše jiné, češtější. Velkého namáhání nebude právě k tomu třeba, aby to bylo češtější! Těšíme se na koncert budoucího roku, abychom mohli zaznamenat — že zůstalo při slibech.

(Dobré jitro! — My doma jsme se nezměnili. — Ostatní lidstvo nesmoudřilo. — Takty z tureckých hymen. — Tatáž façona!)

△ V Praze, 31. července.

Dobré jitro! zdrávy vstaly! Tak tedy bychom byli zase pohromadě, pod starým kloboukem, u starého kalamáře, za starým svým zednářským znamením! I nejkrajnější demokrat je vždy trochu konservativním, lpí vždy trochu na starém; nedivte se tedy, že našinec jeví trochu radosti z dávné firmy a dávného svého znaku, vždyť je to kus půdy vlastní rukou poušti urvané! Však my nebudem radostí kotrmelce dělat! V Rakousku jsme si zvykli výskat po tichu a z radosti učinit bručivého medvěda na řetěze. Předvádím Vám tedy tu svou radost na řetěze a bručím: Loučení nebyla těžká věc, tři měsíce netrvaly věčně, nové sejití se nás nezblázní — jsem ale přece rád, že jsem zas doma. Jsme opravdovi, hanebně opravdovi a velcí páni mohli by sobě toho povšimnout, že nás maličkosti už ani neděsí ani netěší.

Co že se stalo za ty tři měsíce? Nic! Pořád stará hra a stará píseň: „My nebozí cislieutenanti vandrujeme ve dne v noci na to slovo *dluh*.“ Nechtěli trpět, abychom byli jen tak prostě čeští autonomní lantveráci, nadělali z nás samých cislajtnantů a co takoví máme ovšem dluhů dle předpisu. Finančně nic a duševně tak málo nového, že sobě „Tagesbote“, který jen tenkrát má co psát, když my něco *děláme,* skoro až zoufá. Kdyby nebylo ruských gramatik a kdyby slavná policie nearanžovala někdy nějakou slušnou demonstraci, nemohl by „Tagesbote“ ani nadávat. Ondy nás nazval rakouskými „Feniány“ a za to pochlebenství mu sděluju v odměnu, že jsme sobě jistý návrh jeho rozmyslili a že zažádáme sami za zákon, aby každý časopisecký článek byl znamenán jmenem spisovatelovým. Ne

k vůli ouřadu, nýbrž k vůli tomu, že bychom sami již rádi zvěděli, kdo který článek vlastně do jistých listů píše. Pouhá zvědavost, pánové, pouhá zvědavost, neboť nám zajisté sami dosvědčíte, že musíme být národem vysoce vzdělaným, když smíte své rejdy mezi námi tropit!

My Čechové za ty tři měsíce jsme nesešťastnili a ostatní lidstvo za ně nesmoudřelo. Děje nynějška rozvinují se sice rychle a mocně, leccos se děje a nesmírně mnoho se připravuje, při čemž při všem jednati se bude o lidstvo, avšak osudy jsou posud výhradně v rukou jedné neb dvou osob, lidstvo kluše jako síly své nevědomý „ochocený" slon, na němž se za to neobyčejná na zvíře intelligentnost chválí, a až bude vše rozhodnuto, bude uvázané v chlévě zas se divit a hubovat. Všemohoucí od Sekvany už to strojí. Nyní prý přijede k nám na návštěvu. Nevíme, bude-li do té doby už nevšemohoucí od Zlatého Rohu od nás pryč, ale jisto jest, že se bude také o něho jednat, aby byl světu a v lásce obíraným svým křesťanským poddaným zachován. Rakousku by ovšem prospělo, kdyby získalo pro sebe pořádný kus slovansko-tureckých zemí, ale pak by bylo Rakousko sice mocnější, však zároveň ještě slovanštější než jest, což by na žádný způsob nelíbilo se oněm dobrým srdcím rakouským, která nemohou Slovany ani cítit.

Myšlénka humanity je alespoň co myšlénka dosti rozšířena, každý školáček má už jisté vědomí toho, že svěřepost není humanní a kde je národ ve všem všudy utlačován, že se mu má pomoci. Kdo chce být proti Slovanům, dokazuje tedy nyní, že v Turecku *není* svěřeposti, že je tam znamenitá spravedlnost, rovnost a bratrská láska, je-li pak někdo vůbec vzdělanosti schopen, že je to Turek. Turek je najednou hodný člověk a svět se diví.

Maďarští journalisté, jichž předkové tak rádi se s Turkem proti Slovanu buntovávali, a journalisté němečtí, kteří vždycky Turka chválili, když se s Slovanem tlouk', píšou chvalořeči. Rozemílají romantické pahrbky cařihradské

na drobný písek, svazují čarovné sady pontské ve věchty a drhnou Turka. Brzy bude zcela bílý, jen že budou musit na něho dávat pozor jako na malé dítě, aby nevlez' zas svévolně do každé kaluže. Divně mluví, divně zpívají. Jeden z nich napsal celý článek o tom, jak má sultán krásné černé oči; mluví tak rozechvěně, že sobě ho sultán snad pro svůj harém koupí. Druhý přirovnává sultána k Petru Velikému a vynáší, že je první ze všech sultánů, an se první odvážil ven do Evropy; tento druhý zapomíná, že už jiní sultánové odvažovali se do Evropy a zejmena jeden z nich že byl již u samé Vídně, a jen Slované že zabránili, že již tenkráte se nepodíval *dovnitř*. Třetí chválí co důkaz zvláštní vzdělanosti, že i sekréty musí být pro vznešeného Turka z mramoru; a ten zapomíná, že z téhož pěkného materialu dělávali titéž národové, kteří nyní pod tureckým žezlem k praničemu nejsou, sochy, jichž krása je posud nedostižna. Čtvrtý tvrdí, že Turci jsou na samé výši vzdělanosti a že jen to jim schází, aby nosili rukavičky. Pátý praví, že nejlepší srdce na světě má vlastně Turek a na doklad toho uvádí, že sám také cestoval po Turecku a že nebyl ani jednou bit.

Kdož by se tomu tanci divil, když i křesťanské kněžstvo kloní se nepříteli křesťanstva! V Turecku prý se nestane — čtli jsme *počesku* napsáno — aby se sáhlo na kostelní statky, a odkáže-li tam někdo klášterům peníze, ihned se musí peníze ty klášterům dodat. Tedy statky a peníze!

Vy vidíte, že to milé lidstvo velmi pomalu pokračuje. Ani tři další měsíce, ba ani tři celé věky nestačí na převaření, a třeba by písnička tvrdila:

„Dnes jdu. Až přijdu zejtra zas,
zazpívám jinou píseň,
vždyť jinou píseň rodí jiný čas!“ —

nemohu sobě pomoci a po tříměsíčném tacet začínám u téhož taktu, u kterého jsem přestal.

(Hallelujah! — Smluvme se — ale s velkým výdělkem! — Místo na Litoměřice do Budějovic. — Naši hosté. — Dvě měřítka, pokutovaný kuplet a podivný snílek.)

△ V Praze, 3. srpna.

I omrzelo prý již pana Beusta, že nemůž v klidu a tichosti pěstovat politickou svou kapustu, a hodlá se smířiti s námi Filištýny. Hallelujah!

A naladil již struny harfy své a hraje preludium do slovanského mollu k vysoké písni lásky, jež začíná: „Ať mne políbí políbením úst svých, neboť“ — atd. Hallelujah!

Ale ještě se neví, odpoví-li česká mladice panu Beustovi veršem třetím téhotéž cantici canticorum, jenž začíná: „Táhniž mne: za tebou poběhneme po vůni mastí tvých!“ A právě proto, že se to neví, tedy potřetí a naposled hallelujah!

Nehallelujahujme už dál, nýbrž sdělme sobě, co sobě jiní sdělují. Omrzela prý již našeho Noéma posavadní společnost jeho v arše úmluvy, odevřel střechu korábu a pohlíží, zda nemá vyjít ven a vzít s sebou vše, co se má množit. Od Kahlenbergu u Vídně klene prý se již duha míru až na Žižkov u Prahy a co ještě semtam krápe, není více nežívná voda, nýbrž dvojnásob rafinovaný olej lásky. Skutečně vyletěla již jedna holubice; je z krásně bílého velínu, růžově brošovaná, na hlavičce nese olivový list s nadpisem „Smluvme se!“ a prodává se za dvacet nových „ve prospěch českých chudých.“ Budem-li mít právě tolik z toho, mnoho-li ti chudí, nebude toho mnoho. Možno, že se stane totéž, co se stalo při památné slavnosti smiřovací, kteráž se odbývala roku 1848 na restauračních stolech královské Stromovky: když se měl vlastní symbolický actus dít, totiž veřejná hubička mezi Čechem a Němcem, nemohli

v celé Stromovce nalezt ani jediného Němce, který by se byl chtěl s Čechem upřímně obejmout. A protož nešpičaťme úst svých předčasně a proskoumejme olej lásky zvlášť proto, že je tak rafinován. Nikdo by nebyl proti upřímnému smíření, vždyť je ta „první jasná hodina po bouři“ tak krásna; ale opatrnost! Nám sluší být hodnými a sedávat v koutě; již první frejířská cesta naše na říšskou svatbu vykonaná roku 1860 nevalně se nám vyplatila: nechali nás tak dlouho stát za stolem, až jsme zase šli.

Připomínám sobě onoho pána, který, odraziv již s pární lodí od staniště podskalského, chtěl sobě u kasy vymoci lístek — do Litoměřic. Zlobil se, že na staništi není tabulkou oznámeno, že se odtud do Litoměřic *nejede*. Ano, kam člověk *nepřijde,* oznámeno nebývá, — ostatně nebývá z nevědění něčeho hanba, nýbrž jen *škoda*. Pan Beust nezná zvláštnosti území rakouského a snad myslil opravdu, že jde „nejlepší cestou rovnou,“ když se dal na křivo. Má z toho škodu, ač netrval omyl dlouho; historie vzdor krátkosti doby té přece vše zaznamená a nepřipíše k tomu slova Feuerbachova: „Nejkratší periody historické byly vždy nejkrásnější a nejobsažnější.“

My tedy zatím sedíme a čekáme. Nemůžem právě říci, že bychom se nudili. Neoddáváme se čistě sice lidskému, avšak velmi otevřhubskému zívání, neboť nesluší se ani zívat, když je návštěva v domě, a návštěv máme nyní dost a dost. Přicházejí k nám hoši od Něvy a Volhy, z Moskvy a Charkova, odevšad z šíré slovanské říše a nechce se jim ani od nás. Čas mnohého z nich již vyprchává, on béře již zase poutnickou hůl do ruky a přece zas stojí a sdržuje se, užívaje těch vždy nejkrásnějších minut. Matička Praha každému z nich udělá, ješ sama krásna, v minulosti velka, a porodila dcerku ještě krásnější: „slovanskou vzájemnost“. Jsou tu doma a nezchladí jich za den staré chladné „nerozumím“ jako jiné z ciziny přišlé.

Naši obchodníci začínají se chápat cestovnického proudu a lákají ruskými firmami bohaté ty a neskoupé kupce. To se ale naprosto nelíbí pražským journálům německým, zvláště ale onomu ne, jehož firma právě tím proslula, že výdělky své hledala a také nalezla ve spisech kyrillikou tištěných. Je to neštěstí pro ně, že jsou tak malí! Kdyby alespoň vystoupli na prsty a podívali se za hranice k svým ideálům, Němcům. Drážďany na př. jsou k vůli navštěvovatelům svým posety ruskými firmami a ještě nenapadlo žádnou „Saxonii". že to není dobré.

Tak ale jest! Měřítko, palčivou až láskou k Němectvu co nejvolněji roztažené, scvrkne se mrazem, jakmile se přiloží k něčemu českému. Viz pražská divadla! Tyto dny měl oblíbený jistý herec benefici. Dával „mezi jiným" také „Orfeus v podsvětí", v kteréž operetě obyčejně co sentimentální Styx lyrický svůj tenór na kupletech brousí. Předložil *šest* nových kupletních slok censuře, kteráž všech šest uznala za divokou politickou kontrabandu, vůbec za věc velmi nebezpečnou. Volán a opět volán extemporoval herec místo oněch šesti sloku sedmou, v níž dojemným hlasem sdělil, že oněch šest sice bylo, ale více není. Extempore jsou podle Bachova divadelního zákona dovolena a jen tenkrát zapovězena, obsahují-li „něco politicky nebezpečného nebo sociálně neslušného." Možno ale, že slavnou policii rozmrzelo, že herec tak negalantně prozrazuje něžný poměr censury k divadlu, zkrátka, herec zavolán, vyslechnut a odsouzen k patnácti zlatým pokuty. Herec ale se bránil a dal do protokolu něco, co znělo as následovně: „Právě hraje na německém zdejším divadle Gallmeyerova. Ta nemluví skoro ani jediného slova tak, jak je psáno a censurováno, extemporuje stále a stále, mnohdy tak, že to opravdu slušnost uráží; ouřadník inšpekční vše to slyší, ouřadní „Prager Zeitung" všechna ta extemporace ještě zvlášť, s patrnou zálibou a na zábavu svých čtenářů otiskuje — a přece se neslyší, že by byla extemporace ta

nejmenším pokutována. Je snad jiné měřítko pro divadlo německé než pro české?“

Dát tak zbytečnou otázku *tam* do protokolu! Proto také nejmenuju kuriosního toho snílka a neřeknu ani, že to byl Šamberk! Každý by se mu vysmál.

(Věčné umírání a jistý hrobník. — Ouřadní obohacení slovanštiny. — Slovanská symfonie instrumentována. — Čeští Franklinovci a kapusta.)

△ V Praze, 10. srpna.

Ira Aldridge, mouřenín a herec, už zase umřel! Je to malér nebo šikovnost? Co my se pamatujem, umřel již čtyřikráte a jednou byl přejet vlakem. O něm bude moci životopisec opakovat známou bláznovskou větu: „Byl utopen, pak čtvrcen, pak zaživa zazděn a konečně z vlasti vypovězen.“ Nyní nejnověji umřel v pruském Slezsku — nejspíš že bude tedy co nejdřív pohostinsku hrát v Berlíně nebo tak někde. Jakž sobě ti ubozí světoví umělci pomáhají! Fritz Haase dal ve všech listech oznamovat: „der beruehmte tragoede . . . weilt in unseren mauern“ a říkali mu za to „mauerweiler“; Ira Aldridge umí v Shakespearových kusech znamenitě umírat a užívá toho umění co reklamy v životě, i dobyl sobě již příjmí „doklepálka“. Těm umělcům to neškodí a obecenstvu také ne, jen redaktorům někdy přináší škody. Jistý redaktor pražský, který v opičení se po vídenských listech i samou opici gorillu má za kulturnější než kterýkoli národ slovanský, psal vlastnoručně za pobytu Aldridge v Praze divadelní kritiky. Popisoval mouřenínovy „protloustlé plece, kulaté svaly a jadrná lýtka“ s takovým gustem, jako by byl divadelním řezníkem. Za to mu poslal pak Ira Aldridge z Londýna vlastnoruční zprávu, že umřel a nastalo — obrovské škodění sobě v redakci vídensko-pražské.

Ostatně o nějaké to škodění sobě je německým journalistům hej! Vy víte na př., že jsou dva druhy vtipkálků. Jeden druh dělá dobré vtipy, kterým se směje celý svět, jen vlastní jich otec ne, druhý druh dělá vtipy, kterým se nesměje nikdo než právě jich otec, ten ale se jim směje

za celý svět. V redakci „Prager Ztgu.“ mají takového jednoho vlastnoručního smíška. Napíše vždy něco a směje se tomu pak po celý týden, pak napíše zas něco a směje se zase celý týden, a poněvadž tímto homeopatickým sice, avšak pro tenkou dušičku vystačujícím způsobem ze smíchu ani nevyjde, podpisuje se „Demokritos“. Nu a ten pán ondy tam do ouřadního listu napsal, že našel u antikváře celé haldy studenty zas odprodaných prvních sešitů Mikšovy ruské mluvnice. Prohlídl je a spozoroval na nich, že jsou vesměs rozřezány jen až k slovesu, azbuka na počátku prý je pošpiněna a svědčí o upotřebení, *artikul* má prý již těch známek méně, u deklinac se ztrácejí a t. d. Vida, že je to pravda, že čistota mnohým lidem nesvědčí! Kdyby byl roztomilý smíšek zůstal v částce pošpiněné, nebyl by se blamoval. Aby se ale „Demokritos“ jednou přece upřímně zasmál tomu, co sám napsal, sdělujem mu, že Mikeš nedošel k časování *ani* v sešitu *druhém,* o skloňování že není v sešitu prvním také *ani řeči* a konečně *artikulu v ruštině,* jakož v celé slovanštině vyjma bulharštinu *vůbec ani není.* Je to malér, že v ouřadním listu ani feuilletonista nemůže nic řádně vědět; snad se ale pán ten spletl s nějakou německou „sprachlehre“ od roku dvanáctého!

Neuprositelný osud určil všemu, co je u nás ouřadního, úkol, aby s vlastní škodou nám a naší věci prospívalo vždy a všude, kdekoliv se s ní sejde. Tři čtvrtiny všeho, co jsme posud vykonali, patří na účet popichujících, chci říct pobádajících nás úřadů. Jsme za to vděčni, velebíme Paeumanna, nosíme Schmerlinga v srdci, ba milujem i pana Beusta, neboť tento má o nynější vzmožení se slovanské vzájemnosti nesmírné, nepopiratelné zásluhy. A věřte mně, nezůstanou při tom stát! Již nyní, uznávajíce, že slovanská vzájemnost je obrovská, řádná skladba, jež musí být dobře na jednotlivé nástroje rozdělena, aby byla dobře provedena, dali se sami do práce a vkládají slovanskou vzájemnost „do všelijakých klarinetů“, jakž čeští kantoři

říkají instrumentování. Dle vídenských časopisů má již každý český muzikant kus vzájemnosti vloženo do basy nebo houslí, klarinetu nebo fagotu a pašuje jej z Rus přes hranice sem. Jsou to hoši ti naši muzikanti! Škoda, že zapomněli na dudy, do těch by se nejvíce vešlo! Snad se ale ujmou zanedbaného Švandova měchu ještě vídenské journaly nebo sami slavní ouřadové a pak se na nás posype slovanská vzájemnost jako z pytlů. Mívali jsme přílišnou hudebnost českou za vadu, teď — —

Ostatně děláme my sami pro sebe také ledaccos, ne mnoho, ale něco přec. Americký klub vydal životopis Franklina a z čtenářů jeho dělají se nyní samí Franklinovci. Obdivují se všem jeho dvanácti cnostem, nebo kolik jich měl, najednou a předsevzali sobě, že budou každou následovat zvlášť. Již se sestavuje zvláštní spolek Franklinovců, nadšených a upřímných. Ze všech cností Franklinových zalíbilo se jim nejvíc to, že jedl jen kapustu a připíjel vody. Umínili sobě, že českou budoucnost také vyperou ve vodě a nacpou pak národně samorostlou kapustou. Za heslo sobě zvolili napsané kdes verše:

Pro pivo v českém životě
jde vše až hrůza líno!

Není ale ani za mák pravdy v těch verších! *Pro* pivo chodíme všichni velmi hbitě, ale *při* něm se nechodí ani líno ani nelíno, nýbrž sedí se hezky pohodlně po zvyku otcův nebo leží se třeba i v trávě. Embryo Franklinovského spolku zápasí ale s protivenstvími jako každá mladá církev. Kandidáti členovství nemají ještě zvláštní místnosti a scházejí se — při pivě v hostinci. Není divu, nemohouce se ihned o stanovách sjednotit, že sedávají dlouho, dlouho přes půlnoc. Takto se alespoň přesvědčí co nejdůkladněji, že to není pražádná rozkoš, „sedět na tvrdé lavici a lít to studené pivo do sebe“ a půjdou per aspera ad astra. Kapusta půjde ale „do výše“ na české burse!

(Lístek na Lapilovu rakev. — Balvan pruské pýchy. — Česká píseň a vídenská responsoria.)

△ V Praze, 14. srpna.

Jsme o hrob bohatší, — divné to obohacení a k nám se bohužel přec tak hodící! Doprovodili jsme *Lapila* ke hřbitovním dveřům, — památku poctivého toho muže nepochováme však nikdy, ani ve vlnách rozbouřenějšího času. Vzrostla nová generace, která nezná zásluhy takých mužů, jakým byl Lapil. Lapil byl „jen“ hercem a kdyby byl z jiné doby býval než z té, kdy divadlo a národní život náš byly tak těsně srostlé, dokázala by se také na něm pravda slov, že potomstvo nemá věnců pro herce. Avšak divadlo naše není ještě ani kamenem ani duchem dobudováno, s divadlem českým souvisí ještě český duch co nejtěsněji, ještě není na tom stupni, aby plně bylo českému duchu, čím mu býti má. Jsme právě ještě posud v době stavby, celá nynější generace je stavitelem, a generace ta nesmí zapomenout, že staví na základech minulosti a věru neposlední žulový balván že byl Lapilem v základy ty zasazen.

Byla to doba pohnutlivé duševní činnosti, kdy Lapil vstoupil v kruh mužů vlasteneckých, aby pomáhal na díle národním. Tenkrát nelákala sláva, neboť odbývaly se jen hry odpolední, repertoiru takměř nebylo, uznání obmezovalo se na přátelský kruh některých měšťanův pražských; tenkrát také nelákala peněžitá odměna, neboť český herec hrál za neurčitý výsledek jedné výroční benefice a přišly-li časy neobyčejně šťastné, obdržel po několik měsíců gáži — dvacíti zlatých, — pak mu ji zas vzali.

Lapil byl pouhým prostým řemeslníkem, když ho Tyl získal divadlu. Byl znám co výtečný deklamator balad historických, zvláště Raabova „Břetislava“, jejž ve všech

vlasteneckých schůzkách tehdejších přednášeti musel. Přednášky ty upozornily Tyla, Lapil vystoupil na jevišti poprvé v Klicperově „Blaníku“; krásná postava, mohútný orgán, nejupřímnější vůle a zdravé pochopení rychle mu přispěly, aby se rozvinul na herce v pravdě dobrého.

Přes dvacet let působil nezištně a neodměňován na jevišti českém, hra sama, láska obecenstva, příležité uznání kritiky bylo mu odměnou dostatečnou. Kdo jen jedenkráte viděl záři blaha, jaká usídlila se na přímé tváři Lapilově, když se uznala větší některá úloha jeho, musel sobě zamilovat muže toho. A Lapil měl skutečně dobré úlohy! Miller, otec Moor, Vorlický („Paní Marjánka“), Melichar („Paličova dcera“), Quasimodo, Otrepěv a t. d. a t. d. hledají nyní marně herce, který by je tak provesti dovedl jako kdys „naturalista“ Lapil. Jemu bylo divadlo životem a když pak konečně po více než dvacítiletém působení z něho vyjíti musel pro tělesní chorobu, loučil se zároveň se všemi radostmi života. Vadnul a chřadnul s úžasnou rychlostí, upoután na lože neměl myšlének než na divadlo české a stále vyslovoval přání, aby, uzdraviv se poněkud, v nějaké alespoň spojení zas s divadlem vejíti mohl. Skonal a my kladem rozželeni pamětní lístek na rakev jeho, cítíme ale povinnost učiniti ještě více pro jeho památku, učiniti to tím spíše, že česká veřejnost je až příliš liknava v zakládání pomníků.

Jinde jsou účinnější. Z loňského bojiště docházejí co týden zprávy, že tam přivezen z Prus pomník na hrob toho onoho padlého bojovníka. Je to slušná, uznání hodná pieta. Avšak i v takových věcech jevívají se zas a zas jen lidské slabosti. Jako pořádají pozůstalí zemřelému skvostné pohřby spíše k vůli sobě, k vůli oslavě vlastní než k vůli lhostejnému již tomu nebožtíkovi, takž také staví krypty a náhrobky spíš sobě živým. Je to čistě lidské, — bohužel že ale ony zjevy pruské piety nebývají jen čistě lidské, nýbrž právě pruské.

Na návsi jednoho místa poblíž Skalice leží velký balván, určený pro tamější hřbitov. Ale nedostane se nejspíš na hřbitov tamější, ač bylo prý s farářem vše již vyjednáno. Vadí tomu maličkost, pouhý nápis, jenž zní: „I. Cor. 15 v. 35. Der tod ist verschlungen in den *sieg*". A maličkost ta rozohnila tamější občany, nechtěliť trpět, aby sobě v jich kraji Prusové stavili pomníky vítězství svých. Rozpomněli se, že hřbitov je majetkem obce a prostoru že musili sobě zakoupit za peníz drahý. I učinili vše odvislé od jednohlasného svolení všech příslušných představenstev obecních, kterého se nedostane — leda náhrobku přebroušenému a přepsanému.

Tedy i v těch tuhým neštěstím postihnutých krajinách stálý ještě takt a nový zjev rakouského patriotismu. Mohli by sobě konečně té české upřímnosti upřímně všimnout ti, kdož loyálnost odměňují tím větší bezohledností. Visí prý již něco ve vzduchu, co vypadá jako konečné ohledy, jako pršek spravedlivosti. Těžko u nás ještě něčemu věřit a přece jsou v českém chrámě již zase věřící a našli sobě nový chorál na staré národní písni:

Praha a Vídeň jsou
na pěkné rovině.

Jen že budou politickými responsoriemi nejspíš zase přivedeni na chudobu snů a píseň o pěkné rovině a pěkném narovnání zapoví se nám co horopisný nesmysl. Proč ne! Je to beztoho stará píseň a naši písničkující otcové měli divnou fantasii. My jsme zdravější.

(Filiálky Prahy. — Vypravování přítele přírody. — Pozor na fíky!)

△ V Praze, 17. srpna.

Letošní rok patří výletům. V neděli a ve svátek nemůže to Praha v Praze vydržet i utíká sama ze sebe ven. Dívají-li se obyvatelé měsíce dalekohledem, diví se as nemálo, že ti mravenci tak se ženou. Kam se ženou? Což na tom záleží, jen když jsou z Prahy, na venkově, v přírodě, a každý prostředek je vítán k účeli tomu, horký vagón, přeplněná paroloď, zaprášený omnibus i prostá sukovitá hůl, která je ze všech cestovních „příležitostí“ posud nejlacinější. Není místečka, chci říct hospůdky na silničních radiích kolem Prahy, kam by Pražané nešli hledat to, co by v Praze mohli laciněji a líp obdržet, a v pondělí slyšíš z každých úst, že tam a tam byla „filiálka“ Prahy, totiž *všude* že byla filiálka Prahy. Letos nesmí ani největší rozervanec hospodský sobě stěžovat, že nemá návštěvy; ba naopak, všichni hospodští sobě letošek libují a jakmile zasvitne sváteční ráno, dají se se zbožnou myslí do křtění piva, věnují krásné hodiny ranní postupnému vzdělávání špatného „obyčejného“ na duchaplný „ležák“ a s křesťanskou opravdovostí brousí nůž o ucho hliněného krajáče, aby kuřatům a kachnám snadna byla cesta na lepší svět. —

Bůh ví, co Pražany tak vyhání! Snad vnitřní nespokojenost, snad k vůli hrozícímu bankerotu touha po „umístění“ peněz, či snad vůbec ta moderní „touha po modré dálce“ či láska k přírodě, či dietetický recept? Bude tak asi kousek ze všeho. Jedni hledají místo k umírání, druzí, nemajíce již skoro ničeho, hledají spůsob, jak by se posledního zbytku peněz rychleji zbavili, u většiny ale rozhoduje moderní heslo „ven do přírody“ a proto vyjedou ven a zasednou někam, kde před sebou mají deset zaprá-

šených švestek a za sebou hnojiště s naturalisticky sobě prozpěvujícími štětináči. Jsou v té „přírodě“ spokojeni a nikdo jim nemůže tedy vytýkat, že jejich „krajinářské oko“ má tak nizozemsky prosté choutky své.

Je to rozkoš podívat se na velkoměšťáky, jak užívají přírody. Skoro že by měly za branami být pro ně tabulky s nápisem: „Vážené obecenstvo se upozorňuje, že na tomto místě začíná už příroda.“ Vypravoval mně jeden taký výletník: „Chtěl jsem celý den užit v boží přírodě a vyjel jsem si hned s rána. Sotva jsem na stanici posnídal, hnal jsem se do lesa a ulehl pod borovicemi na mech. Leželo se mně rozkošně. Slunko poskakovalo jen jako motýlek ve vrcholcích stromů a husté listí hrálo sobě na modru nebeském jako sklíčka v kaleidoskopu. Měl jsem pevné předsevzetí, že nebudu myslit nic, ale pranic, prsa se volně šířila v čistém vzduchu a libá pryskyřicová vůně nesmírně mně lahodila. Netrvalo ale dlouho a právě ta vůně připoutala mysl na dýšící ji stromy. Začal jsem měřit borovice zrakem, začal jsem počítat sáhy a co za ně, otázky z národního hospodářství zaskotačily jako delfínové jedna přes druhou, rozpomenul jsem se na finance, na zprávy o bankrotu, — v tom mně štíp' komár. Malé zvířátko, ale dovede být velice nepříjemné! Drbu ruku a sliním zapálené „přírodou“ místo — nač bych to trpěl, pomyslím sobě, zapálím si cigaro, vzduch ovšem nebude víc tak čistý, ale příroda dá pokoj! Chci se trochu vzpřímit, ale matka země drží mne za čamaru a pravá noha dole jako by vězela v mraveništi. Odloupnu se přec z matčina objetí a zadívám se na tu pravou botu. Dlúhým tahem po ní mravenci tahú a jsú mravenci velcí a červení; nevím jich vědecké jmeno, ale koušou po čertech. Postupují jeden za druhým rozhodně, a jeden za druhým mizí mezi svrškem a podešvem; já nevěděl nic o té botní mezeře, můj švec také nic, ale „příroda“ si ji našla. Zul jsem botu, pustil se do velkolepé honby, třepal obuví, obul se zase a vyskočil.

Svléknu nyní čamaru a vidím, že matka země vypůjčila si od dcerušek borovic několik lotů smolných slz, aby mne k prsoum svým připoutala. Bylo po humoru, procházel jsem se sic ještě chvilku, avšak příroda se mně nechtěla pranic více líbit, ba zdálo se mně, že není skoro ani tak krásna jako na divadelních dekoracích od Koutského. Ostatní část dne strávil jsem za restauračním stolem u společnosti jednoho zjevného „tajného", který mnoho se díval na mou čamaru, na mou sokolskou čapku, do očí se mně ale nepodíval, mnohou řeč sice zaplítal, každou větu zakončil povzbuzujícím „charašo", s ničím ale do konců nepřicházel. Dnes mně leží po tom venkovském ležáku jazyk jako v hlíně a budoucně půjdu na výlet leda do některé pražské pivnice, ležák je zde lepší a „tajných" mám zde také víc!" —

Co do posledního měl můj a přírody přítel pravdu. „Tajných" je prý o několik set zase u nás víc, snad že k vůli těm výletům pražským. Půjde-li to tak dál, budu brzy v klasické době Periklových „sykofantů", jichž prý bylo tolik, že tvořili o sobě slušnou armádu. Tak se ta příroda opakuje stále, co v Řecku kdys bylo, je v Čechách; nyní vidíme o tom důkaz, že se klima naše — lepší. V staré Attice dávali pozor, aby se nevyvážely sladké fíky, u nás přihlížejí k tomu, aby se z Čech nevyvážela slabá úroda té sladké spokojenosti. Charašo, kam by to přišlo! Beztoho už se nám všem i ve všední dny chce na výlet z nynějších, málo příjemných poměrů!

„Zde v tom domě sídlí teď sbor, jenž má jmeno francouzské, aniž by někdo věděl proč," pravil jistý romanopisec vídenský. Minil tím v dřívějším sídle uherských gard ubytované žandarmy čili četníky, jichž české jmeno lidu ostatně právě tak málo řeklo jako francouzské; lid čekal, až je „pozná dle činův jejich", a poznav je cítí se nyní právě tak cizím proti nim jako v den jich vštěpování na českou jabloň. Času ale bylo věru k tomu dost, aby se byli četníci vežili v lid, byloli jen trochu možno. „Zakrátko sroste četnictvo co nejtěsněji s náhledy a zvyky lidu", prorokoval poloúřadně pan Klar ve svém pěkně ilustrovaném popisu četnických kasáren pražských a připojených k tomu, skoro dojímavě psaných dějinách četnictva. Budova p. Klarem popsaná byla kdys klášterem dominikánů, později poštou; změnila se před patnácti lety na četnická kasárna: jakož ale nedovedlo ani kasárnictví s budovy setřít ráz kostelní architektoniky, takž nedovedlo také četnictvo samo nabyt zas u nás rázu zvláštního národního. Bez *opravdové* obliby v lidu mine se však každá stráž bezpečnosti s účelem svým.

Co dříve bylo jen v Lombardii a myslím že ještě také v italském Tyrolsku, uznalo se náhle za prospěšné pro celé Rakousko. Bachova perioda uvedla se uvedením četnictva. Baronu Kempenu bylo uloženo, aby zřídil žandarmeristickou síť po celém Rakousku. Ač úkol ten nebyl pranic těžký, dostál mu pan baron předce, neboť byl nadán „nedostižitelným talentem organisačním", jakž Klar o něm napsal. On dovedl prý jako „slavný Valdštýn armády ze země vydupat" a skutečně vydupal z rakouských zemí nejen tu celou armádu Bachovského policejního úřadnictva, politických sykofantů atd., nýbrž i celou řadu pluků četnických, krásně oděných a dobře ozbrojených.

Čechám tenkráte bylo dáno ouřadní svědectví, že jsou zemí velmi mravní, že tedy na ně dostačí jediný pluk četnický. I dostalo se nám tedy pluku číslo II., jenž měl fantastickým spůsobem sedm „křídel" činných a jedno křídlo záložní, kdyby bylo třeba reparatury některého těch činných. Rozestřela se ta křídla nad českými župami, pracovala dost a dost, jak každý ví, v jiné době by byl pod nimi snad milý chládek býval, za Bacha ale podobala se lidu, jakoby jen slunku volnosti překážela. Ovšem za jiných dob nebyl by ani ten ústav povstal, a kdyby i, byl by zajisté vzrostl z vlastní země, kraje a obce.

Byli i v Čechách jednotliví četníci, kteří se vyznamenali opravdovou humanností, pravou hrdinností v rozhodných případech. Časopisy o nich vypravovaly, uděleny jsou jim řády, pochvalné přípisy, nadace, — lid ale kladl činy jejich právě na účet vynikající povahy jednotlivé, v celku ale neviděl a neviděl v četnících ony „rytíře lásky k bližním", jakž je Francouzi nazvali. Co z Bacha pocházelo, bylo již s předu neoblíbeno. K tomu se připojilo, že za doby té měla každá „ouřadní osoba" prapodivný náhled o působení na lid a o stýkání se s ním, že celý vzduch ouřadní dýchal tresty a okovy, těch pak výkonných jednotlivců, kteří dělali po bachovsku raděj víc než míň, kteří týrali bez potřeby a týrali zas, že bylo velmi mnoho jako v každé době à la Bach. Vždyť každý ví, kdy že se narodily ty mnohokřídlé děti Kempenovy, že to bylo tenkráte, když na př. baron Kempen našeho Josefa Friče externoval do Sedmihradska za to, že tento praničeho nedělal, a v uvážení téhotéž podstatného důvodu že Fričovi pak dovolil, aby se směl — vystěhovat do Ameriky. Jakž nahoře, tak dole; v zásadě jinak, v skutečnosti jinak: měli jsme určitý zákonník a neodvislé soudy, ty ale neplatily, když se nechtělo, — a jakž nahoře, tak dole. Principy *všeobecné* četníkům určené byly třeba pěkny, ale návody *podrobnější* byly čistě bachovské, a venkované, hostinští, cestující s pasy a bez pasů vědí

ledaccos, ba mnoho o tom co vypravovat, co se principielně nemělo a také nesmělo, předce ale smělo. Měl jsem sám služební zápisky jednoho četníka v rukou a dočetl jsem se tam věcí divných, i toho, která selka je muži nevěrna a který představený pokaždé „se divně kouká". Po celých Čechách vypravovala se a vypravuje posud povídka o četníku, který požádal selku, aby mu posvítila na dvůr, a pak ji udal pro neopatrné zacházení s ohněm.

Jediný případ takový stačí, aby rozsil nechuť k ústavu, který posud s lidem nesrostl. Řekne se, že je to případná samovolnost jednotlivcova; lid ale řekne, že je taková případnost předc jen věc velmi lechtivá a že to není pranic platno, když četník to ono učiniv — přesazen je za trest k jinému křídlu. Zkrátka, četnictvo „nesrostlo" s lidem a návyky jeho, a nyní by ani sám pan Klar víc nenapsal, že Kempen dobyl sobě „jmena nesmrtelného" a četnictvo že je „nejnutnější podporou veřejného blahobytu pro všechny časy". Četnictvo zůstalo lidu ústavem cizím a nepomohlo v ohledu tom ani nadšené to odporučování Klarovo ani ročně vycházející „gendarmeriealmanachy" Ehrensteinovy, nebo jak se jmenoval, ani ministerské nařízení, že se k vůli špatným německým vtipům nesmí psát „gensdarme", nýbrž „gendarme".

Jako v Uhrách chrání sobě své z lidu a domácích okresů pocházející hajductvo, jako pražská obecní stráž již rozhodně srůstá s lidem a dobře působí, tak sobě myslí lid, že by ze svého vlastního středu nejlíp dovedl sobě vybrat *veškery* své stráže bezpečnosti a že by sobě vybral takové, kterým by záleželo nejen „principielně a ideálně" na úkolu jejich, kteří by byli domácí a k jiným křídlům by se ani přesadit nemohli. Je v tom mnoho zdravého smyslu a u pokračování samosprávy musí konečně k tomu dojít. Bezpečnost svou *domácí* nejlíp sobě chrání lid sám. Jak jinde rozumějí, že je důležito míti veškery podobné orgány v rukou vlastních, připomínám sobě příklad z Anglie.

Chudé jedno město tamější sotvy že své policejní a četnické stráže uživiti mohlo. Vláda mu nabídla podpory, ale opatrní otcové města odpověděli: „Račtež sobě nechat svou podporu a my sobě necháme policii taktéž svou, ale zcela *svou*.“

(Ouřady v ohni. — My dobří Slované! — Ruská anekdota. — S češtinou hotov „jednou pro vždy“. — Pan Lužický. — Tajný Slovan.)

△ V Praze, 24. srpna.

Zapovědí svatovácslavské ohně nebo nezapovědí? Tak se táže přítel přítele, táže se ho ráno i večer, jako se tázal ještě před čtrnácti dny ráno a večer: Což pak ještě pořád nemáme bankrotu, nadějný příteli bankrotáři? Ani bych se neodvážil tvrdit, co by tázajícím se bylo milejší. Odpusťte, snad jsem jako onen venkovský děkan, který musel každého dne vypravovat anekdotu o „jalovcové fajfce“; ale nemohu sobě pomoci, nechci se pamatovat, zda jsem už vypravoval a vypravuju zas, jak následuje. V Paříži byla jistá tabulka, jejíž latinský nápis vypravoval něco vládě velmi nemilého. I vzala vláda houbu a smazala nápis. Pak ale bylo tomu tak: jakož dříve rozuměl jen ten nápisu, kdo rozuměl latině, rozuměl pak prázdné tabulce každý, kdo ani číst neuměl. Myslím, že mi každý rozumí, jako by každý rozuměl vrchům v ouřadní tmu se halícím. Na všechen spůsob, ať se popálí něco dříví nebo něco ouřadních prstů, světlo se z toho rozšíří po celé vlasti. Bude to svatá noc, sen zmizí, titánským, plamenným písmem zašlehne k nebi zlaté slovo „uvědomění“.

„Do odpůldne si vymyslete důvody“, pravil kýs státník k svému tajemníku přede dnem velkého „kousku“. Pro zákaz svatovácslavských ohňů jsem důvody už slyšel. Za prvé prý vyslovil se Napoleon, že vše slovanské je nebezpečné, za druhé prý oheň pálí a letos je jaksi nebezpečí požárů nepoměrně hrozivé. Arciť, když vzdělaný přec německý oheň i dóm spálil, ve kterém bývali němečtí císaři korunováni, čehož lze se teprv nadít od barbarských českých ohňů! Napoleon nás nezná, my nejsme tak zlí, jak vypadáme. Jen nás nechte! Máme v Praze teprv dva

měšťanosty Čechy a už máme o dva ryze německé ústavy městské víc, hasiče a plynárníky. Počkejte tedy, neboť až budem mít asi šest měšťanostů Čechů po sobě, bude již všechno poněmčeno. My jsme skromni, sami si necháme místa lampářů a pánům Berlíňanům dáme výnosná místa ouřadnická. Za to se nám tito pak vysmějou a řeknou: „Nu snad nemáme **my** konat hrubou práci?“ Tím se ovšem stane Němec všude repraesentantem tříd vzdělaných. A tak se děje u nás i u Slovanů ostatních. Ruská akademie vydává i díla ruských spisovatelů německy a Němec mluví pak o „pokrocích německé vědy na dalekém východu“. Ruská vláda dává profesury, ouřady Němcům, posýlá Němce za poslance k cizím dvorům, jmenuje Němce předsedou výstavního komitétu pro Paříž — a za to vysmějou se jí titéž lidé, ba v samém Petrohradu vychází německý časopis, který Rusy tupí. Kde je jeden, přijde brzy druhý a za tím přihrnou se hned po dvacíti. Vypravována mně tyto dny věrohodnými ústy taková historka z Rus. Bylo vypsáno místo učitelské, nad udělením rozhodoval ředitel Němec. Přijde kandidat a mluví prostou ruštinou. Ředitel krčí rameny a lituje tuze a tuze, že místo je již obsazeno. Je ale člověk zdvořilý a baví se chvílku dál. Náhodou splete se tak otázka, odkud že kandidát rodičem. „Z Královce v Prusku,“ zní odpověď. „Ale proč jste neřekl ihned, že jste Němec,“ vyhrkne ředitel — a neobratný vypravovatel by ještě dodal, že místo vlastně nebylo posud obsazeno.

Ostatně — buďme spravedlivi, neboť spravedlivost je věc hezká dle doslechu. Přiznejme, že do obecních služeb našich přibíraní Němci *musí* se vykázat „jednou pro vždy“ zkouškou z češtiny. Taková zkouška děla se také dne 2. srpna a výsledek její byl „jednou pro vždy“ překvapující. Znělť ten výsledek takto: *„bilo me, dívne že se smislí že ne umím česke psat, stran doho odesdam do psaní. Leopold St.“* Jistě, že se chudák dřel s češtinou

celou čtvrt hodiny; za to ale se mu musí odpustit, že sobě naučenou větu splet' v interpunkci i v pravopisu jako onen roztržitec, který kabát posadil do křesla a sebe pověsil na hřebík, a za to — odbyl sobě kandidát češtinu „jednou pro vždy".

„Bohemie" má pravdu, že je těžko provest rovnoprávnost, když — se z jedné strany nechce ničemu se učit. Rozkošný jeden doklad tíže té vypravoval týž časopis tyto dny. Jakýs berniční přípis měl prý nyní dojít lužického semeniště malostranského od magistrátu. Byl česky psán a s českou adresou: „Lužický semenář". Napadlo prý ale přece někoho, že neslušno poslat německému ústavu český přípis; dal přípis přeložit a svědomitý překlad adresy zněl pak: „Lužicki, Samenhändler". Pana Lužického, obchodníka se semeny, nemohli ale po celé Praze nalezt. Kratochvílná historka a rozkošně tendenční v *náš* prospěch, že ne? Jen několik ještě kratochvílných poznámek k ní:

za prvé: není lužické semeniště ústavem německým nýbrž *slovanským,* založeným lužickými Srby pro lužické studující a vydržovaným z fondu těchže Srbů; Němci se v něm dostali k většině jako leckde — leckde jinde;

pak: povstala historka ta již v loni, nikoli *teď;*

a posléz: není na ní ale ani *za mák* pravdy.

Hoefler padělává historii, proč by Hoeflerčíkové nepadělali historku! A takž pranikoho nepřekvapí, že také historka stran Napoleonova výroku o Slovanech *naprosto* je vymyšlena. Vždyť bychom dle známé theorie o tlaku a protitlaku musili zrovna myslit, že Napoleon je — tajný Slovan.

(Náš pan Špulák. — Mezera v policejním zařizení. — Němcům nebylo nic do toho! — Belvederský dialog.)

△ V Praze, 31. srpna.

Dobře, anobrž výtečně chovala se o korunní slavnosti policie městská a když se policie dobře chová, není obyčejně při takých příležitostech žádná výtržnost, neboť obecenstvo jí nedělá. Obecenstvo se vůbec taktéž dobře chovalo v ohledu každém, po trati moravské i po trati české, a kdyby nebylo pana Špuláka v Pardubicích, mohli bychom říci, že panoval i z úřadní strany všude rozum. To by ale bylo pěkné, aby udivený svět řekl: Vida, i rakouské ouřadnictvo je už zcela jiné a rozumné teď, — proto také se pan Špulák obětoval a retoval šťastně dávnou pověst stavu svého. V tom ohledu je pan Špulák také přívržencem čehosi historického, ba je zkrátka pan Špulák panem Špulákem, *naším* Špulákem, v něhož jsme kladli naděje své a jenž nás nesklamal. Tak mnohý historický Čech sobě už mírně zoufal, že bude všude a všude zákonitý pořádek a Čechové že přijdou o dávné své renomé revolucionářů, ale řkuli jsme mu: Ej, bratře, nezoufej, vždyť žije ještě Špulák v Pardubicích, — a historický Čech ulehl sobě klidně na ucho levé i nechal ucho pravé odevřeno, aby mu slavná zvěst o skutcích páně Špulákových nakapala do něho balšámu útěchy. Nesklamal se a neklamem se také v dálší naději, že pan Špulák zůstane zachován místu, na němž tak dobře působí, vždyť žijem v Rakousku.

Dobře, anobrž výtečně jednala policie městská, že před slavnostním dnem schytala, uzavřela i neškodny učinila všechny ty, o kterých je jí známo, že dělají výtržnosti, ať už jsou tyto jakéhokoli druhu. Všechny ovšem nemohla zabrat a tak se přece stalo, že na př. na nábřeží objevilo

se několik těch, kteří českému obecenstvu tajně peníze, a také několik těch, kteří českému lidu veřejně čest berou. Někteří z poslednějších donesli svůj lup hned do oné pražské redakce, která zařídila sobě velkoobchod s útržkami a nadávkami na Čechy, redakce vše skoupila, dala to vysázet a bylo toho druhého dne na dvou sloupcích. A téhož druhého dne jsme se věru zastyděli i cítili jsme hanbu svou, neboť je hanba rozhodná pro národ, trpíli, že v jeho vlastním středu smějí stát lidé, kteří mu stále spílají, jedovatě se mu posmívají. Či že je právě v tom důkaz vysoké vzdělanosti, důkaz pohrdání s lidmi, kteří co do politické mravnosti jsou tak nesmírně, ale tak nesmírně nízcí?

Před korunní slavností voláno ku krajanům Němcům: Pro všechno na světě, nepomáhejte dělat slavnost ještě slavnější, vám není pra nic do české vlasti, pra nic do české koruny, pra nic do krajanů českých. Jděte si 29. srpna raději do Hvězdy na pivo a na slaný rohlík, pijte tam na zdraví velké německé říše, na utlačování Slovanstva v Rakousku, pijte si nač chcete a opijte se na mol dle národního svého spůsobu, — ale nezůstávejte v Praze, není vám do toho všeho pra nic! — A Němci nešli ani jediný do Hvězdy a poněvadž jim nebylo pra nic do slavnosti, kupovali sobě za velké peníze okna, z nichž možno dobře na průvod vidět. A poněvadž nebylo také německým journalistům pra nic do korunní slavnosti, vyplňovali zprávami o ní časopisy své po několik dní. Taková je ta stará jich praktika, věčně křičí, není nám nic do Čechů a věčně do nás rýpají sprostými svými péry a věčně o nás mluví smrdutými svými ústy.

Někam ale němečtí journalisté přece nešli, totiž k národní slavnosti na Letnou, neboť slavnost trvala do noci a noc není přítelem nikoho, kdo má zlé svědomí a citelná záda. Ba nešli tam nejen journalisté, nýbrž i lidé jiní národnosti německé a židovské. Šli tam ale za to za bílého

dne druhého či následujícího, když Letná byla zase Belvederem, zasedli za stoly osiřelé a bavili se o událostech dne minulého. Kousek takového dialogu sděluji zde *doslovně věrně,* jak se vedl mezi obstarožným pánem a dvěma vážně starými dámami. Také při tom seděla dáma mladá, ta ale nemohla oustně se sdílet proto, že příliš řinčely důstojnické šavle kolem a že měla právě jiný dialog oční. Mluvilo se, jak z následujícího dost jasně vysvítá, německy.

„Křičeli zde včera tak, že jsem to slyšel až ve svém pokoji a bydlím dost daleko."

„Odkud jste se včera díval na průvod, pane rado?"

„Odkud? Já? Odnikud! To by mně scházelo! Já jsem sice taky Čech, ale co je přílišné, toho nemiluju."

„Ale vždyť poslal císař pán nám sám korunu tu!"

„Inu císař pán je císař pán a může konat, co se mu líbí. Já ale jsem loyální!"

„Bylo to ale přece pěkné, když jela koruna v arcibiskupském voze! — Znáte doktora Sladkovského?"

„Jak pak ne! Viděl jsem ho roku 1848 dvakrát. Je muž, velký a hřmotný, ale co je člověku platno být velký a hřmotný, když nemá *pravé bázně boží!*"

Opravdu, *tak* moudrých a vzdělaných lidí na své straně nemáme! A nebudem také nikdy mít, budem se jim stále obdivovat na straně druhé a v obdivu svém volat s Goethem: „Ano, příroda je všech mistrů mistr!"

(Mrzutý monolog. — Frase a skutečnosti. — Neomylný recept proti dluhům. — Konečně kousek opravdové rovnoprávnosti.)

△ V Praze, 7. září.

„Nic nevzdělává tak jako cestování," řekl Sterne a začal svůj památní cestopis, líčící cestu, kterou byl vykonal — po svém pokoji. „Každý rok cestičku," dí Luther v jednom ze svých žulových pravidel a také v skutku sám — zůstal na jednom místě sedět, pokud ho nevyhnali. „Jděte a vzdělávejte se cestováním, je nám potřebí širšího rozhledu; cestováním občerstvíte vtip a ducha umrtvělého, cestováním nabudete nových názorů, nových myšlének, jichž užijete v prospěch náš, a co především nutno, pozbudete omrzelosti a promrzelosti své domácí, vrátíte se přístupnější zas životu domácímu," — tak káže feuilletonista po celý rok, sedí ale sám doma jako přikován, cucá vtip z duchaplných svých prstů, popisuje, jak roste vodnice na českých polích, a aby předce někdy něco seznal nového, dají mu k nedělní skopové půl třetího nového bramboru. Nevzdělaný Číňan a Japaňan jde na výstavu světovou nebo všeslovanskou, aby se vzdělal; vzdělaný našinec nepotřebuje takových hloupostí a na otázku: „Co pak se ještě má stát, aby ti předce něco do toho bylo," může hrdě odpovědít: „Nic!"

„Bohuslávek je příliš rozumný, než aby něco takového chtěl," říkají psychologové vychovatelé, když něčeho Bohuslávkovi se dostati nemá, a Bohuslávek jde hrdě stranou, dumlá rozumný svůj palec, má ale předce vztek. Nu vztek je také pěkná věc a dar boží, buďme zaň vděčni. Dostává se nám Čechům toho daru dost a dost, že jsme se ho skoro již přesytili v nevlídné poušti své jako manny a když nyní v plném rozkvětu jeho ještě přejem do lecčeho známých těch „tisíc láter", vzpomínáme sobě již, že látro jsou dva

sáhy a že by ta jistá prožluklá věc předce snad nestála za vydání tak značné. Ba v některých věcech vychladli jsme již naprosto, viz dny poslední. Převezení koruny české užily německé listy, aby dokázaly, že všechno to, co posud ve sprostých nájezdech na Čechy učinily, je pouhá maličkost proti tomu, co by vlastně dovest mohly, a důkaz se jim poveď. My ale, přesyceni již tolikerými důkazy nepřátelského pasožitství, ani jsme se netkli pera, poznavše, že naproti těm zvířátkům není péro pravou zbraní, nýbrž jen hustý hřeben nebo šedivá masť. Sešel jsem se tyto dny s mužem, který se zápalem mluvil o rovnoprávnosti všech, o spravedlivosti jednoho národa k druhému, o pravé humannosti a liberálnosti. Díval jsem se udiveně na předpotopního toho tvora a měl jsem ho za nový výmluvný důkaz fosilního člověka, až jsem si konečně vzpomněl, že týž je Němcem, a poetou zároveň, že tedy patří k těm, kteříž zpívají, že tomu, co v poezii má věčně žít, musí se v životě krk zakroutit. Naši krajané nás již dostatečně poučili, že fraze patří mezi utrejchem posypané vycpaniny do musea a živoucí člověk že se již jinak neuživí než holí v ruce.

Takto se máme taky dobře. Vídeňský jeden pan ministr nám řekl: Nebojte se, naší starostí bude, aby Čechové nepřišli o pranic — my jsme se tedy nebáli a skutečně již vidíme, že kdyby Uhři nechtěli platit ani krejcaru státních dluhů, my při tom nepřijdeme ani o jeden krejcar — dluhů svých. Mohlo by se zdát, že Uhři sobě v naší době kreditu dali tím, že nechtějí a nechtějí žádných dluhů, jakés vysvědčení chudoby; avšak nikoli! Uhři jsou dobří finančníci, myslejí, jak známo, na spásu Rakouska a počítají zkrátka a velmi dobře takto: Neuznají-li se dluhy ani v Translajtanii ani v Cislajtanii, musí se neuznané ty dluhy zkrátka vystěhovat z celého Rakouska ven; to by bylo pěkné, aby je naše policie pak ještě dále zde trpěla! A až budou venku, začnem na novo co praví trans- a cislajtnanti; svět se podiví, co za jediné desítiletí, když ny-

nější dluhy odstraníme, spletem zas nových dluhů! A pak s těmi zas jako se starými!

Musí tedy být líp a bude líp. Ba skoro už je! Rolník má po požehnaných žních, spisovatel má objednání za zákazkou, o malíře se konkurující obrázkové listy české perou, ano i herec našel sobě cesty z „jediného“ (co do počtu) českého divadla a přesvědčil se, že mimo Prahu mají také v Kolíně a Chrudimi lidé dlaně a peníze. Našim hercům výletníkům dařilo se dobře na vagacích, k nimžto letos nebylo ani Prusů třeba. Byli všude dobře přijati a obecenstvo se jim obdivovalo nejen, že umějí na jevišti tak dobře hrát a tak špatně česky mluvit, nýbrž i že mimo jeviště cvičí se tak pilně a spravedlivě v druhém zemském jazyku. Ano, *zde je pravá* rovnoprávnost: v životě špatně německy, na jevišti špatně česky. A je nejen dole nýbrž i nahoře. Když divadelní ředitelstvo svolávalo své ovečky zase domů, učinilo to v českém časopise česky a v německém časopise německy k vůli těm členům českého divadla, kteří podivnou náhodou snad ani česky neumějí. Co tomu říkáš, ty ředitelstvo druhého, *čistě* německého divadla pražského? Volalo jsi už někdy ovečky své k vůli rovnoprávnosti také po česku? Zahal si hlavu a styď se! My učiníme z kolegiálnosti třeba také tak!

K VŮLI ČEMU?

Slavné cís. kr. místodržitelství ráčilo učiniti kroky, aby dítě se nenarodilo tak, jak mistrovská ruka je stvořila; má prý se narodit bez nosu, poněvadž by mohl někdo o nos ten zavadit, což ovšem není obyčejem tam, kde je dost místa na volné vyhnutí se, přece se ale někdy stává. Slavné cís. kr. místodržitelství ráčilo učiniti kroky, aby tvář českého divadla byla naprosto jiná, než jak dle zákonů krásy i dle zákonů světa býti může. Národ se ptá: proč? k vůli čemu? nač? a skutečně, on obdržuje odpověď, ba deset odpovědí a přísloví se obrátilo ve formě, nikoli v podstatě své a zní nyní: Když se jeden mudrc táže, je hned deset bláznů po ruce, aby odpověděli. Všichni vědí odpověď zcela určitou, právě po spůsobě všech bláznů. Ba snad se jich našlo odpovídajících již více než deset a o nich všech musíme říci: Nemůžem tvrdit, že by se nám nelíbili.

Tak tedy za prvé a hlavně: Ulice by se zoužila tím, kdyby byl výstupek před vchodem do českého divadla. Kdo nezná místnosti u řetězového mostu, snad by při důvodu tom alespoň mlčel; pro toho ale, kdo je zná, je to as tolik, jako by mu někdo řekl, že nemá postavit výstupek na domě v šírém poli, poněvadž by se tím šíré pole zoužilo. Po odpočtu výstupku toho je tam ulice pořád ještě *širší* než kterýkoliv boulevard pařížský nebo moskevský, ač na ní nebude nikdy toho proudu, jaký je nyní již v Paříži nebo Moskvě, ba je širší než ulice vedoucí na př. z nádraží pařížských. U východního nádraží pražského jsou výstupky do dvou ulic a překážejí tuze, rámus se ale k vůli nim nedělal ani ouřadní ani novinářský, nejspíš proto, že nádraží to „nestůně" českým rázem! Ostatně co už stojí, to stojí, nemusí se ale právě chválit, praví přítelíčkové, a připouštějí velkomyslně a spravedlivě, že také výstupek před divadlem německým překáží, ba že překáží divadlo to celé. Čtveráci vědí, že jim je místodržitel-

ství proto strhnout nedá, a kdyby se přec strhnouti mělo, že by nemuseli sbírat po groši a krejcaru, že by se jim pomohlo za nynějších poměrů velmi brzy a pro nějaký nový výstupek německý že by as sotva přišlo k nějakému novému výstupu veřejnému. Ale zkrátka, české divadlo překáží, překáží tedy také výstupek, neboť by se mohlo i přihodit, že by některému německému studentu, když se vrací z komersu, výstupek ten opilou náhodou se nevyhnul. Pohyb Němectva ale musí být volný!

Pak za druhé a rovněž hlavně: Jednou přispěla akcijní společnost řetězového mostu něčím zemi na úpravu vůkolí, akcijní společnost řetězového mostu je tedy „snad skoro jako spolumajitelem jaksi" celého vůkolí. To neuznané nikde spolumajitelství hledí ale k následujícímu: řetězové komory jdou až na dva sáhy od onoho výstupku a nemohly by se pro něj zvětšit, kdyby akcijní společnost tomu — snad někdy chtěla. Akcijní společnost mostecká je takým přítelem českého živlu, že by k vůli českému divadlu třeba ihned dřímající komory vzbudila, aby nezapomněly růst; jen že by byl ten žert za prvé tuze drahý a za druhé že by musela mít ku každému zvětšování teprv povolení takové, jaké ten prožluklý výstupek *již má.*

To jsou tedy důvody. České divadlo, jež má nám ku zdraví sloužit, kamennou tíží leží v žaloudcích milovaných našich krajanů druhé národnosti. Nemůže se říct, že by se velice nesdíleli na podniku našem národním, neboť my přivádíme divadlo na svět a oni laskavě převzali všechny porodní bolesti. První do stanoviště zaražená plaňka vrazila jim nůž do citlivého srdce, stůňou a není divu, že hledají léků. Je ale známo, že „důvody jsou lékem hojivým", ať si jich tedy užívají. Čím nemocnější člověk, tím menší důvodek mu někdy stačívá, a onen muž nemocný, kterého poslední „Humory" k vůli zuřivosti jeho musily už dát na řetěz, spokojil se docela malilinkým nápadkem tím, že prý by výstupek českého divadla rušil — — výhlídku na

Petřín. Balkon ruší výhlídku, ten muž by zasloužil odměnu za svůj nápad! Kdyby uzounký drát „eruwu“ kolem jeho domácího ghetta nebyl mu zrak pokazil, mohl by, až balkon ten státi bude, vystoupit na něj, aby se na vyhlídce nové pokochal; však on to beztoho učiní alespoň v duchu, aby na vstupující do divadla obecenstvo mohl as totéž činit, co činívají grisetty s balkonů pařížských kaváren.

Jiné, ba zcela jiné důvody slyší člověk na staveništi samém. Tam stojí lidé po celý den. prohlížejí prostoru, vrtí hlavou, mluví o zákazu a vysvětlují jej tak, že není ani radno vše opakovat. O, člověk tam slyší divné věci, ubezpečuju slavné úřady, že tuze divné. Divil jsem se jim také před včerejším představením divadelním, když tu pojednou slyším za sebou hovor německý.

„Mne ten zákaz přece překvapil!“

„Mne ne, věděli jsme o něm.“

„A divím se, že akcijová společnost tak rychle —“

„Ale, vždyť ji máme v rukou!“

Ohlídl jsem se po tom mocném a ochotném pánu. Známá, milá tvář! Pošinul trochu kloboukem a šel rychlým krokem dál; snad že pospíchal do německého kasina, aby tam zařídil subskripci na mladého Pickerta, jenž prý nemá sice ani slohu ani myšlenek, ale nesmírně vhodnou vůli „pomáhat proti Čechům“.

(Odročená cesta a nepřijatá náhrada. — Z doby Päumannovy. — Ruble nejdou. — Která je lepší. — Zábavy na nebi i na zemi.)

△ V Praze, 14. září.

Nebe provádí jakousi preventivní cenzuru; vymyslíme si dílo a buď nevyjde vůbec, nebo vyjde jinak, změněno k nepoznání. Severovýchodní Čechy v loni nechtěly Prusa a dostaly ho, letos chtěly pana Beusta a nedostaly ho. Co asi bylo příprav na den 11. září, kdy měla Jeho Excelence zůstavit Vídeň v temnotě a ozářit moravsko-český svět až po Smiřice. Co as se nadomlouvali karfiolu, aby kvěť trochu dýl, co as nasypaly zrní kuřatům, aby byla tučnější, a navnucovali jódu krocanům, aby měli větší vole! Pan Oppenheimer dal vyvoskovat podlahu, po níž se kráčeti a vysmolit hrdla, která křičeti měla, rytíř Liebig odstranil suché a vychrtlé dělníky, aby nedělali špatný dojem, správa pardubicko-liberecké dráhy dala natisknout zvláštní programy s Kaulbachovskou vignetou, pod níž udáno bylo, kdy slavnostní vlak se svým nám nyní již velmi drahým nákladem přijede do „Prschedmerschitz", kdy do „Smirschitz" a kdy do „Trschemeschna". Ale obdivu hodné malé nožce Jeho Excelence nechtělo se ještě k blátivým břehům soukennickomodré Nisy aniž do alpské nevydlážděnosti libereckých „wolkengass", pan Liebieg přišel o „národní" slavnost, kuřata zobou dny veselého svého života dál a krocanům dává se nyní zas jód co probátní protilék. Pan Pickert prý se sice velmi ochotně nabídl, že k utužení smýšlení ústavověrného sám chce přenocovat ve Smiřicích a obědvat na Malé Skále, ale řekli mu, to že by bylo přiliš mnoho obětí a oddali se tiché resignaci.

Za ten smutek v jedné čtvrti českého království je v ostatních třech čtvrtích dosti veselo, totiž živo. A kdyby jen už se vydávaly ty ruské ruble, o nichž pan Pickert na jisto

ví, že už jsou zde, bylo by ještě živěji. Kdo si to as udělal blázny z toho dobrosrdečného mužíčka! Pamatujem se na jistý případ z doby Päumannovy. Jistý obchodník obdržel tenkráte z Rusi peníze za zboží a sice dle umluvy v zlatě. Byl tak trochu rozmarné povahy, vzal zlato a požádal několik svých přátel a známých, aby to ono nakoupili mu ve veřejných krámích a okázaleji zaplatili. Imperiály a protiruble zazvonily Prahou, policie začala lítat, v „Presse" byl obšírný dopis, v „Deutsche allgemeine" taktéž, v „Magazinu" velký článek a u nás velký plaisir. Nepopírám ani dost málo, že bych sobě pranic z toho nedělal, kdyby přišlo na národní divadlo, na museum, na Uměleckou besedu, a t. d. několik miliónů rublíčků od některých těch ruských mocnářů s těmi dlouhánskými, ovičujícími jmeny, když ale nejdou! Nejspíš že se bojí naší policie, aby je nevypověděla ve čtyradvacíti hodinách zas přes hranice, jako předevčírem učinila přišedšímu teprv ruskému studentu. Student prý se bránil, dokazoval a mluvil, řeklo se mu ale, aby nemyslel, že „je v Rusku". A on prý to opravdu nemyslel! Zajímava je vůbec nynější hádka časopisecká, která že policie je lepší, zda ruská či naše; časopisy nemohou a nemohou se sjednotit. Někdy bývá volba velmi těžka a člověk musí velmi opatrně soudit, aby neukřivdil. Kdybych dostal otázku tu do referátu, byl bych opatrný a řekl bych, že jsou obě lepší.

Zábavy máme nyní věru dost. Divadlo zase plave, v literatuře prší kniha na knihu, hudby hrajou ve všech zahradách a přibraly místo rukou dáním zakázané ruské hymny hymnu tureckou, při níž sobě Rus Nerus, Slovan Neslovan může myslet, co se mu právě líbí. Ba samo nebe stará se o naši zábavu, hraje si se sluncem, zemí a měsícem a dělá nám tříčtvrtkové zatmění měsíce. Byla to na dnešek pěkná podívaná. Měsíc byl už zajisté zpraven a čekal s jasnou, úsměvnou tváří zrovna uprostřed nebe. Hvězdičky odstrčil daleko od sebe, abychom dobře viděti mohli.

A zrovna v předepsanou od nebeských maršálků hodinu, ba minutu přihrnul se předepsaný stín naší dobré země a dotknul se čekajícího dlouhým svým prstem lehce, aby ho nezalekl. Ale měsíc držel pevně a když už byly umluvené tři čtvrtky pokryty, smál se čtvrtou čtvrtkou tak jasně, jako by chtěl říci, že se nebojí. Pěkná podívaná a pranic nestála, tak že jí mohl každý užívat, i ten, kdož ničeho nemá, třeba ani střechu nad hlavou. A užívali i užívaly jí.

Na staveništi národního divadla započne zábava v pondělí tedy přec. Chtěli jsme začátek prací odbyt zcela klidně a oslavit teprv umístění základního kamene, ale perme se s osudem, když nechce, aby šlo něco českého bez hluku!

AUSTRIA POLYGLOTTA*

△

V době té těžké, kde se nám zdá, že každým již okamžikem slova se zalknou, aby činy na jich místo nastoupily, kdy již žízníme, aby se něco stalo, co by také náš nynější trapný stav změnilo, kdy již každý víry pozbyl v lásku a upřímnost, vystupuje z našeho středu muž, aby nanovo kázal politiku lásky, snášelivost, vůli upřímnou. Stařičký *Jan Purkyně*, jenž v službě humanity zestár' a zešedivěl, jehož ryzému českému srdci humanita nikdy nebyla hříčkou a nikdy snem nezkalenému vášněmi jeho rozumu, Jan Purkyně, jenž má plné, svaté právo k názvu apoštola humanity, vystupuje na řečniště rakouských národů a přímým, vřelým a jasným slovem volá v rozhučelé již vody, že není ještě pozdě na smír, že třeba jen vzájemné spravedlivosti, abychom znovu srostli v pevný kruh, pak již nezlomitelný, věčný.

Vznešené slovo, jen že se bojíme, že vody je přehluší, krásné slovo, jen že nám samým se zdá, jako by to byla píseň blahého mládí, jižto jsme již zapomněli, kouzelně krásný sen, jenž nás sice blažil před ránem skutečnosti, jemuž ale více nevěříme. S protivnou nám střízlivostí díváme se v ledovou, svírající skutečnost, nepoznali jsme lásky, ztratili jsme víru v ni, jsme demoralisováni.

Naší vinou ta demoralisace není. My náleželi k těm, kteří smýšleli o lidstvu co nejvznešeněji. Je tomu krátká řádka let, co bychom se ještě byli dali ukřižovat pro ideál svůj, pro láskyplnou součinnost celého lidstva, krátká řádka, a přec je nám, jako by byl celý věk pracoval na vykořenění našeho ideálu, jsme o věk starší a o deset věků horší. Tenkráte jsme byli přesvědčeni, že třeba jen volné doby, aby národové vzájemné své poměry v lásce sobě

* *Austria polyglotta.* Od Jana Purkyně. Tiskem a nákladem dra Edv. Grégra.

vyrovnali za vůdcovství osvícených vzdělanců svých. *Láska* k lidstvu je vlastním údělem slovanského srdce, *víru* v lidstvo vážili jsme z lidstva ostatního, ovšem ze *slov* jeho, z poetického jeho ubezpečování, anať k činům nebyla příležitost. Kdyby byl Čech na počátek vykýžené volnější doby přinesl s sebou hotovou již nadvládu, řadu nespravedlivých výsad a majetek neoprávněný, byl by zajisté z dnů těch prvních učinil svatou dobu, byl by na okamžitou újmu svou vzdal se milerád všeho, co by mu spravedlivě nepatřilo. Avšak Čech přišel co žadatel, co ten, který od jiných očekávati musí ustoupení spravedlivé, a — vysmáli se mu jako hloupě snivému děcku. Nyní teprv — příliš pozdě pro rozum náš a příliš záhy pro náš cit — jsme poznali, jak vylhaná byla slova našich sousedů a nejnadšenější poeta jejich že nedovedl ani na kruh jich vzdělanců působit. Poznali jsme bolestně, že mezi tím, co nám rtové slibovali bratrské políbení, z prsou již vyjížděly po nás nože, že kde jsme humanitou se dovolávali, brutalitou nám odpovídali, ba že dle slov jednoho z dávno vyhynulých poctivých myslitelů jejich byl jim „štít humanity nejlepší a nejjistější přikrývkou pro nejhanebnější veřejné šibalství“.

Jako kdys ve jmenu vznešeného křesťanstva onen Karel, jemuž dali příjmí „Velikého“, ohněm a mečem páchal ukrutnosti na národech mírumilovných, takž nyní zas ve jmenu vznešené humanity sáhali nízcí duchem lidé na život náš míru sobě kýžící. „Vzdejte se života svého ve prospěch náš, jenž jest prospěchem humanity“, volali a volají na nás; my ale již byli poznali dle činů, co v prsou jejich vězí, že v prsou jejich nesídlí jasný obraz humanity, neboť „jak ji v srdci chováš, tak ji činy obrazíš“. Ubíjeli v nás lásku a víru, aby se nám tím spíše život zhnusil a my jej omrzelí odhodili; my ale právě ve jmenu humanity držíme se života toho, nepřestanem zápasit o něj, neboť chceme z něho znovu vzkřísit umrtvělou tu lásku a víru, chcem

sami pomoci humanitě ku konečnému vítězství v dobrém toho vědomí, že posavadní lživí hlasatelé její jí nepomohou.

Ovšem, boj každý za život je tuhý, palčivý, náruživosti v něm rostou na rozměry strašidelné, dobré stránky srdce a ducha mizí. Dostali jsme se opravdu již do náruživostí rozkypělých, strhli nás do proudu boje nemilosrdného a bojujem již těmiže zbraněmi, jakých užito dřív proti nám. S nelíčenou, zuřivou nenávistí vrhli se na nás, a nelíčme jinak, než jak jest, nenávistí toutéž jsme také my nyní již naplněni. A v dobu tu černou, ze samého středu o život svůj tuze zápasícího národa vyvstává ještě jednou, snad již naposled, jasná postava lidumilného kmeta, světlým paprskem čistého svého ducha snaží se lidumil rozptýlit přeplněné mraky a podává ještě jednou palmu smíru a lásky!

Jsi nám vítán, zjeve míruplný, třebas bys nám v skutečnosti zlé připadal jen jako odlesk krásných kdys snů! Vítáme tě co nový doklad, že český národ je vždy a vždy přístupen slovu spravedlivému, že vždy a vždy dovede Čech znovu zrodit spravedlivost z vlastního srdce svého. Jsi zjevem čistě českým, poukazuješ cizotě na nové ještě prospěchy, jen aby vlastní naše právo rozhodně zvítězilo; jsme každým okamžikem hotovi dáti se zas cestou tvou nám od dávna milou, — avšak proti nám stojí na vše připravený voj, a ten, bojíme se, ten tvých slov lásky přehluší novou vřavou svou. Na *nás* věc prozatím nevisí, tolik ale jest jisto, že kdykoliv rozhodně věhlasným činem s hora neb jakoukoli proměnou mezi námi dole vše se zas urovná ve bratrský smír, český národ že slovem i skutkem znovu zrodí utlumenou nyní lásku a že skutky svými dá tělo věčně pravdivým slovům tvým:

Duch jest,
jenž smíří protivy!

(Některé osobnosti.)

△ V Praze, 24. září.

Jen kdybych sobě hned vzpomenul, jak říkají poetové *krásně* a jak filosofové *důmyslně* lidskému obličeji, totiž per circumscriptionem jak mu říkají. Užil bych nyní všech vybraných i nejvybranějších výrazů, abych hodně krásně a důmyslně řekl, že jsem viděl pana Beusta tváří v tvář. Stalo se tak již podruhé šťastnému mně, jednou v české sněmovně, nyní na pražských Příkopech. Zajisté, že mně to lidé závidí a hned se ptají, vypadá-li zdráv a vesel. Inu děkuju za poptávku, úplně a zevrub zdravého člověka, říká se, že ani na světě nenajdeš; ale Jeho Excelence vypadá přec ještě tak co nejzevrubněji. Nezkalené oko nesvědčí o žádných těžkých starostech, usmívavý ret prozrazuje radost srdce, hladká líc mluví o dobrém žaludku a pečlivě přičísnutý vlas hledí velmi mladistvě do světa. Věřím nyní „Reichenberger Ztgu." a nedivím se pranic, že liberečtí Čechové, vidouce Jeho Excelenci tak zdravou, trpce zaplakali. Vždyť řekl pan ministr v Liberci, že přišel do Rakouska, aby zde „německý element udržel se na svém posavadním místě"; to „posavadní" místo je ale na újmu místa národa našeho a odtud ty slzy „české budoucnosti." Tu je vidět, že Schiller nemá vždy pravdu, praví-li, že „kdo chce slzy sklízet, musí lásku sít." Avšak ty české slzy byly jen kapkami v okeánu, neboť liberečtí Němci prý za lásku páně Beustova naplakali mu žeň co nejbohatší, tak že ještě dnes nelze Libercem jít bez přezůvek. A pak, vždyť je známe, ty české, falešné slzy; v oku je ještě slza a na tváři již sídlí smích, často velmi impertinentní smích! — Za libereckou záplavu bylo v Praze sucho, zde neplakal nikdo, leda že, any slzy nemilují svědků, někde v koutku zaplakal si některý flašinetář. Už se jim začalo tak pěkně dařit, těm pražským flašinetářům, ruská hymna

začínala zas napínat sluch italskými kolovrátky otupělý a tu — —

Kdož ví ostatně, jak budou v Liberci zakrátko zase mluvit a nad čím spláčou! A stane-li se změna v úsudku o člověku, bývá obyčejně radikální, někdy až příliš radikální. Vizte z historie posledních dnů, co se dělo a děje s Josefem Fričem. Ani dost málo mně nenapadá, abych snad podepsati chtěl jeho známý „otevřený list“, lituju, že jej do světa vyslal, ba předpokládám, že již sám také lituje, vida, že z listu neměl nikdo potěšení mimo nepřátely naše. Avšak rovněž mně nemůže napadnout, abych to, co vyplynulo třeba z neznalosti poměrů našich a z toho, že básník dobrý není nikdy politikem dobrým, chtěl přivest na účet celé povahy a celého člověka. Tolik je jisto, že list vyplynul rovněž z nejupřímnější vůle a nejpoctivější snahy muže, který upřímnost a poctivost osvědčil celým posavadním životem svým, a u takového muže že můžete odsoudit nevhodný čin, nikdy ale celého člověka. Ale je to rozkoš podívati se, s jakou ochotou vrhají se nyní na Friče lidé z onoho tábora, který je dávno znám tím, že chová zbroj vždy hotovou, kdykoliv je příležitost, aby snahám svobodomyslným zasadila se rána, nebo těm, kteří snahám takovým žijou. Brzy již nebude chloupku dobrého na nebohém Fričovi a je věru až úžasno, s jakou chutí trhají s něho kusy celé. Frič už jim nemá žádných zásluh literárních, Frič nemá lásky k vlasti, Frič jim nebyl ničím, není ničím a nebude ničím, — nebozí, šťastní lidé! Ba Frič prý nemá ani tu zásluhu, kterou mu dosud nikdo neupíral, že totiž vzdáleným vlasti své Čechům byl vždy upřímným rádcem a obětovným přítelem, že mnohý jen jemu má co děkovat, neutonul-li v moři cizím a vrátil-li se později zase do vlasti své co člen nám neodcizený. Ano českomoravské pařížské besedě, již Frič založil a posud také držel, je prý přímo na újmu, že Friče ve svém středu má! Člověk by neuvěřil, kdyby se nebyl

tyto dny přesvědčil! Jistý pán, jenž byl as s mnohými jinými rád, že nalezl v Paříži sřízenou besedu českou, napsal o té újmě jasně a důvody jeho jsou, že Frič nemá suchopárné přednášky k lidem, kteří se jednou v témdni scházejí, aby v české zábavě okřáli, že je vodí — slyšte! — i na pivo a při pivě že někdy zapěje i písničky, kterých by salonní dámské ucho právě nesneslo. Každý nahlídne, že nemůže být Frič hodný člověk, když všechny ty strašné věci dělá, a nezáleží pranic na tom, že všechna žluč proti spolku pařížskému pochází vlastně — z jedné karikatury obsažené v besedních „Hum. Listech", na nichž byl nevinným žertem vyobrazen jistý spolek pražský. Avšak takové zeškubání všech českých osobností je bohužel — právě české; je již nanejvýš nutno, abychom vedle jiných nectností odložili i tuto.

Zabředl jsem dnes do samých osobností a mohl bych důsledně jimi i zakončit. Byla by příležitost vhodná a příjemná, neboť nad povrch českého života vyplynula nyní osobnost, která slibuje rozhodně krásnou budoucnost. Netřeba podotýkat, že mínim mladého skladatele Karla Šebora. Avšak nechci zde promluvit šíř o nadějích svých, neboť šťastnému skladateli „Drahomíry" jde beztoho již zajisté chválou hlava kolem.

V Praze dne 28. září l. p. 1867.

△ *Veleváženy a mimo to i velectěný pane a pane redaktore feuilletonu, p. t.*

Je mně Vás už upřímně líto. Všechny skoro české časopisy otiskují dopisy, které prý obdržely z obecenstva, a každý ten dopis začíná krásným slovem „velectěný“ pane redaktore nebo „ctěný“, nebo alespoň „vážený“, což poslední není sice mnoho, přece ale ještě dosti pěkně šatí. Ba mnohý redaktor otiskne šest takových, v titulatuře pochlebných přípisů v jediném čísle a jenom Vy pořád nic, zapomenut, sedící panenka v koutě! Pomyslil jsem sobě, že Vám toho musí být asi velmi líto, neboť máte prý srdce citlivé, a pomyslil jsem sobě dále, že se nejspíš také trochu stydíte za takovou neplatnost svou. Arci že stud sluší mládenecké tváři, bolí ale předc a protož se mně Vás zželelo a pomyslil jsem sobě se slaveným Rukopisem, „kdybych perce iměl já, písal já bych lístek“ (pozorujete vtipné zvrácení z „iměla“ a „písala“ na „iměl já“ a „písal já“? — co?). Poněvadž jsem ale měl i perce i blánku, i kopert i marku, sedl jsem si, píšu a ulehčuju Vám i sobě.

O čem Vám psáti budu, vidíte, to vlastně nevím. Snad je to hanba, že nevím, neboť povídá se, že bývají lidé, kteří obyčejně vědívají, ba že byl Caesar, který věděl na sedm dopisů najednou; ale Caesar měl větší příjmy než já a nejsem tedy povinen mít tolik ducha co on. Podlé *okolností* se to řídí a jsou také „geniové z povinnosti“, abyste věděl, na př. většina korunních princů.

Kdo něco viděl, může něco povídat, a kdybych byl letos viděl Paříž, byl bych Vám mohl s „Poslem z Prahy“ vypravovat, že „v Paříži nejde nikdo pěšky“ a že jsou tam koňové, „běhouni *neb* vraní“, kteří „zasluhují zvláštní kapitolu“. Ale nebyl jsem, čtu jen „Posla“ a mohl bych leda napsat kapitolu o lidech, kteří by se měli dřív naučit

psát než píšou. Ne každý, kdož dovede kapustu jíst, dovede kapustu také vypěstovat, a ne každý, kdož dovede psané číst, dovede také pro čtení psát. Kdybyste ale mermocí chtěl kapitolu o koních, posloužil bych, bylť jsem na Smíchově, kde se právě vyvolenci koňského národa produkují. Tyto dostihy přenešeny jsou k nám z Anglicka, vše na nich je anglické a poznali jsme, že v Anglii i koňové se mají líp než u nás. Jen když je někde dobře! Pak jsme tam poznali ještě leccos jiného. Tyto dny se kdosi tázal, co prý nyní as šlechta dělá. *Dostihy,* kamarade! A pak jsme se tam na Smíchově potěšili také co Čechové. Když český kůň svítězil nad pruským koněm, otřásl bouřlivý jásot vzduchem. Prsa všech diváků se šířila, oči jejich vlhly nadšením — ach není nad pravé uvědomění národní! Pyšně shlížel Vyšehrad na zdárné syny své a byl ve vznešeném tom okamžiku skoro tak krásný jako na Macourkově dekoraci v „Drahomíře“, a to je už něco. Jen v tom se nesrovnával s Macourkem, že stál rovně.

Nejraději bych se s Vámi bavil o politice, ale co Vám povídat, když děláte noviny sám! Děje se ovšem mnoho, je toho ale předce málo pro nás dva. Poněvadž Evropa má divné sny, příliš mnoho ohně a pořád sebou hází, chce Napoleon, tvůrce míru, v době míru pustit jí trochu žilou a vynalezl nový lékařský stroj, kulovou stříkačku. Vyčkáme výsledku těch klystýrů a těšíme se upřímně, že pro zabíjení lidí je konečně něco nového a důkladného vymyšleno, posavadní bylo už fádní. Nyní se budou bitvy tedy *stříkat*, jaká to krása! Navrhuju pro Napoleona III. na odměnu přijmí „vater Lamer II.“ Než ale přijde s jara velké to „dělání masa“, dráždíme si zatím apetýt maličkostmi. V Bulharsku dohrán právě první výjev slovanské vzájemnosti in praxi a v Italii zavřeli Garibaldiho, poněvadž nebyl hodný, na Kapreru ke kozám. Goethe prý mu napsal do památníku pro útěchu: „Jen ohnivý, srdnatý oř může sklesnout na dráze závodní; osel kráčí krokem opatrným.“

Goethe sobě vůbec škodí, že se teď nestává českým básníkem. Napsal jednou: „*Všichni* apoštolové svobody jsou mně na nejvýš protivni“ a kdyby se přihlásil, mohl by už za tuto jedinou větu stát se spolupracovníkem jistého českého listu, jehož redakce v nedostatku jiné zvěře zavedla nyní honbu na demokraty. „Jeden demokrat brknul, pryč se vší demokracií!“ volají honci. Dobrá logika: jeden redaktor český posmívá se demokracii, ergo není celý národ český hoden ústav demokratických! Nebohé, krásné, zbožňované demokracii daří se nyní u jistých lidí jako u „zlých pohanů“. „Peče se dzicjatko jako ryba: až se ten zly pohan posnida“, zní moravská píseň a demokracii daří se u nás skoro již jako tomu dzicjatku. Ano, takovým lidem se nemá právě poskytnout příležitost; kdo jí poskytne, hřešil. Starý kat český, nesvornost, klepe již zase na dveře. Kdyby chtěl někdo napsat národní modlitbu Čechův, musila by znít: „Pane, dej nám zde na zemi věčný nepokoj, abychom byli tím jistější jednou tvého věčného pokoje.“ Jen že by to „jednou“ mohlo „velmi brzy“ být, a věčný pokoj je příliš krásný, než abychom ho chtěli příliš záhy využívati!

Ale tím Vás asi nebavím a protož raděj končím. Účel je dosažen, dostal jste také jeden přípis „vážený pane redaktore!“ Byl jste mým listem zajisté as tak příjemně překvapen, jako byl onen otec, který ku svým jmeninám děti sám přáti naučil, věnce a guirlandy si uvil, a pak překvapen, pohnutím slzel. To ale neškodí, dělají to jiní, dělejte taky! Jenom nepřehánějte věc a nedávejte do jednoho čísla hned šest „velevážených“. Ctižádost je náruživost a může jako každá jiná náruživost skončit šílenstvím nebo — blbstvím.

Prosím Vás za to, abyste tento list dobře schoval, neboť bych byl po Vaší smrti velmi rád vytištěn v nějaké „sebrané korespondenci mezi jím a mnou“. A již tedy končím a zůstávám (aby měli ti ostatní hodný vztek) nejnadšenější

ctitel vznešeného Vašeho duchu a ještě vznešenějších Vašich snah, kteréž stupňování není urážkou v naší době, jejíž motto zní: „Hodlejme vždy výš než můžem.“ Má úcta tedy!

J. N.

P. S. Předce ještě něco! Prosím Vás, pročpak o divadelní slavnosti Rukopisu Kralodvorského, když byl Kolár dopřednášel „Jaroslava“, nevolali *spisovatele?* Tím způsobem mohli jsme předc nejspíš jeho osobu poznat!

Douška. A ještě něco! Slavnost v Králové Dvoře měla být dle historického datum už sedmnáctého nebo šestnáctého (teď nevím) a byla teprv o sv. Václavu — nemerčíte nic! Ruský kalendář jde o *dvanáct* dní za naším — no, ještě nic?

NOVÁ OKUPACE

△

V Praze je zas víc „budoucnosti“, vlastně víry v ni. Širokým proudem přihrnuli se studující z venkova do hlavního města a dobyli je útokem a rozložili se po domech, ulicích i náměstích jako Prusové o loňské okupaci. Není pomoci, jsme jejich, jako jsme byli v loni Prusů, a jen ten je rozdíl, že oni jsou také naši. Měšťanosta jim nejel s kardinálem vstříc, Pražané nechodili jim po celý týden naproti až k invalidovně, neboť nevědělo se, z které vlastně strany přijdou, — a přišli ze všech najednou. Prusové by sobě byli mohli příklad zvolit na těchto nových našich dobyvatelích. Nepředpisujíť si po hovězích liberkách, ani po kávě, rejži a fazolích, kuřlavém a cigarech, ba nedávají ani penězům svým nucený kurs a nežádají lóže. Přicházejí se skromnými zlatkami a ještě skromnějšími desetníky a jsou příliš dobře o našich poměrech zpraveni, než aby neznali meze každé zlatky. Že se k těm mezím někdy až příliš rychle přibližují, za to nemohou. Peníze plynou rychleji než čas a čas studentský plyne již o sobě až tuze rychle. Člověk stojí na konci studentských let, aniž by se nadál, což teprv na konci zlatky!

Ti, kteří jsou již na konci studentských let, mají svůj ráz a poznáš je, jako jsi rozeznal „lantver“ od „linie“ pruské. Student ten říká sobě již „starý student“, byl na učelištích již po několik let titulován „pán“ a chová se také jako pán. Před prázdninami „doklepal“ studia, nyní přišel ještě na jeden rok do Prahy, aby sobě odbyl rozhodné zkoušky nebo rezhlédl se po mrzuté praxi nějaké. Víra jeho v budoucnost je sice posud skalopevna, rád by ale dopřál skále té již trochu živného „mechu“. On ví, byť i slul „doktorem“ nebo „chemikem“, že to ještě není všechno, ba že je to málo, a byť i bylo nebe jeho posud plno hvězd, beře předc již ostrý dalekohled do ruky, aby je bedlivě proskoumal, a mléčnou i jiné mlhavé třídy snaží

se proniknout úplně. Šťasten, nesetkalli se na konec studentských let zároveň s koncem otcovských zlatek! Starý student je v Praze již jako doma a chodí po ní jako po své světnici; co není Praze nové, není také jemu nové. Jaký bude po celý život svůj, taký je již nyní, buď počítavý a chladný, buď romantik, nejšťastnější tenkrát, když „nad ním půlnoc bije zvon“. Zvláštní znamení: zná všechny veličiny politické a literární a volá na ně „servus“, když jde ještě s někým.

Druhá třída, „řadová garda“, odbyla sobě maturity po školách venkovských a přišla do Prahy, aby se vřadila k přísně určitému druhu zbroje. Mnoho, tuze mnoho budoucnosti, biskupská mitra, katedra na universitě, jmeno v lékařství po celé Evropě slavené, vše to a mnoho jiné je v tak jasné perspektivě, že třeba jen si vykročit. Co do budoucnosti se nesází sice již na nahodilou kartu. mnohem jistěji ale také ne. „Řádné“ přednášky začínají sice jižjiž pro nového „pána“, avšak jemu budou teprv později „řádny“. On ví, že všechno a všechny dohoní, že se bude co nejsvědomitěji snažit, obrovsky pokračovat, tak že by sobě již nyní pohladil tváře v odměnu; prozatím musí ale také trochu žít. V kavárně má veškeré noviny vždy na klíně, v divadle rozhoduje pomocí „akademického lístku“, co je již proto dobré, že se to jemu líbí, v hostinci vypravuje jen anekdoty o maturitě odbyté a napálených učitelích a do výdajů svých přibírá každodenních pět krejcarů pro domovníka. Později sezná také, kdy chodí nejkrásnější děvčata po Příkopech, jak vypadají taneční hodiny, kde se zastavují hodinky a stane se zuřivým přívržencem té či oné politické strany. Po Praze chodí vždy alespoň s jedním ještě přítelem, neboť přátelství potřebuje tuze a je v něm nadšený a do poslední obědní marky, ba až do jediného svého svrchníku obětovný. Praha je putujícímu přátelskému souspřeží říši báječnou, věděli sice mnoho historického a jiného již dů-

kladně o ní, nyní ale působí dojem živý; nahlas se nediví ničemu, šťouchají se ale lokty. Zvláštní znamení: náruživá honba na kondice.

A konečně třída třetí, drobní ti studentíčkové, kadeti budoucí české armády! Budoucnost tak velká, že lze ji měřit jen v malých částkách, jen tak ode dne ke dni, na nejvýš od neděle ku středě, kdy je zas prázného půl dne. Život pouhé honění se za motýly, samý květ a samé slunce a zjeví-li se přece někde trn, je jím vinen ušňupaný pan profesor, k němuž je ovšem hrozitánská úcta, ale lásky jen tak dle potřeby. Studie se zakládají na nejširším, světovém základu, mnoho se nakoupilo bílého papíru, mnoho nadělalo sešitů se zvlášťními nápisy. Mimořádné přednášky z polštiny a ruštiny na universitě mají velkou přítažlivost, zápis do stenografie, frančtiny, italštiny, kreslení, ba i krasopisu odbývá se na nižším učelišti samém s nadšením. Kněhkupci sobě zoufají, co přichází odběratelů na seznamy kněh zdarma a antikváři pořádají licitace. Divadelní galerie je plna vždy v neděli odpůldne, ovocný trh každodenně. Bydlištěm nejsou žádná studentská kasárna, nébrž pokojíček u kterékoli rodiny pražské; v každém přízemním okně je oznámení, že se tu berou *malí* studenti do bytu, stravy i do prádla, neboť studentík malý bydlí *všude*, jí *všechno*, co do prádla snese na svém těle něco a majitel hezké ženy nebo hezkých dcer nemusí se ho nikterak bát. Praha je nejen prvním městem ve světě, nýbrž ihned světem celým, obdiv je hlasitý a probíhá všemi škálami. Zvláštní znamení: sezná-li studentík nějakou vynikající osobnost, běhá za ní třeba půl dne.

Okupace je zde, jsme jejich. Přejem jim, aby se jim u nás líbilo. Praha je nyní zasmušilá, mrzutá, každý je v ní opravdový, — Bůh ví, kam se poděly všechny ty písně a zpěvy, které před nedávnem ještě pražským vzduchem zvonily! Snad nám naši okupanti přinesli něco těch skřivánčích písní z venkova s sebou!

(Podnební změny. — Ruští hosté a divadlo. — Něco o rybářích. — Naše obecní stráž a zdvořilost. — „Tagesbote“, tabulky a rozličné výklady.)

V Praze, 7. října.

Podnebí dělá lidi, viz Grony, ale lidé dělají zas také podnebí, viz Rusy. Nepoukazuju k tomu, že jsme si my Evropané učinili Evropu teplejší, než byla, aniž opakuju po cestovatelích, že Rusové severní Asii učinili už neseverněјší, toť obé je přirozeno i pochopitelno. Avšak poukazuju k něčemu nepochopitelnému mezi nebem a zemí: když šli naši v květnu do Moskvy, měli jsme hned pak, jakoby po telegrafu, v Praze mrazy, že na květen až neslušno, a nyní, sotva přišli první hosté z Moskvy k nám, je už zase zima, že nám a říjnu to ani nesluší. Je vidět, že máme ještě mnoho co vyrovnávat na nebi i na zemi, než panslavismus bude věcí „kulatou“, a policie by se měla do toho vložit, aby to šlo rychleji.

Šli a odešli, aniž by nám byli řekli, jak se jim mimo partii mezi „anglickým dvorem“ a „zlatým andělem“ líbí Praha ostatní. Nepřišli všichni, jichž čekáno a to bylo skoro dobře. Kdyby byl přišel velkokníže Konstantin, byli by ho chtěli také vojenskými kapelami na nádraží uvítat; při té příležitosti byly by kapely chtěly, ba skoro musely zahrát ruskou hymnu, ruská hymna je ale tady policií přísně zakázána, kdo ví, co by se bylo stalo, — srážka policie s vojskem — Bůh nás račiž chránit války občanské! Nepřišli také všudy, *kam* jich čekáno. V divadle na ně čekali tisícové, před divadlem sta; místnosti divadelní byly nabity, ke kasám tlačily se tlupy vždy nové, ale kasy byly ledově chladny jak ženská pýcha, zapnuty jako diplomat, zabedněny jako mozek německé většiny a za mdlým sklem jejich visela dlouho přede hrou zase

jednou tabulka: „Veškeré lože a sedadla jsou vyprodány.“ Trochu už ta tabulka vypadala plesnivě, musila as někde dlouho ve vlhku ležet; nyní ale už ležet nebude, objeví se častěji, neboť nyní seznalo ředitelstvo, co obecenstvo vlastně chce. To dobré obecenstvo!

Budeli se volat „urá“ nebo nebudeli se volat, o tom se Pražané hádali nyní víc než kdys středověcí klášterníci o tom, mají-li andělé jen soprán, nebo také tenor a bas. Patrno, že ta otázka zajímala kruhy co nejširší, neboť síla divných, prapodivných lidí přišla se na to podívat do divadla, lidí s vykrojenou bradou, bledou lící, pátravým okem a daremným lístkem. Člověk je snadno pozná, neboť zvláštní zaměstnání vtiskuje lidskému tělu zvláštní také známky. Je na př. známo, že rybářští potomci rybářských předků rodí se s hlavou šišatou, tvaru to rybího. Není tedy divu, že kdo loví lidi a jich myšlénky, má brzy v tváři své také zvláštní — nádech myšlénkový.

Snad by ani nebylo tak příliš nápadno, kdybych od těch neznámých interessantních obrátil se takhle k policii městské, což? Ta mne zarmucuje, ta obratná, zdvořilá obecní stráž naše v té své pěkné zimní uniformě, v níž vypadají skoro velebně, jako číslovaní kapucíni. „A to pro tu příčinu,“ ne „že nemá žádnou manýru,“ jak národní píseň praví, nýbrž že má manýry dost a dost, což mne tuze zarmucuje. Dřív se mohlo vnímavé srdce s blahou jistotou spolehnout alespoň na dva hrubiány v Praze, na drožkáře a na policajta. Ale od těch dob, co jsou omnibusy, musíš drožkáře už zrovna nutit, ba obratných intrik užívat, aby se stal hrubým, a od té doby, co máme svou obecní stráž, pohořelo zlaté hrubství i v tomto oboru. Taž se obecního strážníka na něco, zdvořile ti podá zprávu, per se na ulici, strážník opatrně přikročí, zaklepá ti lehce na rameno a zašeptá líbezným hlasem, abys ráčil laskavě brzy přestat, sic že by dle obtížných a nepohodlných ovšem předpisů musil tě zatknout, ač by mu toho bylo

velmi líto, ba zab někoho a strážník tě sice sebere, ale s poklonou a v běloskvoucích rukavičkách, jako by tě prosil o vis-a-vis ku kadryle. Kam to takto půjde! Mně se stýská po hrubství už jako mezi samými konfekty po kusu hrubého chleba! Vždyť nejsme v Rakousku dle toho vychováni, vždyť se nás to dotýká, jako bychom ani nebyli doma!

Arciť, snad je takto jen mně, kterémuž je neražené zlato vůbec milejší než ražené, a to od těch dob, co jsem na jednom raženém kousku viděl obraz Nerona. Gusta jsou rozličná, většina lidí miluje i raženou měď, drobný ten peníz společenského života: zdvořilost. A proto je obecní stráž naše, ač mlada, předce už u obecenstva valně oblíbena. Zacházeji s ní přátelsky, ba ulehčují jí také práci, kde mohou. Vždyť i „Tagesbote" veřejně řekl, že nechce uložit obecní policii *zbytečnou* práci; aby prý raděj ani nepátrala, kdo mu nočního času tabulky z domu uzmul. Tedy tabulky mu ukradli — to je divné! Naproti těm, kdo vůbec tabulky berou, nemají ovšem tabulky „Tagesbotovy" žádné as výsadní nedotknutelnosti, ale divné je to předc. „Tagesbote" naznačuje, že mu to udělali z politických motivů, čeští totiž tabulkáři. V českých však zase kruzích proskakuje mínění, že se o tomto kvartálu „Tagesbotovi" nepovedla žádná polemika, že se ho i toho zželelo *jeho* politickým přátelům i národním soukmenovcům, i že sobě vymyslili nový a pro svou nebezpečnost zajisté o obětivosti svědčící spůsob reklamy. Tak je právě výklad téže věci vždy jiný a jiný, podlé toho kterého jazyka. V „Čarostřelci" vítá kníže zbožného poustevníka slovy: „Buď vítán mně, ty vyvolenče páně!" a francouzsky zní totéž místo: „Bon jour monsieur, comment vous portez-vous?"

Z ŘÍMSKÝCH OSUDŮ

△

Dnové římské co světské moci chýlí se ku konci. Snad pozejtří, snad zejtra, snad ještě dnes uslyšíme, že Řím skonal co vetchá hlava malého území, aby povstal co hlava hrdá zcela volné a sjednocené zas „panny Italie". Evangelické „má říše není z tohoto světa" stane se opět pravdou a nový sběhne se doklad starého tvrzení, že žádná říše nepřetrvá jednoho tisíciletí, alespoň v Evropě ne.

Je tomu právě as tak sedmdesáte let, co první byl dán důkaz praktický, že papežské území není evropskou nutností. Francie, která byla před tisícem let základ dala světské moci papežově, po uplynulém tisíciletí ji zase zrušila. Napoleon I. dokázal toho pouhým rozkazem svým, nejmocnější syn „tohoto světa" měl dost síly, aby zničil každou vládu „z tohoto světa", třeba to byla papežova.

Avšak Pius VI., jenž měl dvojsmyslné příjmí „il Seccatore" od toho, že se snažil vysušit močály pontínské, a pak ještě od jiných sekantních vlastností svých, měl již před Napoleonem zvláštní svízele své, významné, mnoho věštící. Od koncilia kostnického, kde se jednalo o upálení myšlénky, nebyl žádný papež vyjel sobě na sever, a byly to vážné příčiny, které Pia VI. přivedly až do Vídně. Osvícený Josef II. byl toho náhledu, že peníze mohou také v zemi zůstat a zabíral jmění klášterní; proto se musilo s ním vyjednávat. Císař Josef ale nevyjednával, nýbrž vzkázal, že se má jednat písemně, poněvadž prý „on nerozumí — bohoslovectví" a především že třeba smluvit se s ministrem Kounicem. Avšak Kounic nevyjednával taktéž a papež musil sám k němu pod záminkou, že chce sobě prohlídnout vzácné ministrovy obrazy. Dal mu ruku k políbení a Kounic — jí velmi prostosrdečně potřásal a pak vodil papeže k vůli nabytí „pravého stanoviska" sem a tam před každým obrazem, o záležitostech těch jistých ale předce nemluvil. Za to dal císař papeži přeskvostný dé-

mantový kříž a krásný — kočár. Tomuto diplomatickému pokynutí papež také porozuměl a odjel do Mnichova. Zde bylo líp a za to obdržel Mnichov příjmí „německého Říma“; ani nevím, má-li to příjmí ještě.

Arciť nebyla Vídeň sama v sobě tak zlá. Měla ovšem osvíceného císaře a osvíceného ministra, ba měla, jako Řím svého Pasquino, také svého Blumauera, jehož „ist der segen gut, so dringt er auch durch den hut“ je posud známo; avšak s Vídeňáky samými nemohl císař provádět přece plány své velké proto, že bylo ve Vídni příliš mnoho *Vídeňáků* „holt“, aby se to po vídeňsku řeklo.

Napoleon vládnul zcela jiným lidem, lidem to, u něhož byla již i „la Déesse de la raison“ (bohyně rozumu) oltáře své měla a jenž by byl šel ještě dál než k pouhému zrušení světské moci papežovy. Římané sami pak nezadávali v mnohém Pařížanům a když Berthier tam roku 1798 vtrhnul, zpívali římští republikáné již:

Non abbiamo Pazienza,
non vogliamo Eminenza,
non vogliamo Santita,
ma — Eguaglianza e Liberta!

(Nemáme víc trpělivosti, nechcem Eminencí, nechcem ani Jeho Svatosti, chcem rovnoprávnost a svobodu!) General Ceroni oslovil tenkráte papeže slovy: „Vrchní knězi, lid sám převezme nyní vládu!“ Vzali mu vládu, klenoty, ba i skvostný prsten jeho a žádali, aby nosil trojbarevnou kokardu. Toho ovšem neučinil. Musil z Říma dál a dál, až konečně do Francie, odkud se více nenavrátil.

Napoleon později sám zase obnovil světskou moc papežovu, když jí právě potřeboval. Poučena případem citelným hleděla se nyní světská moc papežská upevniti všemi možnými prostředky. K upevňování tomu vzala

hřeby a pancíře z doby středověké, kdy byla opravdu jimi mocna, obnovila řád jezovitů, ano zavedla opětně i inkvisici s mučírnou, což se stalo již v druhém desítiletí našeho osvíceného devatenáctého věku, několik jen let po velké revoluci francouzské!!

Překonáno bylo dokonáno a překonané prostředky nemohly pomoci. Když se před nějakým časem začali Jezovité z Říma dobrovolně stěhovat, hádal každý, že Řím brzy přestane být Římem posavadním. Lehko hádat, že řeka proudí, když stojíme již nad ní! Stane se totéž nyní, co se stalo před sedmdesáti lety, jen že jinak, *lid* je jiný, uvědomělejší a dělá sobě historii sám.

A podivno, se zprávami o tom, že se hrnou povstalecké tlupy přes hranice římské, zároveň nám zase přicházejí zprávy z Vídně, že zde, *v lidu*, povážlivé jitření proti konkordatu, totiž proti Římu. Avšak Vídeň zas není sama v sobě tak zlá, jejím Kounicem je nyní Mühlfeld, jejím Pasquinem sprostý „Kikeriki“ a všem dohromady jedná se nanejvýš o nějaký „schlagwort“. Jinak arci Italie. Ale ani italský lid by prozatím ještě o sobě ničeho nesvedl, kdyby Francie nezakročováním svým sama nesvolovala k zboření toho, co byla před tisíciletím založila, před půl věkem obnovila. Napoleon III. je v jiné posici než byl kdys Napoleon I., onomu poutá ruce vlastní lid jeho právě tak, jako mu je poutá lid italský a německý. Řím padne co oběť pokroku evropského lidstva, aby mocnější vstal v pokroku tom.

(Ou est Lambert? — Lampářská otázka. — Divadelní kavárna. — Divadlo a obecenstvo. — Nové kanály.)

△ V Praze, 12. října.

„Neslyšel's po ulicích křik, otázky lidstva, živý lidu hlas?" — Že ne? To's tedy hluchý! „Kde je lampa?" zní to čtyrslabičně od úst k ústům a kamkoliv se obrátíš, uhodí tě to čtyrslabičně o úctyhodné tvé uši. Nebe nás nechce nechat umřít dlouhou chvílí a „dalo nedalo" nám lampu ruskou pro kapli svatovácslavskou, jejíž zajímavá „nejsoucí bytost" objevila se nám právě tenkrát, když jsme dlouhou chvílí se již co nejvýdatněji rozzívli. Rozzívli, ale nedozívli, ústa odevřená zavírají se s otázkou: „Kde je lampa?" Je to po odbytém „kde jsou miliony?" a po odbytém „stříbro"! nové polní heslo naší dlouhé chvíle, je to dobrý, doslovný, asonance i aliterace si hledící překlad francouzského „ou est Lambert"? Ba je to český výraz hesla přímo indoevropského, neboť i starý Reineke ptá se „Wo ist Lampe"? a chce tím říct, že zajíc a lampa dovedou stejně rychle zmizet.

Kde je lampa? Těšíme se na odpověď! Někteří tvrdí, že se jí nechtělo ze širokých kolejí ruské železnice na uzounké koleje západní a že zůstala hned na Rusi samé. Druzí tvrdí, že byla poslána pod kyrilskou adresou a některý, v švabachu narozený ouřadník náš že napsal na ni „wird nicht angenommen" a poslal ji zas domů. Třetí hádají, že padla v oběť těm, kteří nechtějí trpět, aby jen o kousek světla bylo z ruského zlata v Čechách víc. Ostatní nehádají pranic a těší se jen, že mají zas jednu otázku časovou, která se zajisté dříve rozluští než jiné otázky časové, na př. česká. Ať pak ještě někdo tvrdí, že neděje se ve světě vše dle zákonů přísných! Právě nyní, kdy fysikové celého světa se namáhají, aby vynalezli novou bezpečnou lampu proti

plynům, anať žádná posavadní se neosvědčila, rozplynula se i ta naše nenaše v plyn a dým, jímž se snad také někdo zalkne. A právě nyní, kdy v Praze nejednalo se o nic než o lampy, kdy tisíce Friedland-Stefkovských poraženy jsou slepotou, tisíce nových městských se povzneslo k hvězdám, kdy starostlivé hlavy pražské obce marně se namáhají vymyslit sobě, kam dobře nebo kam vůbec prodat ty staré olejové, padne na jednou do toho zlatá lampa ruská celou tíží svou, tak že lampářská otázka mžikem stala se otázkou první. Ano, jsou v tom zákony všeobecné a možno, že Newtonův zákon tíže nalezne zde nový doklad, neboť je známo, že ruka nesoucí něco, na př. lampu, výš se držeti musí než — bývají kapsy na lidském obleku upraveny. Chrám sv. Víta ztrpěl již několik takových lampářských dokladů. Menší lampa zlatá u náhrobku sv. Jana ztratila se již vícekrát, zase se ale nalezla, — dobré omen!

České „ou est Lambert“ alespoň je nám důkazem, že Praha rozkvítá čistě velkoměstskými spůsoby. Paříží ovšem ještě není, tou Paříží, jejíž „topografie, sotva dopsány, již zase nejsou pravdivy“, ale dělá se to tak znenáhla po pařížsku. Vždyť máme již i svou *divadelní kavárnu!* Pařížské divadelní kavárny jsou v divadlech samých, schází se k nim v meziaktích, začátek nového aktu oznamuje se v nich zvonkem, lze sobě tam zatím přečíst několik divadelních časopisů, — u nás nemůže být kavárna v divadle samém a časopisů také není, plna je ale předc, ta naše divadelní kavárna, a může se tedy říci, že alespoň jedna divadelní místnost naše těší se návštěvě valné. Je věru komické, jak vyhledávají lidé vždy omluv nových pro to, že návštěva českého divadla není zcela tak skvěla, jak by býti měla a snadno mohla. Místo aby jednou pro vždy našli sobě důvod pravý, vyhledávají tisíc důvodů vedlejších; jednou je prázdnotou kus vinen, po druhé bláto na ulicích, hlavní vinu mají ale opět — ženské. „Chodí tam jen, aby šat ukázaly, a že měšťanské kruhy šatové nád-

heře nepřejí, není české divadlo pro návštěvu dámskou,“ praví jeden psycholog; „Co tam má vábit, když jsou skoro všichni členové divadla ženati?“ praví psycholog druhý — oba mají pravdu, pravda je ale předce v něčem ještě jiném.

Ne, nebudu hubovat, schází mě k tomu ledacos, pro co bych nevydržel konkurenci s jinými, kteří hubují. Člověk musí klobouk smeknout — a nos si zacpat na př. před těmi journalisty německými, jak ti to umějí. Jsem právě ještě všecek ohromen nejnovějším důkazem německé obratnosti spisovatelské. „Süddeutsche Ztg.“ přinesla právě dopis z Prahy, — považte si: čtyry plné sloupce a každé slovo nadávka a každá věta celý kanál! Kdo by to po nich doved! Ti zasluhují uznání, pomníky, obšírné životopisy. Škoda jen, že v Paříži vyšla právě „Histoire des chiens celebres“, budem musit myslit na jiný titul pro životopisy jejich! Je vidět, že Hamerling věděl, co píše, když dí:

> Austrie, ctihodná národův kojná,
> dvacíti otců stále ještě kojíš plémě,
> tvá prsa vadnou a dětem tvojim
> vzrůstají zuby.

Skutečně nás kousají, kde mohou, drazí ti bratři naši, — ještě dobře, že nám dle Hamerlinga také již rostou zuby! Ze „zoubkových“ bolestí jsme již vyšli!

(*Skoro-či polo. — Rozličné druhy veselo-herních figur.*)

△V Praze, 19. října.

Všemu se musí trochu pomáhat, i slávě slavného národa, aby se udržel a tyl v slávě té. Proto jsem také již ondy vyhledával i uváděl důkazy, že Praha je městem již opravdu velkým a národ náš tedy v poměru dle toho. Důkazy moje *byly* sic, ale byly slaby, nyní mám důkaz nový, nezvratný. Pamatujete se ještě na minulé desítiletí? Je to sice mnoho žádáno v době, kdy se nepamatujem dnes již na zásluhy včerejší, avšak pomohu trochu. V minulém desítiletí stalo se, že „la grande nation" úplně upadla v porobu Napoleona, jehož Hugo nazval „le petit". Neměla co dělat ta grande nation a předce sobě v době nevolného odpočinku toho něco vypěstovala, co jí posud mnohý národ — závidí. „I ty nynější rozměry francouzského *demimondu* dokazují, že národ francouzský ve všem je veliký", pravil tenkrát kdosi. V téže době neměli také Maďaři co dělat a vypěstovali sobě také jistý druh demimondu, ale pohlaví mužského a nazvali ho „Fértály mágnások", což znamená „čtvrtkové magnáty". Francouzi i Maďaři připravili již výrobek politicko nepolitické muzy své i ve veselohrách na jeviště. A v téže době neměli jsme také my Češi co dělat a utvořili jsme sobě také něco, co je jaksi demimonde a jaksi čtvrtmagnátství, nepřišlo to ale ještě na jeviště, ba nemá to ještě ani jmeno, a kdybychom to chtěli předce jedním slovem nazvat, užili bychom neakreditovaného posud slova „polo-" čili „skorovýtečníci".

Pojem bývá již dlouho zde a slovo předc ještě pro něj schází pravé. Je zásluhou to slovo prvně vyslovit, i zaznamenávám sobě vděčně zásluhu tu. „Vyslov jmeno strašidel a již je také vidíš," dí pravidlo, nechť se teď každý rozpomene tedy na své vůkolí nebo ohmatá sama sebe, jak se líbí. Rozpomínat se nemusí dlouho, naše demimonde je

všude, roztahuje se v divadle i na ulici, v kavárně ve formě nohatých kritiků veškeré journalistiky evropské i za sklem kněhkupeckým ve formě fotografických návštívěnek, v městě i na vsi. Polovýtečnictví není právě *celé* výtečnictví a proto myslí skoro každý, že by mohl být alespoň skorovýtečníkem. Místo, aby pracoval a zůstavil jiným, aby ho vřadili do té které škatulky lidských brouků, rozumuje sám: „Hlasoval jsem pro čestné diplomy, telegrafoval a křičel jsem „sláva", nadělal jsem výtečníků z jiných, proč bych na sebe zapomněl!" A nezapomene! Kdo sama sebe uznává, uznán bývá i od jiných. *Proč* se uznává a proč je uznán, to se vlastně neví, také na tom nezáleží, neboť skorovýtečník je *vůbec*výtečník. Tak to přijde, že jich máme všude dost a ve všech třídách, i upozorňuju české spisovatele veseloher na ně.

Běda tobě, neznášli ho, toho polooslavence, jakmile ti byl jenom své jmeno řekl! Žije sice někde v skrytosti veské, ale je abonován na noviny, měl při minulých obecních volbách veřejnou insertní hádku, byl plným jmenem podepsán na nějakém „posledním slově", po němž přišlo ještě několik slov dálších, — a ty ho neznáš! —

Nebo je sice teprvé studentem, ale studentovi je odevřen svět celý, možno, že přesáhne přes všechno dosavadní o výšku celého Shakespeara, mimo to má celý svazek hotových básní, plán na operní libretto, v redakční listárně belletristického listu mu řekli, že zaslal „myšlenku pěknou, ač ne právě novou; forma posud vadí," hrál již často na ochotnickém jevišti, jmeno jeho bylo v „Thalii" celé vytištěno — a ty ho neznáš! „To je arrogance," zabručí polovýtečník.

Nebo je učitelem na některém středním učelišti, napsal do programu výročního statistiku minulého školního roku, byl by měl s všemocným školním radou k vůli národnosti brzy hádku, kdyby byl co rozumnější sám nepopustil, žáci se ho bojí, otcové se mu klaní a — ty ho neznáš!

Nebo vydal nějakou, ostatně dosti snad praktickou, přec však jen skompilovanou knihu, nebo vyvěsil skromný obrázek ve výstavě, nebo postavil někde divný náhrobek, nebo hraje na divadle úlohy patnácté třídy, dal se fotografovat, jeho obraz je k prodeji za sklem — a ty se rozmýšlíš, kdo to je!

Nebo je duší té či oné záložny, nebo aranžoval o svatbě sbírku na národní divadlo, nebo „se hlásil i v cizině k nám", — a ty ho neznáš!

Nebo je to skorovýtečník druhého pohlaví, tančil s některým celým výtečníkem jednou čtverylku, byl desátou kmotrou při svěcení práporu zpěváckého spolku, zaslal do bazaru vyšívaný polštář, účastnil se výletu amerického klubu — a ty ho neznáš!

Dobrý to lid zajisté a mnohdy i úcty hodný, přece ale jsou to naši zcela zvláštní „Fértály mágnások" a mají právo být zvěčněni ve veselohře. Nevyhnuli se veselohře největší duchové a byli ve všemocný kruh její zabráni, proč by měli se z něho vymknout duchové menší, kteří sobě na větší *hrají* a spokojeni nejsou s tím, čím skutečně jsou. Každý nechť sama sebe ohmatá, zda by byl figurou pro veselohru, a nezlobme se nikdo, spatříme-li idealisovaný obraz svůj. Tantiém od našich spisovatelů za tu národní „látku" nežádám!

Z LITERÁRNÍ ČINNOSTI BESEDY UMĚLECKÉ

△

„Konečně pak vznášíme prosbu ku všem sl. redakcím, aby buď tento náš článek otiskly buď celý, buď u výtahu; aneb aby samy se svého stanoviska otázku námi podnícenou vzaly na přetřes a obecenstvu ji rozložily," — napsal „Český obzor literární" na konci jednoho článku svého. A o čem ten článek jednal? O ničem novém a o něčem smutném, o starém to stesku, že pěkná literatura česká nemá nyní vzdělavatelů, vzdělavatelé že nemají nakladatelů, nakladatelé že nemají odběratelů, odběratelé že nemají pěkné literatury, z kteréhož puntíku mohli bychom svůj otčenášek začíti zase znovu. Ač jsme ten otčenášek odříkali již často v listech svých a po každé k němu nějaké „zdrávas" připojili, chcem pro důležitost věci být novému hlasu předce zase ozvěnou.

Není věci, která by slušela i politickému listu líp, než když sobě všímá vůbec duševní tvořivosti i vnímavosti svého národa, pro politika rozhodného je to ale povinnost svatá, která se ovšem leckdy odstraní jako jiné také povinnosti svaté. K politickým vůdcům obracejí se s žalobami svými zástupcové krásných umění vždy, kdykoliv pro život čistě politický, tedy veřejný, trpěl život národa vnitřní. Obracejí se právem. V dobách čilého politického hnutí jsou vůdcové političtí základním tónem, dle něhož zvučí vše ostatní, udávají jaksi módu a nestarajíli se sami nápadně o umění pěkná, nestará se podle nich také massa lidu. Nebyli bychom úkazy musili pozorovat za doby poslední zde samých u sebe, abychom pravdu tu poznali: jinde byly již také dny úpadku nebo stagnace a viděli jsme, co se tam tenkráte dělo. Připomenemli sobě ze známějších nám literatur cizích francouzskou a německou, známe i jeden čas, kdy obě vedly nářky *současné,* kdy zároveň

stýskaly sobě na neplodnost a neživost vlastní, kdy sáhal Francouz po plodech německých, Němec po francouzských a zas sobě obě naříkaly, že jedna i druhá se tou výměnou kazí. Dokázalo se toho, že politika musila ustoupit ve vlastní prospěch od své monarchie, aby národ zase se posilnil ke krokům dálším. Jakž v literatuře pěkné, takž i v ostatním: ve Francii vycházela celá díla, v nichž státníci byli poučováni i pobízeni, aby se postarali o to, by křísen byl duch národa a buzena v něm láska k umění výtvarnému, v Německu vycházejí posud díla, která státníky vybízejí, aby ujali se vzdělávání lidu také hudbou. Pro nás je nad umění výtvarné a hudební posud literatura nepoměrně důležitější. My teprv se namáháme býti jednuškou, my, pravý ten „národ práce" a to práce obrovské, pracujem teprv o založení své existence; ta existence ale není možna bez literárního působení, z něhož nabyti musí síly národní naše mluva, jímž vypěstovati se musí národní duch v času přiměřené formy. Bez literatury jsme hora bez lesů, déšť splákne hlínu, vichr zabrání, aby se usadila nová; holá skála a pouhý geografický pojem nemá ani v hospodářství národův ani v politice významu.

Okolnost, že *jsme* vůbec v počátcích, že jsme také chudi co do sil produktivních, činí literární stagnaci pro nás tím povážlivější. Ze staršího nemožno u nás pro nynějšek mnoho získat a umlčí-li se „jedna serie" sil produktivních, druhá nenastupuje tak rychle. „Český obzor literární", jemuž bychom pro zdravou tendenci jeho přáli valné rozšíření, poukázal k tomu již vícekráte důkladně a vřele. Právě dotýká se nejnovější číslo „Obzoru" znovu otázky té i rozebírá ji, aby vypátralo původ stagnace i upozornilo na možný konec její. Ve *spisovatelstvu* viny nenalezá, z dobrého as přesvědčení, že naproti stálé a tak vydatné netečnosti sama ideálnost musila by se odmlčet. Vinu spatří v obecenstvu, dobře ale bude, zahrne-li v ni i ty, kteří obecenstvo vedou.

Beseda umělecká, jejíž zásluhou jest zaražení kritického „Oboru“, sáhá však již dál a výdatně dál nad pouhou kritiku, chceť pomáhati také činem. V lůně Besedy tvoří se spolek, jenž sobě učinil účelem činné „podporování krásné literatury české“. Podporování to ve smyslu Besedy musí se ovšem dít způsobem tím, že se v obecenstvu musí pracovat ku povzbuzení záliby v čtení, čtení a kupování kněh musí se stát znovu módou, aby se stalo znovu potřebou. Obecenstvo, širší, veškeré obecenstvo české musí být zabráno v kruh ten, neboť pouhá vzájemná asekurace mezi spisovateli málo by spomohla, ba rozpadla by se v samých počátcích svých. Široký musí být ten kruh, aby čím dříve tím líp vyšla záležitost ze stadia pouhé módy. Držena v úzkých kruzích nepozbyla by ani protivného rázu dobročinnosti, strojené obětovnosti, čímž vším se produktivnosti nepomůže, ba spíše se produktivnost disgustuje, vidouc v sobě něco jen trpného, zbytečného. Dobročinnost by se mohla zakrátko podobat sběrací skříni Hogarthova žebráka, nad níž si pavouk rozpřeď pohodlně síť, a pro nakladatele bylo by pak mnohem hůř než je posud. Tedy kruhy hodně široké a nepochybujem, že se Besedě sdaří. Bude to čin blahodatný, skutečný *čin!*

(Ve Vídni si pomohli. — Nová výstava. — Pro i proti konkordátu. — Nový zpěvácký spolek. — Národ filologů.)

△ V Praze, 26. října.

Francouzské časopisy popisují také pana Beusta a praví, že vypadá nejen veselý a spokojený, nýbrž skoro dobrý a šťastný. Lehko mu ruce sobě mnout, když vykonal právě kus řádné práce! Však bylo již zle, dualismus hledal sobě již místečko, kde by umřel, o říšské radě nemluvili již ani říšští radové. Přátelé dualismu musili něco učinit, i smluvil se dualista pan Beust s rovněž vřelým dualistou panem Rauscherem, kardinálem, chopili se konkordátu, každý z jiné strany, a říšská rada byla zase něčím a Vídeň jásala a za Vídní mluví svět ostatní. Jen když je Vídeň spokojena a když vídeňští journalisté nekřičí, neboť nikdo neumí tak křičet jako vídeňský journalista. Nikdo nemá tak výdatný hlas jak oni (hlas = φωνῆ: dle Liebelta, „Abstammung von den Griechen", vlastní jmeno Founě či nestupňovaná jeho forma = člověk těšící se dobrému hlasu). Vídeň neláká věru nikoho, kdyby tam ale byla výstava těch pánů od novinářského pera, nesdržel bych se návštěvy. Jaká to galerie velkých mužů! Ve výstavních galeriích bývají na jednotlivých předmětech nápisy: „Není na prodej." Kolik by asi takových nápisů bylo na výstavě vídeňských journalistů!? — Kolik že povídáte?

O říšské radě se zase mluví. Vykonala dvě věci: pracuje k smrti konkordátu a zachovala život malé lutrii. Za obé obdržuje adresy, za lutrii od lutristek, jichž je tolik, že zaplaví každý trh, a za konkordát od jiných bab, které mnohdy ani nevědí, co právě klevetí. Prvější to činí o vlastní újmě, tyto pak jsou „svedeny", jak praví páni páteři. Ostatně — svádění je rozdílné, vždyť se může i ku cnosti svádět, jak dokazují zase adresy podepisované ve

smyslu opačném, totiž *pro* podržení konkordátu. Kdybych byl obecenstvem, nepodepsal bych ani proti ani pro. *Proti* není více třeba a pro — — Jednou se stala v jistém státíčku německém pěkná historka hrnčířská, jižto ihned blíže specifikovati budu. Byly tam obce zanášející se výhradně s hrnčířstvím a v řemeslném umění tom stály jen o něco výš než kdys dobrý Robinson Crusoe, než vynalezl glazuru. Oko blaba bedlivé chtělo odpomoci a spatřivši na cizí velké výstavě krásné výrobky, nakoupilo jich a darovalo co vzorky obcím oněm. A obce se vyjádřily, že sice přijmou třeba dar ten, avšak — jen pod tou výminkou, vyřídili se v jejich smyslu proces, který měly s vládou. Snad někdo řekne, že ta historka kulhá. Prosím, jen na jedné noze, druhá je zdráva! — Myslím, že to byl filosof Feuerbach, který řekl, že člověk je tak „juste milieu“ mezi nebem a zemí; bude dobré podržet to stanovisko i v tomto lidském případu.

Když se o říšské radě zase mluví, může se mlčet o ostatním, totiž může se „to ostatní odmlčet.“ Nejdříve odmlčují se časopisy, dá se jim nějaký paragrafový špejlík do úst. Při příštím politickém obratu nebo při nějaké nové příležitosti radostné, kdy se obyčejně amnestie rodívají, nebude nouze o příčinu — tiskových procesů bude ažaž dost. Nebyla sice nikdy o ně nouze, avšak teď je zas pravý nadbytek. Pak se odmlčuje ruská hymna. Posluchači pražské polytechniky první dostali dorozumění, že s ruskou hymnou to už nejde. Je pravda, melodie její je příliš těžka a pak — vždyť si rozumíme! Nám Slovanům sluší něco jiného, nového, něco tak od podlahy. Není nic platno, jednu společnou píseň mít musíme pro slovanský vokální kvartet! Když to nebude právě hymna, nemůže nikdo nic říci, nastoupí-li píseň jiná — ovšem posud nenarozená — kterou sobě nacvičí nový národní zpěvácký spolek ten náš slovanský. Dohromady ji zpívat arci nebudem, avšak již starý Thibaut učí, že povinností každého

řádného zpěváckého spolku jest, aby především cvičil řádně každý hlas *jednotlivý*. Náš spolek je prozatím ještě dost divný. Ruský bas hučí sice jako varhany, avšak jako vzdálené varhany. První a druhý tenor, Čech a Jihoslovan, chodí s mokrým šatem kolem krku, — není divu při tom nestálém a ouskočně sychravém počasí! Ale první bas, ten polský, s tím je kříž! Je trochu svéhlavý a kdykoliv je ho k souzvuku potřebí, natáhne mlčky prst a ukáže ve své partituře „tacet", — je to stará partitura a měl by ji sobě dle ostatních hlasů přepsat. Také chodí k „sousedovům" na táčky; nu snad by se na cizích národních písních vycvičil a překvapil nás pak tím větší umělostí, jen kdybychom už dobře věděli, má-li či nemá-li vůbec potřebného *sluchu* pro harmonii!

Pak se také odmlčují sbírky pro bratry Horvaty, snad podle jakéhos tušení, že nejlíp pro Cislajtánii, podrží-li peníze pro sebe. Je v tom ale nejistota. Zapovědělo se sbírat *pro* bratry a teď se každý ptá, nemůže-li tedy sbírat *na* bratry. Takový filologický národ pochopuje velmi těžce!

ŽE NEJSME ŘEKOVÉ?

Jsme potomci starých Helenů, to víme již od starého Dankovského, který přeložil celý první zpěv Iliady tak do češtiny, že foneticky bral stejné slovo české za slovo řecké, hledě při tom ovšem také k podání smyslu. Avšak Dankovský je překonán, často citovaný jeho verš: „nouzi na stráž vrže kakou, polekáni jsou lidé (νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν, ὀλέκοντο δὲ λαοί)“ nebude nikdo víc citovat. Po prvním proroku přišel druhý, po Dankovském, který psal: „Řekové co kmenoví *příbuzní* Slovanů“, přišel nyní Liebelt, který Řeky beře hned za vlastní *otce* Slovanů („Die abstammung der Slaven“). To je předc pěkné, „saprolot!“ (σαπρολογία). Pan Liebelt napsal o tom celou knihu (kniha je věc, z které se člověk může ledačemu naučit = γιγνώσκω) a nikdo ji neodloží stranou, aby se upřímně, ale hodně upřímně nepobavil.

Slované čili Slavoné byli veskrz dle pana Liebelta kolonisté starého Řecka, musili Řecku pomáhat = συλλαμβάνω, jsou tedy Slované opravdu jen „pomáhači“. Trochu níž než Slované vůbec stojíme my Češi zvlášť, neboť my jsme kolonisté, kteří pracovali pouze za *mzdu* (θής), tedy jaksi jen nádenníci. Jak mnoho vysvětluje se tím v historii Slovanstva vůbec, ve společenské mizerii české zvlášť! Také Němcům jsme posud nerozuměli, neboť Němec má dle p. Liebelta od prvopočátku význam člověka, který „rozděluje pastviny“, totiž mezi *svoje* je rozděluje.

Jakož vůbec Čechové milují a podržují řeč svou, takž možno na jednotlivých příjmích českých posud poznat, odkud ta ona rodina česká původ svůj vzala, z kterého helenského kraje totiž. *Kučera* pochází patrně z ostrova Krety (κύθειρος). *Janda* (Ἴαν) je z Jonie, *Pitha* je z Delfi (πύθιος), *Hanáci* jsou vůbec Jonové (Ἴαν-ακος). *Moravané* jsou Spartáné (μόρα, ὤν). V jiných vlastních jmenech zračí se zas něžný náš smysl náboženský, takž znamená *Benda*

posud ctitele Artemidky (βένδις), ba *Šebesta* (σεβαστός = jenž se ctíti má) je přímo nějaký kolonisovaný panbíček.

První vůdce Čechů jmenoval se buď *Chotek* (κόττα = hlava) buď *Zdekauer* (σύν-διοικῶ), což znamená majitele hospodářství kolonistského. *Purkyně* (πρῶτος κινήγητος = Πωρκινήγη) měl už tenkráte nějakou šarži, neboť jmeno jeho znamená „oberjägra". Za to sobě může každý zoufat, kdo se jmenuje *Lojza,* neboť byl věru „už ten *poslední*" (λοῖθα).

Od pana *Liebelta* (λείβω, člověk, který se obětuje) dovídáme se, že *Abelesové* jsou Slované a „muži jednoduší, neozdobní" (ἀφελής), rovněž *Auerspergové* (ἁβρός-πέργαμος), kteříž nejsou než majiteli pěkných paláců (v Praze na př. na Valdštýnském náměstí, v Panské ulici, a j.). *Kaunicové* jsou ti, kteři losem se stali majiteli nějakého statku (καυνίζω), *Kinští* jsou myslivci či milovníci psů (κυνές), *Lažanští* komorníci (λάσανον), *Lobkovicové* jsou ti, kteří mají dům na vrchu (λόφος οἶκος), na př. na Mělníku, v Roudnici. V Hoříně ovšem mají Lobkovicové zámek v pláni, ale vrchy je z Hořína předc také vidět. *Jirsík* je muž Bohu zaslíbený (ἱερός), na př. pan biskup budějovický. *Čupr* je člověk lichotící se (θωπεύω), *Koupil* je hospodský (κάπηλος), *Manes* otrokem (μανής), *Sýkora* hlídačem fíků (συκωρός), *Vratislav* mužem slavným (φράζω = trumpetou něco rozhlašovati), *Opolcer* pase kozy (αἰπόλος), a t. d. *Černín* znamená dle p. Liebelta pytláka (θήρ ‹ῖνος›), čehož nechť sobě všimnou historikové honebního práva.

Jmena míst, to se rozumí, jsou rovněž zajímava. *Praha* znamená hrad (πρέγα), *Holomouc* vzala svůj základ odněkud z olympických hor (Ὀλυμπίαθεν), *Brno* bylo staročeským parkem zoologickým (φήρ), *Pardubice* jsou domovinou *panen* (παρθένος, οἶκος), *Budějovice* místem, kde se mnoho volů vychovává (βόδος-οἶκος), *Chrudím* sídlem lidu obchodnického (χρέος-δῆμος), *Klatovy* místem, kde se dělají koše (κάλαθος). Zajímava je zvlášť *Kutná Hora* či *Kutné*

Hory, což je tolik jako podkopané vrchy (κ = κατὰ ὀρύττω ὄρος — κορυτνὴ ὄρη — κοτνη ὄρη). Někteří myslili posud, že *Jičín* je tolik co Jitčin (hrad), p. Liebelt ale praví, že je to pahrbek, nebo alespoň — krajina, kde by pahrbky mohly být (γὴ = θες).

Velevítáno musí být každému, kdož historií staročeské vzdělanosti rád — se baví, co pan Liebelt říká o jiných slovech, kmenech a kořenech. *Koště* je to, co nás krášlí (κοσμέω), *čamara* je šatem svrchním čili na *odiv* stavěným (θεάμαρα) — viz „Tagesbote", *prapor* znamená jen pruh purpuru, přišitý k bidlu (παρά-πορφύρα). Obdivu hodně hluboký smysl má ale slovo *prase* (παρά-αὔξω); znamená totiž *něco*, co jen tak vedlé, aniž bychom tomu zvláštní pozornost věnovali, roste a se rozmnožuje.

Pan Liebelt nemohl se ani odloučit od krásného badáni svého a začíná svůj spisek as čtyrykrát vždy zase znovu; samý tu doplněk, samá doháňka! A člověka to věru lechtá, aby na dráze té pokračoval, — leč (λήθη = zapomenutí) to by bylo při práci páně Liebeltově, jako bychom chtěli „sovy (σοφή = moudrá) do Athen nést" a protož se přiznáme, že máme již dost (svou dosis = δόσις).

Dankovského řeckočeský otčenáš je překonán, gymnasisté se budou učit stránkám slovníku Liebeltova!

MATICE LIDU

△

„Osvětou k svobodě“ napsala sobě Matice lidu místo jiného monogramu; heslo to je nyní heslem světovým, všeobecným. Již je sobě toho každý vzdělanec vědom, že dojdeli vůbec lidstvo kdys svobody úplné, dojde jí jen na základě všeobecného vzdělání. Kdekoliv posud despotie slaví kvasy své, je krmena a živena *nevědomostí* lidu; blbý lid je kanibalským choutkám jejím nejmilejší lahůdkou. Jakmile však lid těšiti se bude ve všech vrstvách svých ovoci ze všeobecné vzdělanosti se vyvinujícímu, jakmile pozná tím dobře sama sebe, svou důstojnost i veškerá lidská práva svá, mžikem musí zmizeti všechen útlak a každý odpor proti právům lidu zlomí se jako stéblo naproti záchvatné, obrovské vůli a síle lidu. Sílu má a měl lid ovšem vždy tutéž, avšak trávící se bezplodně v poutech neuvědomělosti; a vůli má a měl vždy *potud* jen, pokud sobě byl plně práv svých vědom i cíle svého. Pokračující vzdělanost rozpoutává sílu a vykazuje vůli pravý směr, proto také je každý pokrok na dráze osvěty zároveň pokrokem politickým, každý čin duševní, nechť se stane v literatuře, v umění neb jinde, zároveň činem politického významu. Ve smyslu tom má také Matice lidu, určivši sobě za úkol šíření osvěty, nepopíratelnou svou důležitost politickou a měli by ji podporovat i kruhy ty, které v době nynější nevšímají sobě jiného než ruchu politického.

Jeli jinde čin literární zároveň činem politickým, je jím u nás desateronásobně. Čím vzdělanější stane se lid náš pomocí českého jazyka a vlastních kněh svých, tím zabezpečenější je budoucnost jeho. Kniha je naše nejbezpečnější zbraň, novověkou naší sudlicí, kněhkupectví české připadá nám jako národní zbrojnice a nad tiskárnu českou mohl by se směle dát nápis: „V tomto táboře je život národa“, aniž by bylo třeba strachu, že historie zvrátí a zkoriguje nápis ten, jako již zvrátila jiné nápisy podobné.

Matice lidu vstoupila v řadu těch, kteří podávají zbraň českému lidu, zbraň nezlomnou, protože duchovní.

Matice lidu učinila sobě úkolem, že rozšiřovati bude v lidu dobré spisy české. Uspořádala se tak, že činiti to může prostředky co nejmírnějšími, peněžitý příspěvek, jaký od svých členů vybírá, je tak skrovný, že i nejchudší občan sdíleti se může. Stalo se tak vzhledem k peněžitým poměrům českým vůbec, k poměrům českého chudšího lidu zvláště. Pokud se posud jeví součinnost lidu v novém ústavě tom, lze říci, že právě lid prostý dobře porozuměl výhodě své: prostý dělník přichází, oblečen ještě v pracovnický šat svůj, aby zapsati se dal v seznam odběratelů, venkovský řemeslník a baráčník spolčují se k společné zásilce příspěvku svého. Doufáme, že kruhy ty rozšíří se vždy dál a dál a že nebude znenáhla ani jediné české vesničky, v níž by nebylo členů matičních a nečítaly se spisy matice nové. Rozumí se samo sebou, že také zámožnější a vzdělanější již třídy české hojně přicházejí s příspěvky svými. Je toho také potřebí, neb jen tenkráte může Matice lidu řádně prospívati, mnoho sobě objednávati a vydávati spisů, když počet členů čítati se bude po mnohých tisících. Jeť ve vlastním prospěchu každého člena jednotlivého, aby se stal apoštolem Matice a všemožně působil k rozmnožení členstva.

Matice lidu hleděti bude každým spisem svým ku třídám *všem*, není spolkem snad jen tu onu třídu čtenářstva na zřeteli majícím, nýbrž „spolkem pro vydávání *laciných* kněh českých“ vůbec. Nechť pojednávati se bude ve spisech jejích o předmětu jakémkoli, stane se to vždy formou jasnou, každému přístupnou; předměty ty bude ale zas vybírati a je spracovávati tak, aby byly i tomu zase novy, kdož je čtenářem třeba dávno již obeznalým. První spisovatelé čeští věnují Matici svou píli, výbor matiční pak se stará, aby v příhodném a časovém střídání se dotýkáno bylo jednoho oboru po druhém, zábava aby se střídala

s poučením, nejčastěji ale, aby obého bylo docíleno zároveň. Tím spůsobem povznesou se díla Maticí vydávaná nad cenu pouze časovou, nad knihy, kteréž, jednou přečteny, pro vždy se odloží, a díla její působiti budou a podrží cenu svou i pro pokolení příští. Tendence Matice lidu nesnáší se vůbec se žádným stanoviskem jednostranným, její účel je všeobecnost na základě moderního lidstva, v ní nebude mít nijaké tmářství, nijaké myšlénkové zpátečnictví útulku, chceť lid nejen vzdělávat, nýbrž ihned povznést na stanovisko takové, aby měl ostatní svět vzdělaný úctu před zjevy českého ducha.

Působení Matice lidu již nastalo. Ač teprv letos idea její klíčiti počala, leží přec již první dílo její před námi. Jest to výtečně psaný „Obraz světa slovanského“. Nejen že vedle bohatě poskytovaného poučení jest obsah knihy té právě nyní velmi časový, ale obsah ten jest jaksi *základem*, na kterémž vůbec možno dále pokračovati duchu českému. „Znej nejprv sama sebe“ — a pak teprv poznáš, čeho kdy dosáhnouti můžeš. Šťastný a významný zajisté začátek!

(Ragoût a muzika. — Krásná mela a náš hlad. — Vytištěná upřímnost. — Ragoût v Rakousku a v Praze. — Páně Steffkova muzika.)

△ V Praze, 6. listopadu.

Když se tak člověk rozhlídne v pravo v levo po dějinách našich dnů a když je člověk journalistický pokoutník čili feuilletonista, zamnul by sobě radostně ruce jako Vansen, ošumělý pokoutní písař v Goethově „Egmontu", a řkul by s povzdechem: „Ale ty můj božínku, to je teď krásná mela!" Francouz říká takové motanici a sekanině „ragoût", Čech jí říká čistě po česku „muzika"; mně se vzdor ultravlastenectví mému líbí francouzský výraz líp. Naše „muzika" — každý to ví, kdo jen jedinkrát sobě o Štědrý večer v Čechách žaludek zkazil — je svařenina švestek, hrušek a jablek; člověk má toho brzy dost a zemdlí. Ve francouzském ragoût je ale živné maso a chuť se jím dráždí na jídla další; to je něco jiného. A poněvadž my Čechové světovo-kulturně pokračujem, při tom ale předc Čechové zůstáváme, podrželi jsme sice výraz „muzika", chuť svou jsme ale sřídili dle ragoûtu.

Polykáme směsici pikantních událostí, jíme, jíme, a mezi jídlem hledají oči již mísu příští. Když Garibaldi v jediný den dvakrát z Kaprery neuteče, když v týž den nepošle se nějaké válečné ultimatum do Florencie a alespoň jeden redaktor pro velezrádu do Novoměstské radnice, zíváme hlady. Když za rok nepředělá se alespoň dvakráte „mapa Evropy" a neodbude alespoň jedna nevídaná posud válka, dáme sklepníkovi o polovic k Novému roku — — odpusťte, že připomínám již hrůzy Nového roku, stalo se to mimovolně, neboť našinec je teď už tak rabiátní, že ani necítí, když ve vlastním mase řeže! Chuť naše je rozdrážděna jako panovníka v Dahomeyi, který každý den dvacet lidí vlastní rukou stíná, a naši kuchaři, potentáti a diplo-

mati, musí se sebrat, aby pro nás vymýšleli ragoûty nové! Jsme samí Dahomeyci, Vansenové, historičtí nedosytové, lidojedi a mravní ošumové! Nejsme to dost?

Skutečně, je teď krásná mela! Každý ji vidí a každý jí dává jiné jmeno, podlé toho, jaký se mu výraz více líbí a mnoholi má sám času. Kdo má málo času, řekne krátce, že žijem „ve velké době“, kdo má mnoho času k mluvení i trávení, řekne: „Ano, pánové, pravím vám, že stojíme na *prahu* velkých událostí!“ Tito lidé by se ani nedivili, kdybychom náhle lítat začali, kdyby veškeří národové náhle sobě ruce podali v republikánsky křesťanském srozumění, a řekli by jen: „Ano, pánové, stojíme na prahu a t. d.“. Nač, pánové, stát pořád na prahu, entrez, messieurs, a buďte ubezpečeni, že se toho děje dost, co stojí za podívanou, ba i dost rozhodně velkého. Ano, stalo se v poslední době něco, co ještě nebylo od stvoření světa, od vynalezení tisku a od narození se prvního journalisty! Stalo se něco, nad čím i journalista žasnul, co přemohlo jeho blaseovanost a bylo i jemu samému „pikantní“. Přemohlo to jeho blaseovanost, zničilo ale také jeho krásnou pýchu. Musil to být, ach! trpký okamžik, když s hořkou slzou v oku a třesoucí se rukou namáčel tyto dny journalista brk do osudného kalamáře a napsal neslýchaná, nečítaná slova: „Politická situace je taková, že nám rozum stojí a že nevíme vůbec, co o ní říci!“ Journalista, který vždycky dobře ví, co kde je, a ještě líp, co kde *bude*, který Napoleonovy plány líp prohlíží než nebožtík Sekyra roztrhaný svůj smrkací šátek, a dle cichorie v kávě své jako vídeňská Sibylla uhodne příčiny severoamerických poměrů, který vždy řekne „není pochybnosti“ a v nejhorším případu tvrdí, že když nebude „toto ono“, bude „ono toto“, — ten, ano ten řekne teď: „já nevím nic!“ Pánové, všechna úcta k takovému, až mnišskému sebezapření, k té obrovské pokoře, k té romantické upřímnosti. Velikost ještě nevyhynula, kloním se jí, sám ale byl bych předce raděj řekl:

„Nikdo sice nic neví, my ale soudíme najisto, že Napoleon a Garibaldi, chcem říct že Bismark a Viktor Emanuel, totiž sultán a — a t. d.“

Jako je v celé Evropě nyní pikantní ragoût, je také u nás; u nás ale už tak pikantní, že mu nikdo neporozumí až do konce všech dnů. Rakousko se spoléhá na Maďary, kteří se spoléhají sami na maďarskou říši a na utlačení Slovanův, pak se spoléhá také Rakousko na Němce, kteří se zase spoléhají na německou říš a ditto na utlačení Slovanů — a Slované liberální spoléhají se na liberálnost Maďarů a Němců, již staletími vyprubovanou, jako by říci chtěl[i]: „Snad ten tisíciletý štěp ponese přec také jednou — třešně!“ — kdežto zas Slované hyperlegální přemýšlejí o slovech dalmatského státního návladního, jenž děl, že spravedlnost nemůže být spravedlností, když vláda nechce. A jako v Rakousku všude, takž je také ragoût u nás v Praze. Praha se náhle doví, že to místo, na kterém stojí, nepatří jí. Pražský měšťanosta se náhle doví, že je sice plukovníkem městských sborů, že v nich ale nemá praničeho co rozhodovat. Pan Steffeck — ne, tomu, co pan Steffeck dělá, nerozumí věru leč ten, kdo tvrdí, že pomáhá Němcům, aby vylučováním všech Čechů sřídili sobě alespoň jeden sbor čistě německý, s nímž možno německé demonstrace dělat, aby vedle toho na větší oslavu pražského Němectva a k vůli demonstracím těm dostali Střelecký ostrov do svého majetku a k němu jiné ještě maličkosti. Než, obecenstvo toho má již dost, — to není pikantní ragoût, pane Steffku, co zde vaříš, nýbrž prostá „muzika“ a té jsme se již všichni přejedli. Něco nového, pane Steffku, abychom nezívali! Takhle na př. něco *rozumného,* tím budem zajisté překvapeni s Tvé strany, pane Steffku!

(Holandský příklad. — Druhé jaro a kvítí jeho. — Hubička do Pardubic. — Kněžstvo a Bílá Hora. — Kupletní příběh.)

△ V Praze, 9. listopadu.

Holandští kupci jsou lidé velmi praktičtí. Jeden z nich měl dceru. Dceru mít není ovšem pranic praktického; když se ale praktickému muži takové neštěstí přihodí, hledí sobě pomoci a prakticky ji provdá. Nadzmíněný majitel krásného toho neštěstí hleděl také, a když se přihlásil zeť, položil mu především otázku velmi praktickou: „Prosím vás, vybouřil jste se už, nebo se musíte teprv vybouřit?" — Nevypravuju historku o tom Holandrovi snad proto, že se blíží doba výročního trhu na francouzské hračky, které u nás skoro „jako by živy" v krinolinách chodí po Příkopech, že se zkrátka blíží masopůst; nýbrž vypravuju ji sobě a myslím sobě toto: Zdali pak J. E. pan baron Kellersperk, odevzdávaje J. E. baronu Hennigerovi v dočasné malženství dceru svou, zeptal se ho s oním Holandrem: „Prosím Vaši Excelenci, ráčila jste se už nebo musíte se teprv ráčit vybouřit?"

Krev je divný mok, má zvláštní svoje práva a na každého „to jednou v živobytí přijde". J. E. pan baron Henniger má prý také krev a přišlo to na něho s celou silou druhého jara, přišlo nekřesťansky, t. j. po německu. Nikdo se nedivil. Rodina německých umělců Tischbeinů čítala šestmecítma mužských hlav, ovšem ne najednou, a nikdo se nedivil, že všichni byli umělci, neboť stejná krev to dělá; proč by se někdo divil, rakouští ouřadníci, jedna rodina a stejná krev, že všichni byli, jsou a budou atd.

Připnuli Praze kvítí toho „druhého jara" na kabát, ale tak, že začla křičet: bývať i píchnutí špendlíčkem nebezpečné, jakž teprv celou plynovou rourou, celým granátnickým bataillonem! I rozzuřili se Pražané velice velmi,

krev jejich rozkypěla se až nebezpečně, zimničně rozechvěné nervy zvěstovaly, že se stane něco J. E. panu baronu Hennigrovi snad nemilého — musilo, musilo se vůbec něco stát — a skutečně se usnesli Pražané zcela klidně na tom, že půjdou v deputaci žalovat k „mamince“ Vídni a žádat, aby jim byla kytice zase odepnuta. Až pojedou páni deputáti kolem Pardubic, ať to perníkářské místo pozdravujou, neboť Pardubicům se tyto dny také něco stalo, říká se tomu obecní volby. O Jahne, Jahne, mně se zdá, že's už dávno neměl svůj „Růženec“ v rukou! Ano, ta *pravá* pobožnost mizí a ta ostatní také! Nevysvěcení i vysvěcení kněží stejně si naříkají, jedni pro lidskost a svobodu, druzí pro konkordát. „Vidíte, když je české kněžstvo *pro* konkordát, neměli byste být *proti* němu, vždyť má kněžstvo zásluhy o národ náš“ — slyší člověk ráno a na večer. Zajisté že má zásluhy a sice velké, jichž až příliš často již uznáno; uznavše ale jsme hotovi a neuznáváme žádné „vidíte, nemůže být pokroku u nás, neboť kněžstvo má zásluhy“.

Kněžstvo je prý nyní proti vládě, povídají, kteří nechtějí říci, že u spojení svém cislajtánském je prozatím jenom proti konkordátu. Z toho zas následuje, že vláda je proti kněžím. Důkaz toho podán včera na Bílé Hoře, ve výroční den nešťastné bitvy. Jsouť u nás někteří kněží vlastenci, kteří dle vlastního výroku svého „*radostí* pláčou, kdykoli sobě vzpomenou na bitvu Bělohorskou, neboť porážkou tou vrácen jest národ náš zase lůnu církve“. C. kr. policie u spojení s c. kr. četnictvem nejspíš že se bály, aby ti rozradostnělí pánové nesešli se v týž den demonstrativně a houfně na bojišti bělohorském a nesrazili se zde s houfy těch, kteří tam zas plakávají *žalostí*, a proto se tam sešla c. kr. policie s c. kr. četnictvem mnohem hojněji než samo p. t. slavné obecenstvo. Či snad chtějí massou svou dávat obecenstvu dobrý příklad? Či je to pravda, že se tam bojí demonstrac politických? Proti komu demonstrace? Snad

proti historii? Přijde právě na pojem slova demonstrace! Nebožtík jeden generál — dej mu Pán Bůh nebe, byl to hodný pán a dobře se strefoval — pravil dlouho po svatodušních dnech, vida o něco víc fakulantů při pražském jednom pohřbu, než se mu zdálo právě třeba: „To dělají naschvál! Stane-li se ještě jednou, dám střílet!“ Stalo se zas a zas, střílet však přece nedal víc, neboť byl právě tuze hodný pán.

Ale je dobře, alespoň se *něco* děje! Vždyť bychom již shnili v tom svém společenském životě, v němž se neděje ani na feuilletonistickou anekdotu, leda na skandální, jíž nemožno použít. A zahnilost a nečinnost přivede člověka třeba až k zoufání — ne, nebudu již šířit ty přechodní frase dál, abych nevypadal jako Mošna nebo Šamberk, když mluví to a ono, čemuž sice nikdo nerozumí, z čehož ale každý soudí, že přijde kuplet. Zde tedy má kupletní sloka o nečinnosti: V Praze žije muž, rodem Kočevář čili Kočébr, jak Pražané po „boehmisch-deutsch“ říkají. Citronoval a pomorančoval dlouhá léta, střádal krejcar a krejcar, až měl mnoho zlatých. Za těch mnoho zlatých koupil sobě velký dům a pronajal jej celý výhodně jistému obchodníku. Velký dům, velká radost! Kočevář sobě tu radost musil vychodit, i chodil dopoledne odpoledne dotýčnou ulicí sem a tam a díval se s velkou radostí na svůj velký dům. Dům se sice nescvrk', ale radost vybledla konečně přec. Na místo radosti zasedla dlouhá chvíle. Ta se stávala vždy delší, až byla tak dlouha, že velkému domácímu pánu nechutnalo jídlo ni pití, ba ani dýmka více. Přiveden „na pokraj zoufalosti“ vzmužil se domácí pán konečně zas a došel sobě k svému nájemníkovi, nemá-li tento pro něho nějaké zaměstnání. Na štěstí bylo místo domovnické uprázněno, smluvili se, domácí pán stal se domovníkem svého nájemníka a opět mu chutná jídlo a pití, ba i dýmka!

NEKAZATELSKÉ ROZPRAVY O STARÉM A NOVÉM MANŽELSTVÍ

I.

△

„Prosím vás, pište přec proti tomu ošklivému civilnímu manželství," žádala mne jedna krásná dáma, „budem vám za to tuze vděčny!" — Krásné dámy dovedou být velmi krásně vděčny, když chtějí, poučil mne jednou jeden věrohodný pán; proto také jsem se namáhal jen což, abych vymyslil věci a důvody proti tomuto novému manželství. Ale dařilo se mně jako pověstnému Rabelaisovi: čím jsem chtěl být hezčí, tím jsem se stal ošklivější. Nemohl jsem vymyslit proti civilnímu manželství ani nejmenšího podstatného důvodu, — snad v tom neodůvodněná příchylnost ke všemu, co je vůbec nové, snad odůvodněná láska ke všemu, co souvisí vůbec s civilem! Také se raděj ihned a s předu přiznám, že ani vlastně tak dobře nerozumím, co je to „manželství občanské"; ale to neškodí, právě proto jsem snad před jinými povolán, abych o něm mluvil, a čtenářky mohou sobě konečně z toho mluveného vybrat, co *samy* chtějí.

Divno! Nikdo není tak pro *nové módy* jako dámy a nikdo se nevzpírá tak proti nové módě v manželství jako právě ony. „Bylo to ode vždy," praví a myslejí tím posvěcení církevní. I ne, moje krásná a nejkrásnější, nebylo! To trvalo hezky dlouho, mnoho a mnoho století, než manželství posvěcovalo se také církevně. A když se konečně posvěcovat začalo, neposvěcovalo se po slavných službách božích, při slavnostní asistenci, při zvuku varhan a oslavujících kvartet, ni před oltářem uvnitř chrámu. nybrž hezky z ticha a zkrátka *před* dveřmi chrámovými, neboť nemělo se za důstojno tak světské záležitosti, aby se odbývala jinde než před dveřmi. Pak také to je dosti zajímavo, že s počátku žádali sobě církevního posvěcení jen lidé bohatí

a urození, že bylo jakousi výsadou těch, kteří bez výsad mysleli by že ani nežijou, a jakousi *módou,* na kterou skromný sedlák ani pomyslit nesměl, ba také ani nepomýšlel. Teď už je sedlák jiný a kdyby „urození“ chopili se občanského manželství co výsady své, nenechal by jim jí dlouho; ani z daleké Paříže do české vesnice nepotřebuje móda dlouho víc!

„Uvidíte, že po zavedení občanského manželství svatby vůbec přestanou!“ slyšel jsem. Zajisté neuvidím, — ač není-li to výhrůžka, oznamující „trucování“ krásné pleti. Krásná pleť je příliš dobrosrdečna, než aby také takový vzdor trval dlouho. Ba méně sňatků, než je již nyní, ani snad nemůže už být, to je přec náhled obecný. Již před několika desítiletími stěžoval sobě kdosi: „Máme teď více mnichů (lidí neženatých) než před Lutherem, jsou ale bez klášterů,“ — a od těch dob se věc neslepšila. Musí přijít nový proud, nová pohnútka, nový kvas do toho ženitbě odvykajícího lidstva; snad by bylo pohnútkou takovou občanské manželství, neboť proč by bylo méně sňatků, když odpadne celá řada překážek k nim! A *kdyby* bylo třeba pravda, že rozvádění manželů bude pak častější, což nenastane tím zase celá řada sňatků nových? Či ten, kdo jednou se oženil, má toho již pro věky dost? Ženitba je nejpřirozenějším výkonem člověka, ba často jediným kloudným činem jeho za život celý. Adam se oženil dřív, než sobě na první šaty vydělal, australský divoch žení se právě tak jako německý filosof, a ze všech polských krakowiaků je nejoblíbenější ten, který praví:

> Siwy konik, siwy, siwo-jabłkowity,
> byłlym ci ja księdzem, kdyby nie kobiety.

A kdyby i byl księdzem, — podívejme se na Italiány: sotva bylo občanské manželství tam zavedeno, ženili se kněží o přítrž. Safír je sice velmi pěkný kámen, ale zna-

menitě studený, jak známo; také se velmi dobře vyjímá v prstenu biskupském, ale biskupové jsou obyčejně již starší páni! Konečně by byl titul „paní farářové“ zrovna tak zvučný jako paní doktorky nebo profesorky.

Avšak vyslovil jsem slovo „rozvádění“, což učinit je skoro hrdinstvím nebo při nejmenším tolik co strčit neobutou ruku do vosího hnízda. „Běda bude nám i budoucím,“ běduji ženy, „mužové budou se tak často ženit, jak často sobě na nový kabát koupí!“ I nebudou, moje krásné a nejkrásnější! Manželství, ať již má zasvěcující formu jakoukoli, zůstane věčně manželstvím a věčně bude platit: „Protož opustí člověk otce i matku a přidrží se manželky své, i budou dvá v jednom těle. A tak již nejsou dvá, ale jedno tělo.“ A dále: „Sebeť samého miluje, kdo miluje manželku svou. Žádný zajisté nikdy těla svého neměl v nenávisti: ale krmí a chová je“ — a nebude mít nikdy v nenávisti a bude je věčně chovat, leda — —. Takové leda nemůže se ale při věčně vábivých vlastnostech krásné pleti ani připustit a přestaneli předc některý nevděčný muž ženu láskou svou krmit a ji v srdci svém chovat, uteče mu žena, viz náš každodenní život a manželské soudy, také bez občanské smlouvy. Někdy mu ovšem uteče, i když ji krmí!

A rozešli se on i ona *dobrovolně* a přec jsou nyní nadál po celý život k sobě připoutáni a vzdychají on i ona. A vzdor tomu volá nyní každá „ona“: „Svazek manželský má být nerozlučitelný, jako byl *vždy*,“ – se slůvkem „vždy“ je každá „ona“ ihned hotova. *Nebyl*, jak učí hlavně historie křesťanských potentátů až do Napoleona I., a nebyl také před křesťanstvím; neboť již „Mojžíš dopustil lístek zapuzení napsati a propustiti“. Písmo sice praví, že to učinil Mojžíš „pro tvrdost židovských srdcí“; ale písmo praví také, že „není hněvu nad hněv ženy“, má tedy muž stále žít se ženou, i když je hněviva? A dále tam stojí: „Jako jho volů, kteréž se viklá, tak i žena zlá: a kdož ji má, jest

jako ten, kdož uchopí štíra"; nemá se moci muž z takového jha vyvlíknout a štíra zahodit? „Od hospodina toliko dána bývá manželka opatrná", — je tedy také svazek s „neopatrnou", která není od hospodina dána, nerozlučitelný? Či nemá žena moci zase se ze jha vyvlíknout, když muž je tím štírem? Má být ona doživotně odsouzena vleci řetěz a kouli jako galejní otrok? Nemá básník pravdu, který tvrdí:

Já sobě myslím co věc nejstrašnější,
když přikovánu sebe vidíš k člověku,
jejž nemiluješ, aniž víc ho ctíš, —
a při tom v jiném ušlechtilém srdci
snad tušit melodii příznivou
a ukována být na věky věkův!

Ne, odpusťte, již se neptám! Co nějaké nové „E pur si muove" slyším Vaše: „A přec má být nerozlučitelno" — a možno, že jste Galilejky.

Angličtí boxeři mají také pěkný zvyk: před zápasem sobě podají ceremonielně ruku, že se budou sice ve všem přátelství tlouct, že ale nepřestanou, až jeden padne.

II.

I kdyby bylo rozvádění manželských sňatků skutečně pak snadnější, neviděl bych v tom neštěstí, zvláště pro slabé pohlaví ne. V manželství bývá žena vždy mužem, chci říci komandantem; od ní by obyčejně záviselo vše, ona by hrozila, rozvedením trestala a t. d. Také bychom as sotva nalezli jedinou vdanou dámu, která by se výslovně přiznala, že se rozvedení *bojí;* dala by tím svým půvabům právě tak smutné vysvědčení jako svému vladařskému umění. A kdyby se i přiznala, nevěřil bych jí přec:

„změnu“ miluje žena víc než štěstí své, neboť štěstí své vidí právě ve věčné změně. Jen „pomstu“ klade o něco ještě výš a k té by byla pak příležitost velmi skvělá. O vdovci tvrdí ovšem národní píseň, že „má jen půl srdce“; o vdově ale neříká nic podobného, ba jednou mně řekl věrohodný jeden pán, že ženské srdce je jako by polyp, rozřež je na kolik chceš kusů, každý žije samostatný a plný život dál. *Druhý* muž dostane tedy zas srdce celé, *druhá* žena ale musí se spokojit jen s poloviční porcí a *první* je pomstěna. A kdyby i konečně byla některá nešťastná, jaký soucit, jaká intresantnost! „Hyacinta visí jen *nad* vodou a kvete bez potravy dál: neznáte žádných srdcí, která také jen nad slzami kvetou?“ ptá se básník. Jaká to romantika!

Mne by ani netěšilo, mít něco, o co bych se nemusel bát. Nevyhnutelně dostaví se přesycení a to je velmi zlá věc. Nesahám sice tak daleko, abych souhlasil s tvrdícími, že by se měli muž a žena napřed dát rozvest a pak teprv kopulovat, ale tolik jsem seznal ze života již, že kdekoli se dali dva sobě již zcela lhostejní manželé rozvest, lhostejnost jejich k sobě ihned vymizela, a skoro bych se pral za princip, že kdykoliv chcem, aby se dva milovali, třeba nám jen rozvest je. Rozvedené manželství není tedy manželstvím *provždy* rozvedeným!

Meč Damoklův nad hlavou učí nás milovat život, volnější rozvádění naučí milovat svazek. To bych chtěl skvěle dokázat, že bylo by pak mnohem víc *šťastných* manželství, než je nyní. Myslím, že pak budou všechny ženy hodnější, totiž *vždy* hodny a to „nemůže nikdy škodit“. Vždyť je tak pozoruhodno a zajímavo, že *svobodné* dámy ani nemluví tak příliš náruživě proti manželství občanskému, což nelze právě jen vysvětlit ze stydlivosti panenské nebo z toho, že nejsou proti manželství *vůbec*. Myslím, že to u dam *vdaných* již je vědomí a svědomí, že se bojí součtu těch vroubků na vrubu přežilého již života!

Starý epigram, tvrdící, že *každý* manžel dí: „Jest jen *jedna* žena zlá na této zemi a tu mám právě *já*", scvrkne se obsahem svým na pouhý vtip, na narážku leda výminečnou, ba podrží snad jen cenu historickou. Hádky a malé nesváry manželské budou ovšem vždy, již proto, že je každé smíření tak krásné, ale nad hádkou manželskou víc nikdy „slunce nezajde", což bez germanismu znamená po česku tolik, že každá hádka bude záhy vyrovnána, že potrvá chvilku jen, neboť kdyby trvala jen třeba až do slunce východu, mohlo by se stát, že by se sluncem vstal také některý c. kr. notář a to by mohlo být tuze nepříjemno.

Bude láska, bude mír, bude štěstí, hlavně ale vše to ve prospěch žen. Neboť co povídá Sirach 26, 1—4? Zajisté povídá Sirach 26, 1—4: „Ženy dobré blahoslavený jest muž: nebo počet let jeho dvojnásobný bude."

A co povídá Goethe? Zajisté povídá Goethe:

> Která žena hodného má muže,
> podlé *tváře* poznati se může?"

A co povídá pořekadlo? Zajisté povídá pořekadlo: „Dobrá žena *nestárne nikdy*." Z kteréhož trojího povídání vyplývá nade všechnu pochybnost, že

za prvé manžel bude až nepoměrně dlouho živ, z čehož zase plyne, že manželství bude nepoměrně déle trvat, než trvalo kdy dříve;

za druhé poněvadž ani možno není, aby manžel hodné ženy nebyl sám také hodný, že bude žena vždy hezka, muži příjemna, — další to záruka manželství trvalého;

za třetí nestárnouc že bude žena ditto muži vždy příjemna, z čehož záruka zase nová.

S velkým zadostučiněním pozoruju, aniž bych sobě lichotil, že jsem velmi šťastně a obratně nedokázal vlastně nic. Jsem spokojen. Z podezření ale, že sám a osobně přeju sobě doby snadných rozvodů, mohu se očistit tak snadno jako onen student z nařknutí, že prodal zimní kabát: jakpak jej moh' prodat, když ho neměl! Co se týče lásky a manželství, mám stanovisko v skutku *nebeské*. Na nebi je totiž mnoho, velmi mnoho *lásky*, *manželství* se tam ale nezná.

(Dva musejníky. — Zajímavost německého divadla. — Snížení klassiků. — Něco o pomnících. — Dohry bělohorské.)

△ V Praze, 16. listopadu.

Minulý právě týden může se stydět! Kdykoli sešli jsme se po přežilém dni a vzájemně se zeptali: „Což zvláštního?“ zněla odpověď, že nic, a tak to šlo všech sedm dní po sobě. Hanba! Takového něco vydrží leda redaktor musejníka nebo jiný člověk, kterého už ani nenapadne, že má nějaké právo na život; my ostatní narodili jsme se, abychom žili a se bavili, a nevyhovuje-li se nám, je v tom přímo ošemetnost. Kdyby alespoň, když již to theatrum mundi nás nebaví, byla náhrada v zákulisí nebo předkulisí nějakého jiného theatri, na př. toho na nábřeží! Ale to je musejník č. II; někdy sice něco podá, co přilítlo již upečeno, nechá na tom však ještě tolik pýří, že chuť se právě nezvyšuje. Pak také vadí nábřežnímu theatro našemu, že mu při jeho maličkosti nelze uživiti mnoho velkých zpěváků a zpěvaček. Strašně draho je teď na hlasovém trhu! V době, kdy libra zcela dobře vypečeného a chutného chleba stojí jen as deset krejcarů, máš zcela prostřední zpěvačku na př. skoro zlatem vyvážit. Někde to jde; praví se, že to jde také v nepoměrně větším a kasovně tedy „příjemnějším“ německém divadle pražském. Tolik jisto, že *tam* je živo. Novinka jde rychle za novinkou, kde se co pikantního vyskytne, ihned je objednáno a provedeno. Kdyby ale měl člověk věřiti německým listům, musel by tam být pravý ráj. Co všechno ty listy vypravují a co všechno baví tedy obecenstvo německé! Zvláště pražský ouřadní list je v malých notickách divadelních veliký. Dostane-li některá zpěvačka poslední třídy rýmu, má k ní „Prager Ztg.“ kázání, jen aby se dostala do potu; ztratí-li se komikovi pinčl, vysloví mu „Pr. Ztg.“ upřímnou soustrast

svou; nemůže-li se dávat oznámený kus, vypravuje „Pr. Ztg.“ alespoň životopis spisovatelův, „z pouhé lásky k umění“, jak říkávají venkovští principálové.

Němci myslí, že tím popularisují umění. Němci myslí ledaccos a popularisují vše. Nyní, kdy Cottův privilej přestává, pustili se také do Goethe, Schillera, Herdera a t. d. a popularisují je tím, že je vydávají za ceny takové, při jakých sobě obecenstvo knihy už ani více ceniti nebude. Berlínský jeden krejči oznámil, že kdo u něho dá dělat správku alespoň za dvacet stříbrných (grošů), dostane Schillera, totiž jen básně jeho, nádavkem — ten Jidáš! A v téže „metropoli německé vzdělanosti“ oznámil knihkupec jeden nové vydání klassiků, sešit — za krejcar. To je přímý atentát na kapsy oněch občánků berlínských, jimž maminky nesvěřují ještě většího kapitálu než mnoholi stačí na získání jednoho „bandura“.

Konečně — i ta směšnost je záviděni hodna, chceme-li být upřímni. Na naše klassiky nemá nikdo privilej a to je snad škoda. Co se našemu obecenstvu volně podává, toho obecenstvo nedbá; až ale přijde nějaký ouřadní Wallenrod český a klassiky naše zapoví, bude se obecenstvo o ně prát. Naše obecenstvo je jako onen kupec, kterémuž obchodník prodal i nejchudší i nejobnošenější „mustr“, jen když mu řekl, že je vpašován.

Jednomu klassikovi konečně má se u nás státi po právu, arci ne klassikovi uměleckým pouze produkováním svým, nýbrž celým svým klassickým působením a životem. Jungmannovi má se naleháním Svatobora postavit v Praze pomník veřejný a sice na Františkánském náměstí. To je myšlenka zdravá. Jen ať hlasitý výraz piety nepřehluší požadavky esthetiky! Stalo se již podobně a nad hroby Hanky a Hněvkovského máme homolovité toho důkazy. Na takové dílo patří velmi, velmi jemný takt, jehož nemívají někdy ani lidé, jimž by měl být takt takový vrozen, — ovšem, kdyby bylo jinak, měli bychom samé jen velikány

v umění výtvarném! Francouzským předním sochařům bylo na počátku tohoto století uloženo, aby vymyslili krásný pomník Napoleona I. pro Paříž. Korsikán Napoleon neměl, jak známo, příliš šťastnou postavu, bylť malý a zavalitý; *pomohli* mu tedy trochu a udělali soše jeho notně delší nohy, jako by bylo přední vlastností Napoleonovou bývalo utíkání!

Doufejme, že pomník Jungmannovi postavený nebude jediným *českým* pomníkem veřejným. Praha je ještě historii české mnoho dlužna, splátka Prahy musí být právě *monumentální!* Za to máme pomníky už hezky dlouho v Praze, které nás právě tak přílišně netěší; na př. staroměstský pomník porážky bělohorské. Avšak — zapomínám, že přes Bílou horu v nejnovějším čase jde silnice do budovy c. kr. policie pražské. Zcela nová to „cesta do Říma“ a v posledních dnech prý ji mnohý vyšlapával. Také dámy ubírají se nyní cestou tou, ovšem ve fiakru, protože je na dámy trochu daleka. Fiakra toho pražská policie ještě nenašla, s damami v něm putovavšími ale baví se již tak výborně, že k vůli pozdější milé upomínce zapisuje si tu zábavu i protokolárně. Skutečně prý odpovídají dámy ty velmi ochotně na kladené jim otázky a projevují nelíčenou radost nad tím, že věnec jimi ve Hvězdě zavěšený schován je na slavném úřadu, — ve Hvězdě byl by se třeba ztratil. Snad to základ pro nějaký „Beustův herbář“!

DODATEK K NEKAZATELSKÝM ROZPRAVÁM O STARÉM A NOVÉM MANŽELSTVÍ

△

Předeslat musím, že jen proto píšu dodatek, poněvadž jsem se dozvěděl, že články samy někoho a leckoho pozlobily. Je v tom tedy pouhá lidumilnost, pokračuju-li. Navykl jsem činit dobré, třeba bych nesměl honosit se ještě s nebožtíkem Janem Petrem Uzem, německým čtvrtklasikem, že „měl jsem vždy za povinnost svou šířit cnost". Zlobit lidi je ale právě tolik, co dávat jim příležitost k zjevení jich cností. A konečně — proč se zlobí, proč se raděj nesmějou?!

Jistá, velmi krásná slečinka, která nebude as nikdy mít nedostatek opravdových a řádných ženichů, byla tak rozumna, že řekla s rozkošným úsměvem: „No to bude pěkné, přijde-li takhle nějaký israelita o mne žádat, — maminka jich nemá ráda!" Inu tak všeobecně nelze o tom ani mluvit, krásná slečinko, především to ani v lásce nemá váhy, zda israelita, protestant, katolík, řek, rozhodný dojem děje se zajisté beze vší reflexe náboženské a kdyby dostavil se dojem ten, pak byste se nesmála, krásná slečinko, nýbrž plakala slzy hořké a bohaté, že maminka a t. d.

Posud byly nesmírné, takřka nepřekonatelné překážky pro manželství mezi jinověrci. Nejdřív, když podporovalo náboženství stát, netrpělo se manželství takové vůbec, pak, když stát podporoval náboženství, kladlo se mnoho alespoň obtíží, nyní, kdy všechna vyznání mají být v státu rovnoprávna, chce se strhnout každá hráz. K tomu má pomáhat také manželství občanské. Není pochyby, že bude velký odpor; již nyní se smějou, že občanským manželstvím místo kněžské štóly nastane působení kancelářského špagátu. Místo, aby se spolehli, že co vznešeného samo sebou vítězí, harcují kopím posměchu a mečem důvodů. Dávno a často se osvědčilo: zápasit za náboženství, to ano, žít

dle něho, to ne! Jako by musilo tím náboženství katoličky utrpět, když sobě vezme protestanta! O nábožnost a náboženství netřeba se věru strachovat, strachu bude také skutečně málo, povyku ale mnoho. Avšak povyk takový je vždy podezřelý. „Kdo stále a stále mluví jen o náboženství svém, připadá mně jako ten, kdo stále a stále mluví o svém zdraví, — zajisté ho má nedostatek," pravil kdosi. Život nejnovější tomu opět nadsvědčuje. Lidé, jichž zákonem měla by být láska a kteří kážou lásku k bližním, mluví proti vyrovnávajícímu manželství občanskému a odhánějí ode dveří za lásku žebřícího jinověrce kletbou. Není však nic platno, světovým se stává již pravidlem slovo básníkovo, že svaté je to, co svazuje mnoho srdcí, a to je *láska*, láska v každé formě a obdobě své. Nyní smí leda již jen velkoinkvisitor v Schillerově „Don Carlose" říci: „Před náboženstvím neplatí žádné právo přírody." Obecenstvo mu ale neaplauduje.

Proti smíšenému manželství mluví se ze stanovisk rozličných. K ženské pleti ze zmíněného již stanoviska přísně náboženského. Divno, drahé dámy! Staří církevní otcové nenazývají vás jinak než „nejpřihodnějšími nástroji ďáblových oukladů, odvěkou zbraní ďáblovou, symbolem hříchu, chybou přírody" a jinými ještě, velmi sice volenými, ale málo galantními názvy. Proč nechtějí novější otcové zbavit své syny té „chyby přírody", proč nechtějí „symbol hříchu" nechat se vrhnout jiným na krk, proč neužijí co dobří šermíři nynější příležitosti, aby obratnou kvartou vyrazili tu zbraň ďáblovu"!?

K mužské pleti mluví zas, jako v „Deboře" rychtář k svému synovi. Považ si jen, synu, kdybys sobě vzal na př. židovku, že jednou z tváře dítěte tvého pohledne na tebe ostrost výrazu židovského; — toť raději skočit s kamenného mostu do vody! — Muž ale neskočí, nýbrž dívá se s kamenného mostu zcela klidně dolů a myslí sobě: „Tamhle nad jezy lze ještě rozeznat vlny Berounky od vln

Vltavy, zde již má řeka jediný jen ráz. V Anglicku už dávno nedovedou rozeznat typy lidské. Ostatně co se říká o nepěknosti typu orientálního“ — —!

To je to, muž je jiný než žena! Těch případů, že by sobě byla vzala křesťanka na př. žida, bylo posud málo a bude také prozatím nadál málo, neboť žena je právě žena a lze ji velmi poslušnou vychovat, poslušnou i předsudků; případů opačných bylo však již nepoměrně víc. A přibude tím více, čím více ubude překážek! Jediný pohled do těch temných orientálních očí tvoří prý divy, praví znalci. Člověku je prý tak báječně a tak básnicky! Je mu, jako by se díval do jasného měsíce stojícího nad Libanonem a naslouchal šeptajícím cedrám, hned zas jako by viděl třpyt tisícerých hvězd v hlubných vodách svatého Jordanu a slyšel smutné šumění vrb a truchlé tóny harf, to se rozumí že „zbortěných“, je mu teskno i milo, zkrátka divně a spleteně a z takového spletení povstává právě láska a ta zas přivádí k manželství, nemáli ovšem rozumný a počítavý tatínek ničeho proti tomu. Je pravda, neorientální oči dokážou totéž i bez Libanonu, avšak — proč by nemělo být spomoženo právě muži, jehož zasáhl nějaký ten „opozděný“ blesk s Sinai!?

NĚKOLIK SLOV O DILETANTISMU ČI OCHOTNICTVÍ

I.

△

Diletantům v umění často se ubližuje, ještě častěji ale staví se výš, než kam patří; obé pochází z nedocenění umění, z toho, že lid nemá pravého o umění pojmu. Diletantismus je pastorkem umění, jak jej jedni nazývají, je tímtéž v umění, čím polovičatá sečtenost ve vědě, praví druzí. Dle těchto by mohla být tedy také diletantická jakás encyklopedičnost v umění jako je ve vědě, jednotlivec mohl by být i *zůstat* diletantem ve více, třeba ve všech odborech uměleckých najednou. Skutečně jsou také v životě takovíto z božího dopuštění diletantští odlitky všestranných Michel Angelů, umělců z boží milosti.

Umění samému diletantismus neprospívá, někdy ovšem svědčí o šířícím se smyslu pro umění, častěji umění tomu škodí, smysl lidu pak uvádí na scestí. Prvější druh diletantismu nazvali bychom „zchybeným povoláním". Člověk rozhodného, nepopíratelného talentu zahnán jest osudem na dráhy životní, na nichž mu nebylo popřáno klást široké základy, rozvinout nejkrásnější stránku svého ducha. Nechť však ho práce moří jakkoli, nechť žádá povolání mnoho a mnoho síly životní, každý sen, každá volnější myšlénka vrací se k ztracenému ráji, hledí pěstovat nějaké alespoň kvítko, třeba sebe skromnější. V tom je ušlechtilá snaha ducha po vyšším toužícího, touha po vyšším, harmoničtějším vzdělání, zápas někdy tragický a dojemný. Někdy vyjde zápasník z areny, ve které zápasí s „branným životem" a s „nelítostnými dravci" společenských poměrů, co vítěz, — někdy, často ale ne! V uměních, užívajících prostředků smyslnějších, stane se to nejčastěji; leckterý prostý člověk stává se dobrým hudebníkem reproduktivním, historie malířství a sochařství jmenuje ne-

jednoho pastouška a učedníka řeznického, jenž z diletanta stal se umělcem, ba i některý jednoduchý zedník povznesl se až na celého architekta. Nejřídčej se to sdaří tam, kde je diletantů nejvíce, v poezii; velmi málo je mužů jako Dickens, nádenník, pak stenograf parlamentní, nyní král anglických romanopisců. Většina těchto „diletantů z povolání“ odkvítá jako květina, která osaměla na skalní výšině nebo skryta v houští kvetla sama sobě. Ostatně ani těch není příliš mnoho, jakož vůbec opravdových, skutečných talentů je nepoměrně míň, než lidská samolibost nebo povrchní soud obyčejně sobě myslí. Předce však platí k vůli těmto několika spravedlivým pravidlo soudce: „Raděj devadesáte devíti vinným odpustit, než odsoudit jediného nevinného.“ Tím ale jim ubližuje soud lidu, že nečiní rozdílu, že učiní krátký součet a řekne 99 + 1 = 100 diletantů.

A takž běží to hejno diletantů všedních s sebou, nikomu na radost, mnohému na pohoršení, sobě někdy k potěšení, někdy bohužel i na zhoubu. Ne náchylnost neoddolatelná k tomu onomu umění, ne pud po vzdělávání se, *samolibost* je ta „mocná páka“, která z nich činí tak malinké lidi! Jsou to lidé obyčejně nadaní beztalentností všeobecnou, avšak nenasytné chuti, být nebo alespoň zdát se něčím, nechat se obdivovat, při čemž ovšem sami dávají příklad co nejlepší. Kdyby svět neuznával umění za něco vznešeného, ani dost málo by jim nenapadlo starat se o umění: „mundus vult decipi, ergo stanu se diletantem!“ Svět ale se předce neklame, klame se třeba jen malá hrstka sousedů a přátel, mezi nimi klamatel předně a často *zcela* sám.

Nejvíc se páchá diletantismu v poezii. Je to přirozeno. Poezie je každému nejpřístupnějším, nejpochopitelnějším uměním; sáhne člověku přímo do srdce, není proti ní zbraně leda v úplné bezcitnosti dřeva. Avšak čím působivější je umělecký plod básnický, v tím jednodušší formě předstoupí před nás. Co je jednoduché, zdá se být také

lehké; ve viditelné formě vidí massu, s ní i diletant působivost tu, ne v myšlénce, v geniálním vnuknutí; forma láká k napodobení, myšlénku napodobit vůbec nelze. Mimo to: každý, kdo jen několik škol prošel, naučí se stylisovat, čtením přisvojí sobě řadu poetických frasí, verš mu není tak těžkou věcí. Kouzlo tajnosti sprovází jenom první plody, učitel nevinně snad něco pochválí, přátelé chválí všechno, milenka snad nosí některou „báseň" na opěvaných bělostných ňadrech, — neštěstí a svazek básní jsou brzy hotovy. Nyní přijde Rubikon: buď se stane „básník" postrachem každé rozumné společnosti, kterou maltretuje předčítáním svých „sebraných" spisů, nebo svěří nemluvné plody svého ducha trpělivému tiskařskému lisu a „vyjde tiskem". Arciť, svět užije svého práva a nečte, co se mu nelíbí, — ale ubohý původce! Neníli násilím vyrván, nenastane-li zdravá reakce v něm samém, může jít a umřit, jeť hotov s životem. Moh' být jinde něčím platen, nyní je rozerván, činnost jeho zlomena, důvěra prchla, melancholie mu tlačí hlavu k prsoum. Nanejvýš že přátelé jeho prohodí něco o „neuznaném geniu", — mají nyní o slově „genius" týž pojem, aký měli kdys dříve o talentu svého přítele.

II.

Diletantů v hudbě je o něco málo míň než diletantů v poezii. Jsou o to však nebezpečnější obecenstvu, o co je vychovávání naší mládeže v hudbě hloupější než ve vědě „humanitární". Každý tercián ví už, co je v poezii klasické, sdělují se mu jen výtečné staré vzory, chuť jeho obdrží ihned směr pravý. V hudbě ale — jak pitomé to vychovávání. Jakož našim koncertistům již pranic nezáleží na tom, aby provedli něco v pravdě klasického, nýbrž při nejjasnějším vědomí a nejklidnějším svědomí hrají věc nejhloupější, jen když mohou virtuositu svou při tom uká-

zat, takž učitelům hudby též záleží jen na tom, aby učňové jejich dosáhli vůbec jakés mechanické zručnosti, vzdělávají prsty, nikoli ducha. Nesvědomití, výdělkářští učitelé ti praví v omluvu: rodiče tomu chtějí, aby hodně brzy dítě něco zahrálo, „nějakou písničku“, jak praví maminka. Učeň musí tedy pokračovat podle nějaké tištěné „školy“, která obsahuje indiánské melodie, arie z oper, valčíky od Rossiniho, místo aby byla chrestomathií postupných věcí klasických. Učňovi je zacházení s hudbou v plném slova smyslu pouhým „hraním“.

K bezdušné té proceduře beře se, to se rozumí, také nejbezdušnější nástroj, piano, které je naší době „nástrojem“ par excellence, skoro už víc nářadím než nástrojem, jež nesmí scházet v žádném bytu, aby nebytí jeho nevtisklo pečeť chudoby. Obyvatelé měst a městeček dovedou nebozí o té záplavě pian mnoho bolestného vyprávět, ba i vesnice jsou již ohroženy a místo dívčí národní písně, pastuchovy samorostlé šalměje a veselé hospodské trubky haraší vzduchem pracně a dřevěně vyklepaná vlašská arie, jižto leda na návsi husy s vytaženým krkem a na stranu skloněnou hlavou obdivují.

Kdož se bude divit, že učeň chodí víc za školu než do školy, že cvičí prsty jen, pokud mu otec na ně hledí, a že praští vším všudy, jakmile naskytne se dobrá příležitost nebo slušná výmluva. Co nepromluvilo ani k duchu ani k srdci, nemiluje se. Piano, nedorostl-li mezi tím mladší bratříček nebo sestřička k hudebnímu mučení, osiří, jeho povrch slouží navštěvovatelům co skladiště plášťů a klobouků a vychovatelské missi své vyhovuje jen tím, že se neposlušné děťátko někdy z trestu k zadní jeho noze přiváže, čímž se láska k „nástroji“ právě nevštěpuje. A co má onen z toho, který sobě mučení již odbyl? Nic, ba méně než nic, neboť jeho výtěžek je negativní. Člověk v ohledu tom slyší opravdu rozumné věty opravdu hloupě pronášet. „Pro děvče je dost,“ praví „rozumný“ otec, „podrží-li

pro celý život jen smysl pro hudbu a proto ji nechám trochu alespoň učit.“ To trochu by arci vystačilo, kdyby v tom jen bylo trochu opravdového rozumu! Ale tak sloužilo učení jen k tomu, aby zdravý, každému vrozený cit pro jednoduchost úplně vyhubilo; prosté vesnické děvče podrží přirozený cit a takt pro to, co je krásné, městská slečinka vyklepala jej ze sebe paličkami všech šesti oktáv. Za to papá platil.

Jsou-li rodiče přísni a důsledni, nebo je-li učeň ducha tak obmezeného, že jednou zapřažen jde a vyšlapává pořád dál, pokud ho kočí nezastaví, vyvine se z něho lidstvu doživotní bič. Naučil se zmíněným výše spůsobem třeba až virtuosně mlátit a mlátí po konec života slámu, že nebohým bližním uši zalehají. Jemu to ovšem nevadí, naopak! Kdož nedosáhli téhož technického stupně, mají ho za umělce a on jim ochotně věří. Někdy sobě ho také osedlá ďábel tvořivosti. Z massy sehraného zůstane mu tolik v paměti, že po spůsobu skládacích hraček začne i sám komponovat. Spotřeba je v tom oboru velika, nakladatel se najde, opus I. vyjde, po něm třeba i opus XX., což je konečně věc zcela nevinná, nikomu neškodící.

V divadle, v operním představení, je p. t. diletant ale v nejživějším proudu a zde se může stát skutečně nebezpečným a stane se při nejmenším alespoň vždy nepříjemným. Stále vrtí sebou, stále mluví v pravo v levo, přes lavici i pod lavici, vytrhuje své sousedy, upozorňuje je na věci, které každý slyší. „Ta dnes chraptí!“ — „Aha, dnes vynechal korunu, bojí se!“ — „Teď to přijde!“ — „Má ho, má!“ (vysoké „b“ nebo „c“ totiž) — tak to jde bez unavení dál. Nejhůř je ale při operním díle novém. Diletant byl sobě vypůjčil partituru, nebo byl alespoň generální zkoušce přítomen; on se cítí tedy o celou horu vyšším ostatních, kdyby ale nemluvil, nespozorovali by to ti ostatní, mluvit musí, raděj víc než míň! Zde nepomůže žádné okřikování, diletant sobě zaplatil nejen vstup do divadla

nýbrž i do uší svých sousedů. Běda tomu, kdo neaplauduje s ním, „nahodilé“ kopnutí je nejjemnějším ještě upozorněním! Někdy ale bývá přímo „hrubý jako basař“. —

Ty diletanty hudební každý zná, jsou jako na zdi netřes; za to jsou tím méně známi diletanti umění výtvarného, skromní jako fialky, třeba by se každý pro sebe považoval za Tintoretta nebo Thorwaldsena. Je jich tuze, tuze málo. Jeli naše vychování pro hudbu zchybené, není vychování pro malbu a plastiku vůbec pražádné. Ve vychovatelské praxi naší nedosáhlo umění výtvarné ještě žádného místa, spůsobem neomluvitelným! K diletantismu náleží tedy zde vždy mnoho vlastního, původního popudu, neunavujícího se ducha, vymýtimeli ovšem ze řady diletantů všechny ty nešťastné „umělce“, kteří nějakou jen *náhodou* a bez povolání dostali se do akademie i k umění, k diletantismu tedy právě tak málo jako k umění patří.

Diletant výtvarný je tvor konečně pomilování hodný. Což na tom, malujeli svou zahrádku co „krajinu“, své nemluvně co „genre“, vždyť ty plody zůstávají v jeho galerii a věnujeli některou svou práci nejbližšímu kostelíku, nuže, pan farář není takový esthetik, aby mu nebyl ještě povděčen, a občané zbožní dají snad kolem obrazu jeho ještě věnec dělaných květin, aby byl „dojem“ ještě větší. Nebezpečen není výtvarný diletant nikomu leč obličejům svých známých a příbuzných, kteří mu pemslikový atentát jeho rádi odpustí. Máli vtip — a kdož není přesvědčen, že má vtip — zkusí ovšem také obtěžovat redaktora humoristického některého listu; avšak obrázek není dlouhá, mnoho času vyžadující novela a redaktorský košík bývá velký! Takové refus diletanta nerozmrzí; „nejspíš, že se redaktor bojí,“ řekne si a je zase spokojen.

(Dva pohřby. — „Někde jinde“. — Svoboda na komando a svoboda naše. — Ouřadní časopisy, sůl a cigara.)

△ V Praze, 23. listopadu.

Od roku 1848 měli jsme dva pohřby v Praze, pro Prahu, vlastně pro dějiny její významné. Mínim pohřeb Windischgraetzův a pohřeb Khevenhuellerův. Oba byli dříve mrtvi, než umřeli, průvod obou šel těmiže ulicemi, nad kterými byly kdys praskaly metané jimi do města pumy, oba vestřelili jmena svá v dějinné desky hlavního města Čechův, „de mortuis nil bene, nisi —“. Není pochybnosti, že by byl z nich každý dovedl pro sebe totéž, co dovedli s dělostřeleckého stanoviska dohromady; jeden vlastně překážel druhému — „lidé a zelné hlávky musí se sázet daleko od sebe, mají-li dospěti k řádné velikosti.“ S počátku bylo stanovisko Khevenhuellerovo podřízeno; historické „Alfredl, noch a pumrl!“ je toho přímluvným a výmluvným dokladem. Pak, když šel Windischgraetz na Maďary nebo Maďaři na něho neb jak to vlastně bylo, kvetl Khevenhueller sám.

Pražský jeden list vypravoval tyto dny o něm, že byl zvláštním ctitelem klasických dramat Schillerových. Nevynechal jediného představení, a poněvadž málo slyšel, vzal sobě vždy s sebou text tištěný, při čemž se mu prý stávalo, že zůstal pozadu a někde jinde četl než herci deklamovali. Toto „někde jinde“ zdá se, že mu bylo osudno. Ve zmíněné již době na př., kdy komandoval sám a sám v stavu obležení vzdychající zemi, národ a lidi, slova a myšlénky, objednal sobě jednou také všechny pražské redaktory k raportu. Adjutant jeho postavil přišlé do řady, z níž se nikdo hnouti nesměl. Byli tu spravedliví i nespravedliví v obou zemských jazycích, mezi nimi také redaktor „Večerního listu“ l’enfant terrible Jan Knedlhans-Liblínský. Nebohému

nebylo as příliš volno, ba bylo tím hůř, že vedlé něho stál redaktor jistého listu „oblíbeného“, jenž arci s božskou klidností hleděl vstříc tomu, co se zde díti mělo. Konečně se to dělo. Generál přišel a měl ku každému několik trefných slov. Přistoupiv k Liblinskému zaklepal mu milostivě na ramena a děl: „Velmi dobře se chováte, vláda má z Vás radost, pokračujte jen tak dál, sloužiť Vám to ku cti.“ A obrátiv se po té k „oblíbenému“ děl: „Budete-li pokračovat jako posud, překazí se Vám řemeslo, — dám Vás na pevnost, rozumíte? —, ticho!“ Všem přítomným bylo jasno, že zde zavládlo osudné „někde jinde“, adjutantovi se chvěly rty, avšak — „ticho“!

Ostatně se mohlo s generálem mluvit, záleželo ovšem na tom, *kdo* s ním mluvil. Roku 1860, když se to začalo v Rakousku pseudoliberalismem hýbat, pronesl se generál v památný smysl: „Inu — když císař pán poroučí, abych byl konstituční, budu tedy konstituční.“ Od té doby arci — povídá se — nabyl konstitucionalism valně přívrženců mezi generály a vysoce urozenými, snad se přesvědčili, že není konstitucionalism tak strašný a vedle jeho forem že může vše ostatní kvést pohodlně dál. Svoboda sama nepokročila. Trochu nadávek Slovanům, trochu řečí pro civilní manželství, sejmutí okovů nepolitickým zločincům a jsme hotovi. Vsadil bych se, že ani zločinci tito neměli radost nezkalenou; těžké okovy necítit více, je rozhodně dobré, při snímání ale slyšet dlouhé řeči ouřadních pánů dozorců, to může sice, ale nemusí být dobré. V ostatním vyrovná se poeticky oslavený „Oest'reichs festungsduft“ pořád ještě všem východním kadidlům vůni svou. Nejpronikavěji zaráží do čichu oposiční journalistiky české; nemožných redaktorů leží už nastláno jako na podzim bukvic, procísků je jako hub po dešti, ačkoli déšť stále nás ještě promokává — „pane, jsme k velikému povoláni!“ Co by ale bylo, kdy to náhle vypadalo v oposiční journalistice jako na nádvoří po posvícení, umrtveno, pusto? Co

by dělaly na př. hlavní sloupy dualismu, „Tagesbote“, „Prager Zeitung“? Dle čeho by psaly úvodní články a čím nadívaly sloupce lokálek? S kým se věčně rvaly, koho věčně dementovaly? Arciť, pro ouřadní list byla by kalamita jen dočasná, jiné komando jiná fronta. Však ono to komando přijde a můžem se tedy těšit, že bude ouřadní list věčně — zajímavý.

S ouřadními listy rakouskými má se to ostatně právě opačně než jak s rakouskou solí. Rakouská sůl je za hranicemi nepoměrně lacinější než doma a ouřadní list stojí vládu za hranicemi, na př. v Mnichově nebo v Paříži, zas nepoměrně víc než doma. Zvláštní tu výhodu, kterou má cizina nad námi v soli, má mít nyní také v cigarech. V Prusku a Sasku jsou nyní už sklady s cigarovými výrobky rakouskými a časopisy píšou, že rakouské cigaro je ve Vratislavi nebo Lipsku o polovic lacinější než v Praze, z čehož by mohl povstat výhodný pašerský obchod, tím zvláštní, že by se c. k. cigara pašovala přes c. k. hranice do c. k. zemí. Tím se arci c. k. ministerstvo nynější zvěční. Kdosi pozoroval, že rakouská ministerstva, když ničím jiným, hleděla se vždy zvěčnit alespoň novým druhem cigar. Sestavení není nezajímavo. Za Bacha přišla vojenská „virginka“, za Goluchovského „yara“, za Schmerlinga „communes“, virginka to bez ostrého konce a bez nabijáku, za Belcrediho „brittanica“, za Beusta „virginka smíšená“. První zásilka těch „smíšených“ byla brzy rozebrána, druhá — už nechutná. Kuřáci praví, že Bachova virginka je sice jed, že má ale určitý ráz svůj, chutnající všem stejně.

NĚKOLIK SLOV O DILETANTISMU ČI OCHOTNICTVÍ

III.

Nikoli z vlastního přesvědčení, nýbrž jen k vůli náhledu právě panujícímu, jenž čítá herectví mezi umění produktivní (umění **re**produktivní nelze sobě myslet — v tom právě leží již odpověď k onomu náhledu), mluvím zde také o diletantismu hereckém.

Nikdy a nikde nekvetlo ochotnictví divadelní tak jako u nás, chci říci, že tak nebujelo jako u nás. Byly ovšem doby, kdy jinde ochotníků bylo dost a dost, nalezali se ale výlučně v třídě jedné. Na malém divadélku versaillském, na kterém Moliérovy plody národní veselohře francouzské vybojovaly právo dvorské, hráli aristokrati o přítrž; sám Ludvík XIV. vystupoval, ba tančil zde i v baletu. Avšak dělo se to z „módy"; bylli zkouškou nebo představením zabit den, dosažen zároveň „účel". U nás je sestavení ochotnické společnosti „vlasteneckou povinností", provedená hra „národním činem". Do nedávna velebil každý dopisovatel slečnu Marii L. a Boženu V., že se „nestyděly" spoluoučinkovat, a spoluoučinkujícím „statečným" mladíkům neopomenul provolat „slávu".

Posud nemluví daleká většina dopisů z venkova, obsažená v časopisech politických a belletristických, skoro o ničem jiném než o divadelních hrách ochotnických. Upřímně bude každý přát, aby proud ten neustál, aby nadál vážila se z něho ušlechtilá zábava, aby byl prostředkem, jímž šířila by se známost dobrých plodů vznešené muzy dramatické, velkých, jinde mocně působících myšlének. Avšak „ušlechtilá zábava", „dobré plody"!

Pozorujemli dle zpráv činnost našich ochotnických spolků, vidíme, že skoro výlučně pěstuje se fraška a situační veselohra, truchlohra že takřka již vymřela. Takové po-

zorování nemluví ale o zábavě ušlechtilé, nýbrž o ledabylé zábavě vůbec, ne o národním činu, nýbrž o zabijení času. V omluvu uvádějí se věci dvě: za prvé ráz doby, který má pro nás bez toho tragičnosti dost a vyražení žádá; za druhé panující prý chuť obecenstva. Co do obecenstva platí ale v celém světě pravidlo, že massa jeho nepovznáší se nikdy *nad* to, co se mu právě podává: hrajte mu samé frašky, nevzpomene sobě na opravdovou hru, a naopak. Obecenstvo se musí právě vzdělávat, vychovávat, a fraškou, jak v českém repertoiru se presentuje, divně, prapodivně se obecenstvo vychovává. Samo sobě myšlénku zajisté mezi smíchem neabstrahuje, neokázale i okázale vystupující satyru svrhne s humorem v jeden sak, s posledním zachechtnutím je již vše zapomenuto. Mimo to jsou frašky přeložené — původních je tak málo, že se spočítají na prstech jedné ruky — to nejstrašnější, co v překladatelské své literatuře vůbec máme. Ba pověstné jarmareční překlady jarmarečních německých románů jsou ještě vzorem pečlivosti proti překladům frašek těch. V těchto slaví nedbalost, lumpácká forma, nedoukství literární pravé triumfy. Mnohému spisovateli, který měl ovšem potřebnou obratnost, pro skrovný divadelní honorár zas „nevyplácelo se“, aby třem aktům věnoval víc než dva půldny; vlastní svědomitost nebyla tak velka, aby ho dohnala k pečlivosti. Jinému zase, kterému pravopis a talent kladly vůbec nepřekonatelné obtíže na dráze spisovatelské, zdálo se, že mu vždy ještě síla stačí alespoň na překlad frašky, i usedl tedy a obohatil literaturu. Jaký pak z toho výsledek pro vzdělání obecenstva, když se spojí diletantismus literární s diletantismem hereckým! Nesprávná, ba sprostá mluva nabývá sankce, o literatuře se nabývá pojem „špásu“, o umění pojem ještě horší. Při truchlohře a vážné činohře, byť se hrála třeba právě tak špatně od ochotníků jako fraška — frašku neb veselohru budou snažliví, *poctiví* diletanti vždy *hůř* hrát než truchlohru, dokážem to později

— není toho nebezpečí. Původních dobrých truchloher máme již pěknou řadu, výtečně přeložených také není nedostatek. Literární nedoucství neodvažuje se tak snadno na obtížnou truchlohru, literární nedbalost vzpamatuje se naproti vysoustruhované formě a myšlénkám v přísné roucho oděným vždy alespoň tak daleko, že vede ruku pomaleji.

Co se ale týče onoho „rázu doby, který má pro nás bez toho tragičnosti dost a vyražení žádá“, charakterisuje se tím sice snad dobře doba, českému obecenstvu činí se tím však přímo urážka, — nemluvě o tom, že je fraška divný protilék a ještě divnější *příprava* k dějům *opravdovým*. Lidé se zajisté baví spůsobem rozdílným, jeden nejlíp, když v hostinci pere pěstí do stolu, druhý, když čte neb jiným spůsobem vnímá do sebe myšlénky a názory vznešené; jednoho zajímá roztrhaný kabát, druhého událost z velkých duševních bojů, důležitých společenských poměrů, světových styků plynoucí. Prvějšímu říkáme sprosťák, druhému „vzdělanec“. Na štěstí je vůbec lidská povaha ušlechtilejší, čelící k pokroku a možno říci, že ono „sprosťáctví“ je nyní již v kruhu vzdělaného lidstva zlem trpce nešeným, skoro již uznaně nepřirozeným. Nešťastnými poměry může být člověk ovšem k nízkosti upoután, může ji i navyknout, avšak *zcela* neutlumí se v něm jiskra plamenná, šlechetný čin ho pronikne, před velikosti se ukloní, krásná, v pochopitelné mu formě podaná myšlénka zachvěje jím, aniž by třeba přišel k jasnému vědomí, proč jím vlastně zachvěla. České obecenstvo pak je v průměrné své vzdělanosti mnohem výš než mnohé obecenstvo jiné. Třeba by sobě nepředpisovalo ani toho ani onoho samo, jakož nepředpisuje vůbec obecenstvo žádné, leda stojíli *veskrz* na *stejném* stupni vzdělání, bude a jest vždy nepoměrně vděčnější za dojem hlubší, než za zábavu povrchní. Obecenstvo zasluhuje vždy úctu, poněvadž ji vždy velmi dobře cítí, když se mu vzdává, a kdo ctí své

obecenstvo, ctí zas sama sebe. Vůbec pak platí v každém ohledu a každém případu pravidlo: neponižujte obecenstvo, povýšujte je!

Povýšením obecenstva povýšují divadelní ochotníci samy sebe. Truchlohra je nutí k upřímné píli, aby se nestali směšnými, a opravdovost jejich působí na obecenstvo zase ušlechťujíc. Při frašce ale navykne diletant být třeba i tam směšným, kde by vlastně neměl být. Mimo to panuje i mezi vzdělanějšími diletanty chybný náhled, že komická situace, vůbec celá fraška „hraje se sama“. O tom náhledu veskrz nepodstatném, promluvím v článku dálším a posledním.

IV.

Následující platí jen divadelním ochotníkům, kteří jmena toho zasluhují, totiž ochotu opravdovou mají, snahu stát se poctivými tlumočníky básnických ideálů, zkrátka těm, kteří chtějí působit, nikoli bavit, pouze bavit.

Přirozenou měrou je daleká většina členů stálých společností ochotnických *mladistva*. Mládež ale má v dramatu místo své přísně určené, je z toho výminek jen málo. Tatáž pravidla, která ustanovují rozumní ředitelé školám dramatickým, lze uvest také snažlivým diletantům, „elevům hereckého umění“. Pravidlo kardinální je ale pro herecké elévy následující:

„Veselému dramatu odpovídá vtip, chladný rozum, epigramatičnost úsudku, opravdovému dramatu cit a fantasie. Fantasii a cit naleznem ale hlavně u mládeže, naleznem je tu alespoň u větší zajisté míře než chladný rozum. Dobré a výhodné, ale také nevýhodné vlastnosti a prostředky mladého herce jsou spíše spůsobny, aby vyjádřily afekty duševní než zjevy nadvládající reflexe. Mladý herec, sebe nadanější, jen málo je spůsobilý provest povahy,

v nichž cit je *opanován* duchem, přirozenými mu plnými tóny prsovými a neochladlou vřelostí svou vždy líp zahraje Fausta neb Valentina než Mefista. Veselohra žádá jemného chování se, světáckého tónu, lehkých salonních pohybů, což vše je výsledkem *zkušenosti*, jíž se u začátečníků hledati nesmí. Začátečníka nevychováme tím na herce, naučímeli ho, oktroyujemli mu formy jemu nepřirozené, nybrž tím, dámeli mu příležitost a návod, aby dodal formy materialu, jejž *již* má; *jeho* materialem je ale síla hlasu a afektu, ohnivý pohyb, atd. A síla i náruživost ta jen tenkráte naučí se umělecky se přiskrovnit, když se cvičí a příležitost jí poskytuje, aby se vybouřila. Každý pochopí, že to jen v truchlohře státi se může. Přílišnosti, kterých se mladý herec v truchlohře dopustí, jsou ovšem surovy, jsou ale přec jen *přirozeny* a právě proto již snesitelnější než všetečná usedlost, přimoudřelá duchaplnost a neobratné pohyby, jaké začátečník ve veselohře jeví a jež jsou protivny jak každá nepřirozenost. Chceli se začátečník k veselohře dostat, nechť kráčí k ní truchlohrou, fantasii a citu jeho přiměřenou; bude chybovat přílišným nadšením a nadbytkem síly, naučí se ale znenáhla se opanovat, vždy víc a víc, až nabude chladnosti přiměřené. Jeli pak talent jeho pro veselohru zjevný, bude pro ni vždy lépe připraven, než kdyby byl hned s počátku veselohrou se kobrtal. Proto bylo by žádoucí, aby každá dramatická škola — a spolek ochotníků musí se takovou školou nazvat — pěstovala výhradně drama přísné. Ale takové, při němž se mladým lidem co nejméně „Wurmů" uloží! — U ochotníků ovšem to nejde, u přísné dramatické školy, stanovami určené ale přáli bychom, aby se vzdělávalo toutéž cestou, jakou jsme navrhli již při vyučování hudbou, jakou kráčíme při humanitárním vzdělávání své mládeže vůbec. *Klasičnost* je kouzelné mléko, Sofokles a Aischylos vzdělali by mladého herce právě tak, jako vzdělávají člověka vůbec.

Při každém ochotnickém, stále působícím divadle měl by být muž bdící nad čistotou repertoiru, znalý slohu a schopný tedy oprav, vůbec vzdělaný a mohoucí tedy při čtených zkouškách sblížit méně vzdělaným význam celého kusu, zvláštnost jednotlivé povahy, smysl jednotlivé věty, třeba i gramatikální a syntaktické, pro deklamaci tak důležité zvláštnosti věty té. Čím perněji vypracují sobě diletanti představení každé, tím více bude mít pro ně vděků v odměnu.

Bohužel nepřestává herecký diletantism tam, kde začínají stálé společnosti veřejné a pevná divadla. Oč je zde diletantism veřejnější, o to je záhubnější talentu hereckému i obecenstvu, ba celému národu, kde má divadlo pro národ důležitost takou jako u nás. Hamletova slova:

„Čím je mu Hekuba, čím je jí on —"

možno bohužel citovat příliš často ve smyslu až příliš doslovném. Vinen je tím nedostatek předběžné přípravy vlastní, také ale nedostatek dostatečného napotomního návodu nebo třeba komanda. Tisíc náhod, pouhých *náhod* pravím, dostačuje z člověka učinit herce: seznámení se s kulisami, nepodařená kariéra, neštěstí v lásce, někdy touha po rychlém nabytí existence a živobytí při tom lenivém, někdy — ale málokdy — naděje na velmi rychlé a domněle laciné nabytí slávy. Takoví herci „vzdělají" pak záhy obecenstvo tak, že má již jen zálibu v kupletech a trikotech. Arciť, odkud vzdělávat, když o těch a takých platí Lessingova slova: „Na vůz Thespidin vstupují divocí a neochočení jako uherský oř, jejž koňař na pustě chytil." Oř uherský dostane pak ovšem výtečného jezdce a také onen surový, snad mohútný talent by se třeba mohl ochočit a stát veleprospěšným, kdyby se mu dostalo rozumného a přísného navodu. K navodu tomu nestačí ale pouhé rozumění věcem divadelním, což stojí

arci na předním místě, nýbrž i svaté zanícení pro prospěch lidu, pro humanitární úkol divadla, k tomu nevychládající vůle a nezlomná energie. Spojení těch vlastností je řídké.

BOROVÝÁDY

△

Pan doktor Klement Borový napsal jest a „Časopis katolického duchovenstva“ vytiskl jest slova následující: „... slova z přátelského dopisu nám z Moravy zaslaného vyňatá: „Že Národní Listy se vyjádřily proti konkordátu, bolelo nás na Moravě více nežli rány nám od nepřátel zadané. Veřejně se u nás mluví, že Národní Listy jsou od našich nepřátelů *podplaceny.*“

Neznám pana doktora a předc jako bych ho před sebou viděl ve velkém tom, s líbeznou drzostí pojícím se okamžiku. Ruce v zchromělém klínu na prsou složeny, oči v mongolskou šikmost vytaženy, ramena až poblíž uší, tón až k vypráskání sladký —: „slova z přátelského dopisu nám“ atd. — Abychom nebyli ani na okamžik v rozpacích, zda vyhledává pan doktor dle českého pořekadla noviny své v některých lázních, nebo zda si chodí pro ně „do krčmy neb k šestinedělce“, řekne nám ihned sám, že jeho novinka přišla z Moravy — dosti velká zem, aby se do ní i psací stolek pana Borového vešel! — a že je vyňata z přátelského dopisu, při čemž se ovšem nedovídáme, nehubičkujeli pan Borový někdy sama sebe a neníli v korespondenci s vlastní krásnou duší svou. Neníli, je v tom arci velká šlechetnost, heroism křesťanský, že se přiznává k přátelům i tenkrát, když jsou na cti utrhači. Jsem sláb a přiznávám se, že bych se styděl za takovou známost.

Za to se nestydím, že neznám pana Borového osobně. Dle jeho článků, do nichž klade sebe celého, znám ho jinak dobře; jsouť mouchy, jichž vajíčka jsou právě tak velká jak ony samy. A v tom nejnovějším vajíčku jeho zdá se mně zmínka o „podplacených“ Nár. Listech být oním černým bodem, jakýž hospodyně někdy v žloutku pozorují. Ten černý puntík není známkou úmoru zlatého, čistého žloutku, nýbrž zárodek zcela jiného, nového sloučení lučebního a jiného života, a ten černý puntík panem Boro-

vým v české journalistice naznačený není zas známkou její nečistoty, nýbrž prý známkou nového, *pro*konkordátního časopisu, jenž ovšem — jak jiní zas pomlouvači tvrdí — již před narozením těší prý se podpoře bez pomoci Svatobora.

Na tom by zajisté pranic nezáleželo, vycházíli nebo nevycházíli časopis nový, každý má právo na vydávání, každá strana může záměry své zastávat v listu vlastním a svá strana může jej také svými penězi podporovat, — avšak velmi, velmi neobratný to halapartník, jenž by se měl dát ihned do invalidu, který začne s pomlouváním jiných. Boje nových dob vyznamenávají se chevalerií, už je tomu dávno za časů až biblických, kde před bojem sobě zápasníci vždy dřív řádně vynadali. — nedivíme se starozákonnímu stanovisku pana Borového, doktora bohosloveství. Nedivíme se vůbec ani jeho „prostrannému jazyku", aniž tomu, že co ***kněz*** slouží rozšiřování utrhačných zpráv, máť německé pořekadlo: „hraje špatně jako kapelník" rozdílné varianty své. Nechť chodí dál jako ovečka a trká jako beran, — zdráv sedral! Také nenapadne nikomu, aby se bránil; kdo nemůže čest darovat, nemůže ji také vzít. Národní Listy jsou podplaceny láskou a důvěrou obecenstva, jejich ráz, vyhledávat čest v poctivosti, je tak uznán, že mohou se klidně dívat, sápeli se někdo na ně motykou. Také tomu zajisté ani pan Borový — míním tu apelaci upřímně — nevěří, co napsal o podplatnosti Národních Listů, a když je „obláčel v nepoctivý plášť", věděl, že chce hrát komedii. Proto také as sotva sám věří, že jeho „přátelský dopis" bude se mezi zbožnými věřícími opisovat jako jisté divotvorné modlitbičky, které prý někdy s nebe na kostelní oltář padnou a každému samy úkol ukládají, aby je devětkrát černým a po desáté červeným ingoustem opsal. Je pravda, Strahovskou bránu zavřeš klíčem, ústa utrhačná ničím, a jednou vyslovené podezření, jednou rozpředená pochybnost přede se jako tasemnice dál. Avšak

tasemnice nerozpřede se ve zdravém těle — nechť se pan Borový poptá pod adresou „Budějovice“ — a snaha našeho národa je zdrava, cit jeho rovněž, v něm se takový neduh nezaklíčí. U nás ještě panuje pro poctivost smysl, křesťanský, křesťansko-lidský; poctivé snahy národa byly příliš často zlehčovány, než aby neměl národ sám potěšení z mužů poctivých. Nemocná povaha ovšem nezažije radostí zdravých, morální migréna má radost jen z neduhů a váží ji i z „přátelských dopisů“.

Pan Borový nebyl o první kalumniaci ani okamžik na rozpacích, nechť není také nadál; přejem mu rolničky i koníčka, vykazujem mu za volné rejdiště jeho „časopis“, ale ať se neplete pracovným lidem příliš mezi nohy! Amerických mravů nemusí se bát, naši soudcové také neodpovídají žalujícím pro utrhání na cti: „Jste tak zdráv, máte tak silnou ruku — a žalujete“, jak odpovídají někdy soudcové američtí; ale opakujem panu doktorovi přede napomenutí stran nepletení se mezi nohy ještě jednou. Dostaneli se ještě jednou do našeho prádla, vezmem žíravější mýdlo a trochu tvrdší vodu.

△

Jsem rád, že Japonci odešli, aniž by byla doba vynutila nějaký feuilleton o nich. O těch obyvatelích bájůplného souostroví víme tak málo, že je nemůžem ani pomlouvat; raděj tedy o nich ani nemluvit! Dívali jsme se ostatně na ně tak udiveně jak oni na nás, jen že s tím rozdílem, že my jsme za to platili a oni ne. Oni ponesou hezkou sumičku zpět do ulic Jedda, kde se v letě oboje pohlaví ve vanách před domy za bílého dne koupá, a naší útěchou je jen, že až promění naše papíry za domácí své stříbrné a zlaté plechy čtyrhranné, tyto jim hranatostí svou vyderou se i jinou než evropskou cestou. Zajímavý to lid vzdor zvláštnímu útvaru svých tváří, který by pro každého evropského „tajného" byl popudem k mimořádnému pozorování! Za prvé je to lid velmi zdvořilý, kloní se až k zemi a chytá se při tom až palců u nohou. Za druhé umí prý u nich vzdor nízkým daním každý číst a psát a „matice lidu" měla by tam tedy výhlídky. Zajisté by byl každý je rád slyšel, jak asi zní ta jejich „jami" čili řeč, ve které čtou a píšou; slyšeli jsme ale jen z pozad jejich opony jednotlivé zvuky, jako když člověk stojí ještě u kasy před zvěřincem a z nitra ho krákání papoušků již zase odhání.

Nalezající se na jevišti vany a meče vzbudily v nás již obavu, že nám Japonci buď předvedou některou scénu z lidu, zmíněné koupele veřejné, nebo že nás pobaví národním páráním sobě břicha, což prý dělají přes kříž a velmi pěkně. Ale nic nám nepředvedli národního než národní hudbu svou, která nám libezností svou zvláštní vysvětluje ovšem dobře příčinu častých japonských samovražd. Vy šťastni, kteří jste neslyšeli, pomyslete sobě dvě dlouhokrké japonské kytary či „samsie", potažené strunami; do těch strun zabere se lidská ruka jako při pranici do vlasů, škube jimi zlostně sem a tam, rve je jako macecha dítě, kam bouchne, tam bouchne — a k tomu „zní"

bas, „vyráběný“ oblázky v dřevěném soudku, klikou otáčeném jako flašinet! Ještě díky nebi, že to trvá několik jen okamžiků — taktů se nesmí říct — sic by musila policie zakročit! Sud a samsie nejsou jediným zvukovým nástrojem japonským, také flétnu tam mají — „nebohé, milé dítě, kam jsi se to dostalo!“ Nejdříve ji balancoval Japonec na nose, kéž by mu tam byla přirostla jako jitrnice v bájce! Pak ji ale Japonec sundal, postavil v pravém úhlu na její konec bambusovou hůl a začal pískat — i ta hůl nad těmi tóny zkoprněla a stála jako svíčka. „To bude nejspíš japonská „husitská“,“ pravil za mnou zoufalý hudebník a držel sobě obě uši. Nejharmoničtější na té hudbě byly ještě ty dvě kytaristky, holky to buclaté a kulaté, nevelké nemalé, jiskrných očí, kterých jsem sobě sám dobře vším', a pramalých ústíček, na něž upozorňoval jistý starý pán, co znalec „raç“ dobře známý. O japonských dámách vypravuje se, že se bojí slunce a že jsou za to bílé pleti; stvrdilo se!

Třem věcem praktickým mohli jsme se od Japonců zde naučit, dvěma z nich hned na ostrově, třetí při hostině, kterou jim dával pan Vojta Náprstek. Předně tomu, že naše punčocha je naproti jejich punčoše ještě selštější než selská palcová rukavička naproti městské pětiprsté. Japonská punčocha má pro každý prst zvláštní pouzdrový koneček; jaké to — až vyměníme punčochovou svou nynější nevzdělanost za japonský pokrok — rozmnožení zábavy pro mnohé z našich dam, kterým nyní už prosté „ujímání“ dodává dost nití na rozpředení zábavy! Za druhé ty vějíře, jež jsou Japonci tím, čím vojáku meč, stálým totiž průvodcem. Přiznávám se alespoň sám, že jsem v parnu Žofínského sálu upřímně jim ten vějířový mrav záviděl. A za třetí ta praktičnost, když jsou hostmi *pozvanými!* Při japonských hostinách panuje obyčej, že na konci podávají se věci sladké v pěkném papíru se zlatou obrubou, a co kdo nesní, že sobě vezme v papíru tom domů. To je rozumné: stávať

se někdy, že hostitel své hosty po jich odchodu pomluví, proč by sobě tito nevzali něco s sebou na oslazení té možné pomluvy! V Praze meškavši Japonci, nemohouce ovšem od evropských barbarů očekávat slušný mrav, vzali sobě k hostině emballagi raděj hned z domova s sebou.

A nyní by měla vlastně přijít ta pomluva. Gymnastik by as řekl, že jsou ty japonské produkce sice zvláštní, nikoli ale úžasny, a pan „Tjse", jenž se uvedl co „vynálezce" vějířové hry s papírovým motýlem, že musí být as velmi starý pán, poněvadž jsme o té hře čtli již co děti v Hýblových nejstarších „Rozmanitostech". Možno, že společnost ta není z nejlepších japonských, sic by bylo jisto, že by byl nebožtík náš Veselý v době, kdy ještě po provaze s trakařem až na kostelní věže jezdil, v závodu s nimi vyhrál. Jejich produkce je hlavně balancování těžkých předmětů nohama; balancování, jaké provádějí gymnastikové evropští s celými stožáry, na jejichž vrcholi hned dva dorostlí chlapíci najednou rejdy své provádějí, je na všechen způsob velkolepější. Jen ta japonská opatrnost je pěkna, pod nejobrovštější předmět podloží co podporu tak malý kousek papíru na platné místo, že české žertovné pořekadlo o „plivnutí sobě pod nohy" (k vůli nabytí lepšího stanoviska) nabývá tím náhle opravdový svůj japonský výklad. Ostatně — obecenstvu se líbili, dobře! Jen když se obecenstvo trochu zachvěje! Vidouc klučíka lézt po žebříku na nohou balancovaném do výše, vzdychla sobě sousedka panička: „Už se celá třesu — kdyby ten kluk udělal alespoň křížek!" Ovšem, pak by moh' směle slítnout! Ale, milá dámo, kdo ví, ku kterému ze čtyřiceti, v Japonsku vesměs „panujících" náboženství ten klučík vlastně patří! Tam jsou tuze tolerantní, tak tolerantní, že z pouhé zdvořilosti přijmou jedni do svého chrámu také modly druhých. U nás taková zkaženost není. Seznal jsem českou jednu vesnici, v níž žili obyvatelé dvou rozličných vyznání. Žili spolu v lásce a svornosti a zcela podobně

žili spolu také oba duchovní správcové jejich. Byli oba musikální a když měl jeden v chrámečku svém slavnost, hrál mu druhý ochotně varhany. Ti byli ale jediní čeští Japonci, kterých jsem seznal!

(Následky pokroků ženského pohlaví. — Dohry bělohorské. — Pan Forster a jeho tajné příčiny. — Mostecká zkouška.)

△ V Praze, 2. prosince.

Půjde-li to tak dál, zemrou spisovatelé nedostatkem „oborů“, neb z jednoho po druhém vytlačuje je emancipace dam. Když už nic jiného, ani román ani divadlo, ani báseň ani filosofie nezbývalo ubohému muži, vyštvanému vždy dál a dál a ustupujícímu před „novým lidem“ jako Indián ustupující před bělochy, zbylo mu alespoň jedno místečko, jedna komůrka, nevelká a nepěkná, avšak dobře chráněná. Spáchal totiž něco, co dle jeho náhledu nebylo trestuhodné, a vandroval za svůj náhled ihned do žaláře či vězení či šatlavy, kdež mohl konat zajímavá studia na svých spolubydlitelích a široce pak popsat v nějakých „zamřížovaných obrázcích“, jak poeticky žijí, tyjí a koumají ti, kdož jsou „v boji s pedantickým návykem copatě mravního světa“ nebo „dřív něco nalezají, než to byl někdo ztratil“. Avšak ani toto nejposlednější útočiště nechtějí nám nechat víc naše dámy, chtějí samy také mít trestuhodné náhledy o beztrestuhodnosti, páchají věnce a mají být za to zavřeny. Co nám pak ještě zbývá!? Nic než naděje, že páni soudcové přec jen budou držet s námi muži, že vyšší instance zruší nález instance nižší a kdyby přec mělo dojít k zavření, že dají vznešeným dámám elegantní byt, pozorlivou obsluhu, úctyplnou isolaci, tak že ani zvučku nezaslechnou z ostatního zamřížovaného světa a konečně právě tak moudry vyjdou, jak tam byly vešly. Na památku nechť sobě vezmou cokoliv s sebou, jen žádné trpké zkušenosti, ty nechť přenechají nám!

Jak obratně to navlékly, aby svého cíle došly! Přiznám se, že kdyby mně někdo dal věnec do ruky a řekl: „Jdi a polož jej na rov tisíců těch českých bratří, kteří před

třemi skoro *stoletími* padli na Bílé Hoře“, byl bych šel beze všech rozpaků a nečinil sobě při tom ani nejmenší naděje na 48 klidných hodin. Teď arci pochopuju, proč Prusové smějí na *loňských bojištích* stavět pomníky a oplakávat své mrtvé: je to chytrá léčka, přicházeji beze všeho tušení, ale my jim uděláme proces a zavřeme je všechny. Co se nepovedlo Benedekovi, povede se hloubavé mysli soudnické, a mám takové potěšení z toho, že samou radostí musím a musím zde vyplácnout ten nový tajný plán. Jen to nebylo hezké, že na tom inkriminovaném věnci dámském bylo vyšito: „Vlasti, *dáme* Tobě zahynouti!“ Vlasti dát zahynouti, považuje se v celém světě za nepěkné, u nás pak je to zvlášť nevlastenecké, nerakouské; vidíte, kdybyste — — teď ale nevím, bylo na věnci „dáme“ nebo „*ne*dáme“ — člověk sobě v Rakousku skutečně hlavu tak splete, že ani neví, co právě se trestá! Naposled byl bych býval také trestán, kdybych byl uposlechl pozvání přítelova, jenž mne vybídl k návštěvě Bílé Hory tvrdě, že v týž den — náhodou výroční den bitvy — je tam velké cvičení c. kr. četnictva. Přítel můj je velký přítel vojenských evoluc; každá zábava ale něco stojí a jeho stála dvanáct hodin. Co je to naproti pěkné upomínce pro celý ostatní život!

Kdyby bylo dle nového spolkového zakona dovoleno podat někomu adresu více než desíti podpisy opatřenou, navrh bych v některém českém spolku děkovací adresu pro pana Forstra, c. k. policejního komisaře a tajného vlastence. Zapověděl pod jeho komandem stojícím „tajným“ existencím užívání vznešeného jazyka českých králů a přikázal jim pod ztrátou hrdla a zlatky denně, aby se spokojili vždy a všude druhým jen jazykem zemským — jaký to jemný ohled! Neboť sobě pranic z toho pan Forster nedělá, cuchají-li ho noviny za to, vždyť je známe, ty novináře, cuchali už jiné a snad ještě lepší lidi. Jediné zaklepání na rameno, „provedené“ rukou, která shrabuje diéty vyšší

třídy, vše napraví. A to uznání musí přijít, vždyť se proneslo veřejné mínění *proti* panu Forsterovi, což mu na jeho kariéře rozhodně prospět musí. Ovšem, než se na ten velký čin vzmohl, musila být jeho vášeň rozprouděna, krev rozohněna, jak již i u jiných, napotomně velkých mužů bylo. Pan Forster je rodilý Kralodvořan. Jistému lékárníku kralodvorskému ale, který měl přijít do jednoho vídeňského závodu, dostalo se odtamtud přípisu, že „ho nemohou přijmout, poněvadž je z města, ve kterém měl Sladkovský řeč proti Beustovi“. To zabolelo ovšem krajanské srdce páně Forsterovo nanejvýš, zabolelo i roztrpčilo, roztrpčilo i rozzlobilo, krev začala míchat vášní a vášeň krví, „zub za zub“ napsal sobě p. Forster křídou na koženou svou psací podložku a zasadil „druhé straně“ ránu, arci že tajnou, protože je vlastencem jen tajným. Veřejní vlastenci ale nechť sobě vezmou příklad z té rázné vídeňské firmy!

Takto není v Praze pranic nového, než že se budou nyní dít zkoušky z pevnosti dobudovaného třetího mostu. Jedna z těch zkoušek bude, že se přežene mostem skot sto volů čítající. To prý je přihlašování rozdílných dvounohých, kteří se cítí, že ani čas na odbývání nestačí! Nabízejí se lacině, podávají důkazy, přinášejí vysvědčení. Ale městská rada se již rozhodla a určila, že jen opravdovými, pravými voly, odvěkými to „nepřátely pokroku“, bude se praktičnost mostu zkoušet.

Z KNĚHKUPECKÉHO SVĚTA

△

Známo, že kněhkupectví německé je ve světě kněhkupeckém šťastnou Arabií. Třeba by v něm pak nebyla Praha právě Mekou, je německým pánům kněhkupcům přec jen velmi milou karavanserií, v níž možno od poutníků leccos vydělat. Těch poutníků po „slově“ prahnoucích bylo v neúrodném na německé plody Rakousku vždycky dost a pro ostatní hojnější plody neněmecké nebylo vedle nich proto dost odběratelů, že nebylo obchodních sprostředkovatelů. Kniha — vyjímaje knihu školskou — je daleké většině i vzdělaného obecenstva věcí dosti zbytečnou; soustavní obchod, kupecká obratnost a tržní finty musí se jí smocnit, aby nabyla rozšíření.

V tom ohledu pokročili Němci daleko. Jako jejich literatura je velká, velký je také jejich obchod. Ano právem se tvrdí, že obchod jejich kněhkupecký je první ve světě. Jejich spojení je nejrozvětvenější a při tom jsou přec co nejpevněji scentralisováni; velký, kněhkupecký orgán, vycházející *denně*, udržuje je v stálém duševním spojení, Lipsko pojí je se světem celým. Lipskem obdržujem *zde* knihy francouzské, *polské i ruské*, drahota jejich je v přímém poměru s výdělkem, který z nich mají kněhkupci *němečtí*. Málo věru schází, aby i české knihy do Čech Lipskem přicházely, tolik je alespoň jisto, že němečtí kněhkupci seberou s vydaných českých kněh vždy „polívku svrchní“. Sami ovšem ničeho českého nenakládají, ba nenakládají ani ničeho německého, obmezují se na skvělá percenta tak zvaného „sortimentu“, která po srážce všech výdajů vždy alespoň 15—20 ze sta vynášejí. Arciť „přičiň se a t. d.“ a tolik se musí vyznat na jejich čest, že se přičiňují řádně, výdatně.

V takovém „sortimentu“ je život co nejčilejší, čilý život i tenkrát, když není právě ani jediného kupce v krámě.

Jsou-li kupci, zachází se s nimi se vzornou, vybranou zdvořilostí, předkládá to i ono lákavé k „pouhému nahlédnutí“, baví se ukazováním splendidně vydaných novinek, ilustrovaných děl i všelikých barvotisků, a kupec, jenž byl vešel, aby sobě koupil jednu knihu „potřebnou“, odchází s třemi knihami nepotřebnými a ani netuší, že mimo to je zanešen do seznamu těch „přátel literatury“, kteří pak ob den obdrží nějakou zásilku k „pouhému nahlédnutí“ do bytu. Nejdou-li kupci, nuže jsou v krámě prodavači a těm je první zásadou a filosofií obsah historky o Mahomedu a vrchu; nepřijde-li kupec sám, jdou sami k němu. Stane se, že do některého kněhkupectví přijde v jistých dobách (na př. nyní před svátky a Novým rokem) třeba šest až deset centů kněh najednou denně. Ty ovšem nepřicházejí, aby vyčkaly v koutečku skromně „své doby“. Daleká většina jich je duševní demimonde, zboží lehké, jež žádá sobě rychlého odbytu, aby ta vypůjčená špetka spiritusu z něho se nevykouřila. Pravé a levé ruce pana principála vrhnou se na došlé balíky; nejdřív se knihy rozlosují dle materií, pak se vezmou „přátelé literatury“, taktéž dle „materií“ svědomitě roztřídění, homogennost se skoumá, k jednomu příteli přiloží se dvacet lákavých přítelkyň, sváže se v balík, napíše se na něj „k nahlédnutí“ a naloží na poslíčka.

Takový poslíček je prodavač třetího stupně. Vypověz ho z pokoje, nechá ti balíček v předsíni, shoď ho se schodů, nechá jej u domovníka, v každém ale případu přijde zas. Jeho bedra neznají žádné tíže a plic nejspíš že vůbec nemá, nýbrž jen nějaký kaučukový surogát. Ani nesmí mít plíce, neboť jedná se velmi často, kdo *dřív* knihu novou přinese. Stalo se již i v Praze, že telegrafem oznámenou zásilku kněh očekávali poslíčkové již na nádraží (na př. při výročních šlechtických almanazích děje se tak vždy) a uchopivše svůj lup že se vrhli do drožek, načež nastalo přestihování se o čtyr kolech.

Balík se odevře, přítel literatury prohlíží obsah jeho s pevným ovšem předsevzetím, že vzdor kněhkupeckému tvrzení, dle něhož ani není lze peníze líp uložit než v kněhách, při panující obecné drahotě nekoupí ničeho. Avšak zde je kniha opravdu dobrá, zde láká tytul, tam se rozřízne jeden, druhý list, kniha se trochu pošpiní, někdy se i celý balík pohodí a zapomene a po Novém roce se náhle ukáže, že vzdor dobrým předsevzetím je kněhkupecké konto neposledním všech výročních kont. K tomu také ustrnulý vlastenec náhle pozoruje, že i *české* své knihy odebral od německého kněhkupce a místo literaturu že „podporoval" někoho zcela jiného. Ovšem, je to odměna obchodní obratnosti, proč nesřídí český kněhkupec obchod svůj právě tak!

Obtíže se arci kladou českému kněhkupci. Jako je celý obchod scentralisován venku v Německu, takž pevně svírá a uzavírá se německý obchod také u nás. Je známo a mluvili jsme na tomto místě již jednou o věci té, že kruh německých kněhkupců odvírá se jen zase německému soudruhovi, českému že je takřka hermeticky zavřen. Český obchodník, ač nepotřebují-li tuze nákladu jeho, je z úvěru vyloučen, což při obchodu, který německým spůsobem se u nás vede a tímže spůsobem po celý rok skoro výhradně jen úvěrem pracuje, velmi mnoho, ba život sám znamená. Pevné seřadění se kněhkupců a nakladatelů českých a rozumná reciprocita pomohly by z části jedné, z části druhé pomohla by jen tatáž obchodní pohyblivost naproti obecenstvu, jakou jsme nahoře alespoň v jedné stránce její vylíčili. Rozhodnou ale pomocí bylo by *totéž* literární sloučení celého kněhkupeckého světa slovanského, jaké je ve světě německém. Stane se to prý nyní a Vídeň naznačuje se co slovanské nastávající Lipsko. Na zdar — ale nechť se dostaví v pražských slovanských filiálkách tatáž čilost, jaká *již jest* v pražských filiálkách Lipska!

(Týden spokojenosti. — Dvě zimní květiny. — Pláč cizinců. — Nejdřív německy a pak zas německy. — My a Maďaři.)

△ V Praze, 7. prosince.

Bez všelikého, trávení a tedy i zdraví škodlivého vyrušení strávili jsme týden, až si dnes večer ulehnem, vezmem proti svému zvyku také noční čepici, aby bylo vše důstojně skončeno. A usnem tím krásněj, čím pěkněj jsme po celý den klímali. Vlastně neklímali, nýbrž žili jen klidně a spokojeně, obyčejně, ba takřka neobyčejně obyčejně, žili zkrátka v onom šťastném stavu polobezmyšlénkovitosti (odpusťte té pouze ruské délce slova, delšího jsem už nedoveď), kterému říká ošklivě praktické pohlaví mužské, „zakládání na sádlo", poetické pohlaví ženské „růst do krásy". V stavu tom tráví člověk mezi spaním a polospaním, polospaním a posilňováním se, i práce sama je jakýms jen posilňováním se a největší emoce je ta, když člověk se con motto vzdvihne z křesla, majestoso se pohybuje až k oknu a zde zase v příjemném adagiu se rozloží, aby se díval ven do své zahrádky. Zahrádka ta je nyní adventně namrzlá, sníh se rozkládá po záhonech, ale zahradník člověk postavil do té adventnosti sklenník a vynucuje v něm nové zas a nové květy.

Nikdy člověk nenadělá tolik hudby, zpěvu a jiných zvučných květů jako v době, když ptactvo zpěvné bylo se již dávno odmlčelo a v celé přírodě nic více nezvoní mimo suchý mráz. Dva plné, krásné květy hudební připadly nám nyní na jediný týden, jeden vonný a vznešený jako lilie, druhý pestrý, bizarní a omamující jako orchidea. Obě vypučely v sklenníku Umělecké Besedy: v neděli se těšili botanikové ze zbožné „musicae sacrae", ve čtvrtek z rozpustilé zábavy mikulášské. To je, myslím, jediná pravá cesta, po které Umělecká Beseda kráčeti má, a náš Procházka, který jeden alespoň obor Besedy po cestě té

vede rovněž obětovně jak neunavně, zasluhuje nejupřímnějších díků. *Produktivnost* měla by se stát heslem, jež Umělecká Beseda posud hledá pro znak svůj, taková produktivnost, jež by dávala kritice *mimo* spolek ležící příležitost k esthetické abstrakci. Odbor literární chtěl v ohledu tom působit vydáváním cenyplných almanahů, vydáváním vlastních i cizích děl básnických; odbor výtvarný chtěl působit vydáváním cenyplných premií, pořádáním pravidelných výstav, závoděním s tak zvaným „vlasteneckým" spolkem pro umění v Čechách. Uspořádáno několik výstav, aranžován kruh pěkných přednášek pro dámy, ostatní se vykoná, až každý obor bude mít — svého Procházku.

Z produktivnosti naší *jedině* nás mohou cizinci poznávat, z neunavné naší činnosti, mámeť ráz příliš opravdový do sebe, než abychom se dovedli jím representovat stránkou hravější. Cizinci, hlavně Slované ostatních kmenů, těžce toho obyčejně nesou, že nelze prý nás seznat než v místnostech veřejných, salonního života že nemáme, rodinný život že je obehnán zdí choulostivě chráněnou. Cizinec musí nás právě tak vzít, jací jsme; až budou časy jiné, budem také my jiní. Jsou usedlí Pražané ve veřejném životě našem dosti známí, co do soukromého, svého života přece zapadlí jako v cizím moři. Osud nás tak učinil. České srdce nenalezalo do nedávna nikde příbuznosti; aby nebylo uráženo v nejjemnějších svých pocitech, obmezilo se na sebe, na svůj věrný kruh domácí. I když nastal veřejný ruch, byly poměry tak zvláštní, a jsou posud, že vše, co činíme, činíme raděj ještě veřejněji než třeba. Politické poměry, tak mladé, nevyrovnaly se posud s poměry společenskými, nebylo času na krystalisování se přechodů mezi kruhem nejširším a tisíci těch kroužků malých. Mimo to dusí národní dualism náš, hluchá arogance druhé strany, která každé sblížení se odmítá žádostí za úplnou nadvládu.

Pražské dámy v nejnovějším čase učinily již několik pokusů na utvoření širších a živějších společností. Dřív obmezily se na kruh český, nyní pak chtěly některé jemnocitně spůsobit i sprostředkování s živlem druhým. Jednalo se o zábavu poučnou. Hned při první schůzi vystoupla spanilomyslná jedna Němkyně na špalíčky německého oratorství a jala se mluvit a mluvit, jak následuje: „Jsme zde některé, které nerozumíme dobře česky, navrhuju tedy, aby veškeré přednášky byly jen německé; kdyby ale české dámy chtěly mít přece někdy přednášky české, nechť nám to laskavě dříve oznámí, abychom — přítomností svou nepřekážely.“ České dámy jí sice ničeho neodvětily, zcela po česku, šly ale, aby se víc nevrátily, a uzavrou se nejspíš ještě více.

Cizinec těch věcí ovšem nezná. Mimo to mu nebohému ani život veřejný náš neposkytuje právě nyní mnohé pochoutky. Ležíme nyní trochu stranou od silnice. I ta pařížská výstava přestává perly své již házet na „pomoří“ české. Ještě někdy ta neb ona přednáška o ní, ale na některé té přednášce je vidět, že je jí především na tom záleženo, aby byla oznámena v novinách. Avšak kdož nás položili stranou, chtějí nám zas někdy namluvit, že se celý svět vlastně přec jen kolem nás a nám k libosti točí. „Jakpak, pánové, mužete chtít české komando pro měšťanské své sbory,“ vzdychla sobě vysoká, v Praze nedávno meškavší osobnost, „kdyby Maďaři slyšeli, že jsme Vám je povolili, hned by chtěli také mít své národní vojsko.“ Teď ale chtějí mít Maďaři své národní vojsko a každý nelíčený obdivovatel generála a majora Perczel-Steffka může se směle domýšlet, že učinil tento ve Vídni v prospěch českého velení nějakou smělou diversi, o které se Maďaři dověděli.

(Utíkáme se před historií. — Stará Drahomíra a mladý „Tagesbote“. — Člověk musí být kladivem nebo kovadlinou, hřebenem nebo hlavou. — Drataři, české krejcary, ruské ruble, dvě policie, sebraný lid a „Pražský Denník“. — Proti starým mládencům.)

V Praze, 14. prosince.

„Pište někdy něco historického!“ vybízel jistý přítel feuilletonu. Ale nevybízel snad z osobní skutečné potřeby, nýbrž tak z té čisté módy, která má Palackého proto stát na svém psacím stolku, aby ho nečtla, a literatuře proto upřímně přeje hojné produkce historických novel, aby jich nekoupila. Kdyby feuilleton pěstoval hodně články historické, podíval by se takový modista svědomitě na každý tytul, kývl by pochvalně hlavou a řekl: „To je velmi dobré čtení pro — lid“, a na důkaz, že je povznešen nad tu „polovzdělanou a polorozumnou massu, jíž říkáme lid,“ (čti o tom Němce Menzla, máš-li několik žaludků na zkažení), obrátil by list a přesvědčil se raděj, co „zas vyvedla pěkného c. kr. policie“. Ani to by ale nezdrželo od pěstování historie toho, kdo má pro lid výdatnější smysl, větší úctu a ryzejší lásku, — avšak, prosím Vás, ten slavný soud, ty slavné ouřady! Kdyby člověk věděl, jak daleko do minulosti zajít, aby z toho po bělohorsku nerozvinul někdo přímou souvislost s nynější šťastnou vládou páně Beustovou! Zajdi sobě až do doby, kdy byla první egyptská cihla „stvořena“, nebo třeba až do doby, kdy byla první žena svedena, čemuž prý je dle geologů a psychologů již také hezky dávno, vždy Ti dokážou bez velkého „vydávání se z rozumu“, že máme nechuť proti vládě páně Beustově. My se ani nedivíme při tom.

A pak, vždyť to není hezké pořád dráždit své drahé krajany, třeba byli Němci, a je známo, že drazí ti krajané jsou

velmi rozhořčeni, kdykoli se jen zavadí o českou historii, — ovšem, ctí sobě posud v ní nespůsobili a doufají pevně, že také nadál nespůsobí! Teprv předevčírem česal „Tagesbote“ básníka Weilena, že tento zvolil za předmět pro novou tragedii „Drahomíru“, osobnost tedy z dějin českých. Ty doby prý již dávno minuly, dí list ten, kdy němečtí spisovatelé z Čech pocházející psali s nadšením o českých dějinách, kdy poctivý Herloš psal a Hartmannové a Meissnerové poctivě zpívali. Německé divadlo pražské není prý ústavem uměleckým, nýbrž jen ústavem na dělání německého vědomí, — bylo by dobré, kdyby české divadlo učinilo sobě obdobně toho „dělání“, jakož sobě všímá někdy a často prvějšího! Co nejdříve zapoví „Tagesbote“ německému divadlu Schillerovu trilogii „Waldštýn“, poněvadž se v ní o „českých myslivcích“ mluví, a dovolí ze Schillera snad jen přesmutnou truchlohru „Loupežníky“ čili „invasi německých Špíglberků do českých lesů a českých kapes“, kterýž druhý tytul i s celou obsaženou v něm látkou odporučuju českým travestátorům pro „Sylvestra“. „Tagesbotu“ je snadno pustit se do Weilena, když ví, že Weilen na vzájem *jeho* česat nebude!

Avšak je mně jako Faustovi, když mu líbezná velkonoční píseň odtrhla pohar s protivným nápojem od úst — před mými dveřmi zanotovali sobě drataři právě slovenskou vánoční! Nuž „život měj mne zase!“ Přispíšili jste si, vy vychrtlí, bledí synové krásných nevěrných Tater! Je vidět, že znáte výhodnou pro vás dobu a že Praze neodpustíte ani krejcaru z výroční kontribuce. Nuž dejte jim, jemnost pánkové, není hanbou dát a není také v době kolem Štědrého večera ani hanbou brát! Hledá-li policie po Vídni v českých kapsách ruské ruble, proč by chudý drátař po Praze nehledal v českých kapsách ty skrovné krejcary, jichž celý půl tucet stačí sotva na jeden bídný nocleh? Tam nespaní a zde nespaní, ale „Vídni už nemůže být spomoženo,“ pravil Schuselka, pomozme tedy alespoň dratařům.

Je to romantické počínání, do jakého se tam pustila vídenská policie, a velmi tajuplné jako každá makavá romantika; v době odstraněných lavic a košťat člověk ani neuhodne, odkud že beře vídenská policie kouzelné pruty na hledání těch všeslovanských pokladů. Nebo chodí snad z dlouhé chvíle, na zdařbůh od muže k muži a káže obracet se kapsám jako ustřice svému žaludku, jenž má u ustřice tu pozoruhodnou výhodu, že je zároveň hlavou a nohou, vůbec hned celým tělem? Možno, v Praze má slavná policie také dlouhou chvíli a aby sobě od ní pomohla, avanžuje trochu do vyšších diétních tříd, čímž se zároveň rakouským financím „do vyšši cifry“ pomůže. Protokoly pražské státní policie prý nyní podivuhodně rostou do délky i do šířky a protokoly obecní policie stávají se zas vždy kratší a kratší, o to kratší, oč má obecní policie víc práce. Kdybychom se my občané rakouští těšili nějaké Botany-Bay, nějakému Cayennu nebo podobnému státnímu blahodatnému zřízení, dostačil by na jednu slušnou zásilku jediný takový lov, jaký v Praze děje se každý týden. A přece — nevyčerpatelné bohatství přírody! — těch darebáků skoro ani neubývá! „Pražský Denník“ má denně celé sloupce „zlodějských kousků“, „vychytralých šibalů“ atd. Jednou vypravoval anglický jistý časopis, že učiněno pozorování: čím více bylo širokých a krásných popisů vražd, poprav atd., tím víc se sběhlo nových vražd, item poprav atd. Ano, takový zloděj má také čest v těle a třeba by jeho řemeslo bylo v hlavních základech svých tajné, lichotí mu přece veřejnost a rád sobě obětuje ten krejcar, aby sobě v plátku pod záhlavím „chytrý zloděj“ přečet', jaký že je vlastně chlapík. My to vždycky říkali, že „Pražský Denník“ demoralisuje!

Avšak — drataři zpívají pořád ještě přede dveřmi, myslejí chudáci, že musí za několik krejcarů víc do člověka nastonat také elegie víc. Není nic platno, ta blížící se slavnostní doba sáhá bílou rukou svou již po nás a neoddoláme

jí více! Trochu pomoci je jen v pomyšlení, že ta tichá doba přejde a brzy po ní že přijde doba hlučná a skákavá, čas tance a svateb. Rychle k práci, páni mládenci! Povídá se, že Beust udělá smělou diversi proti české politice, že nám chce odloudit české dámstvo a k vůli tomu předložit říšské radě přísný zákon proti všem starým mládencům cislajtánským. Nebylo by nic nového! V starém Korinthu nebyl žádný starý mládenec počestně pohřben, v Athénách vdané ženy v určený tomu den mrskaly do celého houfu starých mládenců, nahánějíce je kolem oltářů bohyně Lady, což prý u nejednoho prospělo. U starých Římanů starý mládenec „amittit jus et potestatem testandi“ (ztratil právo činiti závět). A když v Korinthu, Athénách a Romanii, proč ne v Cislajtanii!? Staří Řekové byli tuze moudří lidé a pan Beust je prý tuze moudrý pán, tvrdí „Presse“.

STAŘÍ DOMÁCÍ PÁNI

Podlé Nemina odjinud do Prahy volným letem přenesl △

„Domácích pánů“ už není! Odešli k otcům jako odešla ta celá stará „dobrá“ doba, jako odešly ty romantické dostavníky a za nimi to laciné pivo, které tak pevně klížilo rukávy k stolům! Když zmizela rokem 1848 dřevní doba plná klihu, sádla, dřímoty a jiné konservativnosti, zmizeli i ti staří domácí páni, a chcešli sobě je vyhledat, musíš ven do tichých Volšan nebo ještě tišších Košíř. Tam je najdeš jistě, neboť tabulky nad jejich hroby udávají stav: „domácí pán“, dědicové tam připsali číslo i čtvrt osiřelého domu, aby anděl Páně nemusel v Soudný den teprv dlouho hledat, a připsali také k tomu, že vzdor dědictví jejich „bol je neskonalý“. Poněvadž by ale duplovaně neskonalého bolu zajisté nesnesli, navalili na hrob kamenný balvan, tak že nebožtík jistě více nevyleze. Balvan ten má někdy podobu kapličky, na jejímž vrcholi stojí „řecký“ hrnek, s něhož dlouhá poslámka malebně dolů splývá, nebo má podobu kostky, na níž sedí co obraz smutku zahalená stará baba nebo nějaké jiné strašidlo z kamene, nebo konečně má podobu všelijakou a vedle té podoby nějakého anděla z Hergeselovy dílny, s koštětem, chci říci s obrácenou fakulí v ruce a s takým bezmyšlénkovým výrazem v buclaté tváři, jako by naznačiti chtěl, že ten tam dole nevynalezl střelného prachu, ba že nevynalezl ani nic menšího, na př. knětiskařství nebo telegrafu. Nu, *geniové* nebyli ti staří domácí páni, nebyloť to také jejich povoláním; ale dobří a ctihodní lidé to byli přec a až přijde *onen* den posledního soudu, budou stát zajisté skoro všichni po pravici, kdežto se ještě pranic jistého neví, kde budou stát jejich dědicové, zvlášť nehlasují-li se stranou „pokroku“.

Myslím ale, že kdyby i mohli vstát, ani by nechtěli, a kdyby i chtěli, že by jim chtě nechtě srdce puklo nad světem zvráceným a zase by raděj ulehli pod řecký hrnek svůj. Pomyslete si, že by nějaký předpotopní mammuth najednou vstal z hrobu a začal se procházet snivellisovaným nynějším světem! Chvilku by ho těšilo slunko a žrádlo, ale brzy by poznal, že není více členem zvláštního „stavu" v tomto světě, srdce by mu puklo, neboť i mammutské srdce a t. d. Ano, „domácím pánem" být, to vyznačovalo zvláštní *stav*. „Domácím pánem" nemohl každý člověk být a stal-li se jím, stal se ihned jiným člověkem. Divně by se byl na tebe podíval, kdybys vyslovivšího, že je domácím pánem, byl se snad tázal, jakého je stavu. Domácím pánem být bylo *povoláním* — ale, jak praveno, už *není,* ani Schmerling neměl více místa pro domácí pány ve svém „interessenvetretungu"! Jakž by se tam byli vyjímali, ti dobří nebožtíci, na tom sněmě, olejem by bývali v bouřích, kulatou stafáží v klidu, a ten dojem na jich manželky, na jich nájemníky!

Stav domácích pánů užíval v Praze nesmírné, takřka posvátné úcty. Pomníkem té úcty je pražské pořekadlo: „Stalo se již, že i domácí pán umřel." A když umřel takový pravý domácí pán, byl z toho větší poprask po celé čtvrti, než když se nějaký nový domácí pán narodil čili obyčejný člověk náhle se v úctyhodné řady domácích pánů vyšinul. Vždyť mezi takovým parvenuem a starou šlechtou byl velký, velikánský, do očí bijící rozdíl! Parvenu ihned přestavoval, oškraboval, bílil, natíral, zkrátka byl jako ti, kteří nosí dlouhé řetízky a mnoho prstenů na prsty navlékají; šlechta ale sobě libovala v aristokratické začmoudlosti. Starý, pravý domácí pán, zdálo se, narodil se a rostl zároveň se svým domem. Dům a domácí pán stali se sobě podobni i co do tvářnosti své, jako muž a žena, když dlouho spolu žijou. Byl jsem toho štěstí účasten, že jsem co dítě seznal ještě ty staré domácí pány. Vždy jsem viděl

nepopíratelnou podobu mezi domem a pánem jeho, nos se podobal tam tomu hrbolovitému, začazenému komínu, křivá lopatka střeše, sloupovité nohy těm pilířům, u nichž jsme sobě vyhloubávali důlky na fisole. Někdy nás sice ta noha za ty důlky kopla, obyčejně jsme ale utekli, neboť jsme měli nesmírnou úctu před domácím pánem.

A jako s domem byl domácí pán také srostlý se svými nájemníky. Nájemníci ho měli u velké úctě, neboť byl souborem všech občanských hodností, co domácí pán byl pražským měšťanem, co pražský občan uniformovaným členem pražského ostrostřeleckého sboru, a t. d. Celý dům chodil se k němu dívat, když sobě koupil nové portupé a v celém domě se o tom vypravovalo, zač to staré prodal židovi. O Boží Tělo čekal celý dům před domem, až vyjde domácí pán; když stál v špalíru, ukazovali na něho nájemníci pyšně prstem a když se z parády vracel, vypravovali mu, že při dešaržích střílel s pány soudruhy jako „ze stříkačky". Milovali ho upřímně, v matkách se ani nevzbouřil mateřský cit, když vlastnoručně někomu z nás za vlasy vykrákal, a o Nový rok, o jeho jmeninách a narozeninách šli jsme všichni kluci i s příslušnými děvčaty k němu gratulovat a pan domácí při tom vždycky plakal a dal nám po pětníčku. Osudy starších otcovsky sledoval; kdekoli objevila se v domě nějaká choroba, heřmánek musil se vařit v kuchyni jeho. Při pohřbech šel vždy první za umrlčím vozem, ke křtům ho zvali sice jen málo kdy, aby se neřeklo toto ono o vynucených dárcích a o špinavosti, ale při biřmování měl pravidelnou výroční službu i se ženou svou. Radil všem, byl všem pomocen, staral se v ouřadních záležitostech o všechny a hleděl hlavně k tomu, aby každý méně zámožný členem byl haštalského pohřebního bratrstva ševcovských dekretářů, k vůli tomu, „aby ve smutném případu rodina nebyla v rozpacích". Výpověď nedal nájemníkům nikdy, byl pyšen tím, že kdo se za jeho otce v domě narodil, za něho v témž domě i v témž bytu žil

a třeba i umřel. U kterého domácího pána bylo to jako „v holubníku“, ten se těšil v čtvrti své pověsti velmi špatné; rovněž střežil se ale každý řádný domácí přijmout nájemníka, o kterém se vědělo, že měl v desíti letech dva byty. Stalo se ovšem — lidé jsou lidé — že se někdy rozkmotřil k vůli kamnům, k vůli podlaze, k vůli půdě nebo dřevníku s některým nájemníkem, stalo se i, že spolu nemluvili dvě leta, ba i dýl, ale výpověď proto nepřišla a domácí paní hrála zatím úlohu „moudré ženy v rodině“ a pořádala vše, až konečně „náhodou“ stalo se smíření. Ba ani tenkrát nepřišla výpověď, když některý chuďas nemohl po delší dobu s činží se dostavit. Teď — teď žádají majitelé domu hned činži na čtvrt roku napřed, — fuj, hanba!

Ano — doba zašla a mužové doby té jsou tam venku v Košířích a na Volšanech. Jakož máme místo „pražských měšťanů“ skoro již jen samé „*obyvatele* pražské“, jsou také místo „domácích pánů“ již jen „majitelé domů“. Žije prý ještě jeden pravý, starý domácí pán kdesi na Hradčanech, ale kdo pak by šel tak daleko ho hledat!

TAJNÁ SPIKNUTÍ ČESKÁ

△

Pánové, to není tak snadné, chce-li někdo dokázat, že věc zbytečná *není* zbytečna! Tu třeba sáhnout k divným důkazům, třeba až k těm, které v logice mají název „ad absurdum“ a kteréž sobě historie schovává jako pečlivá matka do zvláštní škatulky, aby nemusila pro příští děti koupit zas nové hračky. Jen se podívejte na pána a pana Strauba, pražského policejního ředitele! Co ho stojí práce, aby dokázal nutnost pražských policejních komisařství. Jako nějaký poštovní poslíček je stále na nohou mezi dvěma místy, Prahou a Vídní, a sotva dojel, musí již zase znovu odjíždět. Člověk by myslil, že by bylo dost, kdyby pán a pan Straub jednou za rok, takhle k svátkům, napsal cedulíčku do Vídně k dodání: „Doufám, že Vás těmato párma řádkama při dobrém zdraví vynatrefím; já jsem chvála Bohu zdráv,“ a z Vídně kdyby mu za to poslali pochvalný dekret. Ale to nestačí, pražská policie musí mít *politickou* důležitost, a to je tím důležitější, že důležitost ta je předně důležita pro samu existenci policie. A když někdo hodně čile pořád přechází sem a tam, zdá se být již tím činnost jeho důležita. Z čehož každý nahlídne, že pan Straub musí jezdit sem a tam.

Ale s prázdnýma rukama přicházet, toho neučiní žádný venkovan, jdeli k městským přátelům na návštěvu; pan Straub musí mít vždycky něco v kapse. Ovšem nejlacinější dárek by byl kousek něčeho, „co tak domácnost s sebou přináší“, co u nás roste i na polích za Strahovskou nebo kteroukoli jinou branou, na př. kousek té české nespokojenosti. Jenže je ten dárek příliš laciný, ve Vídni sobě ho ani neváží. Tam chtějí něco výdatnějšího, něco sytějšího, a dost to stojí starosti, aby bábovky nebo jaternice jim přinášené byly vždy něčím jiným nadívány a jinou příchuť měly. Kuchtíci jsou dost obratni. Když na př.

na dolejším Novém městě je průvod pochodňový, jde policie na *hořejší* Nové město a střeží tam kterýkoli dům. Když pak nikdo k domu tomu nepřichází, aby tam učinil nějakou demonstraci, odebeře se redakce ouřadního „Prager Ztgu“ také tam, popíše, že tam bylo arci dost *místa* na demonstrace a že tam tedy demonstrace *mohly* být. Což pak všechno telegrafuje se nebo samo jede do Vídně; děti mají z obrázku radost, i když je zkreslen, „Presse“ jim jej silluminuje svými hrudkami. —

Avšak nyní přijde opravdové posvícení, pražská policie přišla na celou řadu českých tajných spolků, telegraf už to do Vídně zvěstoval. Nedivíme se, že také u nás jsou policejně odkryté tajné spolky, naopak je nám to zcela přirozeno. Když byly tajné spolky po celém světě od staroperských a staroegyptských, kněžských, od Manicheů přes illuminaty, Masony, Carbonari, polské Filarety a Filomaty, až k novofrancouzskému „aide-toi“ a ruskému nihilismu, proč bychom právě my neměli mít také talent k nim? Tajemství má nesmírný půvab pro člověka, básníci nemají pravdu tvrdíce, že v širém světě není tajemství mimo tajemství lásky, a *když* už člověk zakládá nějaký spolek, proč by nezaložil sobě raděj ihned *tajný* spolek, který mu, když třeba ne jiné příjemnosti, alespoň několik let pevnostního zaopatření poskytnouti může!? Tajemství zamlčené zdobí muže ještě víc než síla a zmužilost, tajemství cizího se dopátrat jde ale nade všechny lahůdky, ba i nad lechtání se na patě! Ovšem vypátrané tajemství prozradit smí se jen tenkráte, když tomu povinnost káže, nu a policii káže povinnost zajisté, pročež, máli telegram pravdu, pranic se jí vytknouti nemůže.

Dle telegramu našla policie hned celou řadu tajných spolků českých, jaké to požehnání! Jsme pyšni na svou úrodnost i na tu ostražitost. Nejnebezpečnější spolek odkryt as přes čtrnácti dny. Spolek ten scházel se zcela veřejně, za plynového světla a za stoly Staroměstské pivnice,

mluvil hlasitě přede všemi hostmi o záležitostech svých, ba hádal se o nich někdy až hlučně — a předce neušel bystrému zraku slavné c. kr. policie! Musíme se obdivovat té bystrosti, jakou prohlídnuto, že právě ta veřejnost je jen pláštíkem, že pozornost právě jen proto na sebe poutají, aby jí nepoutali. A jednou uchopivše nit, měli ale ihned také koneček její. Jsouť příliš rozumni, než aby věřili, že v naší materialistické době může být nějaká pouze literární, pouze poetická intence. Skonfiskované zápisky nebo „časopis“, jak to odvážliví spiklenci ošemetně nazývali, až příliš tvrdě podezření potvrdil. Článek „Mladá husa“ příliš jasně připomínal názvy „Mladé Německo“, „Giovine Italie“ a „Mladou Evropu“, mimo to stálo tam na jednom místě zcela upřímně, že písatelé toho „časopisu“ jsou „mladi“; rubrika „vzájemná kritika“ připomínala zcela jasně politické intence německé „Vehmy“; bájka „o tom psu s tím kusem masa“ měla starobylostí svou patrně právě tak klamat jako výše zmíněná veřejnost — o takoví spiklenci, ti mají finessy! Také není divu, od doby staroperské mohli se spiklenci už něčemu naučit!

Ostatně — ostatní tajné a nyní odkryté spolky jsou prý rovněž nebezpečny, ba pro jistou v nich panující vzájemnost ještě nebezpečnější. Telegrafista vídenské „Presse“ zná jich prý sám několik, on vypravuje prý o spolku „na vzájemné se dlužení explikac“ (universita), o spolku „na vzájemné pojištění každodenního večerního vurštu“ (všechny školy), o daleko široko rozvětveném, dle příkladu Napoleonova na jaro se připravujícím spolku „českých gummibolistů“ (školy nižší), ba vypravuje, že i katechetové škol jsou do tajných věcí spleteni, že alespoň pětkrát do roka nechají sobě žáky říkat všechno, co vědí, aniž by to prozradili. O, jsme rádi, že jsme tak bystře střeženi! Nemůže se nám přece snad nic více stát, neboť od onoho dne, co střelil na staveništi národního divadla jistý sedmiletý hoch — spiklenec, to se rozumí, — mezi

dvěma kameny opravdovou kapslí, nosí prý každý „tajný“ (ne člen tajných spolků, nýbrž ústavu na *zmaření* vší tajnosti!) nabitou bambitku při sobě. Jen, prosím — bez kohoutku!

(Hračky české. — Dělatelé a posuzovatelé. — Revoluce v českém orchestru. — Miláček můj pan Dedera.)

△ V Praze, 21. prosince.

„Živobytí je už velmi těžké,“ mohl by s paní Marjankou, „matkou pluku“, zvolat nyní každý městský mušketýr, člen měšťanské ozbrojené pěchoty pražské. Sešli se stran českého komanda a žádali ministerstvo, aby ano, a ministerstvo odpovědělo, že ne. Nevím, zda někdo se ptal vídenského ministerstva, když se pražské měšťanské sbory zakládaly, nevím, zda musili se naši mušketýři nyní ptát ve Vídni a zda Vídeň má právo k těm právě rozsudkům, to přenechávám právníkům a znalcům historického práva, a nežádám jich ani za poučení. Ale to vím, že celá věc dostala se nyní na stanovisko zcela jiné. Jakpak, pánové, kdybychom nechali vůbec té mušketýrské, granátnické a ostrostřelecké hračky a počkali sobě, až bude takhle všeobecná národní obrana, do níž vůči bataillonům maďarských honvédů[,] plukům maďarských tužeb[,] zajisté tak příliš daleko není. Je to ovšem hezké, velmi hezké, když na př. o Boží tělo řinčí turecká muzika a lesknou se zlaté porty, jakož také každého o čest dbajícího nebožtíka musí to zajisté těšit, když jde před umrlčím vozem „cuk“ a za vozem také „cuk“, ale jsou lidé, také už hezky dorostlí, kteří to *vše* nazývají „hračkou“.

Ano, ty doby opravdového významu měšťanských sborů byly sic, ale už nejsou. Počkejte, napadá mi jedna historická událost. Stalo se jednou jistému městu — které to bylo, zapomněl jsem již, také na tom nezáleží: dobrý historik sobě vzpomene sám a dobrý nehistorik zapomněl by zas právě tak jako já — stalo se mu tedy, že přišel nepřítel a oblehal je. Velitel města vyzval veškeré obyvatele, aby vyšli se zbraní na hradby, ale měšťané se ze svých vináren ani nehnuli. Velitel byl vtipná hlava, ex effo jako všichni

velitelé, kázal zavřít vínárny v městě a rychle postavit nové vínárny na hradbách, a ejhle — dostavili se všichni a ubránili šťastně ty vínárny, s nimi pak tak mimochodem také hradby a město. Ta historka není snad urážliva pro našince, nechcemť urážet a nemáme k tomu ani času ani pobúdky, nepřipomíná ale těm našincům ty jisté manévry a jiné vojenské evoluce cum sua causa? Nu a když je to u nás historická již jen hračka, nač bychom sobě hráli, když není ani dovoleno zahrát sobě po česku!?

Ovšem, děláli se něco a jeli to něco k něčemu, o tom bývá často dělatel i posuzovatelé jeho v klamu. O tom jsme se nově přesvědčili tyto dny, kdy spisovatelský jeden kompilátor, který kompiloval již všechno možné a ještě o něco víc než všechno, samostatně ale nikdy ničeho kloudného neprovedl a když se o to pokusil, vždy zas za trest do koutku musil, uznán i odměněn náhle co „spisovatel velezasloužilý“. Avšak také do toho přijde soud vyšší, nestrannější.

Náhledy začínají se předce u nás tříbit a jasnit, s náhledy přichází rozhodnost, z rozhodnosti plyne prospěch, a my již potřebujem pro své zájmy nějakých prospěchů. Národní rozhodnost zjevila se tyto dny již i tam, kde jsme neuvykli ji hledat v českém totiž divadle a sice v orchestru jeho. Ano, český orchestr způsobil tyto dny opravdovou revoluci. Členové jeho nesli již dávno trpce, že kdykoliv jednalo se ve veřejnosti o orchestry obou pražských divadel, německý shrábnul vždy všechnu čest a vše, co s tím souviselo, a český hrál elegický sekond popelky. Když se jednalo o koncert placený, brán vždy orchestr divadla německého, to se u nás rozumí tak samo sebou; když se jednalo ale o koncert dobročinný a tedy bezplatný, nikdo ani nepochyboval, to se opět rozumí, že musí orchestr divadla českého bezplatně dobré srdce mít. Mimo to musili při podnicích společných čeští hudebníci svědomitě být při všech zkouškách, kdežto němečtí páni „professoři“

zatím šli na procházku, teprv na večer se dostavili, ale tutéž mzdu jako na biblické vinici a mimo to všechnu chválu obdrželi. I měl být tyto dny zase koncert dobročinný a vše se mělo stát jako jindy. Avšak do orchestru českého vjel ďábelský duch revoluce, „viola d'amour“ zazpívala trucovitou, vedla své voje k tuhému odporu a byla tvrdší Coriolana, nedadouc se mýliti ani bručením matky bassy, ani prosbami ženy violiny, ani pronikavým hláskem děťátka piccoly. A stal se velký rámus a když přišel první večer samostatného sobě počínání českého orchestru, vidělo se, že se nepůjde nikam a že je to dobré.

Zdali pak věděla slavná cís. kr. policie o té revoluci, která se děla v nejbližším jejím rayonu? Že se učí slavná policie nyní rusky, vypravujete? Nu snad ne celá, snad jen ten jeden pan nadkomisař, kterého jste ani nechtěli jmenovat, ale kterého já jmenuju, poněvadž je mně nejmilejší ze všech policejních státních úřadníků, které jsem kdy poznal. A je mně proto pan Dedera nejmilejší, protože je nejvšestrannější, pravý kaleidoskop všech možných citů, k tomu že má trochu nevinně vypadající satyry a mnoho humoru, zkrátka, že je originálem. Je vlastencem a předc prý mu není u nás volno. „V Italii a Polsce, ano — tam mne milovali,“ praví s povzdechem a vypravuje, jak musil z Milána utect. — „Ach jak ten osud ukrutně s člověkem nakládá! Mne přinutil, abych přítele Havlíčka odvezl do Brixenu,“ vzdychal za slavnosti borovské! — „Tak daleko jsme to přivedli!“ zvolal chvějícím se hlasem před pruskou okupací, vida slavné ouřady neslavně utíkat, a *opravdová* slza kanula mu po buclaté tváři. — „Dejte mně ruskou mluvnici, umím sice již něco, chci se ale *dotvrdit*,“ šeptá v kněhkupectví. — „Písnička „Na tom pražském mostě“ připomíná r. 1848 a Windischgrätze — zlatka trestu!“ hřmí ve svém úřadě. A k tomu se vypravuje, že co člen jednoho jesuitského růžence nosí tajně škapulíř na prsou — nu není to humorista, satyrik, originál, nemusí ho člověk milovat?

VE VÁNOČNÍM VZDUCHU

△

Dušičky bez mlhy a vánoce bez sněhu! Zaplať pán bůh, že máme sníh! Ani se na ten sníh nerozhněvá čistotná domácí paní, která dala kuchyň do běla vydrhnout a pokoje do zlata vyvoskovat a za každým hostem, jenž přichází přát „šťastných a veselých", neunavně s hadrem chodí jako s plenkou za dítětem. Sníh *musí* o vánocích být, proč by se nesnášely některé malé, naň se nalepující nepříjemnosti!

Žádná nepříjemnost není s to, aby zrušila štěstí dobu tu sprovázející. Lidstvo mně připadá zde jako šťastný kupecký mládenec, který u vědomí několika pětek v kapse kartáčuje klobouk a pak jej nasadí s heslem: „Teď budu jednou chlapíkem!" Ve vzduchu zajisté neleží to štěstí, nýbrž v člověku; poněvadž je ale v tu dobu vůle všeobecná, dovede štěstí své člověk i vynutit. Nepříjemnostmi k příjemnostem, zní heslo těchto dnů. Všeobecným, vše převracujícím „prádlem", do jehož nepříjemných mydlinek ponoří se celý dům, způsobí sobě „hlava rodiny", ze zoufalství snad sama i voskující, příjemný pocit přestálých nepříjemností a trpce zaslouženého klidu. Zastavením posledního šperku, trpkou obchůzkou u věřitelů opatří sobě chudá matka dva, tři dny blahobytného klamu; žádná oběť jí není těžká, neboť tradice žádá býti šťastnu v dobu tu. Tradice předpisuje zde i požitek duševní i tělesní, rok za rokem musí být všechno stejné a významná jsou komická slova dobrého souseda, jenž tvrdil: „Kdyby mne o Štědrý večer nerozbolela alespoň na čtvrt hodinu hlava zápachem na kamnech zapálených „františků", ani by mne svátky netěšily!"

Skutečně, poezie je v tu dobu všude, na všem a ve všech. Kdo chce studovat poezii, o níž mu ani nejsilnější konversační slovník ničeho rozumného neřekne, nechť studuje vánoce! Poezii vidíš v rozechvěném obličeji dítěte, kterému

očekávání klidný takto sen illuminuje nyní nejpestřejšími barvami, poezie sprovází každý krok dorostlého muže, který vypočteným překvapením jiných překvapuje vlastně a nevypočteně sama sebe. Poezie leskne se v náhle vyhrknuvší slze radostné i v klidně se ronící slze žalu: „tečte slzy!“ může zvolat šťastný i nešťastný, radost i žal mají stejnou poezii a v tu dobu se návalu dojmů nikdo neubrání.

Srdce se šíří každému, nechť stojí v kruhu rodinném nebo sám. Také člověk osamotnělý je pro sebe jaksi rodinou, a že jsou vánoce s celou poezií svou především a takřka výlučně svátkem rodinným, mělo by být ještě přísnější uzavírání se rodin celých i lidí jednotlivých pro sebe. O Štědrý večer připadá mně každý cizí host za stolem jako zbytečnost a jako překážka. Rodinný život má tak jemné čivy, že jim cizí ani porozuměti nemůže. Cizí nerozumí té tajné mluvě srdcí v sebe srostlých; odmlčíli se blažený kruh domácích, myslí cizinec, že povinností jeho jest zapřist novou zábavu a vyruší je z blahých jejich dum. Zapřádá-li se host zase v dumy své, splatí se mu rovnou měrou. Není pak onoho poklidu z básníkova „kraje blažených“, v němž „i lehké pozívnutí svědčí o blaženém rozechvění“.

Kruh vánočních radostí není těsný, lidé mu vykázali celé prostranství časové. Poezie začíná celodenním, všelijak a vždy nevinně šizeným postem, rozkvěte plně v sešlém se kruhu večerním, přenáší se o půlnoci do zimavých ulic a kostelů, panuje po celodenní uzavřenost Božího hodu, o němž i návštěvy činit neslušno, a klepá o prostřední svátek s malými koledníčky zase znovu na naše dvéře. Arciť velké město všeho toho blaha do dna nevyčerpá, za to ho užije venkov v rodině posud uzavřenější. Na venkov má tradice ještě větší moc, tam vystupuje co mocný součinitel také ještě příroda, pro měšťáka ztracená, i se vším tajemným a tušeným kouzlem svým. Tam se ještě o Štědrý večer tajemnými slovy čaruje, tam se vynucují na osudu od-

povědi, na okamžik zarmucující nebo potěšující. V Praze volá leda na jevišti divadelním ještě nějaká Lidunka „přes hory a lesy, můj miláčku, kde jsi!?“ Na venkově ale postaví se Lidunka beze vší komedie do omrzlého sadu, potřásá plotem a s tlukoucím srdcem očekává, z které strany jí ženicha slíbí — štěkot hladového psa.

Na venkově kvete také ještě koleda co vítaná květina. Bylali rodina předešlé dny sama v sobě blažena, ráda se sdělí o zbytky stolu svého ještě o nějaký den později s jinými, vítá a obdaruje děti sousedův, přijímá hostinně žebráka, jenž v ten den *nežebrá*, nýbrž co koledník jaksi povinnost svatou vyplňuje. Na venkově není koledování hanbou, každé dítě se mu věnuje, ba těší se na ně. Ovšem minuly ty doby, kdy ještě nebyl anachronismem zpěv dítěte:

„chleba nechce bráti,
radš tolárek neb dukátek
máte poslati“,

a anachronismem jeho přání

„po groši širokým,
po zlatým kulatým“,

ty tolárky a dukátky, ty široké groše a kulaté zlaťáky odešly dávno k otcům a vzrůstající generace jich ani více nezná; avšak také dříve bývaly ty prosby jen tak sáháním do výše pokladní, aby se dosáhlo alespoň něco nižšího ze špižírny, a toho se také ještě hojně dostává koledníkům posavadním. V městech přestalo to koledování sousední, zde se ho zmohla jen trpící chudina. Avšak ani ta nebývá oslyšena a když třesoucím hlasem začne odříkávati své „za dveřmi stojím — boha se bojím“, najde soucitné srdce a milosrdnou ruku vždy.

Blažená dobo, ve které i nahá žebrota beře na sebe teplé roucho poezie!

(Principielní mrzout. — Neodbytnost dojmů. — Přání z onoho světa. — Koneček roku. — Vyběh' a ozval se.)

△ V Praze, 28. prosince.

Byl jeden mrzout, mrzout tak z principu; naše doba má z principu ještě horší lidi! Ten se jednohlasně sám u sebe usnesl, že svátky jsou věc zcela zbytečná, Štědrovečerní zvyky takovým ale již atentátem na lidský rozum, že zrovna zásluhou jich se nedržet. I řekl sobě tedy: Zapomeneš, že vůbec Štědrý večer je, schválně sobě ho ani nepřipomeneš, budeš žít jako jindy. V předvečer Štědrého dne upadl v tmavé chodbě přes sousedčinu vanu, v níž se mučily ryby. S rána byl vzbuzen zpěvem dratařů dřív, než mu bylo příjemno. Zápach františků po té ho vyhnal z domu. Na ulici mu přál každý známý šťastných a veselých svátků a vyptával se, kde je pozván. O polednách nedostal v hostinci nic jíst. Odpůldne ho vyhnal z domu zápach smažících se ryb. Na večer nedostal v hostinci nic než přemaštěnou tresku a něco pohostinsky poskytnutých ořechů, do nichž v zlosti tak dlaní pral, že sobě až skořápkou ruku poranil. Přišed do svého bytu zpět byl zase vyhnán z domu hlomozným chechtem sousedových dětí, bloudil několik hodin sychravým vzduchem a prázdnými ulicemi, měl o Boží hod ruku otočenu černým hedvábným šátkem a vyplakával o sv. Štěpána nejkrásnější exemplář středoevropské rýmy.

Z toho časově pohnutlivého vypravování následuje: Jednotlivec je vždycky hloupý, když se staví proti všem ostatním jednotlivcům. Pročež také mluvím jako Hafis k sobě: Třeba by tě lechtalo, abys sobě zahrál na moudrého a starého a nyní se tak tvářil, jako by ti ani špetky do toho nebylo, že končí rok starý a blíží se rok nový, víš co, nech svou moudrost v kapse a všimni sobě všeho toho přec.

Nebylo by sice divu, kdyby člověk novinář, který již desetkráte všechny výroční příležitosti popsal a povtipkoval, pomluvil a promluvil, po jedenácté již byl na každou vejročku dopálen; avšak lidstvo se stále obnovuje, těm, kteří letos čtou, není pranic do toho, co se před desíti lety tisklo, a pro spisovatele také není žádoucno, aby psal pro čtenáře loňské nebo docela snad pro nebožtíky. Vzpomeň sobě, že také trochu srdce tvé souvisí s prvním a posledním, s čtvrtletím a pololetím, a neposledním slohovým cvičením tvým že je a zůstane „pozvání k předplacení". Vzpomeň sobě na všechno, příliš důkladný při tom nemusíš být, již proto ne, že ti sic nikdo neuvěří, že budeš po Novém roce ještě důkladnější.

Trochu neveselý také můžeš být, již proto, že ti ostatní lidstvo dává tak škaredý příklad. Vyjma Maďary, sklepníky a Němce jsou všickni ostatní národové s minulým rokem gruntovně nespokojeni a těch přání pro Nový rok bude o něco víc než Novému roku příjemno. Některým přáním, ví se to nyní již, naprosto nebude lze vyhovět. Jistý jihoněmecký journal přál rakouskému jistému státníkovi, aby měl alespoň „dva české" mezi národy rakouskými. Je to trpká satyra na nás a skoro se zdá, že chce týž člověk říci, že bychom měli být méně příjemni než jsme — ale nelze tomu přání vyhovět, takových beránků víc nenajdeš, jdi si kraj světa. Pak vyslovil jeden z předříkávačů jednoho z pražských chrámů v kostele samém přání, aby „Nár. Listy" v nastávajícím roce konečně začaly uznávat blahoplodné působení všech zřejmých i tajných jesuitů. Také v tom ohledu není naděje vzdor pěti modlitbičkám, které předříkávač „na dobrý účel" odříkal. Pak vyslovil dobrý jeden muž přání, aby v nastávajícím roce byl český národ konečně zcela svorný. „Dobrý muž, ale trochu brlooký," dí Lancelot. My a svorni — k smíchu! jak pak bychom toho dovedli!

A jsou ještě jiná přání nemožná pro Nový rok, není ale chutě s nimi se zanášet, neboť starý rok, vzdor sklonku svému, stojí nás mnoho starosti a mnoho péče jako každý umírající. Dlouhé stíny předcházejí dnu prvního ledna, všechny mají dlouhé drápy a všechny ty drápy sáhají a zasekávají se hluboko, bolestně do našich kapes. Každý kaboní čelo, váží příjmy a výdaje a vidí, že těchto uštědřilo mu nebe co nejhojněji. Kdyby nebylo lesklé, omamující mlhy sylvestrovské, ani bychom věru nevěděli, jak se dostat z posledního prosince do prvního ledna! Nic, pranic nás netěší, ani ne ta pokora a úsměvnost sklepníka, s kterou nám tak úctyplně náš šťastně posud neukradený svrchník podává!

Radil bych v době tak nepříjemné, aby sobě každý všechny možné příjemné požitky odložil až na rok Nový, v starém aby sobě ale odbyl vše, co na něho čeká najisto nepříjemného. Kdo se chce narodit, ať toho ještě několik dní nechá, kdo chce brzy umřít, ať umře raděj hned. Kdo má něco dostat, ať se nechá ještě několik dní hledat, kdo musí něco dát, ať dá raděj hned. Dle toho bych měl honem také něco dát jistému novému kollegovi journalistickému, který po příkladu feuilletonisty nebožtíka „Národa“ hned prvního svého vystoupení užil, aby slovy strhal toho, s kým vlastně myšlénkami zápasiti má. Učinil to v domnění, že „podčáří“ je vlastně nějaký Auerbachův sklep, kde se člověk může povalovat se „špetičkou vtipu, fůrou ale chutě“, vzdal se hned s počátku vší „originálnosti“ a „geniálnosti“, aniž by ho to nějakou oběť stálo, a vypůjčil se péro od onoho kapucína „Pražského Denníku“, který dřív svá „nedělní kázání“ pro nějaké valdštýnské žoldnéře „básnil“. Avšak radit jiným k odbytí všech nepříjemností, radit a sám učinit — v tom je rozdíl. Člověk je sláb, vykládá sobě ledaccos co lichocení a nebožtík L., herec a *přece* přítel můj, pravil jednou: „Sind nicht früchte schlechteste, wos

wespen fressen!“ Nechť se to tedy trochu ozvalo při prvním svém vyběhnutí z budky, je to pouhá příroda a zajisté brzy to zas utichne a půjde klidně za pánem a živitelem svým — na nedělní procházku.

EDIČNÍ POZNÁMKA

Tento svazek Nerudových feuilletonů a dva další jeho feuilletonistické svazky (v *Díle* sv. XVIII. a XIX.) jsem nazval souhrnně *Lety persekuce*. Měl jsem při tomto názvu na mysli nejenom osudy českého národa v letech 1867, 1868 a 1869, ale především i osudy Národních Listů v tomto třiletí, v prvém třiletí po válce prusko-rakouské a po vyrovnání s Maďary. Národní Listy byly pro svůj odboj v těch letech úředně zastavovány, takže místo nich vycházely *Národní Noviny*, a když byly zastaveny i Národní Noviny, pak se uchylovala redakce k *Našim Listům*. Obšírněji se o této politické situaci zmíním v třetím díle *Let persekuce*, k němuž rovněž připojím poznámky a vysvětlivky ke všem třem svazkům.

R. 1867 Neruda s názvem listu mění i svou autorskou značku, místo △ staví od 3. května do 28. července před svá čtení znamení štírka, jak je známe z kalendářního zvěrokruhu (♏). Proti dřívějšímu soubornému vydání jsou zde nové feuilletony z 10. a 17. března, z 29. září a 15. prosince. Feuilleton nazvaný *Moderní člověk a umění* (z 23., 24. a 27. srpna), jejž vydavatel Topičův otiskl v XXVI. dílu, nebyl znovu pojat do tohoto svazku našeho vydání, neboť Jan Neruda jej zahrnul sám již do druhého svazku *Studií, krátkých a kratších.*

Feuilleton z 15. prosince pokládám za feuilleton Nerudův, třebaže nemá úvodního △. Anonymních feuilletonů, jež by svědčily o autorství Nerudovu, nalezlo by se v tomto ročníku Národních Listů ještě více, nejvýznačnější z nich otisknu v dodatcích, jež připojím k třetímu dílu *Let persekuce.*

V obsahu tohoto svazku je za jménem feuilletonu opět v závorce udáno číslo N. L. a den, kdy byl feuilleton otištěn.

M. N.

OBSAH

Národní Listy

Národní Noviny

Národní Listy

DÍLO

JANA NERUDY

XV

LÉTA PERSEKUCE

I.

KNIHA FEUILLETONŮ

Z R. 1867

Uspořádal

Dr. Miloslav Novotný

Upravil V. H. Brunner

1925

Nakladatelé

Kvasnička a Hampl v Praze

Tiskem Politiky

Neruda, Jan
Dílo